1888–89

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

1889.

FÖRSTA HÄFTET.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: { **För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar „ 4,00.

DAGNY

MÅNADSBLAD

FÖR

SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN

UTGIFVET AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

1889.



NORRKÖPING 1889.
M. W. WALLBERG & C:o BOKTRYCKERI.

Mod!

Du skall känna dubbel kraft,
När du djärf med båda händer
Ej med en och en i sender,
Griper tag i hammarns skaft.

Tusendubblas skall ditt mod,
När du märker tusen andra
Gladt i dina fotspår vandra
Och ej stanna, der du stod.

Allra starkast blir du då,
När de öfverge dig alla,
Och när alla stöttor falla,
Som din svaghet litat på.

Frithiof Holmgren.

Nya Idun.

Ett par unga tjänarinnor gå med sina ljuständare och sprida upplysning i de stora rummen. En annan kvinlig ungdom står i tamburen för att hänga upp kapporna, en fjärde har hand om försäljandet af biljetter till supén, en femte dukar det präktiga tebordet, och när dörren öppnas till serveringsrummen och köket, ser man genom springan idel unga, blomstrande ansigten.

Se så, nu öppnas tamburdörren och in knogar en karl med en stor tafla; hans grofva bas höres nästan med en viss häpnad af de damer, som stå derinne i salongen och placera stafflier, drapera purpurfärgade tyger och flytta reflexlamporna för att få konstafdelningen så presentabel som möjligt. Man hör eljest under dessa aftnar ingen manlig stämma. Lokalen är nämligen hushållsskolan vid Jacobsbergsgatan, sällskapet Nya Idun eller kvinliga Idun, och tiden en lördagskväll, den första i månaden.

Det är tre år sedan detta sällskap, som nu räknar ett hundra trettio medlemmar, bildades. Det skedde på det enklaste sätt i världen. Några damer, fyra eller fem voro samlade i ett elegant hem i Villastaden en lördags afton. Man kom öfverens om, att man kunde vara tillsammans med stort lugn, efter som herrarne voro på Idun och således ej behöfde sitta hemma och sakna sina fruar. Kvinnorna äro nu så inbilska!

"Men", inföll värdinnan, "hvarför skola herrarne ensamma ha fördelen af ett intelligent kotteri, der de en gång i månaden kunna uppfriska sig med intressanta samtal, föredrag, musik och litet sällskapstrefnad. Hvarför kunna icke också vi bilda en klubb, ett kvinligt Idun?"

Eget nog blef det ingen opposition, bara ett odeladt bifall.

Det var uppslaget. Två månader derefter var sällskapet bildadt med en nämd af tjugo medlemmar, hvaribland ordförande, vice ordförande, kassaförvaltare, sekreterare och värdinnor. Inom kort var lokal hyrd och stadgar diskuterade, antagna och tryckta.

Till nämdens pligter hör att förrätta inval af nya medlemmar, hvilka måste föreslås af två anmälare inom sällska-

pet. Valen förrättas med bruna och hvita bönor, och en enda af de förstnämnda stänger porten för aspiranten.

Afgifterna äro mycket billiga. En krona i inskrifningsafgift, tre kronor i årsafgift och för öfrigt, hvarje gång man vill närvara vid supén, åttiofem öre — säger 85 öre, — jag upprepar det, för deras skull, som icke kunna tro, att man för det priset kan få en särdeles god supé eller sexa, med delikata varma rätter och mjölk klockan half tio, och dessutom ett rikt försedt tebord strax man kommer. Och nu kommer man. Ljusen äro ändtligen tända i de stora, trefliga rummen, hvilka enligt hushållsskolans lifsprincip äro prydda här och der med kristliga emblemer. En ofantlig salong, egentligen två rum sammanslagna till ett, der pianinot står och tafvelutställningen för aftonen är anbragt. Der innanför matsalen och vidare ett förmak för dem som hellre än att lyssna till musik eller föredrag önska tillbringa kvällen med mera privat samspråk. För öfrigt må man gifva Nya Idun det beröm, att der finnes intet kotteriväsen. Stämningen är allmänt vänlig och de flesta dragas till salongen.

Och så börjar aftonen.

Den ena efter den andra af nämden infinner sig klockan half sju. Det är ett kamratlikt möte, muntert och hjärtligt. Så snart ett tillräckligt antal, det vill säga minst tio, hunnit anlända, innesluter man sig i matsalen, och der kring det stora mörka ekbordet, omgifvet af högkarmade stolar, afhandlas sällskapets angelägenheter, granskas de anmäldas kvalifikationer och fälles slutligen domen.

När dörrarne slås upp igen, och nämden träder ut, är sällskapet vanligen redan talrikt. Te drickes, presentationer försiggå. Vanligen medför en eller annan medlem någon gäst, ofta från andra länder. Jag har sällan sett ett så stort sällskap så gladt och så kamratlikt, hvarje nick, hvarje handtryckning tyckes säga: ”det var roligt att vi träffas igen.” Och så flärdlöst! Skulle man tro det — bara fruntimmer — och toaletterna spela ingen hufvudroll. Men der finnes ju så mycket annat som är värdt att se. Der sitter till exempel friherrinnan Sofi Adlersparre, man känner igen henne på de långa bruna lockarne och de blida dragen. Det är hon, som fört kvinnosaken framåt med sådan takt och sådant jämnmod. Och der till venster friherrinnan Thorborg Rappe, hon der med de mörka strålande ögonen och det vackra leendet, hon

som egnar sin tid och sitt hjärtas kärlek åt de andligt vanföra barnen, åt idioterna.

Der längre fram se vi ett ungt, friskt och gladt ansigte. Det är Carolina Wideström vår kvinliga läkare. Och hvem kan för öfrigt nämna dem alla dessa framstående lärarinnor, målarinnor, slöjdidkerskor, filosofie doktorer och kandidater och hela kåren af musikaliska artister och amatricer?

Bland författarinnornas skara har det på sista året varit flera tomrum. Man har saknat fru Edgren, som vistats utomlands. Eljest är hon en personlighet, som man ej kan undgå att märka. Hon för sig med värdighet, talar lifligt och energiskt med någon svårighet för bokstafven r och bär sitt hufvud med det rika, litet oregerliga gråsprängda håret med en viss öfverdådig käckhet under det hennes glada, lifliga ögon tyckas uppfatta och observera allt.

En annan af våra mera framstående författarinnor har genom en långvarig sjukdom hindrats att besöka Idun. Jag menar fru Alfhild Agrell. Hvem blef de första åren icke glad att se det täcka ansigtet med den fina, skära hyn, det ljusa, krusiga håret, de ärliga, blå ögonen och det smittsamma leendet? Man hoppas dock nu att snart få återse denna intagande företeelse i den krets, hvilken hon så ofta gladt med sina lustiga tal, sina kvicka infall, sina humoristiska uppläsningar af de numera tryckta oförlikneliga bondhistorierna.

Man ser icke mer Victoria Benedictsons stränga och distingerade drag. Men der finnes ändå ej så få författarinnor. Der träffar man t. ex. fröken Mathilda Roos, lång, smärt och förfinad, den unga, behagliga fru Wahlenberg-Kierrman, mera lik en blyg mimosa än en iakttagande skribent, fröken Amalia Fahlstedt med flera.

Sedan man pratat en god stund vid sin tekopp, (och att sorlet då är ofantligt antar jag att hvar och en kan förstå), ljuder på en gång ordförandens klubba och det blir moltyst, med undantag naturligtvis af att en och annan icke förmår afbryta så der med ens utan vågar några enstaka hviskningar för att sluta meningen.

Ordföranden är fröken Ellen Key, hon som håller tal, hvilka kunde anstå en parlamentsledamot, och som i sin befattning inom detta sällskap vet att med sällsynt takt och en fin humoristisk godmodighet använda så väl ordet som klubban.

Hon anmäler nu, hvad som för tillfället utgör aftonunder-

hållningen, diskussion öfver ett förra gången föreslaget ämne, ofta intressant och liflig, ett föredrag, en uppläsning eller en deklamation. Sist kommer musiken, körer, duetter, solosång, fiol och piano alltsammans à merveille. Obevekligt klockan half tio supé, men efter den händer det, att det blir ett litet nachspiel vid kaffekoppen med lustiga tal, verser, munterhet och glam. Och så skiljs man åt senast half tolf, sällan utan att ha behållningen af en intressant bekantskap, en ny idé, en skön melodi som ljuder kvar i örat — och säkert medvetandet om att äfven detta anspråkslösa sällskap *vill* i sin mån medverka till samvarons förädlande och höjande.

Vi tillåta oss att här meddela ett föredrag, som hållits vid en af Nya Iduns sammankomster och öfverlåta åt läsaren att bedöma, om icke också i en kvinnoklubb man kan få höra saker af värde. *A. K—dt.*

Parisersalonger på sexton- och sjuttonhundratalen.

Föredrag hållet i Nya Idun.

Det moderna sällskapslifvet i Frankrike leder sitt ursprung från den krets, som Cathérine de Vivonne, markisinna de Rambouillet, vid början af 1600 talet samlade omkring sig. I denna krets, som är bekant under namnet "hôtel Rambouillet" efter värdinnans hem, herskade en verkligt fin umgängeston — ännu vid denna tid en nyhet för fransmännen. Ifrån hôtel Rambouillet spred sig denna fina umgängeston, som med tiden blef något för sirlig och konstlad, genom de många gästerna till andra sällskapskretsar, som med mer eller mindre framgång, sökte efterlikna den.

Hvar och en som utmärkt sig på något område eller som egde något af den litterära bel-esprit, hvilken på den tiden så mycket värderades, hade tillträde till hôtel Rambouillet, som hvar afton under mer än trettio år — från 1618 eller 1619 till omkring 1650 — var samlingsplats för en vexlande krets af förnäma damer, statsmän och krigare, författare och konstnärer.

Man sysselsatte sig hufvudsakligen med konversation och med granskning af nyutkomna litterära arbeten eller med sådana, som ännu voro under arbete. Vanligtvis var det författaren själf, som läste upp sitt verk för sällskapet, hvilket gjorde sina anmärkningar och anbefallde

ändringar. I allmänhet gick denna granskning ut på ett ytterst noggrant, att icke säga småaktigt sofrande af ord och uttryck; det var snarare ett språkligt förfiningsarbete än en litterär granskning. — Ibland upptogs något ämne till diskussion och salongen liknade vid dessa tillfällen, än "en universitetssal, der lärda theser efter alla konstens regler angrepos och försvarades, än en af medeltidens cours d'amour, der sköna damer afgjorde något vittert spörsmål."

Bland diskussionsämnen förekom intet oftare än kärleken, som annars hade föga kredit i hôtel Rambouillet. Den var ersatt af det subtilare och modernare galanteriet, som bjöd "hvarje man att gifva den kvinliga skönheten sin höfviska dyrkan, och hvarje dam att låta sig älskas, men ej älska; att kvarhålla de slafvar hennes skönhet vunnit genom makten af hennes behag, men ej genom ynnestbevis." Allt som var artificielt hade en särskild lockelse för denna tids i många andra fall så sunda och naturfriska människor. Villigt underkastade de sig galanteriets bud, och till och med de annars så själfsvåldige och öfvermodige unge adelsmännen sökte att öfverträffa hvarandra i den mest ridderliga uppmärksamhet mot de stolta skönheterna, som med en slags nedlåtande likgiltighet läto sig dyrkas.

Medelpunkten i hôtel Rambouillet var, både genom sin ställning och sina egenskaper, värdinnan själf, Cathérine de Vivonne. Hon var född i Rom 1588 och blef vid tolf års ålder gift med Charles d'Angennes, markis de Rambouillet, som innehade en hoftjänst hos Ludvig XIII. — Vid tjugo års ålder drog sig markisinnan de Rambouillet från hoflifvet, som ej roade henne och bildade i stället hemma hos sig en liten "salon" af några intima vänner. Emedan hennes dåvarande hôtel var för litet för att rymma ett större sällskap, lät hon efter egen ritning uppföra det ryktbara hôtel Rombouillet och inredde det med en lyx, som väckte stort uppseende. Hennes stora salon, som var målad i blått, och der draperier och möbeltyg voro af blått sidendamast med guldfransar, väckte i synnerhet mycken beundran, ty man hade hittills ej i Paris sett rum dekorerade i andra färger än gult eller rödt. Här, i den "blåa salongen", var det som madame de Rambouillet tog emot sina talrika vänner, samt alla den tidens erkända storheter, äfvensom unga, okända författare.

Madame de Rambouillet beskrifves enstämmigt, som en ovanligt ädel och upphöjd karakter, som utmärkt maka och mor, och som pålitlig vän. Hon hade en för sin tid ovanlig bildning; hon talade flere språk, skref vackra bref — en på den tiden högt värderad konst — var mycket beläst i den spanska och italienska litteraturen och kunde bättre än de flesta bedöma värdet af ett litterärt arbete; hon var der-

till mycket bevandrad i grekiska och romerska historien och mytologien. — Hon älskade en allvarlig och lärd konversation; hon talade väl och gärna i alla ämnen, utom i politik, som så vidt det var möjligt, var bannlyst från hennes krets. Hon tillhörde heller aldrig något visst politiskt parti, hvarför också personer af alla partier och åsigter umgingos i hennes salon. Kardinal Richelieu, som hade mycken aktning för madame de Rambouillet, gjorde mer än ett försök, att närmare fästa henne vid sina intressen. Han lät en gång genom en af sina vänner bedja henne att inberätta till honom de yttranden, som fälldes om honom i hennes salon och lät denna begäran åtföljas af några fina, men dock tydliga vinkar om, att han vid hennes mans befordran skulle erinra sig hennes tjänster. Hon svarade lugnt och bestämdt, att "alla kände allt för väl den aktning hon hyste för Hans Eminens för att någon skulle våga tala illa om honom i hennes närvaro, hvarför hon ej heller skulle kunna vara honom till tjänst på det sätt han önskade."

Hennes lysande och lyckliga lif stördes ej af några vexlingar, förr än 1645. Då stupade hennes ende son i slaget vid Nördlingen och sorgen öfver hans död utvecklade hos henne en egendomlig sjukdom, hvars första tecken visat sig några år förut. Hon tålde ej vid värme eller dager; "kom hon ut i solen, kokade blodet i hennes ådror", säger en af hennes biografer, "så att hon stundom förlorade medvetandet." Den besynnerliga sjukdomen tilltog för hvarje år och tvingade henne slutligen att draga sig undan från allt umgängeslif. De sista åren af sitt lif tillbringade hon i ett nästan mörkt rum, der det aldrig eldades.

Madame de Rambouillet's namn har vanligtvis inför efterverlden framkallat bilden af Molières "précieuser" som hunnit så långt i konsten att uttrycka sig, att de kunde gifva sin betjänt den välklingande befallningen: "voiturez-nous les commodités de la conversation" (sätt fram stolarne) och som i stället för det intetsägande uttrycket "se sig i spegeln", funnit det innehållsrika "consulter le conseiller de grâces" — men Molière lär ej hemtat sina modeller i hôtel de Rambouillet, utan i mademoiselle de Scudérys' eller i någon ännu senare krets, der damerna i onatur föga stodo efter dem, som så länge i "Les précieuses ridicules" framkallat världens löje. Madame de Rambouillet var ytterligt ömtålig för det simpla och fula på alla områden, men i synnerhet för det simpla eller rättare sagdt det allt för hvardagliga i ord och uttryck, och denna ömtålighet dref henne till att försöka omskapa umgängesspråket, som också i hôtel Rambouillet antog en något konstlad prägel. Hon bär således ansvaret för att hafva infört denna riktning, "le genre précieux", men hon har också temligen orättvist fått bära

skulden för dess löjliga öfverdrifter, ehuru de flesta tillkommit i en senare tid och i en annan krets än hennes. Hon har delat hela hôtel Rambouillet's öde att blifva ihågkommen af eftervärlden mera för sina fel än för sina förtjänster.

Madame de Rambouillet hade fyra döttrar; de tre äldsta voro bestämda för klosterlifvet, den fjärde, Julie, var hôtel Rambouillet's prydnad och stolthet. Genom sin "esprit" — som säkert liksom madame de Rambouillet's vältalighet skulle förefallit en senare tid rätt tung och tråkig — och sin fina bildning var hon själen i den vittra krets, der hon vuxit upp, likasom hon genom sin enkelhet och sin glädtighet var allas älskling. Aldrig har någon varit föremål för så mycken "galant" hyllning och för så mycken ridderlig kärlek som hon. Kärleken tilltalade henne ej, "men hon visade den ej ifrån sig med förakt, utan förstod att förvandla den till trofast vänskap", säger en af hennes vänner. Ännu mindre än kärleken tilltalade henne äktenskapet. Att vara medelpunkten i sin mors lysande krets, att älskas, beundras och besjungas i kupletter och madrigaler, att inlåta sig i en litterär strid i dag med Voiture i morgon med Chapelain, det var målet för Julie de Rambouillet's ärelystnad, den andliga atmosfer i hvilken hon fann sig väl. — Olyckligtvis förmåddes hon af föräldrars och vänners, af drottningens och kardinal Mazarins förböner att skänka sin hand åt herr de Montausier, som under tretton år dagligen bringat henne det ödmjukaste hyllningsoffer, och som för henne gjort den största uppoffring den ena människan kan göra för den andra — han hade afsvurit den protestantiska läran och blifvit katolik för hennes skull.

Madame de Montausier förlorade snart icke blott det poetiska skimmer, som omgifvit Julie de Rambouillet, utan äfven den ära och det anseende, som hon i så hög grad åtnjutit i hôtel de Rambouillet. Som "dame d'honneur" hos Ludvig den XIV:s gemål, underlättar hon konungens förbindelse, först med madame de la Vallière, sedan med madame de Montespan, en svaghet som bedömdes med så mycket större stränghet, som man icke tilltrott henne den. Hon blef kungligt belönad — hennes man blef guvernör för Dauphin, ståthållare i Normandie, hertig och pär af Frankrike — hon "gouvernante" för de kungliga barnen. Men hvad hon vann i rang, förlorade hon i anseende; världen som eljest i sådana fall är så öfverseende, kunde aldrig förlåta den högsinnade madame de Rambouillet's dotter denna låghet.

Utom värdinnan själf och hennes dotter Julie utgjordes stamtruppen i hôtel de Rambouillet af några personer tillhörande den högre sociétén, bland dem Condé och ett par af hans intima vänner, blifvande marskalkar af Frankrike, samt hans syster, madame de Longueville

och madame de Sablé; senare tillkommo madame de Sévigné och madame de la Fayette. Bland dem som voro införlifvade med den intimaste kretsen på grund af sina litterära förtjänster, märkas mademoiselle de Sceudéry, Voiture, Chapelain, Conrart och Pellisson.

Hvar och en af dessa "stamgäster" spelade en så stor roll i hôtel de Rambouillet, att de alla borde närmare omtalas, men som det skulle föra oss för långt, nödgas vi att stanna vid någon af dem och föredraga då madame Sablé, dels emedan hon är mindre känd än de andra, dels emedan hon var Cathérine de Vivonne's närmaste vän och en fulländad typ för den "précieusa" riktningen, som hon, nästan lika mycket som madame de Rambouillet själf, bidragit att införa i hôtel Rambouillet.

Madame de Sablé tillhörde en högförnäm familj, de Souvré, likasom också hennes man, markis de Sablé, som härstammade från huset Montmorency. Hans mindre aktningsvärda lif förorsakade hustrun sådan sorg, att hon blef sjuk och nästan förlorade sin ovanliga skönhet. Denna omständighet förmådde henne att flytta till sin egendom Sablé, der hon i några år lefde i tillbakadragenhet med sina barn. När hon efter denna tid återkom till Paris hade hon återfått sin mycket prisade skönhet, och såg sig åter omgifven af en lika talrik skara beundrare som fordom — "Madame de Sablé var kokett, och hennes hjärta var benäget för ömma känslor", säga hennes vänner; "ingen hade tänkt så mycket öfver kärleken som hon, och ingen kunde göra en så liflig och tilltalande målning af dess olika arter", men madame de Sablé var ännu mera stolt än kokett, och hon låtsade derföre i enlighet med galanteriets bud, knapt märka den hyllning, för hvilken hon var föremål — "Damerna äro skapade till världens prydnad och för att tjänas och tillbedjas, männen böra göra sig värdiga dem genom stora och ädla handlingar, och de böra anse det som en tillräcklig belöning för sina förtjänster att få visa damerna sin vördnad" — det var hennes valspråk. "Som madame de Sablé hade stor skönhet och försvarade sin sats med mycken kvickhet", säger madame de Mottéville i sina memoarer, "så lyckades hon att förskaffa den betydlig auktoritet." — En af hennes många beundrare var Voiture, som fick erfara olägenheten af att hembära en så stolt dam sin hyllning. Hon samtalade gärna med honom i litterära ämnen och derigenom uppstod dem emellan en slags förtrolighet, utan att han dock någonsin vågade öppet visa henne något galanteri. Men hans ärelystnad dref honom att inför världen gifva sig sken af större insteg i hennes gunst än han verkligen egde. Ständigt sågs han komma från den gata, der madame de Sablé bodde och en gång då hon var i Maine på ett besök gjorde äfven Voiture en resa dit och lät en derstädes boende vän herbergera sig under några dagar.

Vid sin återkomst till Paris lät han påskina att han varit hos madame de Sablé. Rätta förhållandet att han aldrig träffat henne blef naturligtvis också snart kändt. När madame de Sablé märkte hans dubbla spel, drog hon sig alldeles undan ifrån honom, och han blef tvungen att afstå från den för hans fåfänga så smickrande rollen af madame de Sablés riddare.

Ungefär vid den tid då madame de Rambouillet af sjukdom tvangs att lemna umgängeslifvet, drog sig också madame de Sablé till hälften tillbaka ifrån världen. Hon hade anslutit sig till Jansenismen, liksom många af den tidens förnäma damer och skaffat sig en bostad invid klostret Port Royal i Paris, der hon trädde i nära personlig beröring, både med nunnorna i detta kloster och med eremiterna i det stora Port Royal utanför Paris. — Men hon glömde ej i sin nya tillflyktsort sina vittra intressen, utan samlade omkring sig några vänner, som bildade en slags "salon", der man liksom i hôtel Rambouillet sysselsatte sig med allehanda litterära frågor. Genom det föredöme hon gaf uppstod och utvecklades en ny vitterhetsform, "pensées och maximes", som gaf litteraturen de bekanta mästerverken af hennes vänner: Pascal, Nicole och la Rochefoucauld.

Efter 1645 då madame de Rambouillet's sjukdom tilltog och hennes dotter Julie lemnat hemmet förde hôtel Rambouillet blott en tynande tillvaro. Dess fullständiga upplösning inträffade vid utbrottet af Frondekriget, då både herrar och damer kastade sig in i partistriderna med en lidelse, som icke lemnade tid och lust öfrig för andra intressen.

Hôtel Rambouillet's betydelse är större än man vid första ögonkastet kunde vara böjd att antaga. Det är der kvinnan första gången medvetet ingriper reformerande i kulturlifvet, och hvad är då naturligare än att det område på hvilket hon först försöker sig är sällskapslifvet, som alltid legat henne närmast. Genom galanteriets för oss så löjliga sällskapskomedi och dess både osmakliga och pedantiska bestämmelser infördes mycken onatur, men aktningen för kvinnan och för civilisationens fordringar höjdes derigenom, och i tidens föreställningssätt medförde det ett omslag, som åtminstone något dämpade den allmänna råheten och de vilda vanor, som voro en af religionskrigens mest beklagansvärda följder.

Men om hôtel Rambouillet's inflytande i sådana afseenden som dessa var öfvervägande helsosamt, var det deremot i litterärt afseende

af mera tvifvelaktig nytta. I hôtel Rambouillet grundlades den trånga uppfattning af den så kallade "smaken", som så länge hämmade all naturlighet och friskhet inom litteraturen och poesien.

* * *

Sedan lugnet blifvit återställdt efter Frondekrigets stormar, bildades några smärre "salonger" i Paris, men de upphörde alla efter en kort tillvaro, sedan Ludvig XIV koncentrerat allt umgängeslif vid hofvet, der det antog en pompös högtidlighet, men der det under inflytande af den smak och den harmoni, som äro utmärkande drag i Ludvig XIV:s tidehvarf, förlorade det de egenheter och öfverdrifter, som den föregående generationen påtryckt detsamma. *G. Hjelmerus.*

Ernst Ahlgren.

(Victoria Benedictson.)

Född 6/3 1850 död 22/7 1888.

For in the veindrawn ashencoloured palm
Death's hollow hand holds water of sweet draught
To dip and slake dried mouths at, as a deer
Specked red from thorns laps deep and loses pain

Swinburne.

Bland folkens sagoskatter finnes en djupsinnig dikt, som i en efter folklynnena vexlande drägt omkläder det öfverallt gjorda rönet af lifvets oberäknelighet. Det är sagan om de goda och onda ödesmakter, som mötas vid ett barns vagga, der den ena lägger sina yppersta håfvor, den andra vid en hvar af dem fäster sin förbannelse.

Ernst Ahlgren var i sällspord grad ett mål för denna ödesmakternas ofärdbringande täflan.

Hon var född med en diktarsjäls djupa kraf på utveckling, vexelverkan med beslägtade naturer, sympati, rika, vexlande intryck, rörelse, m. e. o. lif i sina former, och hon nödgades tillbringa nästan hela sitt lif i "småsinnets skrubb", inklämd i trånga hvardagsförhållanden i en svensk landsort.

Hon var genomglödgad af frihetskärlek, och hon stötte hela sitt lif pannan mot fördomar och tvång; hon älskade sanningen och

tvangs från barndomen in i förställning. Hon var en spontan natur, som uppfostran nödgade att stelna och tystna; hon var en för helhet anlagd natur och hvarje hennes lifsförhållande vardt ett splittradt.

Hennes ideal af lycka var kärleken i äktenskapet — och äktenskapet blef för henne ett, kärleken ett annat; det kroppsliga moderskapet ett, hjärtats moderlighet ett annat.

Hon var en rörlig friluftsvarelse, en driftig handlingsmänniska, och hon bands i åratal vid sjukbädden, för lifvet vid ett par kryckor. Hon hade en våldsam arbetshåg och arbetskraften svek henne; hon ville dana fulländade skapelser men hon nådde aldrig sitt eget mått, och hennes käraste diktartankar vordo fragment.

Hon hade konstnärslynnets håg för omedelbar, generös lifsnjutning, för att kring sig sprida trefnad och glädje, och hon var pinad af små näringsbekymmer, af fruktan att ej kunna trygga sitt lifsuppehälle. Hon var danad att beherska omständigheterna och de blefvo henne öfvermäktiga.

Hon älskade lifvet med en djup och sund kärlek och hon slutade det i obotlig lifströtthet. Hon fasade för dödens kval och gaf sig själf en kvalfull död.

Förklaringen af detta slut ligger i slitningen mellan alla dessa oförsonliga motsatser.

En läkare hade en gång styrka nog att stund efter stund till vetenskapens gagn anteckna förloppet af sin självvållade död.

Ernst Ahlgren sökte göra något liknande. Men kraften svek henne och af den började skildringen finnes blott några rader. I dem yttrar en man att hela hans föregående lif endast syntes honom som en förberedelse till det slut för egen hand, som nu skulle komma. Det är denna samma djupa känsla af något ödesbestämdt, som präglar alla Ernst Ahlgrens meddelanden om sitt själstillstånd under de senaste åren. Det är en fix idé, som länge snärjer sin svarta länk kring konstnärsglädjens gyllene tråd och kring lifskärlekens röda, innan den helt fördunklar dem båda.

Men detta själstillstånd berodde icke ensamt på ett djupt, i skaplynnet försänkt svårmod. Det berodde framför allt på självfva lifsförloppet.

Ernst Ahlgren fruktade att hennes lif efter hennes död skulle hemfalla åt den mytbildande fantasi, som gärna

sysslar kring tragiska öden. Hon hyste den allmänt mänskliga önskan att icke misskännas af samtiden — eller framtiden. Men Ernst Ahlgren hade derjämte den produktiva personlighetens känsla af att tillhöra samtiden. Sina lifserfarenheter ville hon — så långt hon hann — helst omsätta i diktens form. Men äfven den del af hennes lifs historia, som icke nådde till denna högsta form af självmeddelelse, önskade hon icke gömma undan. Hon meddelade sina lifserfarenheter både muntligt och skriftligt med mycken öppenhet åt sina vänner, och hon ansåg att de af hennes lidanden, som varit föranledda af gängse fördomar, icke borde gömmas som förtroenden utan komma att medverka till undergräfvandet af dessa samma fördomar.

Andra af Ernst Ahlgrens vänner hafva lemnat värdefulla bidrag till skildringen af hennes personlighet *). Då jag nu det oaktadt söker foga några drag till bilden, sker det endast på grund af hennes egen önskan, att jag en gång skulle tälja hennes saga.

Men ehuru Victoria Benedictsons enskilda lif, lika väl som *Ernst Ahlgrens* offentliga, tål full dager — och skulle vinna derpå — finnes mycket, som af hänsyn till andra ännu icke kan meddelas. Dock torde mången anse, att i det följande tagits allt för ringa hänsyn till de lefvande; de må då besinna om ej hänsyn till de lefvande stundom måste vika för hänsyn till de döda.

Af nyss nämda skäl blir det icke mycket jag nu har att meddela, som ej redan är kändt. Men ur ett rikt stoff får den ene alltid fram en något olika bild än den andre. Jag vill här söka ge min uppfattning af Ernst Ahlgrens lif och skaplynne, så som jag lärt känna dem genom egna intryck, genom brefvexling och genom meddelanden från de båda som i lifvet och i döden stodo henne närmast, hennes yngsta styfdotter, fru M. af Geijerstam, och hennes vän Axel Lundegård.

* * *

Ernst Ahlgren yttrade en gång, på det för henne egendomliga ordknappa, långsamma, och lågmälda sätt, som för alltid gräfde in sådana hennes ord i ens minne: "Lifsledan

*) Se Georg Nordensvans meddelanden i 7—8 häftet 1888 af *Ny Svensk Tidskrift*, Gustaf af Geijerstams uppsats i *Svea*, samt Axel Lundegårds i *Polstjärnan* för 1889.

är i och genom själfva födelsen hemlighetsfullt mängd med min natur. Jag kom omotiveradt till världen; derför kan lifvet ej få tag i mig. Tråden, som binder mig vid tillvaron, är skörare än den som binder andra."

Och så berättade hon om sin födelse på ungefär samma sätt som hon gör det i brefvet till en dansk väninna, som Axel Lundegård anför (i Polstjernan). Hennes föräldrar hade i omkring tjugo år lefvat i hvar sin ända af huset och aldrig träffats utom i matrummet, men, då hennes äldsta systers förlofning firades, slöts fred. "En mycket kort sådan, ty då jag snarast möjligt derefter kom till världen, hade ofreden åter instält sig." Först tvistades om barnets namn, sedan om dess uppfostran.

Fadern, Thure Bruzelius, af den kända prestslägten, hade ej fått följa sin önskan att bli militär och blef i stället en ohågad jordbrukare. Han hade något af det gry, som sedan förstärkt, återkom hos dottern, ett koleriskt och melankoliskt temperament, med en otillfredsstäld längtan på djupet. Modern var en strängt religiös och viljestark principmänniska, af hvilken dottern ärft energien i sitt skaplynne, och en sällsynt förmåga af själfbeherskning.

Mellan dessa föräldrar, som voro hvarandras diametrala motsatser skulle nu barnet delas; 6 timmar om dagen var hon sin mors egendom och som modern erhållit en för sin tid ovanligt god uppfostran, undervisade hon själf dottern. Men, berättar denna:

"Under min fritid stal jag mig alltid till att vara samman med min far. Han hade två egenskaper, som lockade mig oemotståndligt: sinne för friluftslif och förmåga att berätta. Han lärde mig rida, brottas, skjuta med pistol m. fl. manliga idrotter; han behandlade mig i det hela taget som en pojke." — Vid hans melankoliska berättelser grät flickan hejdlöst, men så fort hon befarade att modern kunde se henne och fadern, gled hon ned från hans knän och när modern frågade hvarför hon gråtit, svarade hon: för ingenting.

"Oftast låg det emellertid öfver det, han berättade, en oemotståndlig, smittande humor; och det humoristiska elementet drog mig alltid mer än det tragiska. Min mor var alltid tragisk, strängt tragisk, utan tårar. Som barn hörde jag henne ibland yttra, att hon gråtit som ung. Jag trodde henne icke; det föreföll mig lika omöjligt, som underverken i bibli-

ska historien, hvilka jag icke heller trodde på. Mina föräldrars ömsesidiga fiendtlighet gjorde min ställning till dem båda skef; jag ville stå väl med dem båda — och jag tvangs att ljuga för dem båda. Denna barndomserfarenhet har, sedan jag blifvit vuxen, gjort min sanningskärlek nästan brutal. I det hela ha de egendomliga förhållanden, under hvilka jag växte upp, sedermera lemnat djupa spår i mitt lif — — — — — — Jag tvingades att vara som en gammal människa, när jag var barn, derför har något af barnnaturn glömt sig qvar djupt inne i mig. Jag kan vara konventionel i mitt sätt, men jag blir det aldrig i mina känslor och min tankegång."

Redan långt förut har Ernst Ahlgren (i En Realist) skildrat detta sitt barndoms dubbellif och i några skizzer i den efter hennes död utkomna samlingen (Från Malmö, Ur mörkret, Tre) får man också en inblick i den slutna barnasjälens lidelser och lidanden. Till de senare hörde de oupphörliga hinder som reste sig mot hennes önskningar i form af påminnelser om att hon var flicka. Skilnaden i uppfattning af en flickas och gosses rättigheter och möjligheter plågade barnet ännu medan hon sprang omkring och låtsade vara "fars pojke"; motsatsen mellan mannens och kvinnans rätts- och pligtområden blef framdeles för hennes senare lif ödesdiger. Hennes sista bikt *Ur mörkret* är det samlade uttrycket för allt det lidande som hon erfarit, endast emedan hon varit kvinna, d. v. s. "en paria, som aldrig kan höja sig ur sin kast."

Självfva stället der Ernst Ahlgren framlefde sin barndom, en gammal gård i den flacka Trelleborgstrakten, var heller icke ett sådant, der naturintryck verka befriande. Skönhetssinnet hade ej någon näring af en sådan naturens fägring, som lockar till drömmar och väcker lyriska stämningar. Natursinnet blir hos slättbor vanligen pittoreskt, icke poetiskt. De få en klar och bestämd iakttagelseförmåga, ett utveckladt sinne för form och färg, just genom självfva enformigheten hos det, som ögat möter. Och detta slags natursinne blef Ernst Ahlgrens. I hennes naturskildringar finnes intet af lyriker men åtskilligt af målare. Landskapsskildringen är emellertid icke den starkaste sidan af hennes diktning. Hennes rikaste naturintryck kommo ej under kontemplation utan under rörelse; sport var för henne det bästa sättet att träda i liflig beröring med naturen. Men hennes egenskap

af kvinna stängde henne i viss mån alltid från ett otvunget friluftslif och längre fram blef sjukdomen det stora hindret för hennes naturnjutning. Denna blef i och genom sjukdomen af en vekare, mera kontemplativ art. Men när hon från dödens närhet återvände till lifvet, beröfvade henne lidandet småningom känsligheten för naturens rogifvande inflytande. Det är ej den minst olyckliga af lidandets följder, att det icke blott isolerar från människorna utan hämmar förbindelsen med naturen genom att göra en både döf och blind. Ernst Ahlgren var medveten om denna förändring och kände den som en del af den stora tomhet hon klagade öfver. Sinnet för människornas och för djurens lif var dock alltid hos Ernst Ahlgren starkare än hvarje annat. Hon kunde vända sig från hvilken härlig naturtafla som helst, för att ifrigt följa någon ganska hvardaglig företeelse af mänsklig art. Och detta grunddrag kan skönjas hos henne redan i barndomen. De gladaste stunder hon mindes, utom friluftslifvet med fadern, var när hon — mot de uttryckliga förbuden — smög sig ned i folkstugan (skildrad i hennes senast utkomna Berättelser och utkast). Genom dessa stulna fröjder utvecklades tidigt hos henne det förstående af folkets lif, som ger Ernst Ahlgrens folklifsbilder den geniala, omedelbara, hvarken på "herrskaps"språk eller i "herrskaps"stämning omsatta uppfattningen af folkets skaplynne. Hon behöfde ej idealisera bort råheten, för att kunna framkalla äkta medkänsla med det äkta mänskliga hos folket, emedan hennes sympatiska blick hade upptäckt det väsentliga, som andra förbise för det oväsentliga. — Hon ansåg själf att utan denna barndom och ungdom på landet, der de fåtaliga intrycken bli så mycket djupare, och utan dessa ströftåg till folkstugan skulle hennes diktning saknat ett af dess mest kännetecknande drag. Och ej blott hennes diktning, utan hela hennes skaplynne, nämligen dess äkta folkliga rigtning. Hon kunde vinna småfolkets hjärteförtroende, hon betraktade icke deras förhållanden ofvanifrån; hon kände sig tvärtom mera andligt slägt med daglönaren än med sin egen samhällsklass. Dess, särskildt hvad kvinnorna vanligen angår, orkeslösa tillvaro var henne en akut plåga. Arbete och försakelse, till dess man genom arbetet skaffat sig medel till njutning, sådan var hennes lefnadsvishet. Hon fruktade njutningslystnaden i samband med ekonomisk osjälfständighet. "Detta blir den unga generationens

olycka" sade hon ofta: "På den vägen skola de frestas att svika sina åsigter. Och derför skall jag förfölja denna svaghet ända in i råtthålen — ifall jag får lefva."

Hon skrifver i ett bref 1887:

Jag känner att jag är underklass äfven när jag minst ser ut så; jag är rå af natur, af böjelse, af opposition emot hela fädernets och mödernets nedärfda embetsmannahögfärd, derför — när jag kommer tillhopa med människor som blott älska skönhet och harmoni, — så är det något inom mig som reser sig. I själ och hjärta är jag demokrat.

— —

Om jag utan modifikationer skulle följa mina egna böjelser, så skulle jag vara mycket spartansk af mig; mina rum skulle se ut som klosterlika studerkammare. Men nu är det inte så. Jag har händighet att arrangera, och jag söker göra allt så prydligt, så mjukt och så inställsamt jag kan. Hvarför? Jag *har* färgsinne och allt det der. Jag afskyr lyx, och ändå skulle jag kunna omge mig med den, om jag hade råd. Det är en liten inkonsekvens, som jag ler åt själf. — Jag hatar att höra sidenet frasa på min egen kropp, — och jag bär det ändå. Jag har ett sådant behof att göra det behagligt för dem jag håller af."

Hon skulle icke varit en konstnärsnatur och icke heller kvinna ifall hon saknat nämda "inkonsekvens".

Att det icke var råheten i och för sig som drog Ernst Ahlgren till folket och för henne stälde dess lifsförhållanden i ett så vackert ljus, behöfver väl knapt sägas. Det var sundheten och enkelheten, det var framför allt arbetslifvets härlighet, som grep henne. Ty hon älskade arbetet ej blott emedan det *gaf* lifvets bröd, nej, som själfva lifvets bröd. Arbetet var för henne den stora, allvarliga uppfostraren till en äkta lifsglädje. Hon har förhärligat arbetet öfverallt, men ingenstädes så som i *Fru Marianne*, en bok som hon diktat mindre till *kärlekens* än till *arbets*kärlekens ära. Hon låter visserligen kärleken till Börje drifva Marianne in i arbetet, men det blir detta själft, som omedvetet men säkert öfvar sitt pånyttfödande inflytande. Denna bokens underströmning har endast af fåtalet blifvit nog påaktad.

Samarbete i kärlek — sådan var Ernst Ahlgrens uppfattning af lyckan i äktenskapet. Och hon var i detta afseende framom flertalet i sitt kraf på omdaning af förhållandena. Hon hoppades att mycket af den gamla romantiken i förhållandet mellan könen skulle vika för en verklig gemensamhet i sträfvanden. Arbetet skulle varda denna omdanare af äktenskapet.

"Jag önskar er", skref hon till en ung författarinna före hennes giftermål, "en sund, stark, inre lycka, som tål både det fula, det prosaiska, och som ändå frodas så fort solen skiner."

Ernst Ahlgrens tro på arbetets makt gränsade nästan till öfvertro. "Du blir säkert lycklig, ty du älskar arbetet"; "du kan icke vara helt olycklig, ty du orkar arbeta" — sådana ord yttrade hon ofta. Och om hon själf fått bevara arbetskraften, hade hon också bevarat nog mycket af lifslusten för att kunna lefva.

* * *

Detta nu antydda grunddrag i Ernst Ahlgrens skaplynne — hvars utveckling längre fram i tiden jag i det ofvan sagda sökt följa — tedde sig på ett ovanligt bestämdt sätt redan vid hennes utträde ur barnaåren. Hon ville hafva ett eget arbete, ett lifsmål. För tjugo år sedan var en sådan önskan ännu mycket ovanlig hos unga flickor i välburgna hem. Utom det inneboende konstnärsanlaget och den energiska arbetshågen var det också andra förhållanden, som bidrogo att så tidigt rikta Ernst Ahlgrens håg utåt. Hon drömde ej som andra flickor om hemmets och kärlekens lycka. Ett hems glädje och ro hade hon aldrig känt; hon hade ju fått själfva föräldraömheten vanställd af splitet och af dubbelheten. Kärleken trodde hon icke skulle komma på hennes lott. Hon var uppfostrad i den tron att hon var frånstötande ful; hennes långa, magra företeelse i de smaklösa drägterna — under barndomen halft goss- halft flickkläder — var henne en ständig plåga, som ökade hennes ytterliga skygghet och slutenhet, egenskaper som följde henne genom hela lifvet. Hon skref (under sitt längre besök i Stockholm 1885):

"Jag lider under en verklig olycka: jag kan inte tala. Ja, ni skrattar, men det är minsann icke narri för mig detta att jag aldrig kan uttrycka mig muntligt. Ni kan icke tro hvad ett sådant der naturfel kan isolera en människa; men vore det ett naturfel, så vore det kanske drägligt, ty då skulle det troligen öfverensstämma med min karaktär. Nu är det i stället så, att denna pinsamma skygghet, som kommer mig att se så handfallen ut, endast är en ymp, som grott fast i min varelse under en serdeles olycklig barndom. Och denna ymp strider emot min öppna och oförskräckta karaktär. "Men" — slutar hon "hvem vet om icke min tungas lyte gör mig till författare?"

Denna aldrig besegrade skygghet var i de första ungdomsåren så ytterlig, att sällskapslifvet var henne en tortyr, och ehuru hon lidelsefullt kunde längta efter att få vara glad, fri, behaglig som andra unga flickor, föll det henne icke in att *hon* någonsin skulle komma att känna sig fri och lycklig

genom något annat än det, som dag och natt sysselsatte hennes tankar: konstnärsbanan. Sina unga, naiva drömmar har hon själf skildrat i *Pengar,* der Selmas brutna förhoppningar äro tecknade efter hennes egna erfarenheter. Ty när Ernst Ahlgren kom till sina föräldrar med bönen att få utbilda sina anlag för teckning vid målarakademien eller åtminstone i slöjdskolan i Stockholm, då mötte hon åter det hinder, som hon så väl kände sedan barndomen, det hinder, som rest sig mellan henne och så många oskyldiga glädjeämnen: hon var en flicka. Och hon var dertill en flicka af god familj, i en förmögen ekonomisk ställning. I sådana familjer bruka döttrarna ej bli artister. De bruka göra hemmet behagligt för sina föräldrar, tills de själfva bilda ett nytt hem. Detta var det passande, derför också det rätta för en flicka; således äfven det naturliga och lyckliga för henne.

Men denna unga kvinna hade inga förutsättningar till att bli en familjeflicka. Hon svarade sina föräldrar att, då de nekade henne pengar för sin utbildning, skulle hon själf förtjäna medel till sina studier. Ty hon hoppades ännu, att motståndet väsentligen berodde på pengar och på tvifvel om allvaret i hennes vilja. Hon skaffade sig plats som guvernant i en bekant familj, och började med friskt mod arbeta för sin konstnärsframtid.

Under dessa tre år — från sjutton till tjugo — började hennes ungdom.

Hon gjorde nu en och annan erfarenhet, som rubbade hennes uppfattning af sig själf. Så t. ex. berättade hon, huru hennes sjelfleda fick den första lindringen, när hon en gång vid ett besök i Malmö hörde ett par förbigående ynglingar hviska: "En sådan vacker flicka!" Hon kände sig yr, som om gatan gungat, som om husen dansat omkring henne. Var kanske hela hennes pinsamma känsla af att sakna allt kvinligt behag en följd af ett bland de många misstagen i hennes uppfostran? Var hon verkligen inte olik andra kvinnor? Skulle också hon kunna inge kärlek, kunna meddela lycka?

Från den stunden hade hon liksom flyttat in i en varmare zon.

Hon började bli något mindre skygg; vågade, på sitt blyga sätt, visa sin ungdomliga håg för glädje och vänlighet. Under denna tid genomlefde hon en erotisk erfarenhet, som

slutade i missförstånd och utan att någondera kom till klarhet om den andras — kanske ej heller om sin egen — känsla. *Han* for till Amerika; hon trodde — som alla flickor i tonåren vid deras första steg inom förgårdarne till Eros allra heligaste — att hon hade för alltid afslutat sin kärleks historia. Och så mycket fastare samlade sig nu åter hennes håg kring konstnärsbanan.

Men när hon ånyo kom till föräldrarne och visade dem att hon verkligen själf förtjänat medel till första årets vistelse i Stockholm samt uttalade sitt hopp att de genom detta skulle bli öfvertygade om allvaret i hennes beslut, mötte hon alldeles samma svar som första gången.

Skulle hon således aldrig få ett mål för den arbetshåg, den handlingskraft som svälde inom henne? Jo, hon *skulle* till hvad pris som helst skaffa sig ett lifsmål, hon *skulle* nå friheten.

Och båda delarne trodde hon sig vinna, då en enträgen friare åter bjöd henne sin kärlek och sitt hem.

Han var visserligen 28 år äldre än hon och enkling med fem barn, men den unga fästmön fann i allt detta endast en ökad utsigt att kunna bli honom en hjälp. Fästmannen hade dessutom anseende som en bra och duglig man, med en god ekonomisk ställning och föräldrarnes invändning mot giftermålet gälde egentligen blott åldersskilnaden.

Hvad som framför allt sysselsatte fästmöns tanke, under den korta förlofningstiden, var att hon nu skulle bli fri från allt det tryck hennes eget hem öfvat, att hon skulle få en rik verksamhet, ett varmt hem och hon var full af de innerligaste föresatser att bli god och nyttig. Att äktenskapet skulle medföra en annan art af tvång tänkte hon icke på, så mycket mindre, som hon ej hade någon föreställning om äktenskapet. Hon var uppfostrad i den vanliga, som oskuld ansedda okunnigheten om lifvets stora, naturliga vilkor. Och då hon ingen verklig upplysning fått om detta, som ej kunnat undgå att bli ämne för hennes eftertanke, hade hon gjort upp för sig en fantastisk förklaring, som föga motsvarade verkligheten.

* * *

Hösten 1871 gifte sig Victoria Bruzelius med då varande bankdirektören och postmästaren Ch. Benedictson i Hörby. Hennes självständighet efter erfarenheten af äktenskapet, utan fullt personlig hängifvenhet, kännetecknas af det sakförhållande, att hennes första självmordsförsök inträffade under de första åren af hennes äktenskap och af hennes yttrande att, då hon begrof det ena af de två barn, hon födde i sitt äktenskap, kände hon ingen sorg — endast lättnad.

Ernst Ahlgren kunde aldrig beröra ett ämne, som gränsade till området för dessa personliga erfarenheter, utan att stämman fyldes af en så intensiv lidelse att den nästan slocknade; blicken svartnade och läpparnes linier blefvo järnhårda. Hela hennes varelse syntes i sådana stunder vara *hat:* hat mot det konventionella pryderi, som kunnat möjliggöra ett lifsöde som hennes, och detta hat fick sitt starkaste uttryck i *Pengar* en bok, som hvarken skildrar författarinnans skaplynne eller hela lifshistoria, men som utan denna historia ej kommit till. Slutet af *Pengar* fann hon längre fram okonstnärligt och ämnade — i fall af en ny upplaga — omarbeta det. Men själfva den indignation, som ändtligen bryter fram ur Selmas stelnade väsen, var det samlade uttrycket af förf:s djupaste lidande, var en så stark lifsverklighet som någonsin pulserat i ett diktverk.

För en engiftesnatur — och så kallar sig Ernst Ahlgren — är det emellertid omöjligt att finna sig ha gifvit någon del af sin personlighet utan att söka bringa verkligheten i harmoni med aningen om hvad ett äktenskap borde vara. Ett sådant bemödande är ofta grunden till troheten i mången oriktig förlofning, som slutar med äktenskap, månget äktenskap, som *ej* slutar med skilsmässa. Oftast är det kvinnan som i det längsta håller fast möjligheten att omdana ett förhållande, i hvilket hon finner sig ha inlåtit sig utan att få eller ge en hel kärlek.

Och Ernst Ahlgren sökte, äfven hon, att få ett rikare samlif till stånd. För att åvägabringa åtminstone något slags gemensamt intresse tog hon sin tillflykt till sitt universalmedel, arbetet. Hon blef mannens medhjälpare i hans befattning som föreståndare för Skånes enskilda banks filial i Hörby, och hon vann genom detta en mångsidigare människokännedom och en insigt i praktiska förhållanden, som sedan kom hennes diktning till godo.

Men annars blef allt sig likt. Oförenliga motsatser kunna icke af en god vilja sammansmältas. Hade någon enda anknytningspunkt funnits för förstående och sympati, skulle kanske dock den ena partens energiska bemödanden småningom förvandlat förhållandet.

Nu ökades i stället afståndet år från år. Ernst Ahlgren fylde tomheten med arbete, studier, förströelser — allt var bättre än att ha tid att sitta och grubbla på det allt mer aggande medvetandet af förnedring, den allt jämt växande upprorskänslan.

Styfbarnen voro dock den bästa hjälpen. Hon var deras vän, kamrat, uppfostrare, hon sökte göra hemmet gladt och godt för dem och deras vännr; hon var ännu sjelf så ung, att hon också för egen del kunde med lif och lust deltaga i de enkla nöjen hon hjälpte dem att ordna. Hon målade och ritade fortfarande, ehuru det började bli henne klart, att det icke var åt detta håll hennes egentliga anlag visade. Hon ansåg sig dock sedan ha haft gagn för sin diktning af målningen, emedan den utbildat iakttagelseförmågan.

Den stora landsbyn Hörby, med flera herrgårdar i närheten, medförde en hel del sällskapligt umgänge. Hvar den ståtliga fru Benedictsson visade sig, ingaf hon respekt och undran. Hon var ej blott i yttre mening hufvudet högre än allt folket, äfven i inre mening måste människor se upp till henne, en situation, hvilken som bekant inger vissa naturer tillgifvenhet, men åter andra motvilja.

Den, som vid ett ytligt sammanträffande i sällskapslifvet, hade dömt Victoria Benedictsson som stel, stolt och kall, blef emellertid genomvärmd af hjärtegodheten i hennes väsen, ifall de bragtes i beröring med henne genom någon deras sorg eller glädje, som hon kunde dela.

Skvallerintressen deremot delade hon aldrig och hon brukade på bjudningar rädda sig undan fruarnas, af dessa intressen lifvade krets, ut till ungdomen. Hon slog sig då ned vid pianot och spelade oförtrutet dansmusik, under ungdomens glada tacksamhet. Glad satt hon då själf i ungdomsskaran, som flockades kring henne och täflade i att visa henne sin beundran och tillgifvenhet. Hennes makt öfver ungdomen var obegränsad. Hennes styfbarn dyrkade henne och voro stolta öfver henne. Hon var en, genom själfva sin slutna hemlighetsfullhet tjusande varelse, som kunde styra

med ett ord, hejda med en blick och väcka lycksalighet genom ett af sina sällsynta loford, eller sina ändå sällsyntare smekningar. Hennes misshag var förkrossande; hennes godhet rörde alltid på ett innerligare sätt än andras.

Det var icke blott barn och ungdom, som kände detta stilla, djupa väsens oemotståndliga dragningskraft. Den unga hustrun till den åldrade mannen blef ofta mål för andra mäns hyllning, en hyllning, som åtminstone en gång stod på gränsen till en allvarligare känsla. Denna vänskap bragte en rikedom af sympati, af utvecklande tankeutbyte, af värme in i Ernst Ahlgrens lif. Det sätt på hvilket mannen behandlade saken — en antydning derom finnes i *Ur mörkret* — vidgade, som genom en jordbäfning, klyftan mellan man och hustru.

Ännu ett annat ämne hade börjat att starkt uppröra samlifvet. Diktarhågen hade brutit fram hos hustrun. Och den mötte nu, men förstärkt, hindret från barndomen och ungdomen.

Var hon icke hustru och mor? Borde en kvinna försumma sina närmaste pligter för en okvinlig ärelystnad? Skrifveriet var i allmänhet opassande för en kvinna, och det var ovärdigt den kvinna, som hade en makas kall. Hon borde ej söka en blåstrumpas utmärkelser. Hon skulle kanske dessutom bli en misslyckad författarinna, som endast gjorde sin man löjlig och hemmet otrefligt, utan att dock uppnå en enda litterär framgång. —

Och så kämpade Ernst Ahlgren för andra gången sin frihetsstrid, en hårdare strid än den första, men en slutligen segerrik. Konstnärspersonligheten hade nu funnit sitt rätta uttrycksmedel och dermed också nya krafter till själfhäfdelse.

Här börjar *Ernst Ahlgrens* egentliga lifshistoria och det är den jag i nästa nummer skall söka skildra.

(Fortsättning följer).

Ellen Key

Liten återblick.

När gammal man blir, sitter inom hus
Och själf ej orkar agera,
Förbi sig man låter, i dissolving views,
Det flyddas bilder passera.
Och allt som de komma, från söder, från nord,
Man tar sig en pris och yttrar ett ord
Och ser, när det kommer till stycket,
Att världen är konstig i mycket.

Så gör man en uppsats och skrifver den ren,
Kasserar hvad sämst är och sjukast,
Och vill någon annan läsa den se'n,
Så tackar man allra ödmjukast.
Till vexling med frågor af djuptänkt natur
Så kan litet kallprat ibland — eller hur? —
Ju alltid sin plats försvara,
Om icke för långrandigt bara.

Och för det bör man alltid kunna akta sig. Kort och dumt *kan* gå an; långt och dumt är oförsvarligt. Hoppoms att det skall lyckas oss finna en medelväg!

Hur långt skola vi alltså våga blicka tillbaka? Bestämdt icke längre än till höstflyttningen. Denna är nu mera hos oss en glad tilldragelse, nästan en familjefest, sedan man vet att den nye värden, hvarhelst vi hamna, skall taga emot oss med öppna armar, låta oss medföra hela dussinet barn och spela piano till kl. 12 på natten, om vi behaga. Också såg man i höstas den ena noachsarken efter den andra, i form af väldiga flyttlass, vagga fram öfver gatorna, med soffan öfverst och i soffan jungfrun, öfverskuggad af palmer och ficus, hvilkas krukor trängdes i hennes knä. Stockholmarne äro nomader, som ständigt söka ett *hem* utan att någonsin finna annat än en *våning*. De som ega hus, sälja dem, undan för undan, och de som ena året fått sig en bostad, lemna den det nästa för en annan. Vi äro nu en gång så beskaffade och bli troligen aldrig annorlunda.

I stil med detta, hålla vi oss heller aldrig hemma i vår hyrda bostad. Ut skola vi beständigt, på spektakler, på före-

läsningar, i ordenssällskap, på konstföreningar, på middagar och på supéer. Vi beklaga lifligt att så är — och lika lifligt springa vi åstad, alldeles som om detta kretslopp vore obligatoriskt.

Så fingo vi i höstas en ny cirkus, och trognare lupo icke hästarne kring arenan, än vi lupo dit. Tänk bara: dresserade hästar, dresserade hundar, dresserade tricotdamer och dresserade clowns, allesamman "framhafda i frihet" af öfverdressören med eller utan sin chambrière, mot hvilket trollspö en kapellmästares taktpinne t. ex. icke kan jemföras — i vår hufvudstadspubliks tycke! Dessa nöjen äro alltid mer eller mindre förbundna med fara, stundom med verklig dödsfara, men just detta tycks vara det som har största lockelsen för en bildad publik — som dertill är kristlig. Kom så det i ordets fulla bemärkelse rysliga ögonblick, när "miss Idola" blef rifven af kungslejonet, i hvars gap hon vid en af föreställningarne stack sin hand. Men tror man att detta *miss*-öde verkade afkylande på publiken, så bedrar man sig. Nästa gång var huset proppfullt. Det *kunde* ju händt att miss Idola då blifvit uppäten, så att man haft full valuta för sin biljett. Men det blef hon inte, hvilket bevisar att man aldrig med säkerhet kan räkna på ett litet oskyldigt nöje. Man gick således ifrån föreställningen med betydligt sviken förväntan och hade inte annat att trösta sig med än hoppet om bättre lycka nästa gång. Och den lyckan kommer nog i sinom tid, derom kan man vara viss.

Så hade vi i de små trefliga kineserna ett nöje af mera ofarlig natur. De gästade oss länge, uppträdde öfver allt och kisade på oss så snedt men på samma gång vänligt och välvilligt, att vi riktigt började tycka om dem. Än såg man dem på teatern, än i någon droska och nästan dagligen på hötorget, der de traskade omkring med sin lilla korg på armen för att göra uppköp och studera folklifvet. Våra damer gingo efter dem och togo med tydlig afund ögonmått af deras långa hårpiskor, hvilka likt pendeln på en regulator sakta svängde fram och åter vid hvarje steg. Till sist blefvo de så hemmastadda här, att man kunde bjuda dem på både simuppvisningar och på en af Iduns sammankomster (det manliga Iduns, förstås, trots att de, med afseende på sina kjolar, lika gärna kunde gjort furore i det kvinliga.) Hvad de sade på simuppvisningen eller *om* de sade något, vet jag icke.

Men på Idun höllo de tal till sällskapet på sitt obegripligt sköna, himmelska språk. "Tsing, tsung, pi" — (allt är förbi!) och "Phi hong chem" (måst fara hem!) lär varit det egentliga innehållet, hvilket djupt grep de församlade. Dessas tröst är dock att kineserna lofvat komma igen — om icke förr, så när det nya luftskeppet kommer till stånd, det der som skall kila åstad med en hastighet af 40 sv. nymil i timmen.

Då kunna de få taga i betraktande vår allra nyaste ståt i Östermalms saluhall. Den som vid en ronde inom dess brokiga och lockande värld icke känner sig husligt stämd, blir det aldrig. Alla högsta klassernas elever i våra flickskolor borde minst två gånger i veckan tillhållas att gå dit, för att under lämplig ledning studera konsten att göra hushållsuppköp på angenämaste sätt och ort. Lefvande, sprittande fiskar, artistiskt ordnade frukter och grönsaker, kött, som nästan kan försona en med slagtaryrket, smör i pyramider som de grannaste ängsbollar — ja *allt* hvad till köksdepartementet hör finnes här samladt på ett ställe och så retande utställdt, att man frågar sig själf om man verkligen *är* i Stockholm eller i någon af de stora världsstäderna. Butikraderna bilda hela gator, mellan hvilka man skrider fram i ständigt ökad undran och beundran, och der man lätt kan gå miste en första gång, så många och så olika äro de. Och allt detta inrymdt i ett palats af väldiga dimensioner och stor arkitektonisk skönhet.

Men den gamla torghandeln är derför ingalunda afskaffad. Några steg från Östermalms mönsterhall sitta, som förr, hela rader "torgfruar" bakom sina öppna stånd, sitta der i ur och skur med gråa koftor och röda näsor och vänta på *sina* kunder, dem de äro vissa på för några öre billigare pris pr ℔ eller kappe. Och dessa komma lika säkert som de äro väntade, ty de äro af den sorten som behöfva se på öret.

För resten är det roligt att se torggummorna der som en *sittande* illustration till det Stockholm som *går*. Man kan och bör icke för det nya sluta sitt hjärta till för det gamla.

Att det nya för resten icke alltid är så värdt att hålla sig till, såg man nyss af miss Fay och hennes märkvärdiga "konster". Och dock var det så när att hon duperat oss allesammans, vi förståndiga och bildade människor, som gjorde henne den äran att tro på hennes förbindelse med andevärlden och att offentligt och helt allvarsamt "kontrollera" henne,

medan vi en annan gång medlidsamt le åt en stackars bondhustru, som för att rädda sitt sjuka barn betjänar sig af "nio sorter brändt hår, ögat af en uggla eller vingen af en flädermus..."

Men missen gjorde onekligen sin sak bra – så länge den lät göra sig. Hon framräckte åt publiken sina oskyldiga händer för att bindas. Och fötterna — ja för all del, dem behöfde hon icke heller. Men bak ryggen, der räfven har sin lilla svans, der hade missen sin lilla klippattiralj, med hvilken hon duperat både vanligt folk och snillen, och *den* behöfde hon. Just den var mediets medium. Men så kom en opåräknad nordström och sköljde bort hela tillställningen med tillhörande rykte, penningar, nimbus och möjligheten af vidare uppträdande här i landet.

Att vi äro botade för våra spiritistiska tendenser, torde ej derför vara så afgjordt. Kanhända

att när ett år har gått eller två
en annan miss träder opp
och att vi skynda, stora och små,
till *hennes* salong i galopp.
Vi *vilja* bedragas. Hvad här man såg
på jorden, är gammalt re'n.
Astralfigurer — till dem står vår håg
i etherns flammande sken.

En kropp af dimma, en själ af luft,
en lösryckt, fladdrande hand,
en griffelskrift, utan spår af förnuft,
en knäppning på luta ibland.
En knackande bordfot, en spöklik ton,
en suck som af andar bestås,
se det är "framtidens religion" —
(en *Fay*-religion, — gu'nås!)

Men hvad ser jag: jag har knappast börjat allt hvad jag ville säga, och redan är papperet slut! Hade tänkt att yttra några ord om så väl kapplöpningen till Nils Forsbergs ryktbara tafla som om Geijerfesten i Upsala. Nu äro båda dessa tilldragelser räddade, medan jag själf har intet annat att göra än ögonblickligen försvinna, med löfte att en annan gång försöka concentrera mig bättre. *Lea.*

Fredrika-Bremer-Förbundets meddelanden.

Arbetsområden för kvinnor.

Dagny börjar härmed införandet af en serie kortfattade meddelanden, afsedda att sprida upplysning angående arbetsområden tillgängliga för kvinnor jämte dertill hörande inträdes- och examensfordringar.

I. Sjukvården.

a) Kvinnan eger samma rätt som mannen att praktisera som **läkare**.

Efter studentexamen aflägges först *medicinsk-filosofisk examen,* till hvilken förarbetet kräfver minst 1 år. Denna examen *måste* afläggas i Upsala eller Lund men studierna för densamma kunna till stor del skötas vid Stockholms högskola. *Medicine kandidatexamen* tager en tid af i medeltal 4 år och kan efter behag afläggas vid Karolinska Institntet i Stockholm, vid Upsala eller Lunds universitet. Samma frihet med afseende på val af ort för examens afläggande gäller äfven den sista eller *medicine licentiatexamen.* Förberedelserna dertill äro dels s. k. tjänstgöringar å sjukhus, som *måste* göras *såväl* vid ettdera af universiteten i Upsala eller Lund *som ock* vid Karolinska Institutet i Stockholm, dels inläsning af ämnena (som man gör hvar man vill). Till denna examen åtgår ock i medeltal 4 år.

b) För att blifva **tandläkare** fordras, efter aflagd godkänd studentexamen, först en c:a två års praktisk kurs såsom *elev* hos någon tandläkare. Elev eger sedan att undergå kandidatexamen, för att varda till s. k. *medhjälpare* antagen. För att aflägga *tandläkareexamen* behöfver medhjälpare vanligen ytterligare ett års utbildning, antingen hos enskild tandläkare eller vid tandläkarepolikliniken i Stockholm. Tandläkareexamen aflägges i Stockholm efter anmälning i Kongl. Med. styrelsen, och inför 3:ne examinatorer, sedan förut det s. k. praktiska profvet (2:ne tandarbeten) blifvit förfärdigadt.

c) För att blifva **fältskär** fordras afläggande af s. k. fältskärsexamen, hvilken får afläggas först efter uppnådd myndig ålder inför Stadsläkaren och af honom tillkallade: 1 fältskärsmästare, 1 läkare och 1 magistratsperson. Förberedelse till denna examen plägar åtgå $1\frac{1}{3}$—2 år, hvaraf beräknas ungefär $\frac{1}{2}$ år för genomgående af kurser i anatomi och kirurgi, $\frac{1}{2}$ år för tjänstgöring å serafimerlasarettet samt några månader för utbildning hos fältskär. Denna tid torde dock kunna

anses tillräcklig endast om den är väl använd och efter praktisk verksamhet hos erkändt skicklig fältskär.

d) Utbildning såsom **barnmorska** vinnes vid derför anordnade kurser i Stockholm, Göteborg och Lund. Den, som vill varda till lärling antagen, ingifve till Konungens Befallningshafvande i det län, der den sökande har sitt hemvist, sin till Kongl. Medicinalstyrelsen stälda, *egenhändigt* skrifna ansökan börande vid denna ansökan, följande intyg vara fogade, nemligen:

a) af vederbörande pastorsembete, bestyrkande att sökanden vid lärotidens början uppnått en lefnadsålder af åtminstone *22 år*, men icke *öfverskridit 35 år*, samt att hon är *välfräjdad* och eger *god kristendomskunskap*; med uppgift derjämte om hennes *födelseort* och *hemvist*, samt huru hon *dittills sig försörjt* *);

b) läkarebevis, hvarigenom styrkes, att sökanden är *frisk*, har *stadig helsa*, är *fri från kroppslyten* och för öfrigt synes vara *till barnmorska lämplig* **);

c) från ordinarie lärare vid allmänt läroverk eller vid folkskola derom, att denne *vid för ändamålet företagen pröfning* ***) funnit sökanden ega *1)* full färdighet att väl läsa svenskt och latinskt tryck, äfvensom förmåga att nöjaktigt redogöra för det lästa, och att någorlunda felfritt uppskrifva ett dikteradt stycke; *2)* färdighet i de fyra räknesätten i hela tal och öfning i enkel hufvudräkning; samt *3)* en läslig handstil; börande detta intyg, om det af folkskolelärare utfärdats, vara försedt med attest af skolrådets ordförande eller vice ordförande angående betygsutgifvarens behörighet; dock kan i stället för sådant intyg gälla betyg om samma kunskaper, utfärdadt från folkskolelärareseminarium eller annan känd läroanstalt för kvinnor, der sökanden åtnjutit undervisning;

d) af tvenne i orten bosatte välkände män derom, att sökanden eger *erforderliga medel* så väl för sitt *uppehälle* under lärotiden som till inköp af *nödiga instrumenter* efter lärotidens slut. †)

Sökande, som önskar åtnjuta fri undervisning vid läroanstalten i

*) Fördelaktigt är om jämte det ofta knapphändiga prestbetyget bifogas trovärdiga personers intyg om, hur sökanden förut sig försörjt.

**) *Stadig* helsa och *frihet* från kroppslyten skall intygas. Befinnes sedan helsan klen eller förefins lyte, såsom t. ex. kartnaglar, snedhet o. d. så lär eleven hemsändas sig till känbar ekonomisk förlust.

***) Kunskapspröfningen *måste* vara *för ändamålet* företagen. Ofta sändas skolbetyg öfver kunskaperna vid afslutandet af skolan (kanske 10 år förut!) Sådana betyg kunna ej godkännas.

†) Intyg, att sökanden har erforderliga medel för sin kurs, måste finnas.

Lund, bör, i stället för det i mom. d) omförmälda intyg, vid sin ansökan foga behörigt kommunalstämmoprotokoll, hvarigenom styrkes, att sökanden af någon landsförsamling, som lemnar årligt bidrag till samma anstalt, blifvit kallad att efter slutad lärotid till ordinarie barnmorska med bestämda lönevilkor antagas, och att församligen förbundit sig, att bekosta hennes underhåll under lärotiden samt förse henne med erforderliga instrumenter.

Kursen, som räcker 9 månader, omfattar allmän förlossningskonst. Den som i denna kurs erhållit minst betyget berömlig, har rätt att genomgå en 3 månaders kurs i *instrumentalförlossningskonst.*

e) Utbildning såsom **sjuksköterska** kan vinnas vid *Hemmet för sjuksköterskor* och vid de af föreningen *Röda Korset* anordnade kurser, båda i Stockholm [1]).

För att blifva antagen som elev vid **Hemmet för sjuksköterskor** fordras god helsa, allvarlig håg för sjuksköterskekallet, god skolunderbyggnad samt att vara mellan 21—35 år. För utrönande af sökandens lämplighet förbehålles en pröfvotid af en månad. Den, som blifvit antagen till elev, förbinder sig att 3 år stanna i hemmets tjänst, deraf 1 år som elev och 2 år som sköterska. Vid inträdet erlägges en afgift af 150 kronor, hvaremot erhålles "allt fritt" af hemmet, samt under de två sista åren en årlig lön af 250 kronor.

För att blifva antagen som elev vid **Röda korset** fordras god skolunderbyggnad samt en ålder af 20—30 år. De af föreningen Röda korset anordnade lärokurser omfatta en tid af 6 månader. Hvarje elev erhåller under lärotiden af föreningen 50 kr. i månaden och förbinder sig att i händelse fäderneslandet råkar i krig mot fastställd ersättning ställa sig till föreningens förfogande och arbeta för dess syftemål. Under fred eger hon frihet för egen del sysselsätta sig med sjukvård.

Den som kan använda blott en kortare tid för inhämtande af den oundgängligaste kännedomen om vård af sjuka, särskildt vid olycksfall, kan begagna sig af de nu så vanligt förekommande *samaritkurserna.*

Person, som genomgått fullständig samaritkurs, åligger att vid inträffande af olycksfall, *innan läkarehjelp hunnit erhållas, utan ersättning* gifva det biträde som erfordras och af henne kan lemnas.

f) För behörighet att utöfva yrke såsom **gymnast** genomgås en tvåårig kurs vid Gymnastiska centralinstitutet i Stockholm. Elev som söker inträde vid denna kurs, får ej hafva uppnått 30 år och skall

---

[1]) Äfven vid *diakonissanstalten* utbildas kvinnor i sjukvård, men endast i sammanhang med annat, som ingår i en diakonissas kall, hvarför ingen mottages der *endast* för undervisning i sjukvård.

genom betyg styrka sig ega kunskaper motsvarande inträdesfordringarne vid Högre lärarinneseminarium, samt förete betyg om kroppskonstitution och helsotillstånd enligt af direktionen faststäldt formulär. Den som genomgått gymnastiklärarinnekursen, eger kompetens till *gymnastiklärarinnebefattningar* vid offentliga kvinliga läroanstalter. Den som fullständigt genomgått sjukgymnastkursen och deröfver erhållit godkändt betyg, eger att vinna legitimation såsom *sjukgymnast* samt att utöfva sjukgymnastisk verksamhet i öfverensstämmelse med Kongl. M:ts nådiga ordning för sjukgymnasters och sjukgymnastiska instituts verksamhet. (Sv. Författningssamling N:o 55 1887.)

Angående ansökningstid utfärdar Direktionen tillkännagifvande i allmänna tidningar under våren. (Forts.)

Närmare upplysningar angående ofvanstående och öfriga för kvinnor tillgängliga arbetsområden, lemnas muntligen eller skriftligen af Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, N:o 5 Malmtorgsgatan, Stockholm.

Komitén för granskning af barn- och ungdomslitteratur har, med välvilligt bistånd af sakkunniga rådgifvare nu afslutat utarbetandet af förteckningar öfver för barn och ungdom lämpliga böcker. De uppgjorda listorna innehålla för närvarande tretton olika afdelningar, beräknade för åldern från och under sex, och till och med aderton år, och omfatta, utom bilder- och barnböcker för helt små, dels skilda områden såsom: resebeskrifningar, historia, naturvetenskap, skönlitteratur m. m. dels ock arbeten på flera utländska språk. Dessa förteckningar komma att fullständigas med nyutkommande arbeten, likasom ock ändringar och tillägg kunna ifrågakomma, och hoppas komitén fortfarande få räkna på Hrr bokförläggares och bokhandlares benägna tillmötesgående för insändande och anskaffande af arbeten till granskning. Listorna, som i öfvertryck utgåfvos till sistlidne jul, skickades till Förb:s ombud i landsorten och kunna erhållas, såväl genom dessa ombud, som från filialen i Malmö samt å Förb:s byrå i Stockholm.

För att tjäna till råd och ledning vid inköp af böcker, finnas å byrån en samling, hufvudsakligen nyare barn- och ungdomslitteratur, till påseende. Genom komiténs försorg ordnade, skriftligen affattade omdömen öfver granskade arbeten finnas äfven i för ändamålet särskildt upplagda böcker, hvilka äro å Förb:s byrå tillgängliga.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. *Professor Sophie Kovalevski.* Franska vetenskapsakademien hade utsatt en täflan öfver följande tema ur den matematiska fysiken: "att i någon väsentlig punkt fullända teorien för en fast kropps rörelse." Täflingsskrifterna skulle vara inlemnade före den 1 juni 1888, och om något arbete befans vara förtjänt af pris, skulle det samma erhålla en del af eller hela "prix Bordin pour les sciences mathématiques", utgörande 3,000 francs. Detta pris, som stiftades år 1835, har hitills endast 10 gånger utdelats och häraf endast 2 gånger till sitt fulla belopp. Täflan är anonym.

Då täflingsskrifterna i år blifvit granskade, befans ett af de insända arbetena vara af så ovanligt framstående beskaffenhet, att akademien beslöt att som en särskild utmärkelse af sina till disposition stående medel höja priset till 5,000 francs. Vid namnsedelns öppnande befans denna innehålla namnet Sophie Kovalevski, professor vid Stockholms högskola. Professor Kovalevski har på särskild inbjudan af akademien afrest till Paris för att närvara vid akademiens offentliga årsmöte den 24 december och då personligen emottaga priset.

Den prisbelönta afhandlingen skall liksom öfriga skrifter, hvilka efter föregående täflan af akademien belönas med pris, offentliggöras i "Journal des savants étrangers", men kommer förut att med akademiens begifvande publiceras i Acta Mathematica.

Kvinnor i fattigvårdsstyrelse. Fem fruar hafva invalts till biträdande ledamöter i fattigvårdsstyrelsen i Östersund för nästkommande år.

Akademien för de fria konsterna har tilldelat konstnärsarvodet i marinmålning för tre år åt målarinnan i marin- och aqvarellmålning fröken *Anna Palm.* Detta är för stipendiaten en så mycket större utmärkelse, som den skedde utan ansökan och så godt som enhälligt.

Om flickors uppfostran. Med anledning af flickskolekomiténs betänkande anordnade föreningen för "Gift Kvinnas Eganderätt" ett diskussionsmöte i Hôtel Continentals stora sal, der ämnet flickors uppfostran behandlades. Det mycket talrikt besökta mötet inleddes af lektor Linder.

Göteborgs Kvinnoförenings nu utgifna årsberättelse för nov. 1886 — dec. 1887 meddelar att föreningens verksamhetsgrenar under året utgjorts af 1) Diskussionssammanträden, 2) Lånebiblioteket, 3) Läsesamkvämen för unga flickor; 4) Arbetsbyrån; 5) Serveringsstället "Föreningen;" 6) Skollofskolonierna; 7) Barnbespisningen; 8) Kvinnornas självhjälpskassa; 9) "Myrorna"; * 10) Kvinliga gymnastiksällskapet.

Lånebiblioteket omfattade vid 1887 års slut 400 verk, de flesta alster af den nyare literaturen.

---

* Förening för tillvaratagande af sådant affall, som eljest icke plägar komma till nytta.

Arbetsbyrån har varit ganska mycket anlitad dock naturligen i öfvervägande grad af arbetssökande. 153 tjänarinnor hafva genom arbetsbyrån erhållit tillfälligt arbete på längre eller kortare tid.

Serveringsstället "Föreningen" arbetar fortfarande för att bereda dåligt aflönade arbetande kvinnor middagsspisning för billigt pris (15 öre). Under en del af vintern 1887 bespisades dagligen omkring 460 fattiga skolbarn. Skollofskolonierna räknade sommaren 1887 151 barn. Medel till dessa båda företag hafva erhållits dels genom årsbidrag, dels ock genom tillfälliga bidrag från enskilda personer. Hrr stadsfullmäktige hafva beviljat 2,000 kr. af Göteborgs bränvinsmedel och äfven Göteborgs Pantlåneaktiebolag och Göteborgs Utskänkningsbolag hafva skänkt större summor.

"Kvinnornas sjelfhjelpskassa" hade vid 1887 års slut 55 medlemmar.

Elfva kvinnor studera nu vid universitetet i Lund.

Norge. *Kvinnans rösträtt i Norge.* I syfte att i Stortinget få en lag genomdrifven, som medgifver kvinnan rösträtt, har "kvindestemmeretsforeningen" utfärdat en adress, till hvilken namnunderskrifter nu samlas.

Kvinnans deltagande i det offentliga förkunnandet af Guds ord var uppstäldt såsom diskussionsämne vid ett nyligen hållet stiftsmöte i Kristiania. Inledaren framhöll: att Guds ord anvisar åt mannen att förkunna ordet och åt kvinnan att utföra kärlekstjänsten inom församlingen; att härmed icke är "kvinnan förmenadt att tala Guds ord, då det ingår såsom beståndsdel af hennes kärleksarbete; samt att då uppfattningen af hvad som är "offentligt förkunnande" ofta kan vara ganska obestämd, kyrkan bör vid dylika tillfällen förhålla sig varsamt och öfverseende.

Danmark. *Fru Rovsings minnesgåfva till kvinliga handtverkare* har nu ökats till öfver 1,000 kr. och Dansk Kvindesamfunds styrelse har beslutat att dermed understödja kvinnor, hvilka önska lära bokbindareyrket. En bokbindare i Köpenhamn har erbjudit sig att mottaga och undervisa kvinnor på sin verkstad.

En adress om kvinnans kommunala rösträtt, som genom Dansk Kvindesamfunds försorg cirkulerat i Danmark har fått omkring 20,000 underskrifter. Den skall nu framlemnas till inrikesministern och riksdagen.

Utvandring till Amerika. Kvinden og Samfundet meddelar underrättelse om den i Amerika nybildade "Solskensmissionen". Denna förening har uppkommit på grund af den i Amerika rådande bristen på hjälp för de husliga bestyren i hemmen. Föreningen vill söka få de bildade kvinnorna att åtaga sig husligt arbete och derigenom bekämpa den fördom — som äfven i Nya Verlden måtte finnas — att det skulle vara en skam att arbeta för penningar hos främmande. Man ämnar vidare bland annat upprätta platsanskaffningsbyråer. Särskildt är man betänkt på att mottaga utvandrare i New York och anvisa dem platser. Föreningen ämnar utbreda sin verksamhet öfver hela landet.

Konstakademien i Köpenhamn blef under oktober 1888 öppnad för kvinnor.

England. *För kvinnans politiska rösträtt* har utrikesministern, marquisen af Salisbury, vid ett offentligt möte i Edinburg på det bestämdaste uttalat sig.

15,000 sjuksköterskor finnas för närvarande i England.

Kvinnor med offentliga uppdrag. 100 kvinnor äro f. n. i England invalda i skolråd. 58 i olika förmyndarestyrelser, en är inspektris inom fattigvården (Poor law inspector) och 2 kvinnor tillhöra Londons asyl-styrelse (Metropolitan Asylums Board). En mer ovanlig befattning torde miss Pogson bekläda, hon är nemligen "meteorologisk reporter till regeringen i Madras."

Kvinnors mission till kvinnor är namnet på en förening i England, hvars syfte är "att uppsöka och rädda de förlorade." Sedan sin stiftelse har denna kvinnomission på många olika sätt bringat hjelp och understöd åt 19,829 flickor och kvinnor, hvilka utan denna hjelp säkerligen gått under af nöd och elände.

Frankrike. *En internationel kongress om kvinnans rätt* kommer att hållas i Paris i juni månad 1889. Inbjudning är utfärdad af 7 manliga och 8 kvinliga, kända vänner af kvinnosaken i Paris. Anmälan så väl om bidrag som om deltagande i kongressen mottages af hr Léon Richer, Rue des Deux Gares 4, Paris.

Schweiz. *Antalet kvinliga studerande* vid de Schweiziska universiteten ökas fortfarande. För närvarande finnas 79 i Zürich af 527, 55 i Bern af 580 och 45 i Genève af 537 studerande. Af dessa tillhöra 102 den medicinska fakulteten.

Italien. *Signora De Catalii,* som studerat medicin i Bologna har blifvit utnämnd till professor i pathologi i Pisa. Förut fans blott en kvinlig professor i Europa nämligen fru Kovalewski i Stockholm.

Spanien. *Två unga kvinnor* från Salamanca hafva blifvit licentiater vid universitetet i Valladolid.

Amerika. *En kvinlig uppfinnare.* Fru Maria Beasley i Filadelfia har uppfunnit en maskin till förfärdigande af tunnor, på hvilken hon tog patent år 1884. Maskinen drifves af 3 män och förfärdigar 600 tunnor om dagen.

22,000 kvinnor deltogo i de sednaste kommunala valen i Boston. I följd detta energiska ingripande från kvinnornas sida segrade det republikanska partiet öfver det demokratiska med en betydlig majoritet, och skolråden tillsattes i det förstnämnda partiets anda.

En indianska, prinsessan Verogna, dotter till en berömd mohawkhöfding har hållit föredrag i Amerika. Hon har insamlat en betydlig penningsumma till upprättandet af ett universitet för indianer i Filadelfia.

Till redaktionen insända böcker:

Carl Lumholtz. Bland menniskoätare. V—VIII h. *Nils Hertzberg.* Qvinnans kallelse och uppfostran. *Louisa Alcott.* Under syrenerna. Öfvers. af H. Indebetou. — Det norske Studentsamfunds Visebog. — *L. Dahlgren.* Arbetsstugor för barn. Redogörelse för deras organisation och första verksamhet. — *Verner von Heidenstam.* Vallfart och Vandringsår. — Kvinnans rösträtt. Föredrag inom Norrköpingskretsen af Östergötlands röstförening af *—r—z.* *George Eliot.* IV. Ur landsortslifvet. h. 1, 2. — *Turgenjef,* X. Punin & Baburin. Brigadgeneralen. En slagskämpe. Pasinkof. — *Lina Morgenstern.* Ein offenes Wort über das medizinische Studium der Frauen. — Women's suffrage Calender 1889. — *Sally Joy White.* Housekeepers & Homemakers. — Studentföreningen Verdandis småskrifter 6—10. — *Robert Geete.* Ordklyfverier, en etymologisk hjelpreda. — *Mary Livermore.* My story of the war. — *Fredrik Klaveness.* Befrielsen fra den første Ungdoms-Usædelighed og dens følger. — *Olaf Sanning.* Dæmring og Dag. — *Hugo Tigerschiöld.* Dikter. — Svensk Kalender 1889. *John Personne.* Svar till federationen. — Skolungdomens sedliga uppfostran. *Marryat.* Den lille Vilden, bearb. öfvers. af L. Hubendick. — *Helena Nyblom.* Qvinnoöden. Noveller. — Den nyaste företeelsen på Lifförsäkringsområdet i Sverige. — *O. A. Øverland.* Fra en svunden tid. Sagn og optegnelser. — *Johanne Vogt.* Til sjøs og i land. — *Emil Selmer.* Fra nutiden. — Lyse livsbilleder i sort, tegnede af *Wilhelm Larsen.* — *D. Meidell.* Paa Kvyds og paa Tværs. — Billeder for børn. — Fra Akerhus til Akropolis. Olaves Pedersen 21:s rapport og andet. Med tegninger af Wilhelm Larsen. — Husmoderens bog. (Regenskapsførsel.)

Till Fredrika-Bremer-Förbundets komité för granskning af barn- och ungdomsliteratur hafva herrar förläggare insändt:

C. E. Fritze: Baron Münchhausens märkvärdiga resor och äfventyr; *Fischier,* Barnens hok; *Lodbrok,* De fem frivillige, Nils Dacke; *Konewka,* På sommarfärd, Svarte Petter; *Swift,* Gullivers resor; *Kronström,* Undrens verld; *Stina och Gudrum,* sagor till julen; *Huizinga,* Vandringar i naturens rike; *Djurklou,* Sagor och äfventyr; *Hofmann,* Barnens sagoskatt från olika länder; *Gilbert,* Den nye Sinbad; *Sevell,* En hästs lefnadsöden; *Ewing,* Vi och verlden; När pappa kommer hem; *Mayhew,* Hemliga bref inlemnade hos sockerbagaren; *Philips*; Carrie; *Wray,* En hederspojke från topp till tå, Peter Wilson; *(Larson)* Fosterländskt födelsealbum; *Hood,* En fésaga; *Smith,* Vetenskapliga och ovetenskapliga förströelser; *Wallis,* Furstegunst; *Öman,* Den klassiska literaturen; *Keijser,* Ledstjernor; *Evers,* Lifsfrågor i kristlig belysning; *Fehr,* Evighetsblommor; Familjebibel, Nya testamentet.

P. Palmqvist: *Hocking, S. R.,* En moders testamente; *Thayer, W. M.,* Flit, kraft och karakter; *Giberne, A.,* Fröken Con och hennes skyddslingar; *Power,* Den oljade fjädern.

P. A. Norstedt & Söner: *Marryat,* Den lille vilden.

J. Seligmann: *De Amicis,* Kamrater;

Samt *Dr. A. Hazelius,* Runa; *C. N.* Sjöbris och landvind; *Vera Hjelt och Alli Trygg,* Julhelsning 1888.

Anmälan.

Dagny, *som äfven under förlidet år utgått i en för våra förhållanden stor upplaga, skall fortfarande verka för* **Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socia ch ekonomiskt hänseende".** *Hon skall äfven följa den nyare literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversigter m. m.*

Dagny *redigeras år 1889 af fru* **Amanda Kerfstedt,** *biträdd af en redaktionskomité. F u* **S. L—d Adlersparre** *har af helsoskäl lemnat tidskriftens redaktion för detta år, men kommer att till redaktionens förfogande ställa sin rika erfarenhet och sitt varma intresse.*

Priset för hel å ng blir fortfarande:

För medlem ar af förbundet . . kr. 2,50

För icke med mar. . . . . . „ 4,00

Förbundsmedle r prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malm atan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbu edlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter t, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Å Förbundets byrå äro under december månad anmälda:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 3, lektioner 3, kontors- och skrifbiträden 3, värdinnor och biträden i hem 3, summa 12.

Arbetssökande: lärarinnor 12, lektionsgifvare 5, kontors- och skrifbiträden 5, värdinnor och biträden i hem 3, summa 25.

Norrköping 1889, M. W. Wallberg & Comp. Boktryckeri.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN.

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

1889.

ANDRA HÄFTET.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: **För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar „ 4,00.

h 2

Saul och David.

1. Saul.

Kvalfullt tyst och lång är natten,
När från ögat sömnen flyr.
Väktare, hvad lider tiden,
Månne snart ej morgon gryr?

Icke! — Låt till mig då föra
Herdegossen än en gång;
Torde hända kan jag slumra
Vid hans strängalek och sång.

Stilla, ljufligt skall han spela,
Sjunga blott med sakta röst,
Som en moder, då hon söfver
Trötta barnet vid sitt bröst.

---

2. David.

(Sjunger.)

Säll den, som sitter i Herrens skugga,
Säll den, som hägnas af Herrens hand!
Han är bevarad, han tillflykt eger
Mot vinterns kyla, mot solens brand.

Han fruktar icke för dagens pilar,
Han bäfvar icke för nattens hot;
I öde öknen, bland vilda djuren
Sin väg han vandrar med stadig fot.

Om tusen snafva invid hans sida,
Om tio tusen han falla ser,
Han skall dock frälsas, så är Dens vilja,
Som magten hafver och segern ger.

Gud sina änglar befalt att skydda
Hans själ från plåga, hans fot från fall;
De honom bära på hulda händer,
Att han mot stenen ej slinta skall.

I nödens stunder, i onda tider
Gud honom håller ännu vid magt.
"*Du mig åkallar, thy vill jag hjälpa*",
Så hafver Herren till honom sagt.

Gud låter honom se ålderns dagar
Förr än han hemtar hans själ till sig;
Sist får han ärfva det goda landet
Och bo när Herren evinnerlig.

---

3. Saul.

Fordom hördes konung Saul prisas utaf alla munnar,
Lofvet tystnat, nu man Davids ära öfverallt förkunnar.
Denne unge herdegosse, som slog Goliath för pannan,
Han förstår att vinna folket för sig så, som ingen annan.

Kan det vara Davids segrar, som fördystra mina dagar
Och de ändlöst långa nätter hvilan från mitt läger jagar?
Nej; jag älskar denne yngling, äfven mig förmår han tjusa,
Helst då han i kvällens stillhet låter harpans toner brusa.

Dock — jag vet att samma hjärta hat och kärlek godt kan rymma,
I mitt bröst sig ofta röra känslor vredgade och grymma.
Kom mig då ej nära, David, ty, vid Sauls kungakrona,
Med ditt lif det lätt kan hända du din djärfhet får försona.

Fåfängt är att hejda strömmen, der han rastlös framåt ilar,
Fruktlöst är att binda tanken, han ej tröttnar eller hvilar.
Hvartill tjänar dock att grubbla? Hvartill kunna spörsmål båta?
Ingen dödlig kan dock tyda lifvets underfulla gåta.

I mitt hjärta tvenne väsens kamp och strid jag städs förnimmer,
Af en snöhvit ängels vinge ser jag stundom svagt ett skimmer;
Bort det flyr, och ned jag stiger i de dolda, mörka trakter,
Der min själ i ångest brottas med de onda andemagter.

I en sådan stund af mörker kastade jag handlöst spjutet;
Ville jag väl träffa David, ville jag hans blod se gjutet?
Nej; jag kunde blott ej styra, hatets känslor i mitt hjärta,
Sökte luft allenast gifva åt min vrede och min smärta.

Efter allt hvad mig tillhörer sträcker denne yngling händer,
Jonathan till sig han lockar och hans kärlek från mig vänder;
Nu min unga dotter Michal söker han ock från mig röfva;
Till att gripa efter kronan torde han ej länge töfva.

Af min konungsliga mantel redan han en flik har skurit,
Och de tvedrägtsfrön han sådde hafva bittra frukter burit.
Med hvar dag hans hop förstärkes, han är djärf och oförtruten,
Jag är vorden svag och dådlös, snart min öfvermagt är bruten.

Han skall segra, jag skall falla. Fåfängt är mot ödet spjärna;
Hoppet mig ej längre dårar, ned hon gått, min blida stjärna.
Jakobs Gud mig öfvergifvit, han ej ser till mina tårar,
David nåd för honom funnit. — Gud förkastar och utkorar.

Denne David, han skall föra Israel till magt och lycka,
Skall vid folkets rop och jubel sig med segerkransen smycka;
Hvad jag velat, men ej mägtat, skall han verka och fullborda,
Ty med nåd och kraft af höjden Herren kläda vill sin smorda.

Underligt mig synes vara att ibland mitt hjärta längtar
Efter honom, som jag hatar, att det till försoning trängtar.
Skall jag lyda känslans maning, honom till mig återkalla? —
Nej! Nu tärningen är kastad. *Må jag strida, må jag falla!*

Från det dunkla, djupa Hades hör jag röster, hvilka tala:
"Kom hit ned, här råder friden, bo bland oss i lunder svala!
Saul, det är godt att somna för att ej på jorden vakna,
Du har intet der att vinna, intet, som är värdt att sakna."

---

4. David.

(Sjunger.)

Jag lyfter mitt öga
Mot bergen, de höga;
Min hjälp är ej fjärran,
Den kommer från Herran.

Ej fruktar jag fara,
Gud vill mig bevara;
Hans sköld mig betäcker,
När natten förskräcker.

Då hvilan jag smakar,
Min väktare vakar;
Hans arm skall ej domna,
Hans öga ej somna.

O Herre, min hälsa,
Min själ vill du frälsa;
Min hjord och min hydda
Välsigna och skydda.

I glädjen, i nöden,
I lifvet, i döden
Du, Gud, är mig nära,
Ditt namn vare ära!

C. L—m.

Baby's hand.

Redaktionen har öfver poemet "Baby's hand" emottagit aderton öfversättningar, ett glädjande bevis på att idén vunnit erkännande bland Dagnys läsare.

Täflingsskrifterna äro lemnade till professor Victor Rydberg för att genomses, och i nästa häfte hoppas vi få meddela resultatet af denna granskning.

Redaktionen.

Ernst Ahlgren.

(Forts.)

I samma låga, den tiden halmtäckta, envåningsrum, der Hörby postkontor var inrymdt, fans, afskildt från den öfriga lägenheten genom en trång förstuga, ett litet rum, som alltifrån början visat sig ega en stark dragningskraft för den unga frun. Det var Hörby boklåda, en filial af den Cronholmska bokhandeln i Malmö.

Den sköttes af familjens kvinliga medlemmar; framför allt var husfrun en nitisk föreståndarinna, ty hvad hon själf under årets lopp skulle få rekvirera af sådana böcker, till hvilka det icke fans mer än en enda köparinna i Hörby, berodde på hur stor procenten blef af försålda almanackor, katekeser och annat i landsorten mer gångbart literärt gods.

I detta landtliga diminutivum af en boklåda, som fick sin prägel af de med ett par primitiva hyllor täckta väggarne, stod vid ena fönstret ett uppslaget spelbord, och här var den unga postmästarfruns älsklingsplats. Här kände hon sig som herskarinna öfver alla bokskatterna, här öppnades begärligt hvarje nyanländt bokpaket — det kunde redan då hända att en eller annan mindre säljbar bok kommit med. (Sedermera blef det regel att *ett* exemplar af hvarje nyutkommet skönliterärt arbete medföljde). Slutligen och icke minst: här kunde hon i ostörd ro egna sig åt de språkliga och literära förstudier, som sedermera möjliggjorde hennes — autodidaktens — uppträdande i literaturen.

Hur väl Victoria Benedictson trifdes i detta oansenliga krypin har Ernst Ahlgren sedermera skildrat i de två småberättelserna *Efter Torgdagen* (Berättelser och utkast) och *Storhandel* (Folklif och småberättelser). Särskildt den senare af dessa berättelser meddela en interiör, lyckligt gripen och kastad på duken med få penseldrag, en genretafla, der stämningen är återgifven med mästerskap och der hufvudfiguren är självporträtt.

Alla Ernst Ahlgrens första skönliterära arbeten ha kommit till i bokhandeln. Der vid det uppslagna spelbordet, äro de flesta af berättelserna *Från Skåne* och största delen af *Pengar* skrifna; här äro de första häftiga striderna mellan tanken och språket utkämpade; här har under spännande hjärnansträngning alstrats en otrolig mängd af de förstlingsförsök, som icke nått målet inför hennes självkritik och derför aldrig publicerats, eller som under den literära jäsningstidens famlande osäkerhet på måfå kastats ut i världen för att underkännas af en okänd och sträng domare.

Den ihärdiga motgång, som mötte Ernst Ahlgrens begynnande författarskap, har blifvit utförligt skildrad *) i sina yttre drag. Det är otvifvelaktigt att dessa motgångar lemnat efter sig djupa spår i Ernst Ahlgrens utveckling. Den konstnärslängtan, som halft omorgnad sträckt på sig under de åren, då hon växte ut från barn till kvinna, och som då kväfdes af faderns maktspråk, kom nu igen, endast starkare, mera intensiv och mera medveten. Också nu stötte den på motstånd utifrån, men lika litet nu som förr lät hon motståndet nedslå sitt mod. Det var en tid rik på felslagna förhoppningar, men också en tid af energisk viljeuppfostran och sträfsamt arbete, och det var under dessa motgångens år, som Ernst Ahlgrens diktargry mognade, under arbete, själskamp och lidande.

Under detta lifsskede inträffar också den sjukdom, som skulle bli af en så genomgripande betydelse för Ernst Ahlgrens framtid.

En knäskada, som hon själf trodde föranledd af en stöt, utvecklades på våren 1881 till en farlig åkomma, som två år band henne vid sjukbädden, först i Hörby, sedan i Lund och Malmö. Hon uthärdade under dessa år mera af fysiska plågor än de flesta andra genomgå under ett helt lif. Gång på gång underkastades hon de smärtsammaste operationer; läkaren tillrådde kloroformering, men hon ville — på grund af en viss idiosynkrasi emot konstlade bedöfningsmedel — aldrig tillåta det; och medan knifven förrättade sitt arbete låg hon stilla, med sammanbitna tänder, utan en klagan. Gång på gång bragte febern henne i dödens närhet, men hon bibehöll samma lugn inför det stora mysteriet, som sedermera, under den långa konvalescensen, gaf hennes lynne sin grundton af undergifvenhet och jämnmod.

---

*) Se *Polstjernan* 1889. För dem, som ej der läst Axel Lundegårds uppsats, meddelas här i största korthet några fakta: Ernst Ahlgrens första skizzer trycktes i skånska landsortstidningar; från Snällpostens redaktör, doktor Herslow kom den första aldrig förgätna uppmuntran. Med Edvard Bäckström, till hvilken författarinnan anonymt hänvände sig, utbedjande sig hans omdöme om en insänd längre, berättelse ("Fidelio") stod hon sedermera i brefvexling; men idealistens intresse för nybörjarinnan upphörde i och med detsamma som hon sökte följa d:r Herslows råd och teckna bilder ur det verkliga lifvet. Efter oräkneliga afslag från olika håll blef en ny skizz tryckt i Ny Ill. Tidning, hvars dåvarande redaktör Ernst Beckman också visade blick för det lofvande författarskapet. De första signaturerna (Ivar Tardif, O. Twist o.a) byttes nu för alltid mot Ernst Ahlgren. — Detta märke började synas då och då i Fyris, hvars redaktör för literaturafdelningen Frans von Schéele ej blott varmt uppmuntrade Ernst Ahlgren, utan också skaffade förläggare till novellsamlingen *Från Skåne* (1884). Sina erfarenheter under striden för sin literära tillvaro har Ernst Ahlgren i denna samling antydt genom skizzerna *En omvändelsehistoria* och *Folkvännen*.

Dödens närhet kom henne att älska lifvet varmare än förr. Det finnes i vår yngre literatur en liten skizz *Lycka* *) som utan tvifvel är en skildring från denna period af Ernst Ahlgrens lif. Der ligger en dödssjuk kvinna på sin bädd och ser genom fönstret ut i den gamla, halft förvildade trädgården derutanför; och i dessa trötta ögon speglar sig naturen med en glans som aldrig förr. Hvarje solstråle, hvarje färgskiftning, hvarje välbekant kontur i denna trädgård, som i många år varit hennes lifs horisont, insuper hon nu med en så intensiv förnimmelse af naturens fägring, som hon aldrig förr erfarit. I denna förnimmelse finnes endast ett litet stänk af förgängelsens vemod; den enda lilla disharmonien i hennes sällhetskänsla är tanken på att denna naturens skönhet skall dö med henne själf, ty ingen annan skall kunna känna den så djupt, så befriande som hon, den döende.

Öfver hennes af lidande härjade drag ligger det dock ett skimmer af stilla lycka. Hon har gjort upp räkningen med tillvaron: sjukdomen har gifvit henne hvad hon törstat efter, frihet, och nu kommer döden i rättan tid som afslutning på ett misslyckadt lif. Hon drömde också hon en gång om en lifsgerning, något att lefva för eller, i brist derpå, något att dö för, men hon fann hvarken det ena eller det andra, och hon kunde aldrig finna det: hon var ju kvinna.

Det blef emellertid icke blott frihet sjukdomen skulle gifva Viktoria Benedictson. Den utvecklade till ett personligt ömhetsförhållande tillgifvenheten mellan henne och hennes yngsta styfdotter, som var hennes sjuksköterska, och detta förhållande fylde sedan en del af tomheten i styfmoderns lif.

Sjukdomen var det också, som bragte hennes diktargry till mognad; det var den, som gaf hennes diktning en resonansbotten, gaf den lidandets djupa stämningsfulla underklang.

Nu vaknade skaparkraften som aldrig förr, med en rikedom af nya ämnen, uttrycksfulla scener, bilder, som osökt togo form och färg. Detta var själslifvets vårbrytning; från denna tid var hon diktare.

Hon arbetade under sjukdomen just så som hon sedermera medvetet alltid arbetade: inom sig klargjorde hon sina personligheter, samtalade med dem, försatte dem i alla slags situationer — för att i grund lära känna dem — målade för sig episod efter episod, knöt replik till replik, koncentrerade skildringen, så att hon fick fram det mest kännetecknande, innan hon satte pennan på papperet för att utarbeta stoffet. Så var t. ex. *Pengar* i allt väsentligt färdig under själfva sjukdomen, fast den nedskrefs senare.

---

*) Se *I gryningen* af Axel Lundegård.

Det var sålunda först sedan sjukdomen gifvit henne ro att finna och utveckla sin egendomliga, ytterst långsamma arbetsmetod — hvars *synliga* resultat ibland kunde vara 5—6 rader om dagen — liksom den åt själfva diktarbegåfningen gaf en, af personliga konflikter ostörd tid att mogna, som Victoria Benedictson blir *Ernst Ahlgren*, författarpersonligheten med det starkt utpräglade skaplynnet. Det namnet blef sedermera för henne själf och hennes vänner den käraste benämningen; och det var endast inför främmande människor, som hon ännu var fru Victoria Benedictson. Det namnet betecknade för henne kälkborgerligheten och småsinnet; Ernst Ahlgren deremot var friheten, den vida andliga horisonten, diktarkallet.

1883 återvände hon till Hörby som konvalescent, men med en i flera afseenden bruten helsa och bunden vid kryckorna, dem hon blott under de sista åren stundtals kunde undvara.

Hon hade nu samlat hela sin kraft till en uppgörelse angående sin personliga ställning i hemmet. Hon begärde full frihet att lefva som frånskild hustru, med en själfständig verksamhet, men också med pligt att själf bestrida alla omedelbara utgifter.

Offentlig skilsmessa önskade hon icke af flera skäl, särskildt för barnens skull, och man stannade således vid denna enskilda öfverenskommelse.

* * *

I Maj 1881 hade Hörby fått en ny kyrkoherde, hvilken, som så mången annan trons man i dessa tider, såg förnekelsen inkarnerad i sitt eget kött och blod.

Att kyrkoherden Lundegårds näst äldste son, Axel, skulle bli landsbyns "grimme ælling" var af nämda skäl alldeles naturligt; och till Ernst Ahlgrens sjukbädd trängde rykten om den unge studenten, som var så hänsynslös mot all landsbyetikett, så upprorisk mot alla häfdvunna åsigter, liksom han å sin sida hörde talas om den sjuka poststästarfrun, hvars literära intressen ingen då ännu nämde om, men väl om hennes målning. Någon personlig bekantskap inleddes egentligen icke förr än på våren 1884, då Axel Lundegård (hvilken efter en brytning med sin far sökte slå sig ut på egen hand i Stockholm genom literärt arbete) erhöll ett bref från Ernst Ahlgren, som började med ordet: Kamrat! och i hvilket hon uttalar sitt intresse för hans sträfvan, som hon kunde sympatisera med efter att "i åtta år under fem olika signaturer i fem olika tidningar" ha kämpat mot samma literära motigheter och hon fortsätter:

Jag vet att våra åsigter i många fall äro de samma och att vi båda, delvis åtminstone, komma att kämpa för samma sak, ty Ni är ju "en af de våra" — det förkättrade "unga Sverige". Men om också icke så vore, skulle det icke hindra mig att erbjuda detta kamratlika handslag, ty skråande är mig det förhatligaste af allt. *Ärlighet*, se der hufvudsaken! En lugn sansad ärlighet och en outtröttlig sträfvan efter sanning, det är hvad vi böra ha för ögonen. Att vara *sig själf* är svårt nog, men det är dit all självfuppfostran bör syfta.

Detta första bref anger redan arten af det vänskapsförhållande, som (sedan Axel Lundegård slutit vapenstillestånd med sin far och åter besökte Hörby) började under sommaren 1884, med den lilla boklådan till skådeplats.

Nu kom Ernst Ahlgren första gången i lefvande beröring med den nya tidens tankar, ytterst radikala i hvarje afseende, så som de gestalta sig i en ynglings sinne. Nu fick hon uttryck för den opposition mot all den konventionalism, det hyckleri i sammanlefnaden människor emellan, som hon själf känt men ej drömt om att på detta sätt storma löst emot; nu frigjordes hon från åtskilliga kvinliga fördomar rörande det verkliga lifvet, genom en ung mans oförbehållsamma uttalanden om huru lifvet tedde sig derute bland männen. På samma gång fann hon denna manliga individualitet nog sympatiskt anlagd, för att hon utan skygghet kunde delgifva honom sin kvinliga åskådning och båda funno sålunda hvarandra vara befryndade naturer, som i många hänseenden älskade det samma, hatade det samma och framför allt hoppades detsamma: en framtid som diktare. Båda behöfde vid denna tid en sådan vän, med hvilken de kunde afhandla arbetsplaner, idéer, böcker, lifserfarenheter på en fullt kamratlik grund och sålunda fortsatte brefvexlingen under åren 1884—86, då Axel Lundegård lemnade Stockholm för Köpenhamn.

Denna brefvexling gömmer ej blott oförbehållsamma meddelanden om hvarderas enskilda utveckling och lifserfarenheter, utan den är en del af hvarderas utvecklingshistoria. Ernst Ahlgren var visserligen tio år äldre samt kände sig genom sjukdom och lidanden mycket äldre än sina år. Men hon erkände sig det oaktadt hafva åtskilligt att lära af den yngre vännen, liksom denne i andra hänseenden hade något att lära af henne. Hon har själf sagt, att hon aldrig kunnat skildra män på det lifsverkliga sätt, som så väsentligt skiljer hennes arbeten från de flesta författarinnors, om lifvet icke, jämte den mångsidiga erfarenheten af olika mäns skaplynnen, gifvit henne möjligheten af samarbete med en manlig intelligens på grundval af en fullkomlig jämlikhet. Denne kamrat hade icke en skymt vare sig af manligt öfversitteri eller manligt galanteri gent emot henne som kvinna och det var detta, som från

början ingaf henne den stora trygghetskänsla, hvilken kom henne att våga vara sig själf. Han var lika sträft ärlig i sin insigtsfulla kritik, som gifmild med sin uppmuntran, och hon kände sig behöfva båda delarne, men framför allt uppmuntran för att stärka sin, af de många motgångarne försvagade, själftillit.

Lugnt och fritt fortsatte de att dryfta tidens frågor, arbetets vilkor, diktens uppgifter och uttrycksmedel. Och såväl arten af detta samarbete som af det personliga förhållandet mellan Ernst Ahlgren och Axel Lundegård — ett förhållande, som varit för ovanligt att kunna undgå misstydningar — är lagd i dagen genom den af lifsverklighet genomträngda dikten *Modern*. Detaljerna äro omdiktade, karaktärerna bevarade, ehuru *sonens* möjligen förlorat på att Ernst Ahlgren ej hann meddela den alla de sympatiska drag hon ämnat. *Moderns* gestalt deremot är vorden den mest, i stort taget, helstöpta och verklighetstrogna bild framtiden kommer att ega af Ernst Ahlgren.

Denna starka vexelverkan skulle möjligen med andra naturer kunnat bli hämmande för bådas frihet, eller skulle kunnat snedvrida enderas andliga växt. Men i detta fall tillkom den lyckliga omständigheten, att hvarderas natur just kräfde hvad den andre hade att gifva, och att hvarderas utveckling gick så jämsides med den andres, att ingendera behöfde sakta eller påskynda sin gång för den andres skull; ja, att, när hvardera för sig tillryggalagt ett vägstycke, möttes båda dock senare på samma punkt. Och det var denna sällsynta likhet och gemensamhet i utveckling, denna aldrig svikande erfarenhet af ett slutligt, helt förstående — trots en och annan konflikt eller meningsskilnad af den art, som mellan utpräglade individer aldrig kunna undgås — hvilka närde den känsla af andlig frändskap, som knöt båda allt fastare samman, och som fick sitt sköna minnesmärke i *Modern* och sin framtid, äfven efter döden, i Ernst Ahlgrens literära testamente till Axel Lundegård. Detta testamente af det dyrbaraste en människa kan gifva den andra — sina tankar att tolka, sina arbeten att utföra, sitt lifsverk att fullborda — gafs under ett stort förtroende till emottagarens vilja och förmåga att värdigt lösa uppgiften.

Mången gång, särskildt mot slutet, uttryckte Ernst Ahlgren sin glädje öfver att *detta* lifsförhållande åtminstone blifvit hvad det borde vara, gifvit hvad det kunnat gifva; att det icke hade inneburit någon tragisk konflikt, någon olöslig motsägelse; utan att det från början till slut bibehållit det skaplynne, som hon angaf i sitt första bref, genom tilltalsordet *kamrat* — det tilltalsord, som också börjar hennes *sista* bref till den vän, hvilken i ett fullt och lugnt förståendes dager delat

hennes arbetsglädje på det skördefält, der hon nu lemnade honom ensam kvar. Ingendera hade någonsin velat blifva den första för den andra och kanske hade de just så lyckats att varda så mycket för hvarandra som de blefvo.

* *
*

Från 1883 till och med 1886 är Ernst Ahlgrens lyckligaste arbetstid. På våren 1884, något senare än det ofvan anförda brefvet skrefs, utkom *Från Skåne*, hvilken spände förväntningarne högt med afseende å författarens nästa bok. Och denna blef *Pengar* (1885) — af mången ännu ansedd som Ernst Ahlgrens yppersta diktverk — hvilket med ens grundlade hennes popularitet. Framgången var dess mer äkta, som den var alldeles opåverkad af kritiken; publiken tog sig friheten — liksom senare med *Fru Marianne* och nu nyligen med *Modern* — att vara entusiastisk innan ännu någon enda "ansedd kritiker" gifvit lof. Och det är tyvärr inte ofta som den läsande allmänheten är så vågsam.

Ett uttryck af de många varma sympatier, som *Pengar* i de mest olika kretsar vann åt sin författare, var den inbjudning från fru Sofi Adlersparre att gästa hennes hem, som hösten 1885 förde Ernst Ahlgren till Stockholm. Detta blef hennes första längre vistelse i hufvudstaden; hon hade förut der endast gjort tre kortare besök, det senaste 1878 för att göra Edvard Bäckströms personliga bekantskap.

* *
*

Det var en samkvämsafton i Nya Idun nämda höst. Ett lifligt samtal var i full gång, då en hög, svartklädd gestalt syntes öfver alla de välbekanta ansigtena, en gestalt kring hvilken sorlet med ens dämpades. Hvem var denna främmande?

Ett ädelt hufvud, litet, findanadt, som på en antik staty; huru vackert det satt på den smärta, välvuxna figuren! Det mörka håret var uppsatt i en enkel grekisk knut — ej heller i detta afseende stördes harmonien. De tjocka, som med kol tecknade ögonbrynen, den öppna, intelligenta pannan, den förnämt och kraftigt formade näsan, munnen med de på en gång väna och energiska linierna — allt detta angaf mod och lifskraft. Men ett djupt veck fanns mellan de hvarandra närliggande ögonbrynen; de måste ofta sammandragits af smärta; fina fåror, sådana, som blott årslångt lidande ristar, syntes kring munnen; och melankoli låg på djupet af dessa iakttagande stålblå ögon. Så borde den tragiska sånggudinnan framställas eller Elektra — ett

leende bredde just då ett så vackert uttryck öfver de stränga dragen att man strax tillade: "eller Antigone".

"Fru Victoria Benedictson d. v. s. Ernst Ahlgren!"

Såg hon så ut, den medelålders postmästarfrun från den skånska landsbyn, som man hört skulle dölja sig bakom det manliga författarmärket?

Då måste hennes egen lidandeshistoria vara än djupare gripande än någon af de lidandeshistorier hon skildrat.

Något af denna hennes egen historia fick man strax del af, när hon grep de bredvid henne stående kryckorna och begaf sig till en soffa, hvilket dock skedde med ett så spänstigt behag, att man knappt hann uppfatta att stegen togos med hjälp af de ännu oumbärliga stöden. Frihet och kraft var i så hög grad det helhetsintryck Ernst Ahlgren meddelade, att kryckorna aldrig tycktes tillhöra henne, utan för hvar gång brukas liksom tillfälligt.

Som en annan disharmonisk tillfällighet föreföll det också att denna varelse ur antiken skorrade på bred skånska. Men sedan man lärt sig tyda stämmans brustna klang, sedan man förnummit huru hjärtklappningen vid den minsta rörelse gjorde rösten skälfvande, då vardt den skånska brytningen en lindring; den gaf åtminstone en mask af hvardagsro och trygghet åt denna ömtåliga skygghet. Ett annat litet drag föreföll deremot genast, som det för Ernst Ahlgren enda naturliga: att hennes enkla och stilfulla drägt var en *sorgdrägt*. Att bära något annat skulle under de sista åren för henne varit en svår själföfvervinnelse, så starkt var då hennes behof att äfven i det yttre ge uttryck åt sitt inre.

Den, som i ett samkväm närmade sig Ernst Ahlgren, i hopp om ett samtal, blef sviken. Ingen teg mer orubbligt än hon i ett större sällskap och äfven i ett mindre blandade sig sällan hennes röst i ett lifligt samtal. Endast mellan fyra ögon var hon i stånd att rikt meddela sig. Men så hon kunde lyssna i stället! Med hvilken klok blick hon följde samtalet; med hvilket snabbt förstående leende hon mötte en genuin känsla, en originel tanke; hur tacksamt och hur lätt det var att framlocka det halfhöga men barnsligt perlande skrattet, som var så rörande, emedan det röjde alla de undertryckta glädjetillgångar, hvilka gömdes i detta lynnes djup.

Ernst Ahlgren hade en sällsynt förmåga att kring sig samla en krets. När hon 1885 flyttade från Söder till Sturegatan, der hon ordnade sig för en längre vistelse, var det sällan tomt i de båda små rummen, der enkelheten fick en sådan prägel af lugn förnämhet och varm hemtrefnad, genom värdinnan själf, som oftast halflåg på en chaise-

longue — den för hennes knä mest lindrande ställningen — under det någon liten grupp af ofta mycket olika personer samtalade kring henne. Hon gjorde intet försök att hålla salong eller att egga till andliga torneringar för att själf uppträda som prisdomare. Hon lifvade kretsen, endast emedan hon själf var så helt med i den; emedan hon hade ett så äkta intresse för hvars och ens personlighet, att hon lockade fram meddelanden, genom hvilka det bästa i hvarje skaplynne otvunget gaf sig uttryck. Hon hade en så böjlig sympati, en sådan frihet från vare sig liberala eller konservativa fördomar och dogmer, att vidt skilda åsigter hos henne funno ett välvilligt mottagande. Men den, som af detta förleddes att tro på en full meningsfrändskap mellan sig och henne, hade sig själf att skylla. Ty Ernst Ahlgren kämpade fanatiskt för att aldrig räknas till något parti; frihet var hennes lifsvilkor och hon sökte alltid klargöra för sina vänner i hvilken grad hon var ögonblicksintryckets människa, huru helt hon uppgick i det närvarande, hvilken förmåga hon hade att upptaga det väsentliga i hvarje tankegång, som gaf henne intryck af äkta öfvertygelse.

Att människor hade så svårt att tro detta om henne, berodde mest på hennes yttre väsen, som gömde den eldiga, impulsiva konstnärsnaturen under den lugna, kyliga självbeherskningen, gömde den så väl, att man ej lätt anade, huru under denna yttre företeelse, som så påtagligt tycktes tillhöra en ovanligt samlad, inom sig enig personlighet, en omutligt och orubbligt öfvertygad principmänniska, i stället svallade ett omätligt djup af omedelbar lidelse med stundligt skiftande men alltid intensiva stämningar.

Under denna samma Stockholmsvistelse, då hon föreföll alla endast upptagen af att samla nya intryck, och att göra detta med en så frisk omedelbarhet, att man trodde hennes personliga historia vara något alldeles afslutadt, och henne själf för framtiden helt tillhöra sin diktning — då kämpade hon redan medvetet mot självmordstanken. Hon hade under sjukdomen varit så nära friheten genom döden, att frihetslängtan fortfarande kretsade kring dödstankarne.

Själfva ifvern, med hvilken hon här i Stockholm knöt förbindelser med människor, sökte bekantskaper, hängaf sig åt intrycken var — som alltid hos henne — försöket att bygga sig af många fina trådar ett bo här i lifvet. Hon ville ej förblifva hvad hon kallade sig, ”en vinddrifven stormfogel;” hon ville öfvervinna tomhetskänslan, hvilken hon kände som dödande.

Framför allt var det diktningen, hon hoppades skulle fylla tomheten. Och hon kunde tala om detta sitt hopp under förtroliga

stunder, så som en mor talar om den son, hon tror skall bli hennes stöd en gång, ifall hon kan göra honom så stark och god, som hon önskar.

Jämte *Fru Marianne* hade hon då också en större novell färdigdiktad inom sig, i hvilken hennes inre lif under sjukdomen till dels utgjorde stoffet, nämligen *Att dö.* Den blef ofullbordad och några små skizzer — *I väntrummet, Stackare* (i Juleroser 1889) — var allt hon hann meddela från denna rika tid af inre utveckling. Hennes lifsverk, hennes "stora roman" skulle bli *Lady Macbeth*, der hennes ämne var en så djup tragedi ur en konstnärligt begåfvad kvinnas lif, att hon icke ville göra detta arbete förr än hon nått en sådan literär ställning och en så konstnärlig mognad, att hon kunde skrifva den just *så*, som hon ville.

Under vistelsen i Stockholm utkom det, på motivet i novellen *Koketten* (se Från Skåne) bygda dramat *Final*, der medarbetarskapet mellan Ernst Ahlgren och Axel Lundegård varit så gemensamt, att bådas namn stodo på titelbladet. Till ett sådant gemensamt arbete hade deras inbördes kritik af hvarandras arbeten och deras jämnlöpande utveckling oaflåtligen tenderat. Äfven om Ernst Ahlgren lefvat hade sannolikt flera arbeten kommit att bära dessa båda författarnamn.

Från själfva Stockholmsvistelsen är det endast ett intryck, som omedelbart stannat inom Ernst Ahlgrens diktning men det är ett, som blifvit bland vår litteraturs mästerverk, *Herr Tobiason*, der hon skildrat sin egen Stockholmsjul och en sida af sin personlighet på ett så individuelt sätt, att hon skämtsamt hänvisade till sitt "andra jag", herr Tobiason, när hon ville förklara yttranden eller beteenden af Ernst Ahlgren.

Om Ernst Ahlgren hade lefvat, skulle hon antagligen blifvit stadsbo på allvar och hvilka intryck, som då kommit att företrädesvis återgifvas i hennes diktning, är icke nu möjligt att veta. Att framdeles skrifva mer och mer för teatern — som hon lidelsefullt älskade — var en af de uppgifter hon talade om att utbilda sig för. Men att hon, på det utvecklingsskede hon befann sig, kände sig väsentligen vara *landsortsskildrare*, det är visst. Hon ansåg detta som sitt egentliga område, emedan hon från detta fått sina starkaste intryck af människolifvet under de år, barndomens och ungdomens, då intrycken också skarpast fixera sig. I detta afseende som i flera andra — exempelvis den stränga arbetsmoralen, det djupa förståendet af allt mänskligt, den hjärtliga humorn och den optimistiska tron på lifvet — liknade hon George Eliot, med hvars tidigare utvecklingshistoria Ernst Ahlgrens också har åtskilliga likheter. Men George Eliot fick, vid rätta tid-

punkten, allt hvad Ernst Ahlgren måste sakna hela sitt lif. Hvem vet huru nära Ernst Ahlgren annars nått upp till denna författarinna, hvars arbeten hon först under de sista åren af sitt lif lärde känna, men som då vardt den enda kvinliga diktare, hvilken ingaf henne en lidelsefull beundran och vördnad.

Ernst Ahlgren insåg att hennes styrka låg i skildringen af det hon innerligt lefvat sig in i, deremot icke i att fasthålla en mera flyktig stämning, att återgifva ett mera ytligt intryck. Och hvad själfva arbetsmetoden angår, så förkastade hon helt och hållet för *sin* del den, der det upplefvade skildras utan urval. För sin del komponerade tvärtom Ernst Ahlgren sina arbeten mycket noga, och dervidlag angaf hon sitt säregna sätt att gripa sig an med ämnet, då hon sade sig älska att hugga ut en vy, så låta löfhvalfvet skymma en del och så hugga ut en ny vy, men deremot ej gärna föra läsaren längs en öppen väg, der allt syntes lika tydligt.

Vid själfva utarbetandet var hon också den omsorgsfullt pröfvande och sökande konstnären. Hon brottades med orden, tills hon funnit det mest träffande uttrycket; hon lade till och tog bort, ända tills hon fann det mest lifsverkliga framställningssättet. Liksom målaren fyller sin portfölj med skizzer, af hvilka fåtalet sedan bli taflor, så hade Ernst Ahlgren sin "stora bok", i hvilken hon antecknade samtal, naturtaflor, karaktärsanalyser omedelbart ur verkligheten, allt som förstudier till sina arbeten, åt hvilka hon, utan detta samvetsgranna tillvaratagande af intrycken, icke skulle kunnat ge en så äkta verklighetshalt, på samma gång som hon, genom att med genialisk urskiljning omdana stoffet, aflägsnade tillfällighetens och gaf konstnärlighetens prägel åt sina diktverk.

Denna ytterligt samvetsgranna arbetsmoral var *hennes* bidrag till lösningen af kvinnofrågan.

Ernst Ahlgrens egna lifserfarenheter hade gjort henne till en varm anhängare af hvarje sträfvan för kvinnans ekonomiska och rättsliga likställighet med mannen.

Men hon ansåg att med en sådan frigörelse skulle man faktiskt hafva vunnit mycket litet, om den ej följdes af en kvinnornas inre frigörelse, framför allt från fördomar, men äfven från oriktiga anspråk.

Allt upphöjande af kvinnoarbetet, *såsom sådant*, var henne motbjudande; först när kvinnans arbete bedömdes opartiskt såsom männens, först när kvinnorna på sig själfva stälde samma anspråk som männen ställa på hvarandra i fråga om samvetsgrannt, produktivt arbete, först då ansåg hon att det kunde bli tal om jämlikhet. Att bli bedömd som författare, med hänsyn till att hon var kvinna, framkallade hos

Ernst Ahlgren en harm, äfven då omdömet var lofordande, som inför en förolämpning. Och gentemot det kvinligt konstnärliga fusket var hon själf en lika omild domare, som den gamle lektorn i skizzen *En grobian.*

Denna Ernst Ahlgrens arbetsmoral satt ända ut i fingerspetsarne; den gaf sig uttryck t. o. m. i själfva hennes manuskript, hvilka röjde skönhetssinne och samvetsgrannhet i hvarje liten detalj, och der den perlrunda, fasta handstilen flöt så jämn och klar. Äfven i detta afseende präglade sig Ernst Ahlgrens inre utveckling i det yttre. Hennes tidigare handstil var tydlig, men nästan barnslig och icke alls ovanlig; ju mer hon under skrifvandet blef herre öfver innehåll och form, ju mera reste sig handstilen upp, blef bred och kraftig, med en alldeles säregen individualitet i de raka bokstäfverna, lättlästa som tryck.

Med en ändå djupare afsky än den, med hvilken hon mötte fusket och de tomma anspråken, riktade sig Ernst Ahlgren mot konventionalismen och halfheten, framför allt hos kvinnorna, men för öfrigt hvar hon träffade dem. Till hvarje annan lifsföreteelse räckte hon medkänslans hand; dessa ensamt kommo henne att gripa efter vapen. I allt hvad hon skrifvit ur medelklassens lif kan man spåra detta grunddrag: i Selmas öde, Mariannes tidigare historia, i små stycken som *Tvist*, *I kupén* m. fl. Den kvinnogestalt hon med hela sin kärlek omfattar — Hilma (i En realist), Selma (i Pengar), Siri (I Telefon), fru Ramberg (i Romeos Julia) — har som sitt mest kännetecknande drag att hon har mod att vara sig själf, att vara sann och vara hel.

Hel eller *half* — i *arbete* och i *kärlek* — det var för henne frågan, när det gälde en persons karaktär. Der afgjordes hennes sympati, medan åsigterna kunde få vara huru vexlande som helst utan att det störde hennes vänskap, förutsatt att man icke själfklokt och dogmatiskt ville lägga band på hennes egen individuella frihet.

Man står der inför en annan af motsatserna inom Ernst Ahlgrens personlighet. Medan hon intellektuelt var så modernt anlagd, så smidig, så väl kunde lämpa sig efter många olika lynnes- och meningsskiftningar, var hon till sitt eget innersta skaplynne en mycket exklusiv natur, utan möjlighet att dela eller dämpa sina våldsamt starka känslor, en natur utan ersättningsmöjligheter.

Ett litet drag belyser denna förmåga att lidelsefullt omfatta ett enda förhållande. Hon har i *Den gamla Sèvresporslinsgruppen* skildrat sin sorg, då detta lilla konstverk såldes bort ur hemmet. Men ännu skarpare kom denna sorg fram i ett yttrande, hon en gång fälde: ”Så länge den fans, såg jag knapt det, som var otrefligt och oskönt i hemmet;

den gruppen gaf en festlig prägel åt alltsammans; jag sökte, så godt jag kunde, ordna allt till en värdig bakgrund åt det der enda konstverket. Sedan den var borta lät jag allt vara: det lönade ju inte mödan mer."

Det var emellertid icke många, som sågo till botten af Ernst Ahlgrens natur och der uppdagade ofvan antydda grunddrag.

Hon gaf tvärtom i allmänhet intrycket af att kunna taga på många händer och dela sig åt många håll. Utåt sedt var detta också fallet; innerst betydde ytterst få människor något väsentligt för henne. Detta innebar dock ej någon egoistisk köld, ty hon kunde dela andras fröjder och lida deras sorger på det mest akuta sätt, så akut att äfven detta slet ut hennes motståndskraft mot en tillvaro, som ger många möjligheter till medlidande, få till medglädje. Men hennes innersta väsen var af det slag, som skildras i Modern:

"Sådana människor som jag borde slås ihjäl vid födelsen, de passa icke bland de andra. De äro endast människohalfvor, der andra ega hud och ben, der ha de blott en tunn hinna och deras hjärta fäster sig vid *ett*, ett enda förhållande; ryckas de lösa derur så blöda de till döds."

Den krets Ernst Ahlgren i Stockholm slöt sig närmast till var den grupp inom 1880-talets författare, som kallats "unga Sverige"; så väl hennes lifsåskådning som hennes personliga sympatier förde henne dit. Till Gustaf af Geijerstam, "hvars ljusa och öppna natur" hon på ett så välgörande sätt fann komplettera sin egen "mörka och slutna", stod hon sedan 1885 i ett förtroligt vänskapsförhållande, och, liksom med Georg Nordensvan, underhölls vänskapsförbindelsen genom en flitig brefvexling. I båda dessa förhållanden var det den *kamratlika* prägeln som hon framför allt värderade; att hon blef behandlad som *människa* helt enkelt, var henne särskildt dyrbart. Ernst Ahlgren skref lika lätt som hon ogärna talade och hon strödde, under sina sista år, åt många håll kring sig mycket skiftande uttalanden, så att den, som ur hennes bref skall få fram hennes bild, måste noga sofra hvad som är väsentligt och hvad som är vexlande i hennes stämningar, hvad som är hennes eget lynne eller endast en återklang af det skaplynne till hvilket hon talar. Ty utan att någonsin förställa sig, hade hon omedvetet hvarje sympatisk naturs böjelse att anslå just den ton, som hon kände skulle vibrera starkast i en annans själ.

Orubbligt måste man som grunddrag fasthålla *frihetslidelsen*, hvilken gjorde henne skygg för att uppträda i flock äfven med sina meningsvänner i striden mot den gamla lifsåskådningen, och hvilken

gjorde henne utom sig, när hon brukades af dennas målsmän mot den ungdomliga grupp, som hon dock stod närmast. Detta självständighetens ensamhetslidande hade icke ringa del i den fruktan, med hvilken hon motsåg och slutligen flydde framtiden.

* * *

Efter återkomsten från Stockholm till Hörby på senvintern 1886 började Ernst Ahlgren arbeta med *Fru Marianne* och njöt en af de relativt lyckliga tiderna i Hörby, då hon för ögonblicket kunde skjuta å sido småaktiga obehag, omgifningens brist på sympati, landsbyförhållandenas trånghet under ifrigt arbete eller under långa, ensamma vandringar på sin kära hed. En anonym gåfva hon vid denna tid mottog från en kvinlig mecenat — hvars lifsväg bildar en hel vintergata af sådana ljuspunkter meddelade åt andras tillvaro — satte henne också i stånd att åt sig ordna ett par små rum i en sidobygnad. Med den förmåga af frisk njutningslust, af barnsligt nöje, som låg i hennes mörka natur, likt solglittret öfver hafsdjupen, kunde en sådan händelse vara ett rikt glädjeämne. Att ega ett verkligt skrifrum, ett rum med bokhyllor, hvilsoffa, matta och taklampa, men först och sist med ett riktigt skrifbord, hade hos henne varit en så stor önskan, att dess uppfyllelse syntes henne drömlikt härlig — för en tid.

Men så drefs hon åter bort genom tyngden i Hörbyluften, genom plågan af alla de nålstygn, hvilka hon kände mer retligt för hvar gång hon återvände på ett kort besök efter en längre frånvaro. Hon hade så länge undertryckt sin natur, att dess kraf att lefva på sitt eget sätt, nu brutit fram våldsamt, egoistiskt, om man så vill.

Ty hon hade i det gamla hemmet ännu oafslutade moderspligter, dem hon insåg. Men hon insåg tillika att det nu gälde att rädda sin egen andliga tillvaro, sitt diktarkall — och *båda* dessa moderspligter mäktade hon icke fylla. Dessutom var hon ej af dem, för hvilka de naturliga banden hade inflytande på känslan eller pligtkänslan. Endast ett förhållande af *alldeles fritt val* kunde för henne erhålla en lifsafgörande betydelse.

Hösten 1886 började hennes längre besök i Köpenhamn och det blef hufvudsakligen i denna stad hon bodde under de sista två åren, med afbrott endast för kortare besök i Hörby samt några månaders vistelse i Paris våren 1887 och några veckors under våren 1888. Under dessa år började hennes sugande törst efter estetisk utveckling, förfinadt konstnärligt och intellektuelt umgänge, omvexling och innehållsrikedom att tillfredsställas. Men på samma gång medförde de nya lifserfarenheterna nya, af förtiden oberoende konflikter, som för en

stolt och hel natur, voro af ytterligt tärande art. Dertill kom att bredvid hennes ökade förfining, hennes stegrade lifskraf stod som en hotelse den ekonomiskt osäkra tillvaron, sedan hon skulle lefva af sitt eget arbete, hvilket de starkt minskade tillgångarne i hemmet under de senare åren gjorde nödvändigt och ej blott för hennes självkänsla önskvärdt.

Hade Ernst Ahlgren varit ung och frisk skulle hon ekonomiskt varit bättre ställd, än de flesta af våra yngre författare, ty hon fick relativt höga honorar och allt hon skref mottogs med ifver öfver allt. Dessutom tillkom sista året svenska akademiens understöd. Men hennes kroppsliga svaghet, som gjorde ansträngdt arbete omöjligt, hennes långsamma sätt att arbeta, hennes oafvisliga behof af fullkomlig hvila tidtals gjorde henne mer beroende än andra af det ekonomiska trycket, som derför också blir den ständigt återkommande mara, hvilken de sista åren förföljer henne. Hon ville icke, kunde icke skrifva för bröd; hon måste arbeta på sitt eget lugna sätt för att producera något dugligt och — "Sverige har endast råd att föda snabbskrifvare", sade hon en gång med den outsägliga bitterheten hos en rik varelse, som känner sig gå under emedan hon, som så många andra, hvilka delat hennes öde, tillhör ett intellektuelt och materielt fattigt land, ett land, som icke har förmågan eller viljan att åt kulturen rädda sina bästa krafter. Det ekonomiska bekymret var — enligt hennes eget bestämda, till olika håll upprepade uttalande — en af de förnämsta anledningarne till hennes död. Och visserligen har hon i detta fall, som i andra, fält ej alltid samstämmande yttranden; ty enhvar känner ena gången den ena bördan trycka starkare, en annan gång den andra. Men härvidlag äro hennes utsagor dock så pass samstämmande, att man har rätt att antaga: att om Ernst Ahlgren egt en sorgfri ekonomisk tillvaro, med tryggad arbetsro och möjlighet till hemtrefnad i en henne sympatisk omgifning, skulle hon antagligen varit räddad åt vårt lands literatur.

Att en för vårt lands fleste författare rent af typisk olycka, fattigdomen, hos henne skulle sammanfalla med en mer än vanligt intensiv förmåga af lidande och med en obotlig sjuklighet, är mer än tillräcklig orsak till ett tragiskt öde.

Ingen ohelsa i *lifsåskådningen* var dervid medverkande. Tvärtom talar hennes djupa kärlek till lifvet ännu ur hennes sista ord; lifvet var mildt, var rikt och fullt af lyckomöjligheter, fast det krossat henne, som "var för vek att lefva"; människorna voro icke onda, tillvaron icke förtviflad; och det var med en tyst innerlighet, rörande som ett sjukt djurs tacksamhet, hon mottog hvarje grand af ömhet. Intet, som kunde lysa upp i hennes inre mörker, afvisade hon; hon ville bli fri från

sin själs enda sjuka punkt; hon ville "slippa dö", och det finnes icke ett ord i alla hennes meddelanden, som röjer ringaste koketteri med hennes eget tungsinne. Detta var tvärtom så väsentligt i strid med hennes personlighet, att hon själf dömer och behandlar det rätt, då hon kallar det en fix idé, framkallad af lidandet och slutligen alldeles oberoende af viljan.

Med kännedom af dessa psykologiska fakta tar det sig underligt ut, när man hör yttrandet: att Ernst Ahlgrens brist på religiositet gjorde det för henne omöjligt att bära lifvets bördor.

Om man med religiositet menar förmågan att hängifva sig åt något högre än sig själf, då egde Ernst Ahlgren arbetet som sin kult och lifvet självt, i all sin mångfald, var guden i denna religion.

Men om man med religion menar förmåga af hängifvenhet åt någon bestämd religionsform, då saknade Ernst Ahlgren fullkomligt en sådan möjlighet, åtminstone under de senare åren af sitt lif. Utvecklingen och lifvet självt hade mer och mer kommit henne att närma sig antikens — eller kanske snarare tjugonde århundradets — lifsåskådning, medan kristendomens världsförklaring aldrig gjort något djupt intryck på henne. Men detta skulle aldrig *någon* viss religionsform, lika litet som någon filosofisk världsförklaring kunnat göra; tviflet i och för sig var för henne icke mer betydelsefullt än tron. Hon hade tidigare underkastat sig de kyrkliga formerna utan plåga; de ytligare stridsfrågorna betydde för henne ingenting och hon lemnade äfven de djupaste frågorna öppna; hon förnekade lika litet som hon trodde. Lifvet var för henne icke i främsta rummet *tankens* lif, utan "rörelse, känslor, handlingar", skref hon kort före sin död.

Och sådana människor finnas, människor, icke utan behof af religion, men utan behof af en positiv världsförklaring, människor för hvilka de med detta ämne sammanhängande frågorna aldrig kunna få en afgörande betydelse.

Till hennes, om man så vill hedniska, lifsåskådning hörde hennes orubbliga visshet att man, då lifvets kval icke kunna uthärdas, har rätt att sluta kvalen genom en frivillig död. Gränsen för möjligheten att uthärda var för henne sammanfallande med möjligheten att fullgöra sin särskilda lifsgerning. Så länge själens och kroppens krafter räckte till för arbetet ville hon försöka lefva; sedan ämnade hon dö. Hon talade under åratal om denna död som det afgjorda sakförhållandet i hennes lif; talade derom så, som Seneca eller någon annan af stoikerna plägade tala och ingen, som icke i detta afseende fullt förstod henne, ingen, som ville lägga annat än sin tillgifvenhet i afgörandets vågskål, kunde stå henne nära. Denna ständigt medvetna,

för arbetets skuld bekämpade dödstanke, är den mörka bakgrund, mot hvilken hennes intensiva förmåga af solljus lifsglädje så klart tecknar sig. Hon ville taga allt hon kunde af lifvet, hon ville icke dö förr än hon hade hunnit lefva.

Denna motsättning af lifskraft och dödsmod är blott en skenbar motsägelse. Själens som kroppens sjukdomar bryta lättast de starka. När själslidandet griper en lifskraftig natur, vändes styrkan — som ej kan utödas — på tillintetgörelse. Och hos Ernst Ahlgren fans ingen hjälp i den rent animala lifslusten, ty den hade ohelsan ödelagt. Hon sade ofta att ingen kunde mäta endast *den* summa af daglig plåga, som en friluftsmänniska som hon kände af att genom sjukdom vara beröfvad full rörelsefrihet och den oerhörda kraftsumma, som gick åt endast för att hålla modet uppe under sjukdomens tryck. Slutligen förbrukades kraften och det lilla, som fans kvar af lifsenergi, ökade endast energien i lidandet.

Hvem kan för öfrigt, i något enda hänseende, mäta en annans lidande? Hvar människa lider på sitt sätt, men konstnärer lida med många människors lidandesmöjligheter tillsammantagna, och ett stygn, som knapt sårar en vanlig människa, kan för deras temperament bli en obotlig skada för lifvet.

Under sin vistelse i Köpenhamn kom Ernst Ahlgren der som i Stockholm i liflig beröring med den grupp inom litteraturen, som representerar den moderna lifsåskådningen, särskildt bröderna Brandes, och hon erhöll sålunda många starka väckelser både för sin konstnärliga och menskliga utveckling, en rik insats af bildningsämnen att förarbeta, men också af motsägelser att lösa. Särskildt betydelsefulla för hennes diktning blefvo de stränga omdömen, som från detta håll träffade hennes författarskap. De ökade hennes, under de tidiga motgångarna alstrade, självmisstro. Och alla de öfriga nu allt talrikare framgångarne — bland annat den dramatiska *I telefon* — kunde icke återväcka självtilliten. Hennes literära skaplynne — som hon nog ibland sökte böja in i en annan form t. ex. i *Tvist*, i Påls figur (i *Fru Marianne*) samt i någon mån i hennes nu nyligen (i Svensk Tidskrift 1 häft. 1889) publicerade *Romeos Julia* — visade henne dock så bestämdt den väg hon hade att följa, så att i detta fall torde hennes ovisshet icke ha kunnat blifva af någon djup betydelse. Men deremot stod för henne frågan om hon, på någon väg alls, skulle nå fram till sitt mål, det fullödiga konstnärskapet. Hon, som hatade allt fuskverk inom konsten, var hennes eget arbete kanske intet annat?

Ju mer erkännande hon fick, ju högre satte hon sitt eget mål, ju mer skärpte hon sin obevekliga självkritik.

Från och med sommaren 1887 börjar hon frukta att aldrig kunna nå det stora i konsten och vid denna fruktan vänder hon åter till dödstanken. Lifvet hade dessutom från så många andra håll kommit med små möjligheter till svar på stora kraf. Hon stod redan denna sommar inför själfmordet med ett så mognadt beslut, men på samma gång en så ihärdig lifskärlek, att en tillfällig ljusning denna gång kunde föra henne förbi faran. Den dikt, som skrefs natten till den dag hon beslutat att dö, *Förbrytarblod*, är sprungen ur ett skälfvande hjärtas djup.

En sommarvistelse i G. af Geijerstams hem och på hösten i Stockholm, skingrade för en tid tankarnes ihärdiga kretslopp kring dödshvilan, som det enda efterlängtansvärda, och, som en förströelse från de tunga tankarne, skref hon under denna tid lustspelet *Teorier*.

* * *

I Januari 1888 var det, som dödslängtan blef så mycket starkare än lifslusten, att ett själfmordsförsök egde rum, men misslyckades. Huru stark lifsledan nu blifvit, visade sig i den sorg, hvarmed hon talade om detta misslyckande, som skulle hafva botat en mindre djup fasa inför lifvets tunga uppgift. Från denna stund voro kropps- och själskrafter borta. Hon sökte arbeta: *Romeos Julia*, *Ur mörkret*, *Lifsleda* och hvad som efter hennes död fans i utkast af sorgespelet *Den bergtagna* kom till under denna tid. Hon sökte, med den dödsdömdes ångest, gripa hvarje tag i lifvet, hvar utsträckt hand, som kunde hålla henne kvar. ”Jag går omkring som en hund, hvilken vet att han skall dö, men som just derför tigger människors smekningar,” sade hon kort före slutet. Allt blef henne under denna tid en så intensiv plåga, att man knappt mäktar fatta huru hon kunde så ytterligt uppröras öfver så oväsentliga ting, om man ej erfarit att ett lidande finnes, hvilket likt eld kastar sig öfver spånet lika väl som öfver skogen, hvilket i allt söker sin näring. Det sista stora försöket till själfförsvar mot döden var resan till Paris i en väninnas sällskap; men äfven detta misslyckades. Hon ämnade först dö i Paris. Men hon fann den staden för stor, medan Hörby var för litet. Hon valde då Köpenhamn, der hon under de sista veckorna vistades under förtviflade arbetsförsök och försök till motstånd, ända in i det sista. Men dödstanken smög sig allt närmare, lockande, skrämmande. I sitt sista bref säger hon sig ”af öfvermänskliga själskval tvingad ned i det svarta djupet”, själskval, som nu ändtligen besegrat hennes fruktan för dödens kval, och hennes vilja att lefva. Hennes själfbeherskning var dock ännu stark nog för att icke sista aftonen förråda att beslutet var oåterkalleligt

fattadt, ens inför Axel Lundegård, som besökte henne om aftonen den 21 Juli, och som under hennes sista, sönderslitna lefnadsår, enligt hennes egna ord varit för henne "allt en god människa kan vara för en annan."

Ensam, som hon lefvat, dog Ernst Ahlgren för sin egen hand natten till den 22:dra Juli 1888.

* * *

Redan den 18 Juli hade Ernst Ahlgren skrifvit de ord "till de efterlefvande" i hvilka hon gjorde Axel Lundegård till sin literäre arftagare. I ett bref, som fans på hennes bord, är detta arf öfverlemnadt åt honom själf med några enkla ord af tacksamhet, vänskap och förtroende. Som sin önskan uttalade hon också, att bli begrafven i Köpenhamn.

Hon hvilar der på den Vestra kyrkogården nära hafvet. Minnestenen bär endast namnet *Ernst Ahlgren* och tvenne italienska ord, dem en hennes egen anteckning visat hän till som grafskrift:

Implora pace.

Denna bön var slutligen den enda, Ernst Ahlgren stälde till lifvet. Men på den bönen ger lifvet intet annat svar än — döden.

Ellen Key.

Efterskrift. Med anledning af Dagnys begränsade utrymme hafva nästan alla de brefutdrag, som varit afsedda att fullständiga ofvanstående minnesbild, måst uteslutas. Men i en snart utkommande broschyr, der ofvanstående lefnadsteckning meddelas, komma de att inflyta.

Några drag af Frances Willards verksamhet.

Police Matrons. Woman in the tribune. How to win.

Efter amerikanska uppgifter, meddeladt af Esselde.

Hos oss är Miss Willard känd såsom den sällsynt begåfvade och energiska amerikanska kvinna, som organiserat och leder det kvinliga nykterhetsarbetet genom ”The national woman christian temperance union”, hvilken storartade förening från Amerika utsträckt sitt rastlösa arbete *mot* rusdryckerna och *för* den absoluta afhållsamheten äfven till gamla världen. Detta är dock blott *en* sida, om ock den väsentligaste, af Miss Willards verksamhet. Inom nykterhetssträfvandets vida krets har hon tillika indragit en mängd andra reformatoriska företag, inordnat dessa under olika ”departement”, alla stälda under kvinliga chefer, biträdda af kvinliga arbetsstaber. Ett sådant departement omfattar arbetet i fängelser, ransakningshäkten, fattighus och vid polisstationer, m. m.; ett annat bedrifver det rent evangeliska arbetet, ett tredje ordnar föredrag och tal i sociala och moraliska ämnen. Och inom dessa tre liksom alla öfriga den storartade föreningens olika områden är det kvinnor, som organisera, tillse och utföra arbetet, alt under presidentens, Miss Willards, högsta ledning.

Och icke nog härmed. Miss W. är derjämte lycklig skriftställare och utsänder i den läsande världen den ena boken eller artikelserien efter den andra, fulla af goda tankar och människovänliga, praktiska syften.

För att gifva Dagnys läsare en liten föreställning om denna häpnadsväckande kvinliga företagsamhet lemnas här några meddelanden dels från departementet för det evangeliska arbetet dels från arbetet i häkten och vid polisstationer och dels från Miss W:s skriftställarskap.

* * *

Inom departementet för arbetet bland fångar skall här framhållas en på det filantropiska verksamhetsfältet aldeles ny arbetsgren, det är dels utverkandet af en förordning, att vid alla polisstationer i städer om mer än 25,000 invånare måtte tillsättas kvinliga biträden, så kallade polismatronor, (police matrons) för att de må taga hand om alla häktade kvinnor, samt dels ordnandet af arbetet för dessa stackars kvinnors höjande och upprättelse. Det har redan lyckats föreningen att få en dylik förordning faststäld inom tvänne stater, Massachusets och New-York, samt derjämte i tio städer inom andra stater.

Den stora nyttan af denna åtgärd, så väl för ordningens skull som isynnerhet för dess inflytande på de häktade, har redan på flera ställen visat sig, och man läser mången gång med rörelse matronornas redogörelser för sitt ofta mycket svåra värf.

En annan, åtminstone för oss ny idé, som den kristliga nykterhetsföreningen realiserat, är den att med större filantropiska företag förena aflönade befattningar för kvinnor, och sålunda bringa välgörenheten att bidraga till sträfvandet för kvinnornas själfförsörjning. Denna idé tillämpas äfven på här ifrågavarande område.

Polismatronorna hafva af resp. kommuner betingats löneförmåner, hvilka här skulle synas ofantligt rikliga, men hvilka, i Amerika der alla lönebelopp äro högre än hos oss, ej torde vara sällsynta. Man får dessutom taga i beräkning den stora svårigheten att finna de för en sådan uppgift lämpliga personerna, samt det tunga, för både själ och kropp ansträngande arbetet.

Här några utdrag af reglementet för dessa befattningar.

Ingen polismatrona får anställas utan att till befattningen vara förordad af minst 20 väl ansedda kvinnor, bosatta i den stad der ifrågavarande polisstation är belägen.

Polismatronan skall taga hand om alla de kvinnor, som hållas i fängsligt förvar inom den station der hon är anställd. — — — Hon erhåller sin lön af kommunen. Dock har i några fall den kristliga nykterhetsföreningen åtagit sig att bekosta aflöningen, mot vilkor att få tillsätta personen.

I Chicago, der 10 matronor äro anstälda vid 5 stationer uppgår lönen till 500 dollars (omkr. 2,000 kr.) Så ock i Filadelfia som har 6. I städer der man har blott en polismatrona och der hennes tjänst ofta ej påkallas under en hel dag eller flera, skall hon vara på vakt under dygnets alla timmar och har i lön från 350 till 600 dollars. I några fall har hon vid stationen fri bostad med möbler. Blott i ett enda fall har polistjänstemannens hustru antagits till befattningen; det är ju också tydligt att hennes duglighet icke kan mätas efter hans.

Mycket mera kunde vara att anföra om denna förträffliga institution om ej vårt utrymme vore så hårdt begränsadt. Nu måste vi åtnöja oss med att tillägga blott ett par erinringar.

Vi erinra då först om Elisabeth Fry's grundsats: "*Kvinliga förbrytare böra ställas under kvinnors tillsyn*".

För det andra påminna vi om det faktum, att denna grundsats endast i ytterst liten skala tillämpas hos oss i Sverige samt att här finnas

*) Närmare upplysningar om ifrågavarande institution erhålles å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan. Stockholm.

kvinliga förbrytare, hvilka, sammanförda i gemensamhetsfängelse utan uppsigt, lefva der om möjligt ännu värre än utanför fängelset — till någon del kanske, emedan de ej hafva någon "police matron" att tukta och med kärlekens stränghet söka upprätta dem.

* * *

Outtröttligt verksam, begagnar miss Willard äfven sin penna för att främja de syften, åt hvilka hon egnat sitt lif; och hon gör det på ett mycket lyckligt sätt. Hennes stil är frisk och ursprunglig, samt ger ett lifligt intryck af en energisk, varmhjärtad personlighet med humoristisk lifsuppfattning. Några ord om hennes bok "*How to win*" torde här vara på sin plats, då den är mycket karaktäristisk för hennes författarskap.

Miss Willard kallar själf sitt arbete "en bok för flickor" och afser det till en rådgifvare vid sträfvandet att vinna framgång i lifvet. Hennes första, väl motiverade och utvecklade uppmaning är denna: "håll fast vid din specialitet; egna dig åt det som bereder dig själf mest tillfredsställelse och hvarmed du kan bäst gagna andra." Hon utgår härvid från det individuella anlagets rätt till utveckling och visar, hur en alt mer genomförd arbetsfördelning gör det nödvändigt för hvar och en att med all makt vinnlägga sig om förkofrandet af just sin *bästa gåfva*, "som alltid fins, var säker på det". Blott arbetet för ett bestämdt mål, som tar alla krafter i anspråk, skall också kunna uttränga det dådlösa drömmeri, som så ofta är "rosten på kvinnans intelligens, masken i hennes ädlaste anlags knopp". Och, säger hon vidare, "världen behöfver det bästa du har att ge". Den fordrar oaflåtlig ansträngning, ty den erkänner blott ett enda brott, ej omnämdt i tio Guds bud, det att misslyckas."

Efter en hastig blick på de olika banor, som stå öppna för kvinnan, egnar miss Willard större uppmärksamhet åt två af dessa: filantropisk och journalistisk verksamhet. I synnerhet den förra, såsom den blifvit organiserad i Amerika, lägger hon sina läsare på hjärtat såsom fullt öfverensstämmande med hvad hon kallar "kvinlighetens nya ideal". Dess uppgift skall nämligen, enligt henne, blifva "att göra hela världen lik ett hem."

Det nu påpekade angifver bokens egentliga kärna; härtill sluter sig mer eller mindre löst en serie uppsatser, delvis förut publicerade i tidskrifter. De äro hållna i förtrolig samtalsstil och röra egentligen privatlifvet; allvar och skämt om hvart annat i de mest öfverraskande sammanställningar. Så t. ex. då hon under rubriken "naturens tio budord", förenar uppmaningar till sabbatens helighållande samt krist-

lig tro och bön med enkla hygieniska regler. Författarinnan går så uteslutande upp i praktiska och etiska intressen, att hon knappt har blick för något annat. Mycket betecknande i detta afseende är, att hon kallar romanskrifvandet ”den ofruktbaraste industri som fins, så framt det ej verkar för något högt, stort, moraliskt syfte.“ Men just hennes lifliga känsla af det praktiska lifvets kraf, i förening med den mest entusiastiska tro på mänskligheten och i synnerhet på kvinnan, gör att hennes bok, trots oegentligheter och öfverdrifter, fängslar intresset och, som det heter i företalet, “tvingar sina läsare att tänka.”

* * *

Departementet för ”det evangeliska arbetet” inom de amerikanska kvinnornas kristliga nykterhetsföreningar söker inverka på soldater och sjömän, järnvägspersonal, fabriksarbetare m. fl. Det anordnar föredrag i religiösa ämnen vid offentliga möten samt utbildar och utsänder, eller bereder fast anställning för kvinliga predikanter och själavårdare af olika bekännelser. Ofta lär det ej vara möjligt att efterkomma alla ansökningar som ingå från olika delar af Förenta Staterna, att departementet måtte sända dem af sina kvinliga predikanter eller lärare. Genom denna verksamhet har föreningen lagt i dagen, att kristliga uppgifter ligga och vänta på kvinnan i större mängd och af större betydelse än man hittills insett eller velat medgifva.

Miss Willard är själf en lycklig talare och vid hennes sida verka, inom olika bekännelser, i djupt allvar och oaflåtlig medkänsla för svaga eller okunniga medmänniskor, samt med taktfull men gripande vältalighet, stora skaror kvinliga predikanter och missionärer. Vid kvinnokonferensen i Washington förliden vår, inleddes hvarje dags förhandlingar med bön af kvinliga talare på ett sätt, som syntes gifva åt hela mötet med dess praktiska förhandlingar en stämning af religiös festglädje, som uteslöt hvarje skymt af den småaktiga ofördragsamhet, olika bekännare emellan, hvilken i den gamla världen så ofta splittrar det kristliga lifvet. De båda söndagarne före och efter mötet voro alla Washingtons kyrkor och bönsalar öfverfylda af allvarliga åhörare, samlade för att lyssna till kvinliga förkunnare af ordet. Bland dem befann sig äfven miss Willard, och ämnet för hennes predikan var lefvernets renhet.

Ej långt förut hade miss Willard af den metodistförsamling hon tillhör valts att såsom dess ombud deltaga i metodistkonferensen i New-York, men blef, då hon, jämte fyra andra valda kvinliga församlingsombud infann sig vid möteslokalen — vägrad tillträde. Detta *emedan de voro kvinnor.*

Denna händelse, som inom pressen häftigt debatterades, torde gifvit anledningen till att miss Willard samlade och omarbetade en serie af sina artiklar i en religiös tidning och utgaf dem i bokform under titeln ”Kvinnan på predikstolen.” Boken vittnar om de ledande motiven för det evangeliska arbetet inom miss Willards förbund och skall derför här i korthet omnämnas. Den börjar med en kyrkohistorisk öfverblick. Förf:n omtalar bl. a. huru John Wesley anhållit, att biskopen af London måtte sända metodistförsamlingarna i Amerika en biskop. Den högmyndige herrn svarade föraktligt, att församlingarne voro för små och landet låg för långt bort. Wesley kände sig då nödgad att sjelf inviga en biskop, hvilken i sin ordning invigde en annan, som blef de amerikanska metodisternas förste biskop. ”Historien upprepar sig”, tillägger miss Willard. ”Vi stå ännu en gång vid skiljevägen: skola de modiga och rättänkande männen inom vårt presterskap taga steget ut och erbjuda kvinnorna prestvigning, eller skola kvinnorna sjelfva taga sin sak om hand? — — Ingen makt i verlden, kyrklig eller okyrklig, kan numera i Amerika förbjuda kvinnornas presterliga verksamhet, och helt visst handlade kyrkorna ovist, om de underläte att med sig inkorparera och organisera de väldiga hjälpkrafter, som här erbjudas dem. Innerligt hoppas och bedja också de arbetande kvinnorna, att deras kyrkor, som fostrat dem till Gud och närt hos dem kraften att gå hans ärenden bland menniskorna, icke måtte förvisa sina mildhjärtade och trosvarma döttrar från vingårdsarbetet.”

Icke heller är kvinnornas religiösa verksamhet något nytt eller opröfvadt. Förf:n erinrar om apostlatidens diakonissor, om huru katolska kyrkan förstod värdet af kvinnans hjälp, huru — såsom Macaulay anmärker, Luther olyckligtvis lemnade den obegagnad, men huru, i trots häraf, alt flera kvinnor under seklernas lopp funnit sig kallade att inom olika protestantiska församlingar förkunna de eviga sanningarne. Förf:n erinrar bl. a. om mrs Wesley, hvilken förklarades vara ”en skickelig predikerska” långt innan hennes son bildade den första metodistförsamlingen; om Elizabeth Fry, den första fångpredikanten m. fl.

”Numera”, fortsätter hon, ”gäller frågan icke huruvida kvinnan *får* undervisa i religion, utan huru hon kan bäst rustas för att göra sin undervisning fruktbärande.” Mer än hälften af söndagsskolans lärare i Amerika och England äro kvinnor, och kvinnor leda bönemöten, kvinnor sköta missionstjänst och bibelskolor. Man beräknar att i Amerika — utom kväkerskorna, som alltid haft predikorätt — för närvarande verka omkring 500 kvinnor såsom prester, dels fast anstälda dels med ambulatorisk tjänstgöring. Sammanräknade finnas i Amerika och England tusentals kvinliga bärare af det glada budskapet.

"Skola dessa kvinnor predika i kraft af sina resp. kyrkors myndighet eller i trots af den?" Det är den hufvudfråga, boken framställer och som miss Willard vill förmå sina läsare att hvar för sig besvara.

* * *

Sedan ofvanstående skrefs har biskop Samuel Fallows vid "the Reformed Episcopal Church" i Chicago i Illinois hållit en predikan, hvari förekommo bland annat följande märkliga yttranden:

"Tiden är inne att använda kvinnor vid arbetet för evangelii förkunnande. På påskmorgonen gafs först åt kvinnan uppdraget att bringa människorna det glada budskapet. — De korintiska kvinnorna kunna ej ett ögonblick jämföras med våra dagars förfinade, bildade kvinnor; den förmaning, som ställdes till de förra, har ingen tillämpning på de senare. — Det har tagit lång tid för mig att komma till denna slutsats, det måste jag bekänna. Allt för länge hafva människorna missuppfattat kvinnans värde och uppgift. Den närvarande perioden af kyrkans utveckling är mycket vigtig, må vi prester taga oss till vara på det att vi ej måtte befinnas strida mot Gud."

Detta frisinnade uttalande af en kyrkans man framkallade månget uppriktigt amen och många varma handtryckningar, i enlighet med bruket hos metodisterna. Frances E. Willard lofordar det som storslaget. En ny utgångspunkt är gifven säger hon, och de kristna folken komma att afvakta sakens utveckling med spändt intresse.

Litteratur.

Om symboliken i ”Frun från hafvet”.

Anmärkning
af
Robinson.

Lättfattligheten af historien eller själfva hufvudhandlingen i detta, Henrik Ibsens nyaste skådespel är så öfverraskande fullständig, att här hvarje slags försök till hjälpreda för läsares, skådespelares och åskådares uppfattning vore öfverloppsverk.

Innan Ellida kan och får välja mellan Friman och Wangel, mellan känslorna från samvaron fordom med den kvänske sjömannen der ute vid fyren och känslorna från samvaron sedan med doktorn i hans och hennes gemensamma hem — är hon ofri och oansvarig. Hennes lif ligger kvar i sagans eller det outvecklade medvetandets lindor. Hennes stämningar, föreställningar och impulser äro lika beroende af mer eller mindre tillfälliga dragningar och frånstötningar utifrån, samt af andras vilja, som en hypnotiserad människas. Intrycket särskildt af Frimans oböjliga vilja eller sega, smidiga, starka grepp om hela hennes inbillningskraft har rentaf påtagliga motsvarigheter till hypnotiska inflytanden.

Allt detta finner läsaren eller åskådaren snart.

Men han finner liktidigt det samma vara förhållandet med intrycket af Wangels undfallande, osjälfviska, hänsynsfulla, till alla offer villiga hängifvenhet. Så ofta Ellida varit skild från Wangel en stund, växer oron att få komma i hans närhet igen *så*, att den t. ex. söker sig utbrott i slika abrupta yttranden, som när hon ber en af omgifningen söka upp och föra hit Wangel ”strax. För nu kan jag inte *se* honom.” Och detta händer *innan* hon återsett Friman. Och dylikt upprepas *sedan* hon sett honom.

Det är icke hypnotism; fast likheten dermed afsigtligt är antydd i alla uppträdena. Olikheten är ju ganska bestämdt den, att det ej är Friman blott, utan *alla* i hennes omgifning (först och sist dock Wangel) som bestämma hennes impulser. När hon — i öfrigt så alldeles omotiveradt — gifver den hjärtnupne Arnholm fullgoda skäl för sitt afslag på ett frieri

för nu redan tio år tillbaka; när hon slår om i sin stämning mot styfbarnen och sätter äfven sin, af misstag bekomna blombukett bland blommorna hvarmed de fira sin rätta hädangångna mors födelsedag, och i öfrigt vid hvarje liknande tillfälle, vid allt som hon själf tyckes företaga sig —: *så är hennes åtgörande egentligen icke någon handling* utan ännu ett uttryck af barnsligt, lyckligtvis i de flesta fall godsint, harmlöst vankelmod. Det är deremot aldrig något, som hon med klarnad och medveten självbestämning utför.

Att så är, ligger genast öppet och tydligt och utan några märken af motsägelser inför en hvar, som gjort äfven den flygtigaste bekantskap med skådespelet.

När åter Ellida kan och får — alldeles ohämmad af andra människor och af yttre hänsyn — själf välja mellan Friman och Wangel, "i frihet och under ansvar"; då visar det sig med ens vara slut på allt detta, som så mycket liknat hypnotism. Då är sagan, barndomen, obestämdheten, morgondimman bortstruken. Då är det full dag. Då påverkas Ellida ej mer genom ens den ringaste återstod af vankelmod, utan allenast genom sin känsla af frihet och ansvar, sin känsla af att vara *i verkligheten* — ej blott *i inbillningen* — kvinna, således personligen myndig vid sitt hjärtas val: och för första gången "med magt i stämman" (som det uttryckligen heter) tillkännagifver hon detta sitt val.

Allt det der förstår ju en hvar — mer eller mindre innerligt, men i alla händelser så, att misstag om meningen ej gärna äro möjliga. Om några ultraprosaiska personer tillägga, att meningen i hela skådespelet hvilar på den omständigheten, att Ellida nu väljer Wangel och att hon icke i stället väljer Friman, så må det sedan vara dessa kommentatorers enskilda sak. Utan dem finge teatrarne aldrig fulla hus. Med behörig hänsyn för konstens pekuniära vidmagthållande må man derför aldrig gå alltför noga till rätta med detta slags teaterbesökare och bokköpare. Men de å sin sida må ej heller hafva rätt att förmena oss öfriga den friheten: att inskränka vår uppfattning till det, som diktaren själf meddelat genom sin dikt således noga afhålla oss från hvarje slags *tillägg*. Och skalden har denna gång i sina hufvudpersoner icke illustrerat någonting annat än själfva den gamla evinnerliga grundlagen för kultur, uppfostran och sammanlefnad,

den hvarje tänkande människa känt sedan urminnes tid, nämligen lagen om den oskiljaktiga samhörigheten af

tvång och *ansvarslöshet,*
frihet och *ansvar.*

* *
*

Men *hvarför* — månne — har Henrik Ibsen just nu valt detta ytterligt enkla och urgamla motiv, i stället för någonting mera nytt och pikant?

Ja, jag har icke haft tillfälle att "interview"a och utfråga diktaren derom. Och jag är rädd för, att jag på den vägen ej skulle fått veta särdeles mycket.

Men jag vågar här en gissning.

Ibsen har möjligen funnit, att just nu gör sig allmänneligt en viss tankens trötthet gällande i världen — en trötthet efter ifriga strider. Och antagligen har han tyckt sig märka, att tröttheten haft i spåren några principiella förblandningar af det till sjelfva sin innersta natur rent oförenliga.

Jag tänker mig t. ex., att han inom vissa kretsar trott sig börja upptäcka ett visserligen blott halfvaket men ganska envist Sisyfusarbete på det omöjliga: att söka foga till ett *tvång* och *ansvar.* Jag tänker mig vidare, att han inom andra kretsar sport en till alla delar lika vettlös och ursinnig Tantalussträfvan: försöken att ena *frihet* och *ansvarslöshet.*

Om nu så verkligen skulle vara — så långt kan jag ju tryggt räkna på, att läsaren af denna tidskrift är ense med mig —; då bör det ej anses öfverraskande, i fall en skald, hvilken inom båda kretsarne gjort sig känd som principens härold, just nu lyfte trumpeten till sin mun, endast och allenast för att påminna världen om de rena, starka, genomträngande ljuden i all vår odlings grundackord:

tvång och ansvarslöshet,
frihet och ansvar.

Kvinnans kallelse och uppfostran af *Nils Hertzberg*, f. d. norskt statsråd.

Denna bok, hvars författare från pedagogens mera anspråkslösa kall, uppstigit till en plats som ledamot af sitt lands regering, har hos oss utgifvits i en af förf. själf ombesörjd och, som i en not uppgifves, för våra förhållanden särskildt bearbetad upplaga. Derjämte åtföljes boken af ett flertal omdömen från såväl den svenska som den norska pressen, hvilket allt, oafsedt ämnets vigt och betydelse, med rätta påkallar vår uppmärksamhet.

Förf. har, som det vill synas, med verkligt varmt intresse studerat den mångtydiga frågan om kvinnans bestämmelse och uppfostran, och erkänner att "det ges måhända intet nutids-spörsmål, der utgångspunkterna, meningarna, önskningarna, anspråken äro så skiljaktiga som här." I kortfattade, öfversigtliga sammandrag, med talrika citat, lemnas här redogörelser för olika åsigter af de förf. på detta område som varit epokgörande eller skolbildande, såsom Bebel, Comte, Stuart Mill, Spencer, Schopenhauer m. fl. samt de inflytanden som kunna spåras från socialism, positivism och öfriga "mäktiga andliga strömningar i vårt århundrade". Äfven finna vi statistiska fakta och tabellariska uppgifter, specielt från de nordiska länderna, hvilka böra vara af värde för dem som icke hafva tillfälle att från flera olika håll samla sådana uppgifter om äktenskapsålder, skolundervisning, yrken och förvärf för kvinnan. Men sedan förf. sagt oss dels hur det nu står till, dels hur han anser att det *icke* skall vara, är det dock ej så alldeles lätt att få en klar öfversigt af hvad han verkligen vill. Med öppen blick för det förflutnas misstag och det närvarandes ofullkomligheter, och icke heller döf för de högljudda kraf på förändring som från alla håll låta sig förnimmas, men själf stående på afgjordt kristlig, biblisk och bekännelsetrogen grund, förefaller det stundom som om förf. offrat åt den nya tidens gyllne kalf, kompromissen, eller med andra ord, vill göra det alltid fruktlösa försöket att låta nytt vin på gamla flaskor. Den fysiskt svagare kvinnan bör, enligt förf, få allt skydd, all hjälp, som samhället kan gifva henne, — blott icke rätt att i detta samhälle föra sin egen talan; hennes anlag, begåfning och hela natur är väsendtligt olika mannens, — men dock må han ensam bestämma hvilka rättigheter och skyldigheter henne bör tillerkännas eller affordras. Kvinnans verksamhet och inflytande, heter det, kan blott inom hemmets värld komma till sin fulla rätt, — men inom denna samma värld skall hon fortfarande stå maktlös och derför oansvarig. Det är ju ett gammalt ord, att ekonomiskt vanmäktig är kvinnan sedligt ofri!

I allmänhet tycks förf. icke rätt inse eller vilja erkänna att den hårdhändta verkligheten, kampen för tillvaron, i våra dagar af kvinnan fordrar icke blott vaxets mjuka bildbarhet, utan ock stålfjäderns spänstiga kraft. Kvinnofrågan är icke, som så ofta påstås och hvarom antydningar icke saknas i föreliggande arbete, en öfverklassens sak, om ock "den tjänande systern" hos oss ofta ännu tillhör de stummas läger.

Förf. har dock många varmhjärtade ord, gör många från hans ståndpunkt vidtgående inrymmanden, likasom ock en allvarlig nitälskan framkallat hans varningsrop mot emancipationens irrfärder utan roder och kompass. Men dessa rop ljuda stundom från orätt strand och kunna då blifva vilseledande. Betecknande nog anför förf. den gamla sagan om "Manden som skulde stelle hjemme", på svenskt landsmål: *"Gubben å gumma, som gjole arbetsbyte"*, och tillägger: "Huru det gick för hustrun som skulle styra utomhus, derom har sagan varit ridderlig nog att ingenting berätta; jag tänker, att hon näppeligen gjorde sin sak mycket bättre än mannen, som skulle styra och ställa inomhus." Men ridderligheten är en kulturblomma, som sällan torde trifvas i allmogelynnets kärfva jordmån.

Om vi alltså skilja oss från förf:s åsigter och icke kunna instämma i de slutledningar till hvilka han kommer, är dock en sådan bok som hans välkommen, ty den reder ut frågan, bringar klarhet och mognad i begreppen och visar sanningen af de Grundtvigs ord som förf. citerar:

"Den Mand har aldrig levet
som klog på det er blevet
han först ej havde kjær."

L. N.

Från Riksdagen. Vid innevarande års riksmöte hafva som vanligt ett stort antal motioner blifvit väckta, och här nedan meddelas en förteckning på sådana, som mera direkt beröra kvinnornas intressen. Vid en genomgående granskning af samtliga förslag, finner man, att de allra flesta äfven indirekt gälla dessa intressen, och mer eller mindre afse kvinnornas ekonomiska, sociala eller moraliska förhållanden och lifsvilkor. Skattefrågor i alla former, banklagstiftning, kyrkolag, tull- och kommunalstadga, ändring i giftermåls- och ärfdabalk om giftorätt och förmynderskap, fideikommissrätt, nykterhetsfrågor m. fl. ärenden sträcka ju sina verkningar äfven till de orepresenterades djupa led.

Bland motioner om och för kvinnor må dock särskildt nämnas: om anslag till undervisning i kvinlig slöjd i flickskolorna (2 motioner); om pensionering af lärare och lärarinnor i småskolan och biträden i folkskolan (i båda kamr.); om förhöjning af folkskollärares och lärarinnors aflöning; om upphäfvande af den reglementerade prostitutionen; om anslag till utbildande af sjuksköterskor; om upphäfvande af s. k. "tagelott", att vid skifte af arffallen landsfastighet, bror har rätt att systers lott till sig lösa m. fl. Om kvinnans inväljande i kyrkoråd och skolråd hafva tre särskilda motioner

blifvit väckta, hvarförutom till riksdagen afgifvits en kongl. proposition i samma syfte. Det är således all anledning att hoppas att denna af behofvet påkallade och tidsenliga reform nu blifver genomförd. Som bekant har denna fråga redan länge stått på dagordningen och framkallat uttalanden från offentliga myndigheter samt meningsbyten inom pressen och vid enskilda och offentliga diskussionsmöten. Frågans vidare behandling af vederbörligt utskott, samt dess slutliga lösning inom kamrarne, skall tvifvelsutan af såväl vänner som motståndare följas med intresse. — En annan kongl. proposition, om skydd för arbetare mot yrkesfara, torde äfven komma att väcka uppmärksamhet och deltagande, helst som dermed förbindes frågan om anställande af sakkunniga ininspektörer. Det vore önskvärdt att för kvinnors och barns fabriksarbete, särskild kvinlig inspektion blefve införd, så som exempelvis i Frankrike redan eger rum.

Fredrika-Bremer-Förbundets meddelanden:

H. M. Drottningen har till Fredrika-Bremer-Förbundets yrkes- och studiestipendiefond öfverlemnat en gåfva af 300 kr.

Arbetsområden för kvinnor.

II. Undervisning.

Forts.

Utbildning för lärarinne-kallet i allmänhet vinnes vid högskolorna, Högre lärarinneseminarium samt folk- och småskolelärarinneseminarierna. Lärarinnor för döfstumma, blinda och idioter få vanligen genomgå särskild lärokurs vid de olika anstalterna. Tecknings- och slöjdlärarinnor kunna vinna utbildning, dels vid Tekniska skolan i Stockholm, dels vid enskilda lärokurser. Gymnastiklärarinnor hafva att genomgå Gymnastiska Centralinstitutet. (se Dagnys förra häfte.)

a) För afläggande af *filosofie kandidatexamen* vid någon af högskolorna beräknas vanligen en tid af 2 à 3 år, samt för *filosofie licentiatexamens* afläggande 3 à 4 år. För den som vill promoveras till *filosofie doktor* fordras dessutom att skrifva en afhandling och offentligt försvara densamma. Såväl filosofie kandidat som filosofie licentiat eller filosofie doktor, som vill vinna anställning vid statens läroverk, måste äfven genomgå en profårskurs vid de statens allmänna läroverk, der en sådan profårskurs är anordnad (f. n. i Stockholm, Upsala och Lund).

Denna kurs fordrar 2 terminer och är dels teoretisk (pedagogik och metodik) dels praktisk (undervisning i tre olika ämnen på tre olika stadier af skolan).

Ännu har kvinna ej samma rätt som man att vinna anställning vid statens allmänna läroverk, utan hon måste begära Kongl. Maj:ts särskilda medgifvande dertill, och kan hon då blifva anstäld som extra lärare. Då konkurrensen f. n. är stor vid statens läroverk för gossar, har hon der ej stor utsigt att kunna erhålla anställning, men vid folkskolelärarinneseminarierna samt vid högre flickskolor torde utsigten till plats vara något större, ehuru hon äfven der har en stark konkurrens från lärarnes sida. Om den nu på dagordningen stående frågan om "samskolor" vinner önskad framgång, skall väl dermed följa kvinnans likställande med mannen i afseende å rätt till lärareplatser vid dessa skolor, och kommer det då helt visst att kräfvas tillgång på kvinliga lärarekrafter.

b) För inträde vid *Högre lärarinneseminarium* fordras att hafva fyllt eller under kalenderåret fylla 17 år, hafva god helsa, samt att hafva inhemtat ett kunskapsmått, ungefärligen motsvarande det, som i allmänhet meddelas i ett åttaklassigt högre läroverk för flickor.

Genom det stora tilloppet af inträdessökande hafva dessa att bereda sig på en ganska stark konkurrens.

Kursen vid seminarium är treårig. Utgående seminarister få i allmänhet anställning som lärarinnor vid enskilda flickskolor eller i familj.

c) *Folkskolelärarinne-seminarier* finnas i Stockholm, Skara, Falun, Kalmar och Umeå.

Inträdessökande skall vid början af det kalenderår, då inträde sökes, hafva uppnått en ålder, icke understigande sexton och icke öfverstigande tjugusex år.

Inträdesfordringarne vid dessa seminarier hafva på de senare åren mycket skärpts i följd af det stora tilloppet af inträdessökande.

Kursen är fyraårig, dock kan elev efter tvåårig kurs utgå som *småskolelärarinna.*

För bildande af lärarinnor vid småskolan hafva landstingen i de flesta län anordnat seminarier. Lärokursen beräknas vid flertalet af dessa till 8 månader. Dessutom finnas af enskilda upprättade småskolelärarinne-seminarier i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Undervisningen är fri i alla offentliga seminarier, som äro afsedda för bildande af lärarinnor vid folk- och småskolor. (Forts.)

Å *Förbundets byrå* äro under Januari månad anmälda:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinna 11, lektioner 16, kontors- och skrifbiträden 4, biträden i hem 3, summa 34.

Arbetssökande: lärarinnor 23, lektionsgifvare 15, kontors- och skrifbiträden 6, värdinna och biträden i hem 6, summa 50.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. *Samundervisning vid Stockholms folkskolor.* Enligt gällande stadga för Stockholms stads folkskolor är samundervisning tillåten i de tre lägsta klasserna. På hemställan af folkskoleinspektören har öfverstyrelsen för folkskolorna medgifvit, att gossar och flickor få undervisas gemensamt jemväl i folkskolans fjerde klass, der sådant befinnes ändamålsenligt.

Vid Lunds seminarium för utbildande af småskolelärarinnor hade vid ansökningstidens utgång 106 personer sökt inträde. Af dessa hade 93 infunnit sig för att undergå prof, men endast 30 elever vunno inträde.

Medicine licentiaten Karolina Viderström är antagen till amanuens vid allmänna barnbördshuset å Handtverkaregatan.

Sveriges första examinerade kvinliga tandläkare är fröken Constance Elbe, hvilken nyligen aflagt examen härstädes.

Ny industri. Fröken Cecilia Boklund, som i München genomgått en studiekurs i glasmålning har i sin atelier, 18 Hamngatan, börjat utförandet af redan ingångna större beställningar. Fröken B. har studerat för Herr Wilck, elev af Herr Zettler, hvilken utfört de målade fönster, som pryda Klara kyrka härstädes. Firman Zettler är en af Tysklands mest framstående i denna konst.

Vid den nyligen hållna nykterhetskonferensen har denna beslutat, att angående frågan om bränvins- och rusdrycksförbud ej blott mäns utan äfven *myndiga kvinnors* mening måtte höras.

Konferensen antog äfven den resolution, "att å kaféer och utskänkningsställen, der rusdrycker serveras, inga andra kvinliga biträden måtte anställas, än sådana som fyllt 40 år."

Vid Kristliga Föreningen af Unga Kvinnors nyligen hållna årsmöte lemnades redogörelse för föreningens verksamhet under det förflutna året. Medlemmarnes antal hade varit 181, Gästernas (föreningens yttre ring) antal 73. Den s. k. Ungdomsgrenen, hvilken bildats nyårsdagen 1888 hade å sina olika afdelningar tillsammans 110 medlemmar. Under hela året hade möten 2 gånger i veckan pågått i hufvudlokalen. Derförutom hade hållits symöten, och s. k. Bibelklasser. Vid flyttningstiderna, vår och höst, hade en del af föreningens medlemmar vid ångbåtar och jernvägar mottagit tjenstsökande flickor hvilka inbjudits till föreningens lokal, der dessa tider af året möten pågått hvarje afton. Platser hade beredts åt 130 tjenarinnor, tillfälligt arbete åt 30. Föreningen harnu 14 grenar i landsorten.

Filosofie kandidatexamen har af Fröken Hanna Linnea Christer Nilsson aflagts vid Lunds universitet.

Tidskriften Framåt, utgifven i Göteborg af Herr Albert Breinholm och fru Alma Breinholm-Åkermark, utkommer under 1889 med ett nummer i hvarje vecka, och har blifvit organ för reformföreningen i Göteborg.

Norge. *Om kvinnans rösträtt* har fröken Anna Rogstad hållit ett föredrag i Bergen. Föredraget åhördes af 7 till 800 personer af alla samhällsklasser och mottogs med stort bifall.

Åtta kvinliga medicine studerande finnas för närvarande vid det norska universitetet, och i Kristiania praktisera fem kvinliga tandläkare.

England. *Vid de kommunalval som d. 17:de Jan. egde rum i London* hafva två kvinnor, Lady Sondhurst och miss Cobden med öfvervägande majoritet blifvit invalda som medlemmar af det s. k. "County Council."

I det nyvalda skolrådet i London äro 4 kvinliga medlemmar.

Frankrike. *Kvinliga läkare i Frankrike.* Den 23 Januari disputerade M:lle Blanche Edwards för doktorsgraden inför medicinska fakulteten i Paris under professor Charcot's presidium. M:lle Edwards, elev af Charcot, hade som ämne valt: "L'hémiplégie dans les maladies du systeme nerveuse", hvilket ämne hon på ett lysande sätt försvarade. M:lle Edwards ämnar egna sig åt kvinno- och barnsjukdomar.

I Paris finnas för närvarande 16 praktiserande kvinliga läkare, af

hvilka 4, M:lle Goldspiegel, M:lle Schultze, M:lle Edwards och M:lle Chopin erhållit sina doktorsdiplom under de sista 4 månaderna.

Kvinnor och hederslegionen. Sedan franska hederslegionen instiftades hafva 34 kvinnor fått detta ordenstecken. De flesta af de dekorerade damerna hafva varit barmhertighetssystrar, d. v. s. 20 af 34. Några kvinnor hafva t. o. m. fått hederslegionen sig tillerkända för militära förtjenster. Blott en kvinlig konstnär har blifvit dekorerad, nemligen målarinnan Rosa Bonheur.

Fru Andgia de Wolska har för afsigt att i Paris grunda ett bibliotek, bestående af kvinliga skriftställares arbeten (Bibliothèqne internationale des oeuvres des (femmes). Ett upprop har i anledning deraf af henne offentliggjorts.

Schweitz. *Vid universitetet i Zürich* studera för närvarande 70 damer, af hvilka 46 studera medicin och 21 filosofi. Af de 70 damerna äro blott 10 från Schweitz.

Tyskland. I afsigt att verka för kvinnans tillträde till akademiska banor, hvilka i Tyskland äro för henne stängda bildades under förlidna året i Weimar "Deutsche Frauenverein Reform". Föreningen har i och för ernåendet af sitt närmaste mål — upprättandet af ett gymnasium för flickor — utfärdat ett upprop till Tysklands kvinnor.

Afrika. *Mrs Garnet Barbaza* till börden negrinna och född i Amerika, men bosatt i staden Brewersville i negerrepubliken Liberia i Afrika, har vädjat till engelsmännens frikostighet i och för upprättandet af fasta flickskolor i Brewersville. Förträffliga läroanstalter för gossar lära finnas i Liberia, men den kvinliga uppfostran derstädes är i hög grad försummad.

Amerika. *Från Lady Washington till Mrs Cleveland* är namnet på en nyss utgifven samling memoirer öfver de 23 kvinnor hvilka, från det Washington valdes till president hafva residerat i det "hvita huset". Arbetet är utgifvet af Lydia L. Gordon, Boston och berömmes såsom ett värdefullt inlägg i Amerikas historia.

Mrs Kate Richmond står i spetsen för ett stort bly- och zinkbolag i Wisconsin med ett kapital af 500,000 dollars. Hon leder personligen affären och hennes klokhet i dithörande förhållanden är allmänt erkänd.

Den examen vid Drottningens universitet i Kingston som Miss Mitchel tagit och hennes beviljade anhållan om tillåtelse att få praktisera som läkare, har fastställt som ett faktum att lagen icke hindrar kvinnorna i Canada att egna sig åt medicinen. Anhållan inlemnades till medicinska kollegiet i Quebec.

I Chicago grundlades redan för nio år sedan af kvinnor ett fysiologiskt Institut för kvinnor, hvarest hvarje vinter en serie populära föreläsningar i fysiologi hållas af kvinliga och manliga läkare. Medlemmarne i Institutet betala 1 dollar årligen.

Vid Fredrika-Bremer-Förbundets styrelses senaste sammanträde valdes en komité för utredande och förbättrande af svenska tjenstflickors ställning i Danmark, och kommer denna komité att bestå af följande personer: *justitierådet C. G. Hammarskjöld, fru S. Adlersparre, fröken G. Adelborg, förste aktuarien i Statistiska Centralbyrån J. E. Söderberg* samt *fröken M. Wærn.*

Till redaktionen insänd periodisk litteratur:

Nordisk tidskrift, h. 1; Pedagogisk tidskrift, h. 1; Teologisk tidskrift, h. 1; Tidskrift för kristlig tro och bildning, h. 1; Statistisk tidskrift, h. 1—3; De svenska landsmålen, h. 33, 34; Framåt, nr 1—5; Eria, nr 1—3; Helsovännen, nr 1—3; Jordemodern, nr 1, 2; Sedlighetsvännen, nr 1, 2; Svensk läraretidning, nr 1—8; Småskolevännen, nr 1—5; Förr och nu, nr 1, 2; Hemvännen, nr 1—4; Idun, nr 1—7; Svensk Musiktidning, nr 1—4; Nylænde, nr 1, 2; Hvad vi vill, nr 1—4; Tilskueren, nr 1; Kvinden og Samfundet, nr 1, 2; Das Magasin für die Litteratur des In- und Auslandes, nr 1—8; Monats-Bericht des Vereins christlicher Lehrerinnen, nr 10, 11; Deutsche Hausfrauenzeitung, nr 1—7; Frauenberuf, nr 1; Neue Bahnen, nr 1—3; Women's suffrage journal, nr 1—2; English woman's review, nr 1—2; Woman's journal, nr 1—5; La citoyenne, nr 140, 141.

Anmälan.

Dagny, *som äfven under förlidet år utgått i en för våra förhållanden stor upplaga, skall fortfarande verka för* **Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende".** *Hon skall äfven följa den nyare literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversigter m. m.*

Dagny *redigeras år 1889 af fru* **Amanda Kerfstedt**, *biträdd af en redaktionskomité. Fru* **S. L—d Adlersparre** *har af helsoskäl lemnat tidskriftens redaktion för detta år, men kommer att till redaktionens förfogande ställa sin rika erfarenhet och sitt varma intresse.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af förbundet	. . kr.	2,50
För icke medlemmar	. . . . . . „	4,00

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

Fredrika-Bremer-Förbundets medlemmar torde med snaraste till Fredrika-Bremer-Förbundets byrå insända sina årsafgifter.

Till redaktionen insända böcker:

Lumholtz, C., Bland menniskoätare, h. 9, 10; *Eliot, George,* Ur landsortslifvet, h. III, IV; *Vallis, C.,* Samskolan. Amerikanska skolförhållanden, särskildt med afseende på samskolan och dess hygien, efter källstudier och egen åskådning. *Lundin, H.,* Klädessömnad. Handledning i måttagning, mönsterritning och tillklippning af fruntimmerskläder.

Norrköping 1889, M. W. Wallberg & Comp. Boktryckeri.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN.

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

1889.

TREDJE HÄFTET.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: {**För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
{**För icke medlemmar** „ 4,00.

h3

En barnahand
af Laura E. Richards.

Som ett litet rosenhjärtblad,
Den hvilar vid modersbarm,
Som en snöflinga hvit och fyllig,
Som en aftonsky rosig och varm.
Fina små hjälplösa fingrar
Ha aldrig nå'n ro eller rast,
De röra sig jämt och ständigt
Och hålla så stadigt fast.
Solstrålen vilja de gripa,
De söka få fatt uti
Skyddsengelens hvita klädnad,
Som sväfvar sakta förbi.
Då modern smeker och kysser
Så ljuf liten barnahand,
Hon tänker så många tankar,
Som gå in i framtidens land;
Och hennes oroliga hjärta
Vill forska i kommande år
Med en moders högsta förtjusning
Med den ängslan en mor förstår.
Hon tänker: I år som komma,
Om få, om många de bli,
Hvad verk skall väl Herren sända
Liten hand att gripa uti?
Blir den alltid öppen att gifva?
Och fast vid hvad som är rätt?
Och färdig att ifrigt arbeta,
Dock stilla, tålig och lätt?
Skall den fatta pensel och mejsel

I konstens förtrollade värld
Eller gläda med ljufliga toner
Den trötte vid enslig härd?
Skall den jämka den lidandes kudde,
Ge hans värkande hufvud ro?
Skall den räcka den törstande vatten,
Föra bröd till den fattiges bo?
O, i alla de år som komma,
Om få, om många de bli,
Hvad verk skall väl Herren sända
Liten hand att gripa uti?
Så moderns oroliga hjärta
Vill forska i kommande år
Med en moders högsta förtjusning,
Med den ängslan en mor förstår.

Lilla hand! Hvad än lyckan dig bringar,
Hvad härnere må blifva din lott,
Ditt grepp om din moders hjärta
Löses ej, om än lifvet förgått.

Vid den af herr Professor Victor Rydberg verkstälda granskningen af de 18 insända täflingsöfversättningarne af poemet Baby's hand, har den ofvan införda af granskaren ansetts närmast motsvara fordringarne på en god öfversättning.

Af de öfriga hafva fem ansetts ej böra i täflingen medtagas, en har uteslutits för dess ofullständighet, och två i följd af deras för sena ankomst.

Af de återstående finnes, enligt professor Rydbergs uttalande, ingen som icke innehåller lyckade moment, mer eller mindre blandade med sådana, som påkalla förbättring.

Bland dessa anser sig Redaktionen med särskildt erkännande böra omnämna en, hvars namnsedel innehåller initialerna E. W. och en med märket E—n—n.

Botilda Andersson.

Då en graf uppkastas för att gömma stoftet af någon, som stod i sitt lifs vår och full af lifslust och lefnadsmod med odelad håg och obruten helsa jagade efter ett högt och skönt mål, måste ofrivilligt känslan af mänsklig vanmakt och kortsynthet med serskild styrka tränga sig på oss. En dylik tidig graf mottog den 8:de sistl. Mars å V. Karaby kyrkogård i förvar de jordiska kvarlefvorna af medicine studeranden Botilda Andersson. Hon var en af dessa lyckliga, som förena barndomens rena doft med ungdomens naturfriska glädje.

Hon hade valt läkarekallet till sin lifsgerning och visste att vägen till målet hade svårigheter, men hon visste ock att dessa skulle rikligen uppvägas af fröjden att få läka några af mänsklighetens många sår. Så studerade hon i klar uppfattning af sin uppgifts betydelse och hade börjat tentera till medicine kandidatexamen i Lund, då en lindrig halsåkomma, som snart tog en god vändning, för några dagar förde henne till sjukhuset. Det var här hennes plötsliga bortgång inträffade. *) Icke minsta tecken förrådde, att hon kämpat med döden, utan det var som om han varit rädd att störa hennes nattro och kommit helt stilla och tyst till den insomnade. Om morgonen låg hon så fridfull som om döden icke afklippt hennes lifstråd, utan blott fläktat på henne så lätt, som då man blåser ut ett ljus.

Har lifvet gåtor, döden har dem i icke ringare mängd. Men de lösas icke fullkomligt här på denna vår jord. Härnere är för kallt och för mörkt. Deruppe lösas de. Der är evig sommar och ett ljus, som icke störes ens af minsta dimma. I ljuset der varder allt dunkelt solklart, och i kärleken der kännas alla Guds vägar med människors barn såsom godhet och sanning.

Botilda Andersson tillhörde en landtmannafamilj, der enkla seder och arbetsamhet höllos i stor helgd. Hon föddes i V. Karaby den 3:dje juni 1865. Läraren i byskolan, der hon fick sin första undervisning, ansåg att hon borde "ta studenten". Rådet följdes. Hon genomgick Landskrona elementarläroverk,

---

*) Enligt dödsattesten af hjärtförlamning.

och efter några års enskild undervisning i Lund tog hon studentexamen derstädes den 12 dec. 1884. Medicinsk filosofisk examen aflade hon den 10:de april 1886 och hängaf sig derefter med ifver och framgång åt de medicinska studierna. Hon dref icke examensstudier på det ytliga sätt, som gör det teoretiskt förvärfvade dödt och ofruktbart eller flyktigt och snart bortdunstande, utan hvad som införlifvats i hennes vetande förblef friskt och kraftigt, egnadt för praktisk tilllämpning från första stund. Enkel, lefnadsglad, hjälpsam och ädelt anlagd vann hon varma sympatier inom och utanför kamratkretsen, och vackra förhoppningar voro fästa vid hennes framtid på grund af hennes begåfning, energi och redbara arbete.

Hennes barnatro rubbades icke af de forskningsresultat, med hvilka den modernare visdomen blindgjort så månget enfaldigt öga. Det sköna, djupa ordet af en kyrkofader om människosjälen, att "hon af naturen är kristen", skulle kunna ristas på det kors, som väl torde resas på Botilda Anderssons graf. Och der naturens lagar lika mycket i det lilla som i det stora äro heliga och bindande för människan, och hennes samvete återljuder af den evighet, som ligger i hvarje människohjärta, der utbyter man icke det vissa, det, man känner sig ega, mot det ovissa, det man icke känner, der bortbyter man icke sanningen för några dagens än så bländande hugskott, der väjer man att sätta under debatt och omröstning heliga ting, der är den Herrens fruktan, som är vishetens begynnelse. Så tänkte och trodde den hädangångna och valde den heliga enfalden framför den visdom, som först tager ifrån människan friden och stillheten i anden och sedan lemnar henne i valet emellan den bullrande världsglädjen och den frätande världsledan. *G—l.*

Sjuttonde århundradets salonger.

(Forts. från första häftet.)

Versailles, — det vill säga hofvet — som under Ludvig XIV:s tid varit medelpunkten för allt umgängeslif i Frankrike, förlorade efter den store konungens död sin prestige. Hofadeln, som under många år

bott i Versailles, flyttade åter till Paris, der ett gladt och lysande umgängeslif inom kort uppblomstrade.

Sällskapslifvet antog småningom en helt annan karaktär, än det haft under hôtel de Rambouillet's tid. Den stela och sirliga umgängestonen blef ledig och naturlig, och den högtidliga och omständliga konversationen blef lätt, lekande och spirituell. De samtalsämnen, som intresserade det föregående århundradets sällskapsvärld hade förlorat sin dragningskraft. En af 1700-talets "salonger" kunde ej, som hôtel de Rambouillet förliknas vid en cour d'amour, der man med djupaste allvar sökte afgöra hvem som gifvit den bästa definition af begreppet "kärlek", eller om ej ordet épée i den högre tragedien borde ersättas af det mera poetiska "gloire" — nu var det filosofiska frågor, nya samhällsteorier och dylikt kring hvilket samtalet rörde sig.

Men den största förändring, som sällskapslifvet undergick var kanske den, att markisen och hertigen måste åt filosofen afstå sin plats som salongernas hjälte; de som under föregående tidehvarf varit beskyddade af salongerna, blefvo nu deras beskyddare. De förnäma herrarne åstadkommo sjelfva denna revolution genom att uppsöka filosoferna och draga dem ur den obemärkthet, hvari de hittils lefvat, för att med dem få diskutera de nya filosofiska och sociala frågor, som vid århundradets början från England spredo sig till Frankrike.

Äfven damerna deltogo med lif och intresse i dessa samtal, under det de voro sysselsatta med sitt älsklingsarbete "le parfilage", d. v. s. att repa upp saker gjorda af guldtråd, ett arbete, som vid denna tid blef ett allmänt mode. Vid alla tillfällen gjorde man hvarandra presenter af allehanda föremål, tillverkade af guldtråd: vagnar, bärstolar, djur m. m. — ungefär som man uppvaktar med buketter i våra dagar. Sedan den blifvit "parfilerad" såldes den upprepade guldtråden till guldsmederna. Det påstods att en och annan dam häraf hade en inkomst af mer än hundra tusen francs årligen.

Först detta besynnerliga mode uppkom, måste herrarna släppa till sina épaulettefransar och galoner, hvilka damerna helt enkelt klippte af deras uniformer och repade upp. Men efter en tid räddade hertigen af Orlèans, genom ett listigt påfund, de olyckliga herrarnes grannlåter. Han lät sätta galoner af oäkta guld på sin uniform och först sedan de damer, som erhållit privilegium att klippa af och repa upp dem, väl blandat det oäkta guldet med det äkta, som de förut hade i sina "påsar", omtalade han sitt påhitt och skrattade hjärtligt åt de lurade damernas förargelse. Några brefskrifvare från denna tid påstå, att damerna efter den lexan upphörde att plundra sina manliga vänner på deras prydnader.

Småningom började en och annan, sedan allt flere af denna tids sällskapskretsar att ordna sig efter samma plan, som hôtel de Rambouillet och att sträfva efter att blifva, hvad detta en gång varit, medelpunkten för sin tids intellektuella lif. Ingen arbetade med större framgång på detta mål, än Madame Geoffrin, som lyckades göra sin ”salon” till den mest besökta och den mest ansedda bland dess många lysande medtäflare — lyckades att göra den, som Sainte-Beuve säger, ”till 1700-talets centrum och rendez-vous”, och — hvad som kanske ej var mindre svårt, än att skapa detta komplicerade maskineri, som kallades en ”salon” — hon förstod, att under mer än tjugufem år, från omkring 1750 till 1776, åt sin krets bevara det stora anseende den en gång vunnit.

Madame Geoffrin var af borgerlig härkomst — hennes far var kammartjänare hos Dauphine, Ludvig XV:s svärdotter, hennes man spegelfabrikör — och hon sökte alltid med en nästan ängslig noggrannhet att iakttaga den anspråkslöshet, hon ansåg tillhöra sitt stånd. Hon klädde sig med en nästan puritansk enkelhet, och gjorde sig alltid äldre än hon verkligen var — deri, likasom i mycket annat, tycks hon hafva tagit Madame de Maintenon till mönster. Innan hon var trettio år bannlyste hon alla glada färger från sin drägt. Till en person, som yttrade sin förvåning öfver att hon klädde sig som en gammal gumma, yttrade hon: ”Jag har med flit gjort mig gammal tidigt, för att med värdighet kunna mottaga ålderdomen, när den kommer på allvar.”

Hennes enkla drägt passade väl till hennes utseende, som var tilltalande och imponerande, utan att vara vackert. ”Hennes ståtliga figur, hennes silfverhvita hår, till hälften doldt af en enkel mössa, knuten under hakan, hennes enkla, men prydliga drägt, det uttryck af klokhet och godhet, som hvilar på hennes ansigte, gör hennes utseende både tilldragande och imponerande”, skrifver Madame Suard i ett bref till en vän, om Madame Geoffrin ungefärligen vid den tid, då hon började sina mottagningar — hon var då omkring femtio år.

Hennes sätt var imponerande, likasom hennes utseende, det var lugnt och fullt af värdighet. Hon hade ett skarpt förstånd dertill fin takt och mycken människokännedom, men hon saknade bildning. Om sin uppfostran skrifver hon själf i ett bref till kejsarinnan Katarina II: ”Jag förlorade tidigt mina föräldrar och uppfostrades hos min farmor, som hade godt hufvud, men ingen bildning; kunskaper ansåg hon som något för en kvinna alldeles obehöfligt. Också lärde hon mig blott att läsa innantill, och intet mera, men hon lät mig läsa mycket och lät mig redogöra för hvad jag läst. På så sätt lärde jag mig att tänka och att tala. Hennes farmors lektioner buro god frukt, ty Madame Geoffrin

uttryckte sig väl, klart och enkelt. Hon begagnade gärna kraftiga uttryck, utan att bry sig om, att de stundom ej rätt passade för den fina krets, som omgaf henne. "Upprepa ej mina ord", brukade hon säga till sina vänner, "ty mina uttryck passa ej för någon annan än mig själf." Hon talade aldrig mycket, utom när hon fick "moralisera". Man har påstått, att det var hennes svaghet, men det var en svaghet, som klädde henne, som nästan var ett behag, om vi få tro Sir Horace Walpole. Madame Geoffrin", skrifver han, "har ett sätt att moralisera, som är rent af intagande. Jag har aldrig förr tyckt om att taga emot "bannor", men nu har jag riktigt fattat smak derför." Sir Horace var ej den ende, som tyckte om hennes förmaningar, de fleste af hennes vänner satte värde på dem såsom ett bevis på hennes synnerliga vänskap och emedan de alltid åtföljdes af goda råd och ofta af en vacker gåfva, eller till och med, om så behöfdes, af en liten välkommen lifstidspension. Ty Madame Geoffrin, eller mamma Geoffrin, som hon kallades, sparade lika litet sin börs, som sina förmaningar, när hennes vänner behöfde endera eller båda delarne. Hon var ytterst frikostig och delade gärna med sig af sitt öfverflöd åt andra, men hon "gaf" på ett för henne egendomligt sätt, med en slags butter tvärhet, men dock med mycken finkänslighet — tacksägelser kunde hon aldrig tåla. Voro hennes egna tillgångar uttömda, så måste någon af hennes rika vänner hjälpa hennes skyddslingar, så t. ex. fick den sparsamme Fontenelle ofta släppa till ganska betydliga summor. Ej sällan mötte Madame Geoffrin honom med den föga välkomna hälsningen: "Fontenelle, vänd om hem efter femtio louisd'orer, jag behöfver just nu så mycket åt en af mina vänner", och Fontenelle, som ej ville säga nej, vände om och hemtade sina femtio louisd'orer.

Stamgästerna i Madame Geoffrins "salon", voro encyclopedisterna. Omkring denna kärna grupperade sig andra författare, statsmän, militärer, främmande furstar, ambassadörer — (Carl Filip Creutz var bland andra en af hennes nära vänner och så godt som daglig gäst i hennes salong) — och konstnärer, som annars vid denna tid ej hade tillträde till de eleganta sällskapskretsarne.

Hvarje måndag gaf hon middag för konstnärer och hvarje onsdag för filosofer och skriftställare. Till denna krets hörde d'Alembert, Mairan, Marivaux, Marmontel, Raynal, Helvétius, Grimm, Holbach m. fl. Några "grands seigneurs" voro alltid inbjudna till dessa middagar och en dam — Mademoiselle de L'Espinasse. Madame Geoffrin gaf dessutom en eller två supéer i veckan, då alltid en mängd damer voro närvarande.

De moderna religiösa och sociala frågorna voro så godt som enda

samtalsämnet i Madame Geoffrins salong. Med största omsorg vakade hon öfver, att hennes vänner, de hetsige reformatorerne, ej skulle komprometera sig själfva eller henne genom att alltför häftigt löpa till storms mot den bestående ordningen. Ofta afbröt hon en oförsigtig talare med en kort, men bestämd uppmaning att sluta. Många funno det band hon sålunda lade på yttrandefriheten allt för tungt och drogo sig ifrån hennes "salon", för att vid Baron Holbachs middagar, der friheten nästan urartade till själfsvåld, hålla sig skadeslösa för det tvång de hos Madame Geoffrin måst underkasta sig.

En af hennes äldsta vänner — och en af de mest upptuktade — Burigny, medlem af "Academie des Inscriptions" hjälpte henne med att utöfva en slags polisuppsigt öfver hennes krets. Hade några oförsigtiga yttranden blifvit fällda, som väckt uppseende, så lät hon honom rätt eftertryckligt känna sitt missnöje öfver att han så illa vakat öfver ordningen.

Likaså gjorde hon allt hvad hon kunde för att hindra sina gäster att gifva ut böcker, som kunde väcka oro eller skandal. Så berättar man, att då Abbé Ruhlières en dag i hennes "salon" läste upp ett stycke af ett historiskt arbete öfver Ryssland, som han var sysselsatt med, och som hon ansåg för "farligt", erbjöd hon honom en rätt betydlig summa, om han ville afstå från att gifva ut det. Då abbén gjorde invändningar inföll hon lifligt: "Jaså, ni vill ha mer — nå, huru mycket vill ni då ha?"

Hade någon af hennes gäster genom oförsigtighet ådragit sig förföljelser, kunde han vara säker på att sedermera blifva föga vänligt mottagen af Madame Geoffrin, och hade någon fått göra ett besök på Bastiljen, kunde detta för alltid beröfva honom hennes vänskap, en förlust, som hennes uppriktiga deltagande i allt, som rörde hennes vänner, äfvensom hennes stora hjälpsamhet, gjorde högst kännbar.

Madame Geoffrin hade ett ofantligt inflytande. Detta hade sin grund ej endast i hennes välvilja och hjälpsamhet; det var fast mera hennes stora människokännedom, som satte henne i stånd att beherrska sin omgifning. Hela hennes krets skulle kunna instämma i det svar abbé de Sainte Pierre gaf henne, då hon en gång komplimenterade honom för hans angenäma konversation — den gode abbén visste allt för väl, att han i allmänhet var mycket tråkig, som sällskapsmänniska — "Madame, jag är blott ett instrument, på hvilket ni har spelat med mycken talang."

Madame Geoffrin fordrade af dem, som åtnjöto hennes gästfrihet, att de skulle bemöta henne med den största vördnad och uppmärksamhet. Den enkla borgarfrun blef alltid behandlad, som hade hon

varit en drottning — ej blott inom sin egen krets, utan äfven utanför densamma. Då hon år 1766 — hon var då 67 år gammal — företog en resa till Polen, dit hon var inbjuden af konung Stanislaus Poniatowsky, som under en längre vistelse i Paris, varit hennes dagliga gäst, blef hon öfverallt der hon under resan uppehöll sig, mottagen, som hade hon varit en furstinna. I Wien täflade till och med kejsarhuset med allmänheten om att visa henne uppmärksamhet. Konung Stanislaus gjorde allt för att göra hennes vistelse i Warschau så angenäm, som möjligt. För att hon skulle känna sig hemmastadd hade han låtit möblera de rum hon bebodde i slottet alldeles lika med hennes enskilda rum i Paris.

Hennes vänner tycks hafva fruktat att all denna uppmärksamhet och dessa ärebetygelser, för hvilka hon var föremål skulle förändra henne och göra henne likgiltig för sina mera anspråkslösa bekanta. De tycks hafva uttalat sina farhågor, ty i ett bref till Marmontel säger hon: ”Nej, min vän, intet af allt detta kommer att inträffa. Jag kommer alltid att blifva mig lik, och mitt hjärta blir lika öppet för vänskap, som förut.”

Och hon blef sig alltid lik; snarare blef hon mera enkel och anspråkslös, ju mera firad och eftersökt hon blef — hon koketterade ännu mera med sin anspråkslöshet, påstodo hennes vedersakare. Som alla storheter hade Madame Geoffrin många fiender. Kanske var hennes enkelhet mera ett yttre sätt, än en verklig anspråkslöshet; kanske hade Madame de Maintenon äfven i detta fall tjänat henne till förebild.

Man kallade också hennes religiositet för koketteri. Hon gick alltid i messan som en rättrogen katolik, — till stor harm för sina vänner encyclopedisterna — fast hon omgaf sig med religionens och kyrkans bittraste fiender och understödde dem på det frikostigaste, hvilket naturligtvis ådrog henne de frommes högsta ogillande. Men detta vacklande mellan tidens två ytterligheter var ej något för henne egendomligt; det delades af en stor del af hennes samtida, hvilka såsom hon, sletos emellan sin gamla religiösa öfvertygelse, som de ej kunde eller ville frigöra sig ifrån och de nya lärorna, — som både lockade och skrämde, — och som de ej helt vågade hängifva sig åt.

Hennes religiositet, vare sig att den var skrymteri eller att den utgjorde en del af den respektabilitet, som det var hennes högsta sträfvan att omgifva sig med — tilltog med åren. Hon kunde ej förmås att inställa sina dagliga kyrkobesök, ens då hennes helsa blifvit angripen. Sommaren 1776, då hennes krafter redan voro starkt medtagna ansträngde hon sig så mycket vid en kyrkofest, att hon ådrog sig ett slaganfall, från hvilket hon ej mer hemtade sig.

Hennes dotter, markisinnan de la Ferté-Imbault, som skyndat till sin mors sjuksäng, stängde genast hennes dörr för hennes vänner, filosoferna, hvilkas inflytande på sin mor hon fruktade. Madame Geoffrin måste underkasta sig sin dotters vilja och återsåg aldrig de henne så kära vännerna, men sin dotter ovetande, skickade hon dem helsningar och försäkringar om en oföränderlig vänskap, — hon lät till och med tillställa några af dem vackra och dyrbara gåfvor. Hon skämtade ofta öfver att hon var likasom under bevakning. "Min dotter", sade hon en gång, "är som Gottfrid af Bouillon, hon vill försvara min graf mot de otrogne". — Efter något mer än ett års aftynande, dog hon på hösten 1777.

Hon hade blott ett barn, en dotter, den nyss omnämnda markisinnan de la Ferté-Imbault. Hon var en fullkomlig motsats till sin mor, likaså harmonisk och sansad denna var, likaså obetänksam och extravagant var dottern.

Elle parle comme un livre
Composé par un homme ivre,

heter det i ett af de många epigram, som ännu finnas kvar om Markisinnan de la Ferté-Imbault, och detta tycks vara en träffande bild af hennes personlighet och begåfning. Madame Geoffrin brukade säga om sin dotter: "När jag betraktar henne, tycker jag mig vara en höna, som kläckt ut ett ankägg".

Madame Geoffrins man är föga känd, han var ej ens känd af sin hustrus krets, om man får tro följande anekdot. Någon frågade en dag Madame Geoffrin: "hvart har den tystlåtne herrn tagit vägen, han som alltid satt der vid ena bordsändan?" — "Han är död." — "Hvem var han?" — "Det var min man", svarade Madame Geoffrin. Ett par anekdoter är det enda minne, som fins kvar af en man, hvars förmögenhet så ofta räddade från svårigheter personer, som ej ens kände igen honom.

Någon af Madame Geoffrins vänner sökte förmå Monsieur Geoffrin att bilda sig genom läsning. Man gaf honom första delen af ett historiskt arbete. Han läste ordentligt igenom det och begärde att få fortsättningen. Sannolikt af misstag fick han första delen tillbaka. Han läste samvetsgrant igenom den ännu en gång och "fann arbetet mycket godt", han hade blott den anmärkningen att göra, "att författaren ibland repeterade sig."

En annan gång lånade man honom ett filosofiskt arbete, der sidorna voro indelade i spalter. Herr Geoffrin läste raden ut på en gång, men beundrade i alla fall mycket författarens "många goda idéer", ehuru

han tyckte att det var skada, att de stundom voro litet osammanhängande."

Flere "salonger" funnos samtidigt med Madame Geoffrins, men ingen af dem alla har ingripit så djupt i adertonde århundradets kultur, som hennes, hvilken mera än någon annan bidragit till spridande af de idéer, som skapat den nya tidens ordning. Dertill har Madame Geoffrin personligen kraftigt bidragit derigenom att dessa idéer genom hennes lugnande inflytande i hennes "salon" ikläddes en modern form, som skaffade dem sympatier och anhängare bland den stora allmänheten.

Minnen från amerikanska inbördes kriget.

My story of the War: A woman's narrative of four years personal experience as nurse in the union army etc, by Mary Livermore. Hartford. Conn. 1888.

"My story of the war" är en bok på sjuhundra sidor, som sistlidne höst blifvit publicerad i Amerika. En mängd utländska tidskrifter hafva redan haft utdrag ur den. Den har öfver allt väckt stor uppmärksamhet. Författarinnan, Mrs Mary Livermore, var president i en afdelning af den stora Sanitary Commission, denna ofantliga association till soldaternas hjälp, som genast efter det inbördes krigets utbrott bildades af Amerikas kvinnor, och som nästan blixtsnabbt genom hundratals filialer bredde sig som ett barmhertighetsnät öfver nordstaterna.

Genom denna bok, hvars författarinna har till sitt förfogande utom ett ögonvittnes auktoritet en penna, lika målande då det gäller att skildra det gripande som det humoristiska, får man en lefvande bild af hvad ett krig är. Hon beskrifver, huru oberedda nordstaterna voro på att kriget verkligen stod för dörren, då man allmänt ansett sydstaternas hotelser och rustningar som tomt skryt. Då telegrafen lördagen den 13 April 1861 meddelade Fort Saunters bombardemang och intagande, kom detta som ett oväntadt åskslag. Men denna åskblixt föll i en krutfjärding.

Följande dag Söndagen den 14 April dundrade från hvarje predikstol kungörelser om upproret. Presterna insågo i allmänhet från början att hufvudfrågan gälde slafveri eller frihet, och deras predikningar appläderades. På gatorna höl-

los tal i syfte att hellre bryta föreningen än tillåta att slafveriet infördes öfver hela republiken. Och så kom måndagen den 15 April, en dag, som enligt förf. aldrig kan förgätas af den som upplefvat den. Ty nu hördes öfver Söderns triumfrop och kanonader Abraham Lincolns röst kallande på sjuttiofem tusen frivillige på tre månader, ett upprop som snart följdes af en ny kallelse på tre hundra tusen man. Man bör läsa beskrifningen på hur denna armé samlades. Bonden lemnade plogen i fåran, bokhållaren sin disk, studenten sina böcker, från hvarje samhällsklass strömmade män till fanorna, och man trodde, att segren skulle bli lätt och upproret snart kufvadt.

Annorlunda visade erfarenheten. Det kostade tio tusen och åter tio tusen offer fallne i strider, som i början oaktadt ursinnig tapperhet blefvo nederlag — omkomne af brist på föda, kläder, tält, sjukvård — allt. Det var då kvinnorna reste sig öfver hela landet och bildade trots allt motstånd och all misstro, trots misstag och invändningar Sanitary Commission, en förening hvars dimensioner för oss europeer nästan äro ofattliga. Inom kort vann den sådan anslutning inom landet, att järnvägarne förde dess sändningar fraktfritt, telegrafen dess budskap och expresstågen dess persontrafik.

Vi kunna icke här upprepa alla sätten för kommissionens verksamhet. Den underhöll fyratio soldathem eller herbergen, hvarest öfver åtta hundra tusen soldater emottagits och fyra och en half million måltider utdelats. Efter slaget vid Antietam, hvarest fjorton tusen sårade lågo på platsen utdelades 27,000 skjortor och andra linnepersedlar, 5,000 skålpund kalfkött, 3,000 buteljer vin, 4,000 sjukhusdrägter förutom tusentals skålpund kokt frukt, kondenserad mjölk, te, socker, guttaperkatyg, tennskålar, kloroform, opiater, fältskärsinstrument och andra nödvändighets artiklar för sjukvård. Under kriget utkämpades 600 strider, alla lemnande mer eller mindre rika skördar af sårade och döende.

Och på dessa ofantliga sändningar genom kommissionens agenter fans aldrig någon brist. År efter år, under de fyra som kriget varade, var det med undantag för en kort tids missmod och slöhet, samma ihärdiga, outtröttliga, rika tillflöde från fattig och rik, ung och gammal. Det är med saknad man måste afstå från att anföra ett och annat af de många

exemplen på den mest uppfinningsrika offervillighet. Ett litet utdrag af en dag tillbringad i kommissionens byrå i Chicago måste tillåtas oss.

"Tidigt på morgonen, säger förf., sedan jag i ett gathörn gifvit mina barn, som äro på väg till skolan, en afskedskyss, tar jag en omnibus och beger mig till byrån. Men hur tidigt jag än kommer, har dock en lastvagn hunnit före mig. Man bär in dess stora och små lårar, dess korgar och knyten. Sidogången är barrikaderad med högar af packsaker, mellan hvilka den trogne portvakten John söker att bereda mig väg till packrummet. Här börjar nu ett hamrande och uppbrytande af lock för att ordna de olika sakerna, stämpla dem, packa om dem; och föra dem till deras olika afsändningsorter. De få aldrig stå kvar mer än ett par tre timmar.

Jag inträder i mottagningsrummet. Der vänta mig redan damer, som samlat några hundra dollars och äro ifriga att få veta, hur de bäst böra användas. De vilja också få reda på kommissionens medel och arbetsmetod för att tysta munnen på några misstrogna, som betvifla dess nytta. Artigt och tåligt upprepas nu för hundrade gången på en månad kommissionens sätt att arbeta, dess syften, dess misstag och dess framgångar och damerna taga afsked.

En liten sjuårig flicka kommer med fem dollars, som hon fått af sin morfar att bjuda sina vänner på; hon vill gifva pengarne till soldaterna, men önskar bara veta hvad de kunna få för dem.

Jag tar henne upp på knäet och förklarar saken för henne. Då öppnas dörren och en liten välkänd trasvarg, som dagligen plågat mig med sitt gälla skrik: "tändstickor, tändstickor", klifver in.

"De stackars sårade soldaterna kunna få", säger jag till den lilla, "vin, kaffe, tobak, och när de äro mycket hungriga en god, varm soppa."

Nu stiger den lille tändsticksförsäljaren fram, han gräfver i sin trasiga ficka, får upp några småmynt, som han med en duns lägger på bordet och säger: "Se här, gif dem soppa."

Jag stryker undan hans tofviga hår och böjer mig just ned för att kyssa hans smutsiga ansigte, då han förskräckt vrider sig ur mina armar och utbrister: "jag är inte en tocken, som tycker om att pussas, jag inte." Och dermed sprin-

ger han sin väg, ånyo med gäll röst utbjudande sina: ”Matches, matches!”

Ett expressbud inträder, visar sin avis, får kvitto och betalning och går utan ett ord. Derefter kommer posten. Ett bref anmäler ankomsten af flera koffertar, ett annat grälar öfver ett fördröjdt svar, ett tredje berättar att fältskärer och sköterskor på ett långt aflägset sjukhus själfva äta upp allt hvad som skickas soldaterna, i ett fjärde anhåller en kvinna på det bevekligaste att blifva skickad som sköterska på det uslaste och sämsta sjukhus som finns, i ett sjätte, bestänkt med tårar, bönfaller en enka att om möjligt få underrättelser om hennes ende son, i ett sjunde anhålles om hjälp vid upprättande af en filial i en aflägsen stad, i ett åttonde önska barn veta hur de skola bäst använda sina sparpengar i kommissionens tjänst ,i ett nionde anhålles att någon medlem från kommissionen ville besöka ett samhälle för att upplifva de arbetandes sjunkande krafter, i ett tionde underrättas vi att en af våra bästa sköterskor aflidit o. s. v. genom buntar af ända till femtio bref, hvilkas besvarande för det mesta måste uppskjutas till nattens timmar. Och detta är blott en af dagens poster.

Emellertid sätter man sig för att börja korrespondansen med afbrott hvar femte minut.

In kommer en gammal man, som jag känner. Han har hört efter flere gånger förut. Det är hans son, som är ute i kriget.

”Det behöfs intet telegram, min fru”, säger han och hans läpp darrar.

Jag förstår — han har fått underrättelser. ”Han har gått litet före er”, säger jag och trycker hans hand.

”Ja och för en god sak”, säger den gamle mannen. ”Om han också varit mig tio tusen gånger kärare än han var, så säger jag ändå, att han föll för en god sak. Värst är det med hans mor — hon vet det inte än — men hon skall dö af det.” Och den gamle går suckande hem.

En gosse kommer in med släpande gång. Han faller i en stol. Han är sänd till oss från en kanonbåt, der han tjänat som springpojke. Han har varit med om många strider trots sina tretton år. Men så blir han sårad — vanvård, feber, umbäranden ha gjort sitt till. Han är förlamad i ena

sidan. Vi sända honom till ett "soldathem", der han får moderlig vård.

Och vidare — ett sällskap sköterskor som skola inspekteras, utrustas och afsändas, — och så detta hvita, ångestfulla ansigte som synes der borta i hörnet. Det är en moder, som fått telegram att hennes son blifvit sårad för tio dagar sedan. I dag måste jag underrätta henne, att det är förbi. Så komma soldater utan skjortor, utan skor, konvalescenter, som endast längta tillbaka till sina regementen.

Så går dagen — med nya kistor och lådor, nya packningar, balar af ylle- och bomullstyger som sändas upp till arbetsrummen för att klippas och sys. Ölkorgar, potatis, kondenserad mjölk — allt måste skyndsamt ordnas och afsändas för att lemna rum för morgondagens nya förråd. Så nya bundtar med bref — och oupphörligt män och kvinnor, somliga för att lemna bidrag, andra för att kritisera, för att gifva och få underrättelser, för att berätta sina sorger, sina förluster.

Solen sjunker, den brännande hettan aftar, klockan visar på sex eller sju. Andligt och kroppsligt trött, samlar jag de obesvarade brefven, anropar åter en omnibus och far hem. Hemmets behagliga ordning och stillhet, dess efterlängtade möjlighet af hvila, dess kärlek, munterhet och glädje, allt synes så besynnerligt och underligt efter dagens erfarenheter. Men icke ett ord om dem i denna krets. Jag söker att glömma alla berättelser om skottsår, sabelhugg, strid och död, hvilka regnat öfver mig hela dagen. Min man är lycklig att ha mig hemma, barnen hafva tusen berättelser från skolan, och jag känner mig som i himlens förgård."

Efter en tid blef författarinnan skickad söderut för att inspektera sjukhusen och utröna på hvilka sätt kommissionen bäst kunde verka till de sårades hjälp.

I St. Louis gjorde hon sitt första besök i ett fältlasarett. Det är lärorikt att se hur pligtkänslan är i stånd att öfvervinna alla svårigheter. "När jag kom in i den första sjuksalen", säger hon, "höll jag på att kväfvas af lukten af blod och suppurerande sår. I den närmaste bädden låg en ung man, hvars nederkäk och tunga blifvit bortskjutna. Fältskären kom för att lägga om såret, och jag skulle lemna honom den hjälp han behöfde. När ansigtet aftäcktes var jag färdig att svimma och måste skynda ut i fria luften.

Jag återvände tre gånger till nya fasansfulla syner, och tre gånger måste jag föras ut afsvimmad. Läkaren afrådde mig slutligen att försöka: "det finnes personer, hvilka aldrig öfvervinna det", sade han.

Men skulle jag draga mig undan åsynen af hvad andra fingo uthärda? Jag lyckades tvinga mig att stanna kvar utan att svimma, och sedan den stunden har aldrig mina nerver svikit mig. Men jag måste hålla mig under järnhård kontroll, till dess jag blifvit van vid de fasor, hvilka äro följder af det syndiga arbete, som människor kalla krig.

Från en säng, der en ung gosse låg amputerad öfver knäet hördes vilda skrik i feberyrsel: "Mamma, mamma, mamma!"

En annan gräsligt lemlästad intar följande säng. Han hade fallit i början af striden och sjunkit ned i dyn, hvarest han med hundratals kamrater under nattens kyla och snöfall bokstafligen frös fast. När ändtligen ambulansen började sitt arbete måste de *gräfvas* upp ur jorden. "Hur länge lågo ni der", frågade jag. "Två dygn", svarade han. Hans rygg och höfter voro förfrusna, hans ben förlamade. Krigets nödtvångs elände var ännu nytt för mig, och jag frågade med ovilja: "Hvem rådde för en sådan vårdslöshet?"

"Åh, de kunde inte ha tid med oss", sade den tålige martyren. "De måste ju ta in fästningen. Vi kunde inte fordra, att någon skulle stanna och se efter oss förr än det var gjordt".

"Tänkte ni på det, medan ni låg der fastfrusen under de långa nätterna?"

"Naturligtvis", svarade han. "Vi visste nog, att de skulle komma till oss så snart fästningen gaf sig. Vi sårade voro lika ängsliga för det som någonsin trupperna. När vi sågo den hvita flaggan, så hurrade vi der vi lågo. Ja, inte jag — för jag var så stel — men Jerry der i sängen — fast hans högra arm var borta och venstra handen afskjuten, så lyfte han upp stumparne och skrek hurra, så att halsen kunde spricka."

Från en säng hördes förtviflade rop: "Jag vet att jag måste dö, men jag kan inte, kan inte, *kan* inte."

Jag drog fram en fällstol till den unge mannens bädd. "Hvarför är ni rädd att dö?" frågade jag. "Berätta det, min stackars gosse." "Jag har fört ett så gräsligt lif — jag är så rädd att dö", ropade han.

Jag lade mina händer på hans axlar för att hålla honom stilla och sade i bestämd ton som till ett otåligt barn: "Skrik inte, ligg stilla, ni förkortar ert lif. Om ni *måste* dö, så gör det som en man. Var nu tyst och hör på mig." Jag talade till honom om Guds barmhertighet och om Kristi sändning på jorden. Jag bad honom upprepa de böner jag förestafvade, hvilket han gjorde som ett lydigt barn.

"Skaffa mig en methodistprest", bad han slutligen. "Jag har affallit — men jag hörde till den kyrkan."

Sjukhusets förvaltare var också methodist prest, och han skickades efter. Jag besvor honom att söka lindra den döendes ångest skyndsamt — ty slutet nalkades hastigt. Der blef ett kort samtal, en allvarlig bön. "Kan ni inte sjunga?" frågade jag, ty det tycktes mig som om den stackars gossen mera behöfde tröstas än öfvertygas i sin sista timma.

Med en rik, full, varm tenor tog han upp en hymn, hvars melodi ljöd genom salen och tystade jämren och klagan:

Kom ödmjuke syndare, i hvars bröst
Tusende tankar slites,
Kom till den himmelska kärlekens tröst
Evig glädje dig väntar.
Jesus, som min själ älskar
Låt mig fly till din famn,
Mina timmar ila hastigt sin kos,
Jag är en främling och pilgrim.

Jag såg från säng till säng hur de tärda ansigtena klarnade, och på den döende ynglingen vid min sida såg jag hur det ångestfulla uttrycket förbyttes i en nästan strålande glans.

Mina vänner kommo för att hämta mig, men han hviskade: "Gå inte ifrån mig", och jag lofvade honom att stanna. Det dröjde icke länge — innan solen gick ned hade han hunnit den andra stranden.

När jag återkom till min väns hem, kunde jag hvarken tala, äta, sofva eller sitta stilla. Hela natten gick jag i mitt rum. Jag kämpade med mig själf, jag ville draga mig tillbaka, jag dugde icke till det, jag stod icke ut att se krigets fasor. — Detta var ju blott en sal på åttio män, det var bara början, i morgon skulle jag se två tusen. Nej, jag kunde icke. Aldrig förr hade jag förstått hvad krig betydde."

Men efter den dagen for hon under flere veckor från sjukhus till sjukhus, vårdade, utdelade hjälpmedel, mat, dryck,

kläder, skref bref, tog emot döendes sista helsningar, var en gång nästan midt i elden, organiserade sjukvårdsanstalter, gick omkring bland dem som ledo af smittosamma febrar, allt utan att svigta.

Då hon kom hem från denna resa blef Mary Livermore kallad till ett kvinnomöte i Dubuque i Iowa. Man önskade att hon skulle berätta hvad hon sett i kriget för att äfven inom denna stat åvägabringa mer kraftig hjälp. Mötet skulle äga rum i en sal, rymmande trehundra personer.

Hon for från Chicago aftonen före den bestämda dagen. Men när hon kom med tåg till Mississippi, der man skulle färjas öfver, befanns floden full af drifis. Under ett dygn hade ingen kommit öfver, och en hop människor väntade på öppet vatten. Författarinnan såg en båt vid stranden, lyckades muta och öfvertala ett par karlar att ro henne öfver emellan isstyckena, och under allas olycksprofetior begaf hon sig af. Och hon kom lyckligt fram en mil ofvanför hamnen och en kort stund före mötets början. De ifriga damerna hade dekorerat alla hus med stora plakat, hvarpå i handshöga bokstäfver lästes, "Mary Livermore. En röst från slagfältet". De talade om hvarandra i sin förtjusning öfver hennes ankomst. En berättade att salen ansetts för liten, mötet skulle hållas i en kyrka, hvarvid en annan som en liten uppmuntran tillade, att hvarken pastor D. eller pastor T. hade nog starka röster att höras i den. Guvernör K. skulle leda mötet. — Öfverste S. skulle bevista det, likaså general den, och major den, och hela traktens framstående män.

"Ni kommer att tala för hela Iowa, hvarje kommun har sin representant här. Så utomordentligt lyckligt att ni kom öfver floden."

Jag satt der alldeles förstummad. Jag hade aldrig talat offentligt. — Jag var fullt besluten att icke göra det inför detta lysande sällskap.

"Ni skulle icke ha gjort detta utan att rådfråga mig", sade jag. "Jag är ingen talare. Jag har aldrig i mitt lif hållit tal. Jag har uppträdt i några fruntimmers sällskap, sittande ibland dem i all förtrolighet, det är allt. *Jag kan icke* göra det".

Ju mer de öfvertalade mig, desto mer hjälplös kände jag mig. Jag var fullkomligt tom invärtes.

Herrar började komma, generaler, guvernörer, öfverstar, adjutanter hemma på permission, alla började bestorma mig. De kunde lika väl sökt öfvertala en stock. Jag kände det omöjligt. Slutligen blef det bestämdt att öfverste Stone, i hvars militärsjukhus jag tillbringat några dagar, och som jag kände från kriget, skulle hålla talet för mig. Jag skulle berätta honom hvad jag hade ämnat säga damerna.

Timman nalkades — herrar kommo och bådo oss skynda, kyrkan var packad med folk. Mycket nedslagna begåfvo sig damerna af, statens dignitärer följde och sist kom öfverste Stone och jag. När vi kommo ned från samlingsrummet, drog han mig in i mottagningsrummet, hvars dörr han stängde. Med ryggen mot dörren betraktade han mig allvarsamt.

"Jag har sett er i kriget, Mrs Livermore", sade han, "sett ert arbete i sjukhusen, och jag tror att ni menar ärligt. Ni har sagt, att ni önskar vara en hand eller en fot, ett öra eller ett öga för att tjäna ert land, och jag tror er. I dag har Gud bestämt er att tala till Iowa. Dessa damer hafva icke gjort det. Dessa högt stående män hafva kommit hit genom Guds tillskyndelse, hur vågar ni då neka?"

Han talade mycket bestämdt under det han hela tiden fixerade mig. Det blef en revolution inom mig. "Nå väl, öfverste Stone, jag vill försöka det. Men låt det bara inte bli långa förberedelser."

Jag följde honom till platformen framför predikstolen, hvarest en plats var afsedd för mig. Så fort som möjligt presenterade mig öfverste Stone för den stora församlingen. Jag steg upp genom en ytterlig ansträngning, darrande i hvarje fiber af min varelse. Uteslutande all tanke på den väntande hopen, koncentrerade jag hela min själ på hvad jag hade att säga. I de första tio minuterna talade jag i fullkomligt mörker. Det föreföll mig som om intet enda ljus brunnit. Jag hörde icke ett ljud af min egen röst, endast som om tio tusen kvarnar dundrat i mitt hufvud.

Men småningom började det ljusna omkring mig. Efter en stund upptäckte jag kända ansigten framför mig. Jag märkte att jag hördes öfver hela huset. Slutligen förlorade jag all känsla af fruktan, allt minne af åhörarne, jag såg blott den sjukdom och de lidanden jag bevittnat. En gång blef jag afbruten af en stark applåd. Jag var så upptagen, att

jag icke förstod hvad det betydde — jag trodde att någonting händt.

Då jag slutade ansåg jag mig ha talat en halftimma — men det var i fem kvart.

General Bissel reste sig och sade: "Utan något försök att hålla tal, har Mrs Livermore berättat oss fakta. Det åligger oss att svara i dollars."

Jag kan icke beskrifva den scen som följde. Åtta tusen dollars, tusentals tunnor af förnödenheter samlades och förskrefvos på några minuter.

Vi skiljdes icke förr än klockan half ett. Då voro planer uppgjorda för en sjukvårdsbazar och filialer för nödhjälpskomitén grundade.

Författarinnans sammanträffande med Abraham Lincoln, då hon i November 1862 i kommissionens ärenden besökte Washington kan vara af intresse. Det var den tidpunkt i kriget då folkets mod och tålamod sattes på det högsta prof. Armén var overksam, till en del genom de våldsamma höstregnen, till en del genom general Mc Clellans politik eller obeslutsamhet. Tidningarne voro uppfylda af motsägande underrättelser, än "hotade rebellerna Washington", än "hade de besatt en flod och tagit unionens förråd" o. s. v. Idel nedslående meddelanden. Trupperna ledo grymt af sumpfeber, dåliga lägerplatser, skörbjugg och vanvård. Permission gafs af de uttröttade officerarne, så att landet öfversvämmades af krigsfolk. Oaktadt desertörer nästan dagligen skötos, deserterade man ändå, ty fältlifvet var outhärdligt. Rebellerna vunno beständigt nya fördelar, sakernas tillstånd var ytterst nedslående.

"Jag undrar om Mc Clellan *ämnar* företaga någonting", sade Mr Lincoln en dag till en vän. "Jag skulle önska att låna armén af honom en dag eller två."

"Våra hjärtan nästan stannade inom oss, då vi hörde den ovilja som öppet uttalades", säger förf. "I Vestern kunde man icke utan fara uttala rebelliska sympatier, och der hade vi en oföränderlig tro på att Unionen skulle segra utan att förlora en enda stat."

Presidenten hade utsatt en tidig timma för vårt emottagande.

Jag skall aldrig förgäta den förskräckelse hans utseende ingaf oss. Hans ansigte såg icke mera spöklikt och tärdt ut,

då han låg i sin kista, än på denna aldrig förgätna afton. Hans inåt vända blick och hans nästan vacklande gång liknade en människas, som går i sömnen. Han syntes bokstafligen digna under sina bekymmer. En större dysterhet, än den som hvilade öfver hans ansigte, då han nästan maskinmessigt tog oss i hand, har jag aldrig sett. Han rörde sig på ett tafatt, frånvarande sätt, ända till dess han uppfattade namnet Chicago, då han lifvades och bad oss sitta ned.

"Så, ni ären från Chicago", sade han, "Ni ha icke blifvit besudlade af Washingtons dy då." Derefter frågade han småsaker om staden, liksom man frågar om en kär hemtrakt. När vi berättade att vi hörde till Sanitary Commission, och att vi kommit till honom för att få ett ord af uppmuntran och stimulus svarade han sorgset och rätt fram: "Jag har ingen uppmuntran att ge. Härens tillstånd är långt ifrån lofvande, och folket vet det likaväl som jag."

Det blef en djup och smärtsam tystnad.

"Saken är", fortsatte han efter en paus, "att folket icke förstår, att vi äro i krig med södern. De hafva icke beslutit sig för att kämpa ut striden. De ha fått i sitt hufvud att saken skall afgöras genom någon slags strategi. — Det är just ordet: strategi. General Mc Clellan tror att han skall slå rebellerna genom operationsplaner, och armén tror detsamma. De hafva ingen idé om att segren måste vinnas genom hård, ihärdig kamp och så länge denna förblindelse varar kan ingenting vinnas."

Vi försökte motsäga honom genom att påminna om hur tappert armén och flottan hade kämpat vid Fort Henry, Donelson, New Orleans, och huru ärofullt den hade segrat.

"Jag säger er att nationen *har* icke förstått att vi ha krig", upprepade han med stor bestämdhet. "De tro att det finns en kungsväg till freden, och att general Mc Clellan skall finna den. Armén har icke den öfvertygelsen, att vi äro inne i ett bland de fruktansvärdaste krig som utkämpats på jorden och som måste kämpas igenom tum för tum, och inte officerarne heller. På er hemväg skall ni finna järnvägar, byar, städer öfversvämmade af soldater på permission, tätt som blåbär. Hela regementen äro nära upplösta genom desertering eller permission, hvilket är nästan lika illa, och oupphörligt ropar generalen på mera trupper, mera trupper. Att fylla armén är nästan som att skyffla flugor. Ni tar upp en

skofvel full", illusterande sina ord med en ytterligt komisk gest, "men innan ni kan kasta dem någonstans, äro de alla sin kos."

"Menar ni att våra män *desertera*", frågade vi.

"Det är *just* hvad jag menar", återtog presidenten, "det är för närvarande vårt värsta onda. I slaget vid Antietam hade General Mc Clellan (Generalen hade afskedats samma vecka och ersatts af general Burnside, men vi visste det icke ännu) etthundra åttatio tusen man enligt rullorna. Af dessa hade officerarne medgifvit permission åt sjuttio tusen, tjugu tusen lågo på sjukhusen och efter två timmars strid hade tjugu tusen deserterat, och sålunda blef striden utkämpad med sextio tusen. Hade nu Mc Clellan haft det rätta antalet trupper, hade han kunnat kringränna Lee, fånga hela den rebelliska armén och ända kriget med ens utan strid."

"Straffas icke desertering med döden?"

"Jo visst."

"Hvarför då icke stäfja den?"

"Man kan icke skjuta sina egna landsmän tjogtals, det skulle vara obarmhertigt, barbariskt. Nej, vi måste finna på ett annat sätt. Vi måste ha dugliga anförare. Eländet tycker om sällskap som ni vet", tillade han. "Det är en sorts tröst, att det inte står det minsta bättre till i den fiendtliga armén."

Då vi efter en timmes samtal lemnade presidenten, kommo vi öfverens om, att det icke skulle vara klokt att upprepa hvad han sagt. Vi hade en sömnlös natt.

När vi dagen derpå å nyo besökte honom, blefvo vi ännu mera förfärade då dagsljuset uppenbarade för oss de härjningar bekymmer, lidande och öfveransträngning gjort på honom. Vi kunde knappast återhålla våra tårar.

Innan vi lemnade honom, vågade vi en tveksam fråga: "herr President, vi äro djupt bekymrade: anser ni verkligen vår ställning hopplös? Är vårt land förloradt?"

"Åh nej", sade han med mycket allvar, "vår ställning är icke hopplös, ty vi hafva rätten på vår sida. Vi önskade icke krig — vi tvingades till det. Vi skola hoppas att det är Guds sak vi strida för, och då skall den slutligen segra. Men emellan denna stund och segrens timma ligger en myckenhet af lidande, ångest och bedröfvelse, som folket icke anar och icke är beredt för."

Ingen kan någonsin nog uppskatta presidenten Lincolns lidanden under kriget. Jag träffade honom flere gånger sedermera, och beständigt såg jag detta uttryck af smärta på hans ansigte. ”När än detta krig slutar”, sade han till en af mina vänner, ”har jag en känsla af att *jag* icke skall länge öfverlefva det”, och efter det förfärliga nederlaget vid Fredericksburg, pressade ångesten detta rop från presidentens läppar: ”Om det finns en människa i helvetet, som lider mer än jag gör, så beklagar jag henne.”

Det var endast när han var i tillfälle att göra godt, som det dystra uttrycket försvann.

Då Mrs Livermore vid ett senare tillfälle uppvaktade honom, skaffade hon audiens åt en stackars hustru, hvars man var dömd till döden för subordinationsbrott. Hustrun kunde icke tala, hon blott betraktade presidenten halfdöd af ångest.

”O! käre, käre”, utropade han och strök med handen öfver sitt ansigte, ”dessa saker döda mig. Låt mig slippa höra dem. Hvad skall jag göra? I stiften lagar och bedjen mig att bryta dem. Ni ha bestämt att om en man reser sig upp mot sitt befäl, så skall han dö. Och när jag låter lagen ha sin gång, så ställen I till en sådan här sönderslitande scen, som dödar mig.”

Någon inföll att detta var ett fall, då det syntes som om barmhertigheten hade rätt att ingripa.

Presidenten genomögnade papperen uttröttad, sittande i en stol. Hastigt kastade han dem ifrån sig och sprang upp, under det hans ansigte lyste nästan af skönhet. ”Åh”, ropade han, ”är det han — men jag har ju redan benådat honom.”

Jag skall aldrig glömma hans uttryck; hans svartmuskiga, grofva, nästan tarfliga drag strålade af förtjusning, han var hänryckt öfver att få lyckliggöra. Ingen målare har någonsin kunnat åt dessa sorgsna drag gifva en aning om den skönhet, som kunde upplysa och nästan omskapa dem, då hans stora själ sken ut igenom dem. Hans ansigte lyste bokstafligen som en engels ansigte, då hans ädla hjärta rördes till en god handling.

Ändtligen efter fyra års gränslösa ansträngningar tycktes kriget vara nära sitt slut. Sedan generalerna Grant och Scherman kommit till styret kröntes arméns rörelser för det

mesta med framgång. Den tredje april 1865 föll Richmond och den nionde underkastade sig general Lee.

Budskapet om den afgörande segern spred sig blixtsnabbt öfver nordstaterna. "Fred, fred", jublade man. Det fanns inga obekanta mer. Alla voro bröder och systrar. Man andades efter ett fyraårigt tryck. Hela nationen var drucken af glädje.

Då, midt under den öfversvallande hänryckningen, kom sorgebudet. Abraham Lincoln lönmördades den fjortonde april. Denna underrättelse väckte ett smärtans skri ej blott i Amerika, utan öfver hela den civiliserade världen.

Vi skola till slut blott gifva några få siffror af hvad detta krig kostade. Inskrifna till tjänstgöring under kriget voro 2,850,000 man. Dödade på slagfältet blefvo 56,000. Döda af sår och sjukdom på fältsjukhusen 219,000. Döda efter utskrifningen utaf sjukdomar ådragna under kriget 80,000 utgörande en totalsumma af 300,000 man. Omkring 200,000 blefvo krymplingar. 134,000 sofva i okända grafvar. Sanitary Commission utdelade i penningar och varor icke mindre än 25 millioner dollars.

Det är med en viss själfförsakelse man företar sig att göra ett utdrag ur denna bok. Der finnes på hvarje sida saker som man ville taga med, som man har svårt att lemna. Hur gärna skulle jag icke velat gifva en bild af kväkerskan, sjuksköterskan, mamma Bickerdyke, som lika litet lät inverka på sig af generaler som af doktorer — men som vann bådas aktning, och som med sin breda humor, sitt ömma modershjärta var soldaternas afgud. Hon, som när hon alltför kraftigt ingrep i sjukhusens omgestaltning, på frågan hvem som gifvit henne denna rätt, helt lugnt svarade: "det har Gud Allsmäktig". Hon, som när natten bröt in öfver slagfältet och alla andra sökt hvilan, ensam med sin lilla lykta vandrade bland de fallna för att än en gång vända på de döda, resa på dem, skaka dem för att se om icke der fanns en flämtande gnista af lif. Hon, som när hon några år senare besökte ett talrikt militärmöte, var orsak till att det blef en stor uppståndelse nere vid dörren, då hon kom in. Ordföranden, som icke anade anledningen, bultade ursinnigt med sin klubba. Slutligen skrek en röst: Mamma Bickerdyke är här, och nu fick

stojet fortfara. Alla soldaterna skulle omfamna henne. ”Hvilket spektakel”, sade föremålet — ”men så håll er då i styr, gossar.” ”Du har blifvit hvit i hufvudet, mamma Bickerdyke, men vi känna nog igen dig”, och de skäggiga männen fälde tårar.

Om vi också inse att Mrs Livermore ser saker helt och hållet från en nordstat kvinnas synpunkt, så förefaller det dock som om hon varit mycket noggrann i angifvande af fakta. Man får genom hennes framställning en inblick i amerikanska förhållanden; man förstår i huru hög grad hvar och en känner sig som medborgare, barnet och kvinnan likaväl som mannen. Man får en föreställning om församlingslifvet, huru kraftigt unga män och kvinnor egna sig åt söndagsskolearbetet, och hur man inom de olika samfunden känner sig som ett hjärta och en själ. Man förvånas öfver det glada mod, hvarmed de mest storartade företag sättas i verket och trots alla svårigheter genomföras, och ehuru man väl förstår att i och bakom allt detta finnes skuggsidor, missgrepp, öfverdrifter, så tror jag dock att icke någon skall anse den tid förspild, som egnas åt denna bok, trots dess sju hundra sidor. Den bör läsas af dem, som klaga öfver att de ingenting kunna uträtta i världen, ty der lär man att der viljan är god der växa tillfällen, och att hvarje liten hjälp kan bära rik frukt. Den bör läsas af dem, som digna under tunga lidanden, den visar att man icke är ensam om smärtan. Den bör läsas af sådana, som se i smått, ty der lär man att det finnes saker värda att lefva och att dö för.

A. K—dt.

Från riksdagen. Frågan om kvinnas inväljande i skolråd och fattigvårdsstyrelse, förekom den 6:te och den 9:de innevarande månad inom riksdagens båda kamrar, och det från regeringen utgående förslaget blef bifallet. Detta är i få ord det enkla resultatet. De som mera intressera sig för saken, hafva nog ej underlåtit att taga kännedom om de öfverläggningar, hvilka föregingo besluten samt i allmänhet de skäl för och emot, hvilka framstälts hvarom allt den dagliga pressen

i utförliga referat lemnat meddelanden. *) Utom frågans egen vigt och det inflytande känslan af en rättvis och för samhället gagnelig reform måste hafva utöfvat, torde framgången i icke ringa mån böra tillskrifvas herr Ecklesiastikministerns varma, vältaliga och formfulländade anföranden. Det vill synas som om han på fädernes sätt, knäsatt och gjort till sitt detta förslag, för hvilket han nu uppträdde som målsman i egentlig mening. Lagutskottet, som för tvenne år sedan tillstyrkte en skrifvelse till Kongl. Maj:t angående denna sak, hade nu afstyrkt densammas antagande, och utskottets ordförande lade äfven denna gång sitt, nu som alltid tungt vägande svärd i motståndets vågskål, hvarförutom från andra håll många formella betänkligheter yppades, äfven der annars principiella hinder icke afskräckte.

Till grund för den vidlyftiga debatten låg, som naturligt, Lagutskottets betänkande, hvars innehåll blifvit betecknadt såsom en "cirkel i riksdagslogiken". Reformen vore dels för stor, dels för liten, borde icke vara en genomgripande omstörtning men fick icke heller blifva en partiell förbättring. En sådan cirkelgång är i den s. k. kvinnofrågan icke något nytt och återfinnes äfven i följande tankerigtning: makan och modern tillhör hemmet och har der sin tillräckligt vidsträckta och välsignelserika verksamhet; de ogifta kvinnorna, hvilkas antal är stort nog för att ej lemnas ur räkningen, böra deremot finna användning för sina krafter i skolans, kommunens och välgörenhetens tjänst. Men då det föreslås att så använda just dessa krafter, heter det: "ja, om de gifta kvinnorna med deras rika erfarenhet vore med, mycket gärna! men när de icke af för närvarande fullgiltiga skäl tagits med, så äro de andra obehöfliga eller obetydande." Svårt är ock att fatta huru det nit, den begåfning och duglighet som nu under frivillighetens form erhållit så ampla vitsord genom att inordnas under samhällets lagbundna verksamhet skulle blifva, icke blott af mindre gagn utan verka skadligt samt till och med, enligt en talare, för kvinnan sjelf blifva nedsättande. Hon skulle icke heller kunna reda sig med de många rent praktiska bestyren, — ett påstående som ännu är obevisadt och ingalunda

*) I afseende på frågans historik, dess uppkomst och utveckling, dess behandling hos Landshöfdingeembeten och Domkapitel m. m., hänvisas dels till Kongl. Maj:ts proposition, dels för en kortare öfversigt till Aft.-Bl. 18[11]/3 89. Se äfven Dagny 1888 häft. 2.

styrkes af erfarenheten från hennes öfriga arbetsfält. På de flesta områden gäller ju i våra dagar arbetets fördelning, och, utan att vilja antaga kvinnans verksamhet inskränkt till några särskildt bestämda uppgifter, kan man dock tänka sig att på hennes lott oftare fölle besök i hemmen och personlig beröring der hennes sakkunskap och mera praktiska blick bäst kunde komma till sin rätt, framför uppgörelser med byggnadsentreprenörer eller angående kol- och vedleveranser. Vana och kunskaper vid affärers bedömande äro för öfrigt numera icke sällsynta bland röstberättigade kvinnor.

Meningsskiljaktigheterna hafva i allmänhet dock mera gällt sättet än saken, mera form än innehåll, och bland inkasten förekommer äfven ett, som är rigtadt mot bestämmelsen att kvinna kan afsäga sig uppdraget, hvilket icke medgifvits manlig ledamot. Det kan verkligen ifrågasättas om en dylik undantagsställning är fullt rätt eller i grunden för henne bäst. Praktiskt blifver den af ringa betydelse, ty blott sällan torde ett kommunalt uppdrag påtvingas en dertill utan lagligt gällande skäl, ovillig person. Vigten af den genomförda lagförförändringen må bedömas olika. Som ett steg i rätt rigtning må den helsas med tillfredsställelse, men äfven med ihågkommande att, om ingen bör nekas en rätt, så bör heller ingen undandraga sig en motsvarande pligt.

* * *

Kvinnorna hafva sjelfva lifligt intresserat sig för denna sak. Redan sistlidne höst, kort före de allmänna kyrkostämmorna i hufvudstaden, hade "Föreningen för gift kvinnas eganderätt" anordnat ett större allmänt möte och ett annat mera enskildt, endast för kvinnor, för att genom diskussion göra frågan känd och uppmana till verksamt deltagande vid dess lösning. Den närmaste följden häraf var att, i några församlingar, kvinnor blefvo föreslagna till ledamöter i skolrådet. Författningens ordalydelse ansågs dock hindra framställandet af sådana yrkanden. Det är att hoppas, att de sträfvanden som nu krönts med framgång hos våra lagstiftare, äfven må hafva samma framgång då frågan nu flyttas till den praktiska tillämpningens område, och att vid nästkommande val kvinnor och män skola tillsammans rösta samt i fattigvårdsstyrelse och skolråd insätta män *och* kvinnor.

Fredrika-Bremer-Förbundets meddelanden.

Arbetsområden för kvinnor.

(Forts.)

d) För närvarande utbildas *döfstumlärarinnor* vid det i samband med Manilla institut för döfstumma ställda seminariet.

Årligen intagas 2 à 3 elever (manliga och kvinliga).

Till elever antagas hälst unga personer (20 à 25 år), som med goda vitsord genomgått något statens folkskolelärare- eller lärarinneseminarium.

Kursen är tvåårig.

Elev åtnjuter, utom afgiftsfri undervisning, fri bostad och ved samt såsom stipendium 500 kr. under det första året och 600 kr. under det följande.

Förslag till anordnande af döfstumundervisningen kommer sannolikt att redan för nu varande riksdag framläggas, hvarför här lemnade upplysningar torde komma att gälla endast en kort tid.

e) Speciel utbildning såsom *lärarinna för blinda* vinnes vid statens blindinstitut å Tomteboda.

Den der ordnade profkursen eller läraréelevkursen omfattar en tid af ett år.

För inträde fordras att hafva undergått afgångsexamen vid något statens folkskoleseminarium för bildande af lärarinnor, eller ock på annat sätt styrkt sig ega deremot svarande kunskaper.

Riksdagen har hittills beviljat ett årligt anslag af 1200 kr. för utbildande af blindlärare, och deraf har vanligen tilldelats profkandidat ett stipendium af 600 kr.

För antagande såsom *arbetslärarinna för blinda* finnas icke några bestämda kompetensvilkor uppställda.

f) Den, som önskar utbilda sig som *lärarinna* särskildt *för sinnesslöa barn*, får genomgå lärokurs vid den af Föreningen för sinnesslöa barns vård upprättade skolan i Stockholm. Denna kurs är ettårig (från d. 1 sept. till d. 1 aug.).

Inträdesfordringarna äro: att hafva aflagt småskollelärarinneexamen eller styrkt sig ega deremot svarande kunskaper.

Elev åtnjuter under kursen fri bostad och fullständigt underhåll af skolan.

g) Vid tekniska skolan i Stockholm finnes en särskild afdelning för dem, som önska utbilda sig till *lärare i teckning eller modellering* vid rikets allmänna och tekniska elementära läroverk samt vid folkskolelärareseminarier.

För inträde fordras: att hafva fyllt 18 år, att förete betyg om god fräjd och om allmän skolbildning (motsv. afgångsbetyg från 5:te klassen af allmänt läroverk, samt särskildt i geometri kännedom om Euklides fyra första böcker) samt att vid anstäldt prof ådagalägga erforderlig skicklighet i frihandsteckning och linearritning, utsträckt till

perspektiv- och skugglära, samt i modellering, konstindustriel fackteckning och figurteckning.

För anställning som teckningslärare vid folkskolelärareseminarier och lägre läroverk kan man genomgå kursen på två år. För anställning vid högre allmänt läroverk eller teknisk skola måste tre års kurs beräknas.

Högsta afgiften för teckningslärarekandidat är 20 kr.

Afgångsbetyg erhålles efter fullständigt genomgången kurs af de lärjungar, som deraf pröfvas förtjänta.

h) De, som önska utbilda sig som *slöjdlärarinnor*, kunna vid tekniska skolan genomgå en *kurs i träsnideri* samt *kurs i konstsömnad.*

För deltagande i *kursen i träsnideri* fordras: att hafva fyllt 14 år, att ega kunskap i frihandsteckning och modellering samt i vanliga skolämnen, motsvarande allmän folkskolebildning. Kursen är minst tvåårig.

För inträde i *kursen i konstsömnad* fordras: att hafva fyllt 14 år, att äga kunskap i frihandsteckning, ornamentsteckning och någon målning (lavyr) samt i vanliga skolämnen, motsvarande allmän folkskolebildning. Kursen minst tvåårig. Årliga afgifter för båda dessa kurser är 12 kr., hvartill kommer en tilläggsafgift af 2 kr. för konstsömnad.

Andra kurser för utbildande af slöjdlärarinnor äro de vid *Nääs slöjdlärareseminarium* anordnade, *Handarbetets vänners kurser* i konstsömnad och gammalsvensk konstväfnad samt *Fröken Hulda Lundins kurser i kvinlig slöjd.*

Kurserna vid Nääs slöjdlärareseminarium afse att bibringa kännedom om den pedagogiska slöjdundervigningens grunder. Hvarje kurs pågår $1^1/_2$ månader.

Undervisning och materialier samt, så vidt utrymmet medgifver, bostad åtnjutes kostnadsfritt; mat erhålles efter 42 kr. för kursen.

För erhållande af intyg om kursens *fullständiga* genomgående bör elev hafva vid läroanstalten på ett godkändt sätt utfört samtliga modeller uti den för kursen gällande grundserien.

Inträdesfordringarna vid *Handarbetets vänners kurs i konstsömnad* äro: skicklighet i vanlig slätsömn och förmåga att med korsstygn återgifva ett enkelt mönster på rutbotten.

I afgift erlägges för 2 lektioner i veckan 15 kr. första månaden och 10 kronor för hvarje följande månad, eller med dubbelt antal lektioner 25 kr. första månaden och 18 kr. för hvar och en af efterföljande månad.

Inträdesfordringarna för *kursen i gammalsvensk konstväfnad* äro: någon vana vid simpel väfnad och insigt i konsten att uppsätta en väf.

Kursen pågår två månader med tre lektionstimmar i veckan.

I afgift erlägges 30 kr.

Afgångsbetyg erhålles efter genomgångna kurser.

För inträde vid *Fröken Hulda Lundins kurser för utbildande af lärarinnor i kvinlig slöjd* fordras: vanlig skolbildning samt färdighet i linnesömnad och stickning.

Hvarje kurs omfattar en tid af 10 veckor. Vanligen ordnas två kurser om året, af hvilka den första börjar d. 20 febr., den senare d. 20 sept.

Afgift för hvarje kurs är 30 kr.

Betyg erhålles. (Forts.)

Närmare upplysningar angående ofvanstående och öfriga för kvinnor tillgängliga arbetsområden, lemnas muntligen eller skriftligen af Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, N:o 5 Malmtorgsgatan, Stockholm.

Å *förbundets byrå* äro under *februari* månad anmälda:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 8, lektioner 5, biträden i hem 6, lektris och sällskap 2, *summa 21.*

Arbetssökande: lärarinnor 15, lektionsgifvare 16, värdinnor och biträden i hem 6, kontors- och skrifbiträden 5, sjuksköterska 1, *summa 37.*

Breflåda.

Svar till prenumerant. Om Ni blott varit en *tillfällig* läsare af Dagny och icke en *prenumerant*, skulle er fråga och er förutsägelse förvånat mindre än den nu gör. Såsom prenumerant borde väl kännedomen om det faktum, att Dagny har samma redaktionskomité som förut, vara er en borgen för att redaktionen icke i religiöst hänseende har samma uppfattning som minnestecknaren, liksom den med afsigt i häftet införda diktcykeln väl kunnat lemna en liten fingervisning, såvida den dystra sagan med dess hemska slut icke inför er och andra förmått föra sin egen talan.

Att en person af Ernst Ahlgrens betydelse icke kunde af Dagny förbigås, det torde vara en hvar klart. Att till att teckna hennes runa, af pietet för den hädangångna valdes just den person, som hon själf utsett och som genom sin skriftställartalang, sin psykologiska blick och sin sakkännedom var den bäst kompetenta liksom hon genom en viss öfverensstämmelse i lifsåskådning kunde gifva uppsatsen ett värdefullt tycke af en självbiografi, derför kanske Dagny kunde vara värd något erkännande. Men, det är sannt, ett uttryck har insmugit sig som borde vara borta. Det beror helt enkelt på ett förbiseende. När manuskriptet granskades stod detta af er anmärkta uttryck — 20:de århundradets lifsåskådning — en gång utstruket och derför nästan oläsligt mellan raderna och ansågs således af förf. förkastadt. Läsningen af korr. hade förf. själf förbehållit sig. Hade red. märkt detta uttryck,

så hade förf. helt visst med afseende på detsamma visat sig lika tillmötesgående som i många andra i artikeln ursprungligen förekommande af red. önskade uteslutningar och förändringar.

Det är eljest i allmänhet red. åsigt, att man icke har rätt att ändra en artikel med namngifven känd författare till öfverensstämmelse med sin egen uppfattning. Hade någon af redaktionens medlemmar skrifvit biografien, så hade det nog icke lemnats oanmärkt, att förmåga af frigörelse från slägtskapsbandens pligter och ömhetskänslor bevisar en stor inre brist och skulle, om den i allmänhet utöfvades, leda till stora faror; att denna fordran på lifsnjutning, ehuru förklarlig genom den trängsel hvari Ernst Ahlgren sin mesta tid lefde, dock innebär icke så liten själfviskhet och att saknaden af religiösa behof och bristen på religiöst sinne med nödvändighet gör lifvet dystert och döden hopplös. Att hon icke var alldeles utan anknytningspunkter i det stycket torde dock nedanstående utdrag ur ett bref till en vän bevisa. Det anföres för att om möjligt hos en och annan väcka en viss grad af sympati för den som led så mycket, helst adressaten genom följande ord nästan kan anse sig berättigad att publicera det såsom en skyldig gärd åt hennes minne. Hon skrifver:

"Hvad är det för små samvetsbetänkligheter du har öfver att du läste upp något af mitt förra bref? Du behöfver alls inte lofva bot och bättring. Du får hjärtans gärna läsa upp hvad du vet icke skall missförstås, ty att bli förstådd är ju en vinst, och att göra sig förstådd af många, det är just det man vill när man är författare.

Om jag undrar hvarför du är kristen? Nej. Och hvad mer är, om du talar till mig om sådana saker som röra ditt religiösa lif, så skall du se att jag förstår dig. Det är just det besynnerliga. Du vet att när du annars talar till fritänkare om sådana ting, så käns det ofta som om dina ord fölle tillbaka till dig själf, utan att ha träffat någon resonansbotten. Jag måtte ha ett vidlyftigt hjärta, ty det käns som om der funnes plats för allting, — alla trosbekännelser och allt slags folk. Mig tycks dessutom som skulle all religion gå ut på att göra människor goda och kärleksfulla mot hvarandra. Du säger att vi två genom åsigter och rigtning icke borde sympatisera, skulle man tycka. Ja, det är just deri det ligger. Jag tycker om att närma mig dig *derför* att du hör till en annan rigtning än jag samt *derför* att du är statskyrkligt kristen. Det är egendomligt, men det är så. Jag kan icke finna förklaringen i annat än min naturs sträfvan efter flersidig-

het. Och så i det att jag icke själf hör till något parti, att jag icke *kan* göra det. De unga håller jag af, men de bråka och skrika så mycket, och så käns det som en hvila att få komma till dig, som inte anfäktar mig på samma sida som de. Och det käns godt att trots mina åsigter få vänliga ord från dig, som står vid det gamla, det käns godt just för det mina närmaste medvetet och omedvetet pina mig med tusen nålstygn för åsigter, dem jag icke delar, men som jag är för stolt att förneka, när det fins så många beröringspunkter mellan mina och dem.

Eller skall jag gå bort från mina käraste vänner, om de äro socialister, och jag icke är det! Bara derför att när ett rapp rigtas mot dem det också kan träffa mitt skinn, om jag står för nära? Nej, nej, nej! Men det är ändå så pinsamt tröttande att nödgas taga hugg för hvarje ord en annan yttrar, när man själf icke instämmer i dessa ord. Se der hvad som händer mig hvarenda dag, derför att jag räknas till "det unga Sverige".

Min familj fordrar helt enkelt att jag skall bryta mina personliga vänskapsförbindelser för att på detta sätt desavouera de åsigter jag anser vara för vidt gående; men skulle jag icke få ha andra vänner än sådana, hvars alla ord och handlingar jag ville skrifva under, så blefve jag visst skäligen ensam, och hellre låter jag steka mig för dessa samma åsigter.

Jag har kommit att tänka på detta nu med anledning af L—s föreläsning. Alla mina bekanta tuta i mina öron om den föreläsningen, precis som om jag vore hans förmyndare eller snarare hans ansvaring. Då de rusa öfver mig på det sättet, känner jag mig för stolt att ens säga att jag tycker illa om föreläsningen, hvilket jag emellertid gör. Detta hindrar mig icke att tycka bra om honom personligen. Men sådant lär man ha svårt att förstå."

Minnestecknarens tröstlösa slutsats "att på en bön om frid har lifvet intet annat svar än döden", bevisar ju huru det går, när man gör sig egna gudar. De svika när de som bäst behöfvas och kunna ej ge något annat råd än tomheten och tillintetgörelsen.

Svar till reformvän. Dagnys ytterst begränsade utrymme hindrar oss ty värr att annat än i stort nödfall intaga polemiska artiklar. Som den af Er behandlade frågan redan varit omordad i pressen, så kunna vi icke vidare upptaga densamma.

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå,

5 Malmtorgsgatan, kl. 11—4.

Råd lemnas i juridiska, ekonomiska och hygiena frågor.

Upplysningar lemnas angående läroanstalter och arbetsområden tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i Förbundets sjukkassa.

Äfven personer som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Anmälningar till deltagande i de af Fredrika-Bremer-Förbundet ordnade Hemstudie-kurser mottagas.

Byrån mottager anmälningar af nya medlemmar.

Byrån mottager prenumeration å tidskriften Dagny.

Anmälan.

Dagny, *som äfven under förlidet år utgått i en för våra förhållanden stor upplaga, skall fortfarande verka för* **Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: ”en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende”.** *Hon skall äfven följa den nyare literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversigter m. m.*

Dagny *redigeras år 1889 af fru* **Amanda Kerfstedt,** *biträdd af en redaktionskomité. Fru* **S. L—d Adlersparre** *har af helsoskäl lemnat tidskriftens redaktion för detta år, men kommer att till redaktionens förfogande ställa sin rika erfarenhet och sitt varma intresse.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af förbundet . . kr. 2,50
För icke medlemmar. . . . . . „ 4,00

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

Till redaktionen insänd periodisk litteratur:

Pedagogisk tidskrift, h. 1; Eira, nr 1—3; Helsovännen, nr 4; Jordemodern, nr 3; Sedlighetsvännen, nr 3; Svensk Läraretidning, nr 9—12; Förr och nu, nr 3; Hemvännen, nr 5, 6; Idun, 8—12; Svensk Musiktidning, nr 5, 6; Ny Svensk Tidskrift, nr 2; Tidskrift för folkundervisningen nr 1; Slöjdundervisningsbladet, nr 1, 2; Läsning för hemmet, nr 1; Nya bokhandelstidningen 1—10; Nylænde, nr 3; Hvad vi vil, nr 5, 6; Tilskueren, nr 2; Kvinden og Samfundet, nr 3; Das Magasin für die Litteratur des In- und Auslandes, nr 9—12; Monats-Berielst des Vereins christlicher Lehrerinnen, nr 12; Deutsche Hausfrauenzeitung, nr 8—11; Frauenberuf, 2, 3; Neue Bahnen, nr 5, 6; Women's suffrage journal, nr 3; English woman's review, nr 3; Womans journal, nr 6—8; La citoyenne, nr 142.

Till redaktionen insända böcker:

Bengzon, Ferd., 48 Mekaniska öfningar till befrämjande af säkerhet och färdighet i pianospelning. *George Eliot,* Ur landsortslifvet h. 5, 6; *Alibi,* Om grundläggandet af en allmän lifräntefond för Sveriges ungdom.

Norrköping 1889. M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN.

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

1889.

FJÄRDE HÄFTET.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: {**För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar „ 4,00.

Till redaktionen insänd periodisk litteratur:

Nordisk tidskrift nr 2; Pedagogisk tidskrift nr 3, 4; Statistisk tidskrift nr 3; Eira, nr 6, 7; Helsovännen, nr 6, 7; Förr och nu, nr 4; Hemvännen, nr 7, 8; Idun, 13—16; Läsning för folket nr 1; Svensk läraretidning nr 13—16; Småskolevännen nr 6—14; Slöjdundervisningsbladet nr 3—5; Teologisk tidskrift nr 2; Sedlighetsvännen, nr 4; Jordemodern, nr 4; Nya bokhandelstidningen 13—16; Svensk Musiktidning nr 7, 8; English woman's review, nr 4; Womans journal nr 10—14; Women's suffrage journal, nr 4; Finsk tidskrift nr 2—4; Tilskueren nr 3; Kvinden og Samfundet, nr 4; Hvad vi vil, nr 7, 8; Nylænde, nr 4; Deutsche Hausfrauenzeitung; Neue Bahnen, nr 7, 8; Monatsbericht des Vereins Christlicher Lehrerinnen, nr 1; Das Magasin für die Litteratur des In- und Auslandes nr 13—17; La citoyenne, nr 143.

Till redaktionen insända böcker:

Eliot, George, Ur Landsortslifvet h. 7, 8. *Lundin, Hulda,* Klädsömnad. *Stanislas,* Fredrika Bremers spinnrock.

---

h. 4

(Eftertryck förbjudes.)



Prinsessan Eugenie.

"Jag är den lyckligaste kvinna i hela vårt land." Så yttrade sig Prinsessan för några år sedan i ett bref till en af sina vänner. Hur man än tolkar dessa ord med eller utan jämförelse med andra, alltid innebära de att Prinsessan Eugenie kände sig synnerligen lycklig. Den som var i tillfälle att se henne på nära håll, att blicka in i hennes dagliga lif, fick ock snart bekräftelse på dessa hennes ord, ty sällan kan man träffa en människa som från morgon till kväll strålade af sådan glädje som Prinsessan Eugenie. Och man kände, att glädjen som lyste i hennes ögon och vibrerade genom hennes ord, äfven var bofast i hennes hjärta. Derför var den ock bofast i hennes hem. Man har skäl att kalla henne den lyckliga Prinsessan och hennes hem ett glädjens hem, ty hon var som en värmande och lifvande sol för sin omgifning. Man liksom tvangs att glömma sina sorger och bekymmer, när man umgicks med henne.

Hvad var det då som gjorde henne så lycklig och glad? Icke var det hennes kungl. höghet, ty på den satte hon ej högt pris, af den var hon ej heller i tillfälle att draga så stora fördelar, sjuk och innestängd

som hon var under större delen af sin lefnad. Hennes svåra och tärande sjukdom under 40 års tid synes ju varit egnad att göra hennes lif till en lång sorgedag. Hvad var det då som var hennes lycka? Det säger hon oss själf, då hon tillägger till de ofvan anförda orden sin egen förklaring: "ty jag får tjäna min herre Gud hvar dag från morgon till kväll."

Hur hon kom till denna lifvets högsta lycka berättade hon själf, då hon förra sommaren i en förtrolig krets af vänner talade om sitt flydda lif.

"Då jag vid femton års ålder konfirmerades af Biskop Butsch," sade hon, "fick jag en praktbibel med den allvarliga tillsägelsen att icke läsa i den, emedan jag ej skulle kunna förstå den och missförstående af Guds ord kunde verka läseri och svärmeri. Deremot gaf mig biskopen Thomas à Kempis till dagligt bruk, hvartill jag ock af min guvernant strängeligen tillhölls."

Slutligen tröttnade dock Prinsessan på den för henne så obegripliga boken, som blott talade om försakelse och afdöende, och förklarade sig ej vidare vilja läsa den. Men då blef det annat af. Den sextonåriga flickan fick sig en örfil af sin stränga guvernant och sattes i skamvrån och måste så gripa till sin Thomas igen.

Så fortgick det till dess Prinsessan blef 25 år, då fröken Hamilton, sedermera friherrinnan Rudbeck blef hennes hoffröken.

Då hon började sin tjänstgöring ville hon hålla aftonbön med Prinsessan och bad fördenskull om ett nytt testamente. Hennes förvåning var stor, då Prinsessan svarade att hon icke ägde något. Slutligen erinrade hon sig dock sin praktbibel, men hon förklarade bestämdt, att hon icke vågade läsa i den. Emellertid gaf hon slutligen efter för hoffrökens böner, och när alla försvunnit och de trodde sig säkra togs den stora bibeln

fram och med oro och fruktan såsom den der gjorde något ondt, hörde Prinsessan Guds ord sig föreläsas. Hon kände sig som en brottsling, ty hon bröt det löfte hon gifvit biskopen — en känsla som hon ej kunde öfvervinna, oaktadt hoffröken föreställde henne att man mera måste lyda Gud än människor.

Så fortgingo aftonbönerna en tid under inre strid och ångest, men slutligen bröt ljuset fram i själen och Prinsessan kände sig underligt gripen af Guds ord.

Fröken Hamilton tilldrog sig alltmera hofvets uppmärksamhet, dels för sin ovanliga skönhet och dels för sin allvarliga rigtning samt sina besök i Betlehemskyrkan för att höra Rosenius. Detta senare väckte slutligen sådan bitterhet, att hofherrarne en vacker dag efter slutad middagsmåltid skarpt anklagade henne hos Konungen och framhöllo det opassande uti att en hofdam sprang på andliga sammankomster med kreti och pleti, och att hennes inflytande kunde verka skadligt på den unga Prinsessan. Hon, som stod vid konungens sida och åhörde detta, kände hjärtat vilja sprängas af ångest för sin faders vrede.

Sedan de talat ut, och Konungen stillatigande och lugn åhört dem, svarade han allvarligt: "Att fröken Hamilton går till Betlehemskyrkan, deruti gör hon orätt, ty det passar ej att hon går, derföre skall hon åka", hvarpå Konungen befallde att hoffröken skulle hafva vagn från hofstallet, så ofta hon ville besöka Betlehemskyrkan. Vidare talade icke Konungen om den saken. Men Prinsessan föll i sin fars famn "och aldrig", slutade hon med tårade ögon, "aldrig har min far stått inför mig så älskvärd och så kunglig som den gången."

Och så utvecklades hennes lif i kristlig tro och kärlek till välsignelse för henne själf och hundratals andra.

Prinsessan berättade en gång, huru hon i sin första glädje öfver Guds nåd började skrifva en bönbok, som hon ämnade gifva ut, men då hon läste upp sitt manuskript för Grefvinnan Reutersköld, tog denna erfarna vän Prinsessan i famn och bad henne att afstå från sin föresats. ”Och,” tillade Prinsessan, ”nu efter så många år kan jag ej skrifva någon bönbok, och jag inser, att jag behöfver själf lära att bedja i stället för att lära andra.”

En afton förra sommaren öfverraskades man att höra Prinsessan med hög röst sjunga inne i sitt rum. Hon var sedan flera år så sjuk i sitt bröst, att hon ej kunde sjunga. När man dagen derpå oroades öfver detta försök, svarade hon: ”Jag hörde en växelkör af englar sjunga: 'helig är Gud — helig är Gud' — och hur kunde jag väl vara tyst? Jag måste ju instämma.”

Ja — nu kan hon sjunga utan hinder af en bräcklig stofthydda, fullt och klart: ”helig är Gud all nåds, all krafts, all visdoms Gud”. Evig glädje åt henne!



Norrköping 1889, M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

Den första ensamheten

af Sully Prudhomme.

Öfversatt af Hellen Lindgren.

Han håller sig gärna ur vägen
Från pojkarnes vilda hop.
Bland skolgårdens larm och rop
Och slagsmål står han förlägen.

Från skorna, som glänsande skina,
Till jackan är prydligt allt.
Han står der en fin gestalt
Och bräcklig bland icke fina.

Och än får han heta mamsellen
Och än en stackare blott.
Att byta han aldrig förstått,
Han skänker bort karamellen.

Han håller sig ren och beskrattas
För denna sin fina fason,
Och kallas för nådig baron
Och plundras af alla och skattas.

En lärares blick honom skrämmer,
Skygg är han som fogel i bur;
Olyckliga barnanatur!
Hvi kom du till jordlifvets jämmer?

Åh — lexan, han ej läst till ända!
Åh — skrifningen ännu ej gjord!
Och bannornas svidande ord —
Och straffet, som väntar kanhända!...

Allt ängslan och fruktan! En fara
Är dagen med klockan, som slår,
Och kvällen, som långsamt förgår
I sofsalens öken — en mara!

På krithvita bäddarna skiner
De fladdrande lampornas ljus.
Hvart andedrag är som ett sus,
Likt vinden som piper och hviner.

Kamraterna sofva. — Han samlat
Och samlar af minnen en flock
Från hemmet, från söndagen och
Från hela den lycka, som ramlat.

Han minnes, när förr han var vaken,
Hur mor i sin säng honom tog
Och kring honom armarna slog,
Och hur de se'n sofvo på saken.

O mödrar, hur kunnen I sätta
I främmande händer Er son,
Den vård som ej kommer ifrån
En moder är aldrig den rätta.

Den främmande kan honom gifva
Mat, kläder i öfverflöd,
Ej kärlekens dagliga bröd
Ej bli, hvad en moder kan blifva.

Men fastän så otacksamma
J ären, de glömma ej Er,
De borra små hufvuden ner
I kudden och snyfta sitt: mamma!

Hanna Lindberg.

1826—1889.

Af Esselde.

Det var en ädel människa och en egendomlig personlighet, som med Hanna Lindberg gick ur tiden. Hon förtjänar ett rum i den svenska kvinnorörelsens annaler, både derför, att hon älskade och deltog i flera af dess sträfvanden, som ock derför att hon själf har representerat en viss sida af dessa sträfvanden.

* * *

Född på Tullgarn i ett burget men tarfligt handtverkarhem uppföddes Hanna Lindberg tillsammans med en syster och ett par bröder, hvilka senare vid tidiga år gingo ut i världen att söka sin utkomst. De båda systrarna stannade i hemmet. Men redan under uppväxtåren greps Hanna af en stark lust att komma ut för att se och lära något mer af världen. Denna önskan väckte dock intet gensvar hos föräldrarna. Tiden gick och Hannas sinne kom i jäsning. Det blef henne allt tydligare, att hon ingenting mer hade att lära i hemmet, och ej nog dermed, hon kände såsom ett lidande, att det icke ens kunde ge henne "göra nog". En vacker dag beslöt hon att göra slag i saken. Strängt rättvis, ville hon dock ej sätta sin egen önskan i främsta rummet utan yppade sin afsigt för systern, och lemnade valet åt henne: "Vill du gå, så stannar jag. Vill du stanna, så är det jag som går."

Systern valde att stanna i hemmet, der hon blef föräldrarnas trogna vårdarinna under deras mångåriga svåra lidanden. Hanna gjorde i tysthet sina förberedelser, och tillsade hos en granne om häst och vagn till följande morgon. "Då skjutsen kom", berättade hon 45 år senare för den, som tecknar dessa rader, "gick jag in i verkstaden till far, sägande: "Här är för litet göra för två hemmavarande döttrar; Maria vill stanna och jag lemnar hemmet; jag begär inga pengar men jag vill ha min frihet. Från Stockholm skrifver jag." Sagdt och gjordt. Efter ett kort farväl lemnade den 22-åriga Hanna hemmet. Två dagar senare stod hon i Stockholm med två tomma händer, men fast besluten att skaffa sig arbete och själfständig utkomst. Den äldste brodern som nyss fått plats på ett kontor, var henne till mötes, och gjorde hvad han kunde för henne. Äfven föräldrarne sände henne

hvad de kunde undvara. Men lyckan stod den djärfva bi, och hon erhöll inom kort anställning som husligt biträde i en af Stockholms mest ansedda prestfamiljer. Här betraktades hon snart som vän och fick godt tillfälle att tillägna sig något af den bildning och lifserfarenhet, som hennes vetgiriga och vakna själ så länge eftertraktat.

Efter fyra år lemnade hon det goda hemmet för att antaga ett, med hennes naturanlag nära öfverensstämmande tillbud att såsom biträde verka inom det så kallade "Almedalska magasinet". För att bereda sig för denna uppgift önskade hennes principaler, att hon i Göteborg, skulle under tvänne år inhämta de insigter och den öfning, som fordrades för att kunna sköta försäljningen i Stockholm. Så skedde. Men innan de två läroåren tilländalupit hade föreståndaren för Stockholmsmagasinet, under hvilken Hanna skulle ha tjänat, i följd af sjuklighet uppsagt sin plats. Då utsågs till bestridande af den vigtiga förtroendeuppgiften den 24-åriga Hanna Lindberg, utan all slags borgen och utan annan garanti än den af hennes redbara personlighet och hennes bepröfvade duglighet. Detta drag torde vara allenastående i kvinnoarbetets historia och bör därför fästas i minnet.

Återkommen till Stockholm var Hanna snart fördjupad i sitt arbete. Vi kunna ej här följa henne steg för steg. Det är nog att nämna hurusom vid sidan af en omutlig redbarhet — hennes enda föräldra-arf — framträdde en ovanlig skarpsynthet; huru i bredd med dessa egenskaper utvecklade sig vaksamheten på hvarje, äfven det minsta tillfälle till förvärf, varsamheten att vid dess begagnande icke öfverskrida den sunda utvecklingens gräns, och, sist men icke minst, den grannlaga finkänsligheten i afvägandet af säljarens och köparens ömsesidiga fördel samt huru alla dessa anlag och egenskaper småningom ingingo som integrerande delar i hvad man kunde kalla Hanna Lindbergs yrkeskaraktär. Det var denna sällsporda förening af äkta köpmansegenskaper, som satte henne i stånd att uppbringa den affär, i hvars tjänst hon trädt, till en aldrig förut uppnådd trygghet, på samma gång hon grundlade en självständig verksamhet för egen del.

Knappast inträdd i medelåldern hade hon nått det mål, *"tillräckligt göra" för tanke och hand samt en oberoende utkomst*, för hvars vinnande hon lemnat fädernehemmet. I mån som arbetet vidgades, stego också fördelarne, och med åren befann

sig Hanna Lindberg i spetsen för en betydande, självständig affär, på samma gång hon såsom delegare i Almedals bolag verkade för förbättring och förädling af dess tillverkningar, på ett sätt som kan förklaras endast deraf, att en kvinna med hennes egenskaper bättre än männen kan bedöma arten och värdet af varor, som företrädesvis afse kvinnornas och hemmens behof. Dertill kom, att Hanna af naturen egde ett fint konstsinne, som i umgänget med konstnärer och under deltagande i konstindustriella sträfvanden allt mera förädlades.

Med den växande verksamheten växte också den pekuniära vinsten, hvilken snart steg till sådana belopp, som väl kunde tillåtit den trägna arbeterskan att lemna detaljarbetet åt underordnade. Annorlunda tänkte dock hon. Under flere år stannade hon i ett anspråkslöst inackorderingshem, tills hon inflyttade i en egen bostad om fyra rum, utrustade med den enkla, men fina och solida smak, som var henne egen, och der hon bodde till sin död. Ett biträde antog hon äfven, som troget stod vid hennes sida i 32 år; men ända till de sista åren öfvervakade hon själf arbetet i de minsta detaljer. Den lyx hon derutöfver bestod sig, var det goda hjärtats, den vakna allmänandans och den trofasta, hjälpsamma vänskapens.

* * *

Första gången man hörde H. Lindbergs namn nämnas i samband med något allmännyttigt företag var i början af 1870-talet, då hon nämdes såsom den der i förening med Professor Curman förvandlat Lysekils tarfliga fiskläge till en välordnad och snart mycket eftersökt badort.

Hennes frikostighet uppenbarades för minnestecknaren indirekt vid anordningen i Stockholm af en insamling för beredande af förbandsartiklar åt fältsjukhusen under pågående fransk-tyska krig. Vid första sammankomsten öfverlade man om utvägar att få tillräckliga förråd af nytt linne för de olika behofven. Hrr lärftskramhandlares medlidande vägdes på erfarenhetens våg och bland många tveksamma röster hördes en förklara: ”*För Fröken Lindberg i Almedals magasin går jag i god, hon har hjärtat på rätta stället.*” Sedan sammankomsten upplösts gingo damerna ut att försöka sin lycka i närmaste lärftsbodar, och minnestecknaren kom då i tillfälle att bevittna huru när en afsnäst bedjerska åberopade M:ll Hanna Lindbergs löfte att medverka, bodegaren harmset be-

skärmade sig öfver. ”*Att en så'n der madam kommer och gör intrång på yrket.*”

Kom så Handarbetets Vänners stiftelseår och dess första stora utställning i den nedre salen i Handtverksföreningens hus. Dagen för den nybildade föreningens första årsmöte var inne. Blott ett fåtal personer voro närvarande. Intresset var stort, tillgångarna inga. Ordföranden omtalade, att en ypperlig lokal för ett ytterst billigt pris hade erbjudits föreningen. Meddelandet väckte på en gång glädje och bekymmer. Hvem kunde garantera, att den unga föreningen kunde under följande år inbringa ens denna ringa summa (500 kr.)! Då föreslog en röst: ”Låt oss fråga Hanna Lindberg till råds.” En af de närvarande skyndade med lätta steg öfver Brunkebergstorg. Fem minuter senare återkom budbärerskan åtföljd af den sökta rådgifvaren. Ordföranden redogjorde i korthet för ställningen, framhöll äfven den erbjudna lokalens fördelar men tystnade inför den stora frågan: ”*Hur skola vi våga?*” —

”*Jag svarar för hyran!*” ljöd en klar stämma, och fram trädde med några raska, impulsiva steg en liten men senfull och spänstig gestalt i elegant toilett. Det var Hanna Lindberg.

Den vackra idéen om ”*hemslöjdens förädling, konstnärligt, fosterländskt*” hade gripit också henne. De stiftande vännerna mottogo henne med glädje, och från den stunden arbetade den lilla kretsen oafbrutet, utan rast eller ro, men också med stigande framgång för idéens förverkligande. Hanna gaf ej blott hela sin klokhet, sin erfarenhet och sina relationer utan dertill mycket af sin tid, sitt personliga arbete, i det hon som kassaförvaltare ledde hela den merkantila delen af företaget och derjämte nästan ensam försköt de betydande förlagsmedlen, som ej sällan uppgingo till 20,000 kronor, för hvilka ingen annan säkerhet fans än det rörliga lagret.

Med anledning af en oriktig tidningsuppgift att H. L. hardt när ruinerat sig på Handarbetets Vänner, må nämnas att ränta alltid ordentligt erlades å de lemnade förskotten. Men besinnar man hvad köpmannens kapital afkastar då det användes i hans egen rörelse, förstår man först hur mycket Hanna offrade genom sina lån. Sant är också, att hon många gånger, då det gälde att med någon uppoffring föra saken framåt, gjorde en personlig insats utanför räkenskaperna. Värdet af de råd, det arbete och den dyrbara tid hon ända till slutet af sistlidna år egnade föreningen, kunna inga siffror

uttrycka. Själf plägade hon säga till sina närmaste, att intet af de större företag, i hvilka hon medverkat skänkt henne så mycken tillfredsställelse som Handarbetets Vänner. Af kamraterna inom styrelsen kallades hon ofta *"Vännernas vän"*.

Särskildt visade hon sig som verksam vän af stiftarinnan och hennes idéer äfven på andra områden, bland annat genom att flera år kraftigt understödja kvinnofrågans dåvarande organ, "Tidskrift för Hemmet".

Det starkaste intryck, man fick af Hannas personlighet i hennes krafts dagar var det af en i alla riktningar genomförd själfständighet. Allt hvad hon egde och allt hvad hon var, så i fråga om affärsduglighet, rikedom och samhällsställning, som till karaktär och bildning, var så att säga själfförvärfvadt. Hon var icke häller lik någon annan, hade sitt hufvud för sig och sitt lynne för sig. Hon stälde höga kraf på människorna, men alltid främst på sig själf.

Från Hanna Lindbergs storartade välgörenhet, likasom från området för hennes, säkert af ingen öfverskådade personliga gifmildhet, kunna här nämnas endast några spridda drag. Det är t. ex. bekant, att å en mängd listor för understöd af allmännyttiga företag, under senaste decennier återfinnes hennes namn. Det är också bekant, att hon mer än en gång, och ej sällan i trots af erhållna varningar räddat uppåtsträfvande men allt för djärfva yrkesidkare från konkurs, ofta mottagande endast otack till lön. Detsamma var ej sällan händelsen också med privata personer, på hvilka hon räknat och trott. Hon led bittert af dylika missräkningar och förebrådde sig ofta att ej kunna göra något verkligt godt med sina gåfvor. Det gjorde hon likväl i rikt mått. Derom vittna de många sjuka och svaga, som på hennes bekostnad fingo besöka Lysekil för att der botas eller styrkas. Derom vittna frisängar i sjukhusen, der hon ej sällan personligen besökte patienterna, medförande styrkemedel och förfriskande med personlig vänlighet. Derom vittnar det stora antal månadtliga understöd hon utdelade, stundom dertill föranledd af de mest egendomliga orsaker. Så t. ex., när en gammal sömmerska, som länge försummat att likvidera sin räkning hos henne skygg, undvek hennes blick, skyndade hon att uppteckna sin gäldenär på listan öfver dem som skulle erhålla månadtligt understöd.

Många gånger understödde Hanna dem, som hon personligen icke kunde fördraga, likasom önskande att straffa sig själf för en möjlig orättvisa. Uppfostringshjälp, sjukvård samt beredande af tillfälle att utveckla inneboende anlag, eller att inhämta nödig skicklighet för ett inbringande yrke, voro de former för välgörenhet, som kanske mest tilltalade henne. Detta i största korthet om Hanna Lindbergs privata kärleksverksamhet.

Till de gamla föräldrarnas underhåll bidrog Hanna troget vi sidan af sin broder. Med syskon och syskonbarn stod hon i bästa förstånd, men i hemmet lefde hon ensam med det trogna biträdet fröken Falk.

* * *

Länge bibehöll Hanna Lindberg sin spänstiga kraft, sin friska håg, sin självständighet och sin egenvilja obrutna. Men så kom ett gradvis smygande nervlidande, så kommo missräkningar och otack och slutligen sorgen öfver en ung brorsons död, hvilken hon tänkt sig som sin efterträdare i affären, och nu bröts hennes kraft. Hon hade länge känt behofvet af ett djupare religiöst lif och sökt näring för detsamma i olika kyrkor, hos olika predikanter, men alltid förgäfves. Nu växte andens behof af stöd och tröst. Hon kom i beröring med en blid och from kvinna, som ömt och varligt förde henne likasom vid handen fram till försonarens fötter, att der lära känna Guds förbarmande nåd och kärlek. Småningom slöt hon sig till det samfund i Stockholm som verkar för den s. k. Israelsmissionen. Det gryende troslifvet utvecklade sig, men gaf stundom vika för en sönderslitande våldsam kamp. Emellertid försvagades hennes kroppskrafter och nervernas spänning återverkade ofördelaktigt på hennes lynne. Vissa tider kunde hon dock ännu vara sig lik, och utdelade rikligare än någonsin understöd och gåfvor, hvilka dock nu fördelades mera planmessigt bland missionshyddor, sjukhem, religiösa föreningar, fattigherbergen och barnhem.

Hannas verksamhet fortgick ännu under hösten 1888. Det såg ut, som hade hon med arbetet velat hålla den hotande sjukdomen på afstånd.

Ombedd att ingå i Förvaltningsstyrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiefonder, gaf hon vänligt sitt samtycke; men innan hennes namn syntes på inbjudningsbrefven till det första stipendiemötet var hon för alltid bruten af den

obotliga sjukdom, som länge tärt på hennes krafter. Hennes vän, professor Curman besökte henne ofta; på hans önskan tillkallades en af hufvudstadens mest eftersökta läkare, Dr. H., men de hade intet att göra utom att döfva smärtorna — *när hon tillät det* — samt bevittna hennes självbeherrskning och utomordentliga tålamod i lidandet.

Redan i medlet af Januari skref hon till en vän på sitt kort, under namnet Hanna Lindberg — *"tror sig ej mera duga till något!"* Bland styrke- och trösteord ur skriften, som då och då skickades henne af vännen, förekommo en gång Jesu ord: "Hvad I hafven gjort en af dessa minsta mina bröder, det hafven I ock gjort mig." Följande dag, d. 16 Februari, skref hon åter på sitt kort, afvisande de tröstrika orden och tillläggande: "Skrapa väl ut dem, de äro icke för mig! Jag är långt ifrån icke värdig dem! Skrif i stället: *Si Guds Lam, som borttager världens synd.*"

De ännu under sjukdomen fortgående slitningarne i hennes själ mellan jublande förtröstan och våldsam förtviflan domnade slutligen bort och gåfvo vika för en stilla förbidan. Först de sista två dygnen kunde hon dock förmås att intaga sängen.

"Det har varit äkta Manilla hampa i den lilla människan", sade doktor H. om sin patient, med den förstulna rörelse, under de kärfva orden, som är honom egen. Slutligen kunde han lofva, att befrielsen var i annalkande. Den sjukas innerliga bön, att hon måtte slippa dö under kväfning, uppfyldes. Hon låg i stilla väntan ännu ett dygn. Slutligen kl. 7 på morgonen den 22 februari insomnade hon lugnt, utan märkbar dödskamp.

* * *

Aktad af alla, saknad af många, älskad och sörjd af de få, som förstått henne och fått hennes förtroende, har Hanna Lindberg på många områden lemnat ett stort tomrum. Hon hade de fel som tillhörde hennes förtjänster. Men hvarhelst hon verkat har hon lemnat vackra och efterföljansvärda spår. Hennes största betydelse ligger kanske deri, att *hon i Sverige varit den första typ af den nutida kvinnan på det praktiska självförvärfvets större områden* på samma gång hon gifvit det vackraste föredöme för förvärfvets användande i menniskokärlekens tjänst. Var hon kallad just till dessa uppgifter så har hon fylt den med heder.

Mathilda Naumann.

Fredagen den 15 Mars befriades genom döden från ett långvarigt och svårt lidande den person, hvars namn läses här ofvan. Från Lund skrifves till oss af en bland de många, som hafva henne i tacksamt och kärt minne följande meddelanden:

Mathilda Naumann var dotter af en obemedlad handtverkare i Lund och var rikt utrustad med yttre fägring och med förståndets och hjärtats begåfning. Hennes bildning — vida utöfver måttet af de flesta samtida kvinnors — var grundlagd genom en vårdad uppfostran, hvilken, såsom det sades, var bekostad af den man som, tidigt fästad vid henne, hemförde den 21:åriga fagra Mathilda Jönsson såsom sin brud. — C. F. Naumann var då (1848) t. f. medicine professor i Lund och blef efter ett par år ordinarie. Äktenskapet var barnlöst. Länge var Naumanns gästfria hem ett af de professorshus i Lund, der yngre och äldre personer ur de akademiska kretsarna med mera allmänna andliga intressen helst samlades. Det är ingen orättvisa mot värden att erkänna att till detta förhållande värdinnans egenskaper i hög grad bidrogo. Hon hade i sitt rena, friska, öppna väsen något som måste verka tilldragande på enhvar, särskildt på den ungdom af båda könen, som hon älskade att samla omkring sig och förstod att lifligt intressera för det som låg henne om hjärtat. Detta var mångahanda: det sköna i bild och i ord, det rätta och upphöjda i tänkesätt, men äfven det praktiskt nyttiga. Samhällslifvets kraf, de fattiges och ringes förkofran och beskydd, hvars och ens utveckling i frihet till hvad naturen danat honom — eller kanske företrädesvis *henne*, ty kvinnofrågan omfattades alltid af fru N. med varmt intresse — allt detta var för henne vigtigt — vigtigare än de estetiska intressen, som hon äfven i rikt mått egde och som tillhörde det tidehvarf, under hvilket hon fått sin första bildning.

Gärna talte hon i allmänna ämnen, alltid med värma och öfvertygelse, men aldrig med anspråk att behålla det afgörande ordet. Till bundsförvandter i diskussionen hade hon det behag och den ädelhet, som tillhörde hennes hela väsen. Hennes vackra leende, hennes varma, rena blick vunno många hjärtan äfven hos det yngre slägte, som lärde känna henne sedan hon hunnit medelåldern och derutöfver. Särskildt tog hon sig gärna af ungdom af sitt eget kön, och sökte, utan allt proselytmakeri för sina idéer, att väcka deras andliga intressen. Jag känner många unga kvinnor, som egnade fru Naumann en nästan svärmisk beundran.

Sitt författarskap höll hon i det längsta hemligt. Anonymt hade hon under åtskilliga år i tidningsblad strött omkring sig de skizzer, hvilkas första med stort bifall mottagna samling utkom 1872 under titeln "Ur granuskapets krönika"; och det dröjde länge, äfven i hennes hembygd, innan det blef allmänt bekant, hvem som dolde sig under signaturen "Sorella". Nio år senare utkommo "Nya blad ur grannskapets krönika"; och detta är allt hvad som i samlad form föreligger af alstren af fru Naumanns penna. Tvifvelsutan skulle en efterskörd — för den som deraf vore intresserad — kunna göras, af vers och prosa, af original och öfversättningar. — Hennes vittra författarskap erinrar lifligt om hennes personlighet. Man mötes af ett varmt och rikt hjärta, af ett lifligt intresse; äfven det vårdade och behagfulla i framställningen tillhörde hennes personliga egendomligheter.

Man kan dock väl säga, att fru Naumanns noveller till sin allmänna karaktär bära prägeln af en något äldre litteraturperiod än den, då de framträda. Särskildt den sist utgifna samlingen "Nya blad" mottogs på vissa håll på ett sätt som visade, att de nya sträfvandena i literaturen ej varit utan inflytande på allmänhetens omdöme. "Den estetiska periodens" doft hvilade öfver dessa noveller, ehuru deras innehåll visserligen röjde samband med dagens frågor och de moderna idéerna. Men det fina doftet uppfattades icke af de andliga luktorgan, som på senare tider fått vänja sig vid starkare kryddor, ej alltid af den mest välluktande beskaffenhet.

I sin födelsestad Lunds inre historia skulle fru N. efterlemna ett äradt namn, om ej hennes verksamhet i mycket varit fördold i det tysta. Knappast någon förening, inrättning eller något tillfälligt företag i välgörande syfte inom hennes omgifning saknade hennes energiska medverkan. Gälde det undervisnings- eller soppkokningsanstalter, bazarer för barnsjukhus eller kvinnoföreningar — öfverallt var hon redo att bispringa med råd och dåd, med en rik erfarenhet, ett odladt förstånd och ett varmt hjärta. Hon har i Lund, såsom också vid hennes likfärd syntes efterlemnat ett i vidsträckta kretsar i ovanlig grad älskadt minne.

Född 1827 var Mathilda Naumann vid sin bortgång ej fullt 62 år. Hennes helsa hade det sista året varit vacklande, men ännu en månad före sin bortgång syntes hon ute i världen. Frid och välsignelse öfver hennes minne!

Några anteckningar om kokkonstens och bordsedernas historia

af

Ellen Fries.

Utan att i ringaste mån ansluta sig till den bekanta materialistiska satsen "Der Mensch ist was er isst", så måste dock hvar och en medgifva, att födan är en ingripande faktor i så väl folkens som individens hela utveckling. Födan inverkar sålunda äfven på intelligensen och genom den egendomliga växelverkan mellan själ och kropp, som eger rum, har också intelligensen inverkat på födan. Dess tillredning har utvecklats med mänskligheten. Äfven den har en historia. Det första stora steget i utvecklingskedjan, det steget som kostat, det har varit *kokningen* af födan. Sedan har af kokningen genom småningom skeende förändringar och förbättringar skapats en *kokkonst*. Denna åter har genomgått högst olika modifikationer under olika tider. Under sin första utvecklingsperiod syftade den förnämligast mot det "konstiga". Ju mer skärande sammansättningar, ju mer fantastiska anordningar, ju mer äggande för syn, lukt och smaksinnet desto bättre. Det är först på ett högre stadium af utveckling, som man börjar välja ingredienserna med omsorg, förenkla rätterna och gruppera dem harmoniskt. Man börjar uppställa gastronomiska regler. Då börjar ock det helsosamma göra sig gällande. Lukt- och synsinnet böra underordnas smaksinnet. Det skarpa och förslöande undvikes eller mildras. Ingen smak får beherrska en annan, men tillsammans skola ingredienserna i hvarje rätt, och alla rätterna i en måltid bilda ett helt, på en gång fint och pikant.

För att komma så långt har det likväl fordrats århundraden.

Betrakta vi denna kokkonstens utveckling i vårt land, blir vår första reflexion, att "blott barbariet är fosterländskt".

De äldsta matsedlarne i Norden finnas i de beryktade "Kjökkenmöddingarne". Dessa afskrädeshögar visa, att man här i den uråldriga forntiden förtärde med förkärlek ostron, hjortar, vildsvin, rådjur och andra rariteter. Tillredningen af alla dessa födoämnen torde varit den som våra finsmakare än i dag fordra på ostron, d. v. s. allt serverades "au naturelle". Det är sålunda ovisst, om man ännu gjort det första stora steget, säkert är, att ej fanns det någon "kokkonst" och än mindre några "bordseder", då bord antagligen var en okänd lyxartikel.

Men det är ej dessa vildar, som vi i dagligt tal kalla våra förfäder, utan vikingarnes kraftfulla slägte. Och de hade utan tvifvel

tagit det första, stora steget, om ock de ofta förtärde köttet "specket". Köttet var deras allt i alla, och vårt gamla svenska ord "mat" betyder helt enkelt kött.

Att fläsk och hästkött då var gudaföda är allom bekant, men man tyckes äfven haft andra anrättningar i ära, så vidt man vågar taga Eddans något senare nedskrifna skildringar såsom en auktoritet. När jätten Trym bjöd Tor, förklädd till Freja, en bröllopsmåltid bestod den af lax, oxstek och — efterrätt. Och om denna sista rätt står det betecknande nog, att Tor åt upp "jättehustrurnas hela sluträtt". Det var ej sista gången "det söta" påstås endast vara tillagadt för "det svaga könet", men sedan, detta oaktadt, med begärlighet slukas af det starka. Verlden är sig alltid lik.

Från vår barndom äro vi förtrogna med, huru det tillgick på ett gammalt nordiskt gästabud. Barndomens gudagåfva, fantasien, idealiserar onekligen bilden, och många realistiska drag kunde lätt tilläggas. Man kunde tala om den rådande osnyggheten af alla kärl och anrättningar, hvaraf man ännu på Island kan se prof, man kunde tala om röken, lukten, frånvaron i regel af silfver eller tenn eller af många af oss såsom oumbärliga ansedda husgeråd, man kunde tala om den osmakliga omåttligheten, som föranledde Havamals författare utbrista:

"Hjordar hugsa, när de hem skola,
Och gånga då af gräset,
Men ohyfsad man aldrig känner
Sin egen mages mått."

Men hvarföre lasta våra förfäders gästabud? Vår tid dricker också, men utan att vid bägaren göra löften om världens äröfring, brorskålar öfverflöda, men efter fosterbrödratrohet får man leta, och hvem bjuder nu en okänd främling att deltaga i det festliga laget?

Medeltiden i Norden kännetecknas af många nyheter i afseende å födoämnena. Munkarne kommo med sin trädgårdsskötsel, sina frukter och grönsaker. En tilltagande handel hitförde ytterligare nya matvaror. Fastedagarne gåfvo den kulinariska fantasien nya uppgifter att lösa. Äfven i vårt land voro antagligen "de andlige" tidehvarfvets främste gastronomer. Nationella, egendomliga födoämnen saknades ej heller. Såsom sådana omtalas t. ex. de stora ostarne, som endast kunde bäras af två karlar, och de tunna runda bröden, hvilka liksom ostarne uteslutande bereddes af kvinnorna. Mjölkfödan spelade i Sverige en stor roll, likaledes fisken och villebrådet. Det har påståtts,

att Nordens folk under Medeltiden stäldes på svältkur, men det innebär tvifvelsutan en stor öfverdrift.

Att man mot slutet af Medeltiden kände till många läckra anrättningar visa åtskilliga i behåll varande hushållsräkningar efter den berömde Linköpingsbiskopen, Hans Brask. I dessa omtalas sylta och grytstek, välling, vinsoppa och äggmjölk, höns med ris och kalla höns med ättika, äggkaka, strufvor, syltade päron och många andra goda saker. "Gåsstek" om höstarne hvar söndag till "Martin inklusive", och, när det var gästabud, bjöds på "påhöns med utslagen stjärt", hjärpar, dufvor och stora pastejer i form af borgar, träd eller djur o. s. v. Inte förefalla precis alla de biskopliga anrättningarne så särdeles aptitliga, såsom t. ex. "lumber", en soppa af blod och mjölk, eller "ärter med sälspeck" eller "hampamos med ärter". Fisken stektes oftast i olja, och på löken sparades ej. I stället för socker hade man till maten "puder" d. v. s. torkade och söndersmulade honungskakor.

Det torde roa en och annan att höra hvad den myndige bispen bestod sitt folk för lekamlig spis på juldagen. Först stek, så "lumber", så "skinkafatet", pastej, småstekar, äggost eller smörmos, en bakad rätt klenät, äpplen, päron och gammal ost. Till afton serverades villebråd, nystekt unghöns, färsk fisk m. m.

Att Medeltidens svenskar ej voro bortkomna i konsten att anordna fester visa rimkrönikans berättelser, och ej är det troligt, att man vid dem för ädlare förströelser försmådde bordets nöjen. Gillenas räkningar tyda ej på någon öfverdrifven måttlighet, och den gode biskop Henrik († 1500) skref nog ej utan lifserfarenhet:

"Det är sannt och utan flärd
Flere dö af svalg än af svärd",

och en annan gång:

"Kämpa om arbete och ej om drick
Så blifver du säll och hederlik."

Reformationens predikanter voro i allmänhet icke nykterhetspredikanter. Den tilltagande vällefnad, som utmärker Medeltidens senare århundraden, afbrytes sålunda ej i sitt lopp af den kyrkliga reformationen. Man kan snarare säga, att den fick ökad näring i en eller annan af dess mot katolicismens späkningar och fastor reagerande lärosatser.

Den vigtigaste förändringen under 1500-talet är från vår synpunkt eller rättare smakpunkt sett, en *försämring*. Kryddorna få

nämligen sig anvisade en betydligt större roll än förut. Vägen till kryddöarne var funnen, och under medlet af 1500-talet spörjas tydligen följderna häraf i Norden. Dessa fordom dyrbara varor hade nu fallit i värde, och man behöfde ej längre spara på dem såsom förr. Äfven sockret kom till större användning än förut och började en segerrik kamp mot den fordom allena herskande honungen. Rätternas antal tilltog äfven småningom, liksom vin och ölförbrukningen.

I Italien under renässansen framträder den moderna matlagnings-*konsten* och de förfinade bordsederna, men det dröjde länge, innan de banade sig väg öfver Alperna. Det franska köket var ännu under Frans I försänkt i Medeltidens barbariska förbistring. En ljusning inträdde genom den annars icke så ljusa Katarina af Medicis. Hon skildras såsom "une grande mangeuse, sujette aux indispositions". Det var törhända för att få sina favoriträtter, tuppkammar och jordärtskocksbottnar, väl anrättade, som hon lät införskrifva några italienska kockar, hvilka blefvo förebådare för en ny tid. Århundradets fine satiriker, Montaigne, gisslar likväl desse italienske kockar, hvilka tala lika allvarligt om såser och stufningar, som doktorer och statsmän om teologiska och politiska spörsmål. Oset af den italienska renässansens förfiningar inom det kulinariska området kom naturligtvis ingalunda till Tyskland och till Sverige. Vasakonungarnes hof, i så mycket annat verkliga renässanshof, förblefvo i detta fall oberörda. Man endast ökade kvantiteten, kvaliteten blef oförändrad — eller genom kryddornas ökande, försämrad.

Att man till och med hos den hushållsaktige Gustaf Vasa mådde rätt godt, kan bevisas genom flere exempel. Hans dotter Elisabet fick omkring 3 stop renskt vin dagligen och förtärde årligen med sina systrar omkring 368 ℔ socker. Ja, till och med papegojorna måtte haft det rätt bra, då på deras räkning upptages på ett år 28 ℔ russin och 23 ℔ mandlar. Gustaf Vasa delade dock ej sin samtids tro, att sötsaker var någon så nyttig föda. Tvärtom skrifver han till sin dotter, sedan hon blef gift och var klen till hälsan: "Så kunna vi väl tänka, att du inte håller något godt regemente med ätande, men håller ännu samma sed, som du gjorde, då du var Fröken, och äter allehanda skal, som är äpplen och frusna nötter, desslikes socker och annat, som förderfvar magen."

Dagnys begränsade utrymme tvingar oss dock, att ej längre dröja vid denna period, utan skynda vidare på vår kulinariska färd!

Voro 1500-talets svenskar vänner af ett rikt bord, så voro 1600-talets det icke mindre. Äfven för dem kunde nog trots alla krig upprepas biskop Henriks gamla rim, "att flere dö af svalg än af svärd". Det var i allt en storhetstid, man tänkte och handlade stort — och äfven ätandet och drickandet skedde i stor skala.

Utländingarne förvånades öfver våra ståtliga kalas. Den franske ministern hos Kristina, Chanut, skrifver 1646: "Depuis huit jours j'ai passé vingt-huit heures à table en quatre fois. La reine et les ministres ont tracté M:r L'ambassadeur à festins horribles, pour le pays en grandeur, et horribles pour nous en cuisine et buveine. On en rapporte les plus honnêtes gens." Och Chanut var ej den ende främling som förvånade sig.

I sin store monark Ludvig XIV kunde dock fransmännen ha haft tillfälle se en storätare af första slag. Hertiginnan af Orléans omtalar i sina memoarer, att hans vanliga mål var fyra tallrikar soppa, en hel fasan, dito rapphöna, en tallrik sallat, två skifvor skinka samt dessutom några andra små rätter. Äfven i Frankrike nyttjades stora kalas. Så omtalas t. ex. att på prinsessan af Contis bröllop bestodos 160 rätter. "Je n'ose vous parler des magnificences de la table", skrifver M:e de Sévigné, "de peur de vous donner une indigestion". Mera kunde svenskarne ej gärna åstadkomma. Men i drickande lemnade de deremot fransmännen långt bakom sig.

Att öfverlasta sig på en tillställning ansågs i Sverige vid denna tid ingalunda opassande, och man talade och skref derom såsom om det allra naturligaste. Denna uppfattning låter understundom för våra öron ganska egendomlig. Så t. ex. skrifver fru Katrina Cruus till sin herre och man, öfverste Henrik Fleming, att hennes svåger, Claes Fleming, dött af att han druckit så mycket, att hans krage strypte honom. Hon tillägger sedan helt enkelt: "Käre min herre, om du dricker ett rus, så lös strax upp din krage om halsen!" I ett annat bref ber samma fru sin man, att ej dricka sig *allt för ofta* drucken, "ty du vet huru ondt du plägar ha". Och herr Henrik var ingalunda någon drinkare, han gjorde endast som de andra, han "dyrkade guden Bacchum", eller drack "många skålar" eller "gjorde sig lustig", allt enligt den rådande uppfattningen ganska oskyldigt. Det bör dock anmärkas, att det synes varit ett männens privilegium "att taga ett rus".

Aflånga bord brukades med sida, hvita borddukar. På ena kortsidan satt värden. De förnämsta gästerna i högkarmade stolar under pell på långsidan, vid den andra kortsidan stod en hofmästare i en lysande drägt. Han skulle, enligt en gammal ceremonibok, i ett förnämt hus vara af adel "eller eljes en rätt skicklig och välväxter

person". Vid stora middagar voro ej husets damer synliga, och de torde äfven vid bröllop och begrafningar ganska ofta serverats vid särskilda bord.

Några ståtliga pastejer eller helstekta och rikt utsirade fåglar prydde midten af bordet. Tallrikarne, understundom blott för hvarannan gäst och endast ett par gånger ombytta, voro af silfver eller tenn. Glas af olika form eller storlek voro en lyx för tidehvarfvet, och man bestälde deraf nu helt stolt i hemlandet, sedan Melcher Jung anlagt sin glasfabrik i Stockholm.

Före måltiden nyttjades här som allestädes handtvagning; en page gick omkring med fat och handduk. Det var en välbehöflig ceremoni, då gafflar ännu voro blott ett italienskt snobberi, som ej ens nyttjades vid hofvet i Versailles förr än under den store monarkens, Ludvig XIV:s, senare år. En annan page läste bordsbönen.

Det långa bordet dignade under anrättningarnes mängd, och hofmästaren skulle se till, att gästerna fingo hvad de önskade. Skålarne afbröto ätandet, och de behöfde nog vara många och djupa för att få samtalet i gång. Då den engelske puritanen Whitelocke var på stor diner hos Erik Oxenstierna, berättar han, att för hans skull druckos inga skålar, men samtalen voro också högtidliga och afmätta. Den svenska espriten var nog då som nu, för att begagna Tegnérs ord, buteljerad.

Rätternas antal voro på en större middag 50 till 60, i hvardagslag hos de rike 10 à 12 rätter. Af soppor serverades alltid ett par slag, och fisken åts efter köttet. Af detta senare hade man äfven i hvardagslag hos de förnämare alltid en stor mångfald, färskt och salt, tamt och vildt, ofta blandade tillsammans på det mest fantastiska sätt och med starka kryddtillsatser. Så kommo flere olika efterrätter, sedan ost och smör, slutligen konfekt och frukt.

Bland egendomliga rätter må märkas en mycket omtyckt: syltade fåglar. De koktes vanligen i honung, peppar, ingefära och nejlikor, och nyttjades såsom någon slags mellanrätt. Det kunde vara en vanlig rätt, då det här i Sverige var mycket godt om vildt. År 1656 betalades t. ex. i Stockholm 4 öre för en hjärpe och 12 för en orre. Af detta synes, att man ännu värderade dessa fåglar endast efter deras storlek. Olika slag af vildt såsom rådjur och vildsvin ansågos såsom kalasmat. Likaså kalkoner samt stora massor af kramsfågel, t. ex. sidensvansar. De under Medeltiden så vanliga påfåglarne — det omtalas att man då hade på egendomarne hela skockar af dem — tyckas nu i stället blifvit försmådda. Salt kött, fläsk och korf nyttjades äfven på kalas och voro de rätter, som mest förfärade fransmännen, hvilka ansågo salt mat både tarflig och ohelsosam. Af soppor funnos mest

olika slags kål. "Hotch potch" omtalas i Frankrike redan af Rabelais och nyttjades nog äfven här. Likaledes omtalas soppa på fisk, särskildt lax, likaså kraftsoppa med syra, laktuk, lök och en "kryddekvast". Sur mjölk och bär och mjölk ansågos äfven då vara "kvinfolkens favör och lystnad". Ölförbrukningen var häpnadsväckande; 6 à 8 stop för en fullvuxen person dagligen. — Fisken spelade en större roll då än nu, särskildt saltad och torkad. Så bjöds t. ex. Chanut på en fest hos Kristina på kabiljo, "skreffisk" och salt id. Det synes vid detta tillfälle ej varit andra fiskar att få. I samband dermed må nämnas, att ostron voro en mycket använd föda. Man erhöll dem tunntals från Danmark eller Göteborg för 6 à 8 rdr species. Ibland blefvo de gamla på vägen, men då kokade eller "syltade" man dem. Här i Norden ansågos de vara en nyttig föda, i Frankrike ansågos de deremot framkalla allehanda "humeurs terrestres et mélancoliques". Äfven kräftor "syltades". Af grönsaker upptagas morötter, palsternackor, rofvor, sockerrötter, lök, pepparrot, ärter och bönor m. fl. Flere slag af dessa, särskildt rofvor, åtos äfven med socker och mjölk som någon slags efterrätt ("rofmos med grädde").

På pastejerna nedlades en stor lyx. De bakades understundom af ett helt L℔ mjöl och utsirades på det grannaste. I Axel Oxenstiernas kök omtalas både en "pastejbagare", "pastejgesäll" och "pastejpojke", och likväl nämnes det ej, att den gamle rikskanslärens favoritföda var pastejer, utan helt enkelt salt lax i skifvor, doppade i ättika.

Sötsakerna stodo högt i gunst och deraf förtärdes stora kvantiteter på kalas. T. ex. vid en hoffest, som kostade 1000 daler, depenserades 566 daler på sockersaker, och då Axel Oxenstierna gifte bort sin dotter Karin, bestälde han 948 ℔ konfekt samt 38 st. marcipantortor, hvilket är mycket, äfven om man måste beräkna gästernas antal till ett par hundra. Man var skicklig i att laga gorån, strufvor, bakelser, puddingar och kakor. Särskildt omtyckta voro fikonpuddingar, och konfektyrer af fläderblommor ansågos både helsosamma och välsmakande.

I fråga om uppläggningen af anrättningarne hade man kommit rätt långt; man kunde då som nu göra blommor och figurer af grönsaker, af socker eller deg, och man klippte och krusade papper i alla fasoner. Så användes ej mindre än 3 böcker deraf till en hoffest hos Kristina.

Alla af oss ännu begagnade kryddor nyttjades, och då vi nu endast undantagsvis nyttja fenkol, saffran, nejlikor, koriander, anis m. m., så voro de då i dagligt bruk. Dessutom förekomma persiljofröolja, pariskorn, lubeben, macis m. fl. mindre kända kryddsorter.

Dessutom nyttjades i stora kvantiteter oliver, kapris och senap. Så t. ex. tillagades ärtpuré med kapris och "lök speckad med nejlikor samt en kryddekvast". Till en hoffest hos Kristina konsumerades 56 lod kanel, 14 lod kardemumma, $4^1/_2$ ℔ ingefära o. s. v.

I Frankrike hade under 1600-talet uppkommit ett mod att använda vällukter på mat. I Paris brukade man ingnida stekar med välluktande puder, baka pastejer med ambra och iris och göda kapuner med myskekakor. Antagligen sträckte sig detta bruk äfven hit, och man finner ofta i hushållsräkningarne upptaget "myskeörter".

För dem som önska närmare känna sextonhundratalets anrättningar hänvisar jag till den vid midten af 1600-talet framträdande kokboksliteraturen. Den franske kocken hos riksrådet Gustaf Soop, Romble Sale, utgaf 1647 en kokbok, tillegnad "det höglofliga svenska fruntimret". Den har anrättningar, som låta ganska möjliga äfven för vår smak. Detta är mindre fallet med "En liten Kockebook" af 1650 och en på "godhjärtadt folks begäran" år 1649 skrifven tysk kokbok kallad "Stockholmisch Koch-Gespräches Vortrab". Förf. i sistnämnda arbete vill ha kokkonsten betraktad ur vetenskaplig d. v. s. från en teologisk och medicinsk synpunkt. Man kan sålunda tro, att det är frågan om en sextonhundratalets Hagdahl. Undervisningen meddelas af kokerskan "Märta Hurtig" åt "Magdalena Slarfvig". Märta håller först en troligen välbehöflig föreläsning om kökens inredning och om snygghetens nytta. Derefter omtalas, hvilka egenskaper böra finnas hos en god kokerska. Hon bör naturligen vara kvinnan i sin fullkomlighet. Det anmärkes, att hon bör kunna läsa och skrifva för att uppteckna sina erfarenheter. Magdalena beklagar sig öfver att hon aldrig lärt detta, då hennes mor ansett det vara dumt, att en flicka lär sig skrifva, ty då blir hon så lätt frestad att skrifva kärleksbref åt unga gesäller. Märta skrattar och säger, att då skall man ej häller använda knifvar, ty med dem kan man mörda. Derefter förekommer en mängd kulinariska anrättningar, blandade med hygieniska råd. Märta utvecklar en viss lärdom, använder latinska ord och bevisar understundom genom Mose böcker. Ibland berättar hon uppbyggliga historier såsom t. ex. om ett fattigt folk, som hos ett fint härskap ätit korf med russin och derefter gaf sina svin, innan de slagtades, ett fat med russin, m. fl. i samma genre. Den för tidsförhållandena karakteristiska boken, ur hvilken endast utrymmet hindrar oss att lemna flere utdrag, slutar med angifvande af åtskilliga matsedlar.

Men låtom oss återgå till våra bordsgäster! De sutto och läto sig anrättningarne väl smaka. Pagerna bjödo ikring vinerna, tagna från de stora iskylarne inne i salen, hofmästaren eller "trenchie-

ren" fortfor att skära än den ena steken eller pastejen än den andra, allt efter gästernas önskningar.

När fiskrätterna kommo, roade sig en eller annan af gästerna med att uppläsa några "lefverrim" antingen af egen fatabur eller af någon känd lydelse. De behöfde just ej vara så kvicka. Man kunde vara nöjd t. ex. med följande:

"Om rima vor' så lätt, som lefren till att äta,
Så skull' jag ingalund' min skyldighet förgäta,
Nu slinker hon friskt ner uti det mörka rum,
Men se till vers och rim är munnen min helt stum,"

eller i den erotiska genren:

"Af gädda lefren är och ej af någon ruda.
I vackra flickor, när ungkarlar sig utbjuda,
Som nå' svarsgoda är, så tagen dem emot,
Ty se'n I gamle bli, är kärlek Er en sot,"

eller:

"Den läckra lefren är uttagen ur en gädda,
Ej vinner kärlekspris ungkarlar, som ä' rädda.
Man måst' ej gifva sig, fast tappas första slag,
En jungfrus sinne knappt tages på en dag,"

eller i den religiösa genren:

"Af gädda lefren är, ej af nå'n slipprig ål,
Hel oviss lyckan är och konstig till att hålla;
Hon kan så snart en arms, som rikers tillstånd vålla,
Men den, som fruktar Gud, bäst hennes skiften tål."

Slutligen kom ock den slippriga genren, men med den vill jag ej såra mina läsarinnors blygsamhet, som jag förmodar är större än den som fordrades äfven af en höfvisk, ädelboren jungfru i den gamla goda tiden.

Men det var ej blott med lefverrim, som man roade sina gäster. Det fanns ock många glada och lustiga upptåg, som anbefallas i den s. k. "Trenchierboken", en i flere upplagor utkommen nyttig hjälpreda för festliga tillställningars anordnande. Ett och annat af de puts, som deri anbefallas, är för tiden rätt karaktäristiskt såsom t. ex.:

"En höna att tillreda, så att hon utur fatet löper, när man af henne skära vill." Tänker man använda denna förlustelse, så "gif en

höna vin att dricka, så låter hon plocka sig, lägg så dess hufvud mellan vingarne och tag 8 äggulor, hvarmed du henne rundt omkring smörjer, sätt så hönan för elden så upplöpa äggulorna, sedan lägg henne på ett fat och bär henne in på bordet; då man nu utaf henne skära vill, så löper hon utur fatet och öfver bordet sin kos, hvilket lustigt är att se på". Eller ock kan man taga kräftor, gjuta bränvin på dem, tända det an och låta dem öfver allt brinna. Kräftorna blifva då röda, men ändock vid lif; man lägger dem sedan på ett täckt fat och ställer på bordet; när sedan locket tages upp "och de luften spörja, krypa de alla derifrån."

Man ser tydligen, att djurskyddsföreningar är en nyaste tidens uppfinning!

Äfven oskyldigare nöjen funnos såsom att "föreställa ett helt sällskap såsom Morianer", genom att blanda upp vattnet hvari gästerna, tvätta sig med något färgämne, eller lägga "lumpensvart" i strumporna hos nattgäster o. s. v.

Vid hofvet funnos redan under Wasakonungarne musikanter, som förkortade måltiden med spel, men något vanligare nöje kunde ej gärna detta blifva, ehnru svensken nog alltid gerna idkade musik.

Efter middagen fanns ej då något kaffe att servera för att underlätta smältandet af alla dessa hopade födoämnen, ej heller cigarrer. Tobak var visserligen i bruk, men ej allmänt. När Whitelocke, den engelske ambassadören hos Kristina bjöd på pipor, var det endast ett fåtal svenskar, som förstodo denna njutning.

När man hör allt hvad som vid en middag förtärdes, kan man ej undra på om de stores apotekarräkningar vecka ut och vecka in upptaga i växlande mångfald "purgirpulfver" och "laxersaft" eller "stärkande magpiller". Det kunde väl behöfvas efter dessa ståtliga kalas.

Drickandet upphörde naturligtvis ej med måltiderna. Men äfven med andra sällskapliga förströelser roade man sig, t. ex. med flere slags spel. Under krigen torde allt spelpassionen tilltagit bland Sveriges adel, och det var ingen oskyldig "priffe", utan snarare hazardspel, som voro i gunst. En så ädel och allvarlig man som riksrådet Gustaf Bonde omtalar helt enkelt utan alla kommentarier, att han en afton spelade bort "sin hustrus hvita gångare", och de likaledes väl ansedda bröderna Fleming omtala, huru de spelade med hvarandra om bössor och vapen.

De gamle spelade och drucko, de unga dansade vid talgljus i hvardagslag, och vaxljus vid högtidliga tillfällen, eller ute i det fria under sommarens ljusa aftnar. Våra folkdansar dansades äfven af de förnäme, och först småningom inträngde utländska danser.

Husmödrarne hade så väl vid fester som i hvardagslag mycket att beställa. Att från de olika gårdarne hemskaffa dessa stora förråd af mat och dryckesvaror var ett ansvarsfullt åliggande, om de också kunde förfoga öfver en talrik betjäning. Man får derföre ej undra om man ibland i de stora slägterna för lättvindighetens skull sammanslog flere bröllopsfester eller bröllop och begrafningar.

Till och med högadelns damer gingo sjelfva ofta i köket och lagade sina herrars favoriträtter eller öfversågo matlagningen. Man hade mycket trassel med att sköta den talrika tjänstepersonalen (30 à 40 personer hos de höge embetsmännen). En fru Cruus skrifver också 1676 och klagar öfver att det är så svårt nu för tiden att få dugligt tjänstfolk. "Annorlunda var det förr!"

Generation efter generation har upprepat Fru Cruus' klagan. Tänk sådana jungfrur det fanns en gång i den gamla goda tiden!

För att underlätta anskaffandet af finare matvaror, var det ytterst vanligt, att man gaf hvarandra presenter af ostron, kryddor och frukter m. m. Särskildt ofta omtalas sändningar af pomeranser och citroner. En sådan sändning skickade Erik Oxenstierna till sin svåger, den från trettioåriga kriget så berömde *Gustaf Horn*. Till svar härpå skrifver han följande, som jag tager mig friheten anföra, om det ock går vid sidan af mitt ämne. Det visar den barske krigaren såsom en vänlig, älskvärd människa, och det är så sällan vi under den skepnaden få se våra store män. Efter att hafva hjärtligen tackat för sändningen af frukt tillägger hon: "Min käre svågers lilla oskyldiga fästemö (lilla Sigrid Horn, halfsyster till den för Dagnys läsarinnor kända Agneta Horn) förer ett stort krig med pomerantserna; när som hon i dem biter och känner, att de äro beska, så griner hon fuller något dervid, men så hugger hon åter med munnen efter dem, så att de göra henne munnen besk; jag önskar, att det icke måtte blifva långt till dess min käre svåger också måtte få hugnad utaf sådant smått apespel."

Några anmärkningar med anledning af fröken Keys numera i broschyr utkomna föredrag om hur reaktioner uppstå.

Att vi taga till orda mot ett par punkter i den lilla broschyr, som fröken Key i dagarne utgifvit, och som behandlar en vigtig fråga för dagen, beror icke på någon som helst lust att misskänna det goda som deri innehålles och som gör att skriften kan betecknas som ett beaktansvärdt bidrag till diskussionen af ämnet i fråga. Det är med glädje vi se dagens frågor behandlade så lugnt och med så djup öfvertygelse som här är fallet. Vi äro författarinnan tack skyldige för de många ädla tankar hon uttalat, ofta klädda i ett högstämdt, ja, stundom i ett rent af poetiskt språk. Vi underskrifva således många af hennes satser. Det är icke mer än den enklaste rättvisa att erkänna detta. Men hela den tankegång som genomgår uppsatsen är enligt vårt förmenande behäftad med ett fel, en grundbrist, som åt hela framställningen ger en prägel af skefhet för att icke säga af advokatyr.

Författarinnan säger oss (sid. 32): "i mitt föredrag finnes intet försvar hvarken för vissa personer eller vissa åsigter", hon vill således att man skall anse henne fullkomligt opartisk. Men då man läser hennes gruppering af det s. k. reaktionära partiet och de motiv hon tillägger detta parti, kan väl ingen fördomsfri läsare annat än inse, att hon lägger alla skuggor åt detta håll och alla dagrar åt det motsatta.

Fröken Key vill dernäst leda i bevis, att den opposition, det starka ogillande som tagit sig uttryck mot vissa män ur "reformpartiet" är en ren skuggräddsla, för hvilken ingen verklighet ligger till grund. Hon har rätt deruti, att veropen mot det nyas målsmän varit blandade med misstydning af mycket lofvärdt i deras sträfvanden. Hon har rätt uti, att denna strid mot vissa idéer stundom kunnat föras på ett personligen mindre kränkande sätt, och att hån mot personer är ett dåligt anfallsvapen när det gäller att bemöta tankar. Men frågan är icke blott en konvenansfråga, hvilken är afgjord dermed, att man bevisar att pressen ofta missbrukat sin makt, eller att myndigheterna tillämpat en lagens stränghet, som icke bort ifrågakomma. Det som det här gäller är, skulle vi nästan vilja säga, icke en partisak och kan blott förlora på att, vare sig från ena eller andra hållet framställas som en sådan. Vi skulle hellre vilja kalla det hvaremot indignationen rigtar sig, för sådana frågor, der hvars och ens ståndpunkt beror på hans särskilda uppfattning af sina pligter som människa snarare än som medborgare eller statsmedlem. Men just derför bör

man heller icke kalla indignationen eller antipatin för en reaktion eller en frihets- och framstegsfiendtlig strömning.

Antag att här en socialist med talang uppträdde med påståenden, som ville rubba *all* eganderätt, bondens och handtverkarens lika väl som grefvens och storfabrikantens. Antag att i sådant fall ett opinionsmöte hölles, som i liflig harm protesterade deremot. Hvilka skulle känna sig uppfordrade att bevista detta möte? Vore det endast blodsugare och bondplågare, hvilka skulle gå dit, drifna af fruktan att förlora sina privilegier som förtryckare, och hvilkas protester således afsåge att bevara en orättvist tillskansad makt? Skulle icke dit kunna församlas lika väl den fattige daglönaren och den för utkomsten kämpande embetsmannen som män ur de välburgna klasserna? Alla hade de här något att förlora och här skulle kunna förena sig om det gemensamma syftet att uttrycka sin harm, män ur alla partier, för hvilka arbetets dagliga bröd, om sådana åsigter vunne anslutning, stode på spel. Vore det derför rättvist att säga att mötets *alla* deltagare utgjordes af personer, hvilka drefves af dåliga bevekelsegrunder så att indignationen endast vore ett uttryck för lågsinnad och själfvisk fruktan? Men det är just något dylikt fröken Key vill bevisa genom sitt påstående att förtrytelsen mot sådana åsigter som hota samhällets existens är tecken på reaktionärt sinnelag d. v. s. bevis på en viss partiståndpunkt.

Och för att fullfölja liknelsen, skulle detta protestmöte vidare vara onödigt, derför att den ifrågavarande socialisten tillhörde en minoritet, som för tillfället vore maktlös? Skulle denna protest vara konstlad derföre att åsigterna ännu icke blifvit praktiskt tillämpade? Nej, visserligen icke. Och dock synes oss förf. mening vara, att hvarje protest, hvarje motstånd mot en åsigt, är konstlad, när denna åsigt icke genom öfvergrepp i handling redan anstiftat ondt. Men är det icke tvärtom en vis lära i all sund helsovård så väl samhällets som individens, att den förebyggande metoden är klokare än den, som väntar tills en skada är skedd för att sedan bota henne. Fröken Key deremot tycks anse att en reformrörelse skall utan motstånd få gå hela vägen fram ända till öfverdrifter i handling, innan reaktionen är berättigad, och hon tycks mena ej blott att åsigterna skola vara utdragna i sina yttersta konsekvenser, utan att de skola hafva blifvit de herrskande, ej längre tillhöra minoriteten. Således skulle ej en återgång vara berättigad, innan målet är hunnet. Indignationen skulle ej hafva rätt att yttra sig, förr än man sett partiets åsigter praktiskt tillämpade.

Men månne icke hvad det s. k. framstegspartiets åsigter angå banan redan är utlupen? Ty, märkom väl, det är icke några förän-

drade former det gäller, det är rentaf ett vara eller icke vara. Det är icke olika uppfattningar af vissa dogmer, det är inom det religiösa området Guds tro eller Guds förnekelse, religion eller religionsbespottelse, odödlighet eller förintelse. Kan man på detta område komma längre?

Och när man offentligt får höra förkunnas att den prostituerade kvinnans yrke är lika hederligt som hvarje annat kvinligt yrke — har man då icke inom det sedligas område tagit steget fullt ut? Eller när äfven offentligt försvaras furstemord, uppror, våld, godtycklig kränkning af eganderätten, nog måtte då åsigterna ha hunnit så långt man gärna kan tänka sig att de kunna komma. Skulle nu reaktionen icke vara naturlig förr än allt detta blifvit praktiskt tillämpadt i sammanlefnaden, då vore det nästan som att dröja med läkemedlet till dess patienten dött.

Åsigterna hafva väckt förtrytelse icke derför att de predika en förändring, icke derför att de äro nya, utan derför att de hota sammanlefnaden, kränka den enskildes samvetsfrid, predika uppror mot sådant, som måste anses vara för samhällets lycka och trefnad väsentligt. Om medlemmarne af "framstegspartiet" äro republikaner, ifrare för allmän rösträtt, vänner till arbetarnes fordringar på procent i arbetsvinsten o. s. v., så kunna dessa deras åsigter vara föremål för *ogillande* och äro det också helt säkert hos en stor del människor. Detta är *parti*frågan. Men vi tro, och vi kunna säga hoppas att så är, att ingen af dessa frågor är grunden till *bitterheten* emot dem. Denna har sin orsak i deras sedlighetskänslan upprörande påståenden.

Det är denna skillnad mellan en åsigt som stämplas med gillande eller ogillande beroende på partiståndpunkten och en som stämplas med sedlig harm oberoende af partiståndpunkten, som förf. icke beaktat, och som synes oss vara af afgörande vigt för stridsfrågans lösning.

Ogillandet är nemligen rigtadt mot de omogna frihetsidéerna, men *bitterheten* är rigtad mot de våldsamma öfverdrifterna, det hänsynslösa själfsvåldet och mot kränkandet af djupa etiska grundprinciper.

Till en något annorlunda beskaffad kategori åter höra de religiösa frågorna. Vi kunna ju lätt fatta, att den meningen kan hysas att här intet egentligt brott mot samhällslifvet föreligger. I medgifvandet att äfven hednavärlden under vissa perioder företett bilden af ett lyckligt samhälle ligger ju också erkännandet deraf, att samhället icke för sitt *bestånd* varit hänvisadt till kristen lifsåskådning som den enda *möjligheten* och att människokärlek och moral åtminstone fordom *kunnat* trifvas äfven under andra religionsformer; men äfven sedan man

gjort ett sådant medgifvande har man väl dermed betagit sig rättigheten att af fullaste hjärta uttrycka sin afsky för och sitt ogillande af vissa agitatorers framfärd och det sätt hvarpå de verka för sitt mål? Är det icke enkel nödvärnsrätt att uttrycka sin harm öfver deras religionsfiendtliga åsigter då, om de troddes och spredes, följden blefve den, att den kristna religionen i mångas sinnen ersattes af något annat och detta andra, enligt den troendes hela fasta öfvertygelse, förhåller sig till kristendomen som natt till dag, stenar till bröd, ofrid till frid, dårskap till vishet. Kan således denna protest anses konstlad, kan motståndet här anses obehöfligt?

Detta är hvad vi i hufvudsak i största korthet velat anföra mot fröken Keys allmänna tendens. Men som ett oförnekligt sakförhållande, som verkligen tarfvar förklaring kvarstår den nästan till personlig ovilja gränsande bitterhet, hvarmed den nya riktningen angripes af sina motståndare. Vi tro att intet är utan sin orsak, och att orsaken bör sökas äfven på annat håll än blott i en förut fattad mening och kittslighet hos de konservative.

Orsaken tyckes oss ligga deri, att partiet alltför beredvilligt mottagit i sina led sådana ytterlighetsmän, om hvilkas åsigter kanske majoriteten inom partiet alldeles icke vill vara med. Men ännu aldrig har ett parti kunnat skaffa sig aktning, der icke en viss partidisciplin varit rådande, der icke en censur mot partiets egna medlemmar utöfvats, der icke ett praktiskt reformprogram, som uttrycker partimajoritetens åsigt erbjudit en föreningspunkt, med ett ord der sammanhållningen varit af den yttre natur, att hvar och en som vill opponera sig betraktats som välkommen bundsförvandt. Ett parti, sammansatt af så heterogena element, der toleransen är sådan, att hvarje fribrytare dokumenterar sig tillräckligt blott han är misshaglig för de konservativa, får nödvändigtvis tonen af sina sämsta i stället för sina bästa element. Det blir misstrodt, och det förtjänar att blifva det, ty hvem kan veta hvilka nya agitatorer en vacker dag med partiet införlifvas som värdefulla akvisitioner, om detta icke utöfvar någon kontroll eller sätter något kompetensvilkor. Om "det unga Sverige", föreningen Verdandi, utilisterna än får den enas, än den andras synder skrifna på sin räkning, är detta helt naturligt. Ett parti utan organisation, utan pressorgan, utan bestämda principer måste bereda sig på, att hvarje nytt hugskott som förses med rubriken radikalism blir ansedt som dess skötebarn. Troligt är väl att detta konglomerat af stridiga åsigter blir sprängdt inom den närmaste framtiden, och först vid de nya partigrupperingar som då uppstå, kan man bestämma hvilket mottagande ett

moderat *reform-* — märk icke omstörtnings- — parti har att vänta af allmänheten.

Den indignation mot ytterlighetssträfvandena som för närvarande finnes kan således svårligen betraktas som något majoritetsförtryck, och de nuvarande faktiska förhållandena torde knappast berättiga förf. till den mörka skildring hon ger af ett reformpartis sorgliga erfarenheter.

S. Jackson Gruve.

Listan.

Verklighetsbild af **Elin Améen.**

Det var icke några oroväckande notiser i börstidningen ej heller något förargligt affärsbref som kom grosshandlaren i den stora handelsstaden att rynka sin panna och nervöst hopsamla sina kringspridda papper. Det var endast att han råkat kasta en blick ut genom fönstret, invid hvilket hans pulpet befann sig. Det var helt enkelt att han sett toppen af en fruntimmershatt vippa förbi. Det var visserligen inte en hatt som kom hans och kontoristernas hjärtan att klappa af detta "onämnbara", som skalderna besjungit — det var en ful gammal hatt med urblekta plymer och fälda band, sådan de sett den i minst ett decennium, och ansigtet, som denna hatt omslöt, var också urblekt och fäldt, och håret som ovårdadt stack fram under brättet, var grått och stripigt.

Men grosshandlaren visste, hvad som väntade honom, om mamsell Klein, så hette hon, trädde in på kontoret. Den, hvars dörr hon gick förbi, drog en uppriktig suck af lättnad och sade:

"Gudskelof, att Klein lemnade oss i fred i dag!"

Den deremot, inom hvars port hon smidigt och med förvånande hastighet strök in, rafsade ihop sina papper och sade med förfärad min till sina kontorister:

"Der kommer 'Listan' — då schappar jag. Säg, att jag inte är hemma, att jag inte kommer tillbaka på länge, säg, om det behöfs, att jag aldrig kommmer igen!"

Och så skyndade han in i det inre rummet, der han stängde dörren väl om sig.

En sekund derefter stod mamsell Klein, med öknamnet "Listan", inne på kontoret. Hennes toalett visade en i ögonen fallande oordning, samt ett förakt för mod- och färg-

sinne, som var rent af häpnadsväckande. Plymer, hvilka en gång varit gröna, men nu fått en anstrykning af gult, sutto instuckna bland högröda band, under det att en fordom ljusblå sjalett var bunden om hennes magra, bruna hals. En af ålder grå kappa, nött i alla sömmar, hängde löst på henne och gick nästan ända ned till fötterna. Personer funnos, hvilka försäkrade, att de under denna kappa blott sett skymten af en vadderad underkjol.

Småleende och obekymrad stod hon der med ett hjärtegodt uttryck i sitt ansigte, hvilket bar spår af att i ungdomen ha varit fint och ädelt formadt.

"Träffas grosshandlarn?" frågade hon en af kontoristerna.

"Nej, han är ute."

"Kommer väl snart igen, kan jag tro?"

"Nej, det dröjer allt."

"Jaså — ja, då sätter jag mig och väntar — det ska' bli godt att få hvila litet."

Och mamsell Klein sätter sig ner på en stol helt nära den glödheta kaminen, der hon tyckes njuta af värmen.

Kontoristerna fortfara att raspa med sina pennor, slå upp och igen de stora kontorsböckerna, men eljest är allt tyst. Endast en gång höres från det inre rummet en misstänkt hostning, som kommer kontoristerna att draga på munnen åt hvarandra och mamsellen att hastigt höja sitt hufvud och se bort till dörren. Det lyser till i hennes små, ljusa, blinkande ögon, och leendet blir ännu förnöjdare. Aha, man lurar henne inte så lätt — hon skall sitta kvar ända till middagen, om det behöfs.

En besökande infinner sig slutligen, som måste träffa grosshandlarn, han är till och med ställd dit till den tiden.

"Nej se, grosshandlar Möller", utropar mamsell Klein och närmar sig ifrigt den inträdande, hvilken ryggar ett steg tillbaka och ofrivilligt lägger handen på den ficka, deri hans plånbok befinner sig. — "Så utmärkt bra att grosshandlarn skulle komma hit just nu, så slipper jag gå omvägen till kontoret. Det är nämligen fråga — hm — om ett litet bidrag till... till..."

Mamsell Klein tar fram en påse af javastramalj, som hon hittills hållit dold under kappan, och börjar derur ifrigt draga fram det ena hopvikta papperet efter det andra.

I detsamma öppnas dörren från det inre rummet, och

grosshandlarn träder ut med ett på en gång resigneradt och bekymradt uttryck i sitt ansigte.

"Och der har vi ju grosshandlar Bäckström", utropar mamsell Klein, förtjust åt att ha fångat båda guldfiskarne i sitt nät. "Det är som jag nyss sa' till grosshandlar Möller — fråga om ett litet bidrag... se här... nej, inte den här listan — det är för kyrkan i Rusterud, den är fulltecknad — det här — nej, det är för trasskolan, der har jag visst redan fått herrarnes namn — men här."

Hon lägger hufvudet på sned och ser bedjande på herrarne, i det hon håller hela bundten med papper i sina händer, hvilka äro klädda med hanskar, genom hvars trasiga toppar hennes fingrar sticka ut.

"Nej, mamsell Klein", svarar grosshandlar Möller i bestämd ton, "jag kan inte skrifva på alla listor, jag är make och familjefar, och har inte rätt att beröfva de mina deras egendom..."

"Ack, familjefar", infaller mamsellen med en suck, "det var just mitt egentliga ärende i dag. Jag har en lista — den här, nej den är för sjömanshemmet i London — der borde inte herrarnes namn saknas — kanske grosshandlar Bäckström ville..."

Men grosshandlar Bäckström skakar energiskt sitt hufoch ser utråkad ut.

"Inte? Jaså, ja då får jag gå någon annan stans. Men det var à propos familjefar — en familj, der fadern i dessa dagar dött och lemnat de sina i största fattigdom — inte kläder, inte mat åt sex hungriga magar — jag har varit der och tagit reda på dem — jag har sett eländet med mina egna ögon. Men det måste vara snar hjälp — se här, var så goda."

Hon har talat sig röd af ifver, hon går fram till en pulpet, doppar pennan i bläcket och nästan sticker den i handen på grosshandlar Möller.

Hållande andan af spänning, står hon på tå och ser öfver axeln, i det grosshandlarn med slängar af förargelse skrifver sitt namn och så en *etta* och en *nolla*. Han hinner inte lyfta pennan, förrän mamsell Klein med ett älskvärdt leende säger:

"Grosshandlarn glömde en nolla — så der ja — 100 var

ju meningen — och nu lika mycket af grosshandlar Bäckström — så, så ... kom bara ..."

"Kan mamsell Klein inte vara nöjd med 50?"

"Omöjligt här ... det går inte an att skämma listan ... mecenaterna först — sedan på slutet kommer småfolket med sina bidrag ... så der ja ... det tar sig riktigt stiligt ut..."

Hon viker ihop listan, sedan hon först betraktat namnen med samma hänryckning som en konstälskare erfar framför en tafla af första rang.

Hon tar emot pengarne och stoppar dem i någon af de många hemlighetsfulla fickor, hvaraf insidan af hennes kappa tycks bestå.

"Ja, och så får jag säga adjö och tacka så mycket för denna gången. Pengarnes användande skall jag noga redogöra för. När jag behöfver något en annan gång, tittar jag väl in igen — det är så angenämt att taga mot, der det gifves af ett godt hjärta. Farväl och tusen tack!"

Och så kunde hon gå outtröttligt från det ena stället till det andra, alltid mottagen med sura miner och med öknamnet "Listan" slängdt efter sig, sedan hon väl hunnit ut genom dörren.

Det var likväl aldrig för egen räkning hon begärde, ehuru ingen någonsin kom underfund med, hvad hon själf lefde af. Man visste blott, att hon hade en liten otillräcklig pension efter fadern, som varit embetsman, men för öfrigt var det en gåta, hur hon kunde lefva och existera. Hennes ömmande för alla nödlidande, hennes nit och energi gjorde, att komitéer och sällskap aldrig drogo i betänkande att anlita henne att gå med listor. Detta tycktes också vara hennes lifs uppgift, som hon aldrig svek. Ingen ovänlighet af dem hon begärde hos, ingen otack af dem hon hjälpt, intet förbiseende af dem som användt henne kunde någonsin förslappa hennes ifver. Hon brydde sig inte om, att man grälade på henne, skrattade åt henne och gifvit henne öknamn. Fick hon någon tack, såg hon besvärad ut och drog sig gärna tillbaka, fick hon ingen, tog hon det som skulle det så vara.

Men när hon så själf en dag, trött af ålder och brist, måste intaga sängen, var det ingen som gick med lista för henne. Hon fördes till lasarettet, der hon i den gemensamma salen bland en hop främmande kvinnor utandades sin sista suck.

"Hon är ju utsvulten", hade läkaren sagt om henne, och han visste knappt själf, hur bokstafligen sant det löst framkastade ordet var. Och likväl hade genom hennes händer gått tusenden till hjälp åt andra!

Ingen enda representant för de komitéer och sällskap, till hvars tjänst hon outtröttligt stått, följde henne till grafven.

Hon är längesedan glömd i den stad, der hon vandrade kring som en barmhertighetens engel, icke i "sida, hvita" kläder utan i sin urblekta, löjligt urmodiga drägt. Påminner man sig henne någon gång, är det för att få ett godt skratt, när man beskrifver hennes utseende och toalett eller berättar någon anekdot om hennes energiska tiggeri. Kanske är det dock någon som tycker, att hon var värd annat än ett skratt och som med ett medlidsamt leende säger:

"Stackars gamla mamsell Klein!"

Bokanmälningar.

Ingvald Lundset, Fra Akershus till Akropolis, Skildringar fra Stidierciser. (Utgifvet i 6—7 häften). Kristiania. Cammermeyer.

Det är ett kändt erfarenhetsrön, att reseskildringar finna en talrik publik och synnerligen liflig är ock verksamheten inom denna del af literaturen. Från de mest skilda håll, från aflägsna världsdelar och från Europeiska land, ja äfven från olika delar af vår egen Skandinaviska Nord, från Människoätarens land och våra hufvudstäders salongslif samlas intrycken och meddelas åt den stora allmänheten. Af mycket skiljaktigt intresse äro dessa skildringar, alltför ofta låter författaren sin personlighet blifva det förnämsta, kring hvilket allt, främmande förhållanden och människor gruppera sig, och kanske är denna personlighet sådan, att man icke skulle hafva mycken lust att självmant göra hennes bekantskap. Att skrifva en reseskildring så, att det objektiva kommer till sin rätt, äfven när det skildras såsom det blifvit sedt med författarens ögon, är svårt. Det gäller ytterst att kunna se, att finna hvad som är värdt att se.

Af dr. Lundsets reseskildring har jag ej sett mer än det första häftet, i hvilket hans grekiska resa omtalas. Den som vill få en föreställning om minnena från den antika konsten i Grekland, bör vända sig åt andra håll. Dessa minnen hafva icke utgjort föremål för dr. Lundsets specialstudier. Han har deremot inlagt stor förtjänst om utredande af de förhistoriska förhållanden, på hvilkas bas den grekiska kulturen växte upp och blomstrade. Dessa tidiga perioder äro ännu för en stor del af allmänheten obekanta och till dem får läsaren i den norska författaren en älskvärd ciceron. H. H—d.

Bland Människoätare. Fyra års resa i Astralien af Carl Lumholtz. Öfversättning från norskan. Norstedt & Söners förlag. Författaren har såsom stipendiat från Universitetet i Kristiania för zoo logiska forskningar rest i Australien, och han för oss följaktligen in i en helt ny värld. Han har egentligen beskrifvit Norra Queensland, der han långa tider bott bland Australnegrerna, jordens lägst stående folk, människoätare utan något som helst gudsbegrepp, en race hvilken genom kolonisationens utbredande tyckes dömd att utrotas och försvinna. Man vet icke hvilket man mest skall förvåna sig öfver, författarens förmåga att utan att duka under lefva dessa vildars lif och äta deras osunda föda, eller hans mod att alldeles ensam månader igenom utsätta sig för faran att blifva slagtad och uppäten. När man dag för dag följer honom i dessa buskskogar blir man slutligen så intresserad af hans expeditioner för att fånga denna "Jarri" (Komorbori jarri), som han förgäfves söker i tre månader, att man delar författarens glädje, när slutligen ett par svarta komma släpande med ett exemplar, och när man slutar boken, har man så lefvat sig in i detta okonstlade, barnsliga, grymma, otacksamma folks vanor och dagliga lif, att man med författaren känner en viss smärta att lemna det att förgås genom civilisationens för dem så förderfliga inverkan. Boken är försedd med en mängd vackra illustrationer och värdefulla vetenskapliga upplysningar.

Ben Hur. En berättelse från Kristi tid af L. Wallace. Öfversättning af A. Boggiano. M. W. Wallbergs förlag. Denna bok som sett dagen i Amerika har till författare en amerikansk general, hvilken lär arbetat på densamma i tjugu år. Också har resultatet af de studier och forskningar hvilka nödvändigtvis måst föregå ett sådant verks nedskrifvande blifvit storartadt. Det förefaller ofta, när den ena mäktiga taflan efter den andra rullas upp på ett lugnt, ädelt, nästan fridfullt sätt som om författaren fört pennan under en öfvernaturlig inspiration. Detta är särdeles fallet i början — exempelvis de vise männens möte och natten i Betlehem.

När längre fram berättelsen tager en mer romantisk rigtning blir intrycket ett annat, men boken förlorar icke i intresse, och vi se såsom såge vi det värkligen, den tidens mångfärgade och brokiga lif draga oss förbi. Den kunde visserligen vara något mindre omfångsrik och uttänjd, men vi hoppas att bokens volym icke må afskräcka allmänheten från att taga kännedom om de skatter den innehåller.

T. B.

Klädsömnad, handledning i måttagning, mönsterritning och tillklippning af fruntimmerskläder af fröken Hulda Lundin, är en bok, som genom redig uppställning, precision och insigt i ämnet jämte tydliggörande teckningar bör blifva välkommen så väl som hjälpreda vid skolundervisningen som i hemmen. Kunde den leda till att unga damer själfva började sy sina kläder, hade den i sanning uträttat ett stort verk.

Från Riksdagen.

Då ännu någon tid återstår före afslutandet af innevarande års riksmöte, må blott i korthet här omnämnas några af de hittills afgjorda frågor hvilka närmare beröra kvinnans intressen. Det knappt tillmätta utrymmet medgifver inga detaljerade referat, blott ett meddelande af de vunna resultaten. Angående kvinnans inväljande i fattigvårdsstyrelse och skolråd har en något utförligare redogörelse blifvit lemnad i föregående häfte.

Ett förslag som gäller utbildandet af sjuksköterskor vid länslasaretten för att afhjälpa bristen på sjukhjälp i landsorten vann den 1:sta, men ej den 2:dra kammarens bifall. Denna fråga torde dock, att döma af dess behandling, vara bland dem som återkomma. — Detsamma torde kunna sägas om ett förslag till undervisning i kvinlig slöjd, hvarom motion väckts i 2:dra kammaren, hvilken afslogs. — Upphäfvandet af prostitutionens reglementering, hvilken fråga förekom i 1:sta kammaren, afslogs efter en lång debatt; 22 ledamöter af 2:dra kammaren gjorde samtidigt en anmälan hos justitiekanslern om afskaffande af nu gällande undantagslagar i denna sak. — Angående ålderdomsunderstöd till lärare och lärarinnor i småskola och mindre folkskola, beslöts en skrifvelse till K. Maj:t för utredande af lämpligaste sätt och vilkor. — Till främjande af nykterheten, en fråga som i så hög grad indirekt och dessvärr äfven ofta direkt berör kvinnan, har anslagits 25,000 kr.

Lagen om skydd mot yrkesfara antogs efter långvariga och sakrika öfverläggningar, hvilka tilldrogo sig allmänhetens synnerliga intresse, särskildt hvad beträffar fabriksinspektionen. En bland dem som kraftigast verkat för denna sak har nu vid inträffad ledighet blifvit af hufvudstaden vald till riksdagsman.

Dagny har af en person som vill vara onämd emottagit femtio kronor för att bekosta för tidskriften möjligen nödvändiga öfverloppssidor. Ehuru för gifvarinnan okänd, får särskildt redaktrisen för denna oväntade uppmuntran hembära sitt innerliga och hjärtliga tack.

Fredrika-Bremer-Förbundets meddelanden.

Fredrika-Bremer-Förbundets Vårsamkväm var besökt af nära två hundra personer och egde rum i Frimurareordens lokal. Som Bibliotekarien Wieselgren, hvilken lofvat hålla ett föredrag, af illamående var hindrad att komma, intogs hans plats af Professor O. Montelius, hvilken lemnade några intressanta meddelanden från det nya Grekland, belysta af ett stort antal utmärkta fotografier.

Derefter uppläste redaktören D:r S. A. Hedlund några af Fredrika Bremer skrifna bref.

Härpå följde sång af en musikälskare, deklamation af fröken Thekla Åhlander, samt efter supén åter sång, då en musikälskare med guitarr-ackompagnement föredrog franska och italienska visor samt Bellmans-sånger.

Herr Jakob Kulle hade utstält några väfnader, prof på svensk konstslöjd.

Stämningen var liflig och först efter midnatt åtskiljdes sällskapet.

Å *Förbundets byrå* äro under *mars månad* anmälda:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 14, lektioner 10, biträden i hem 3, biträde i affär 1, s:a *28*.

Arbetssökande: lärarinnor 25, lektionsgifvare 2, värdinnor och biträden i hem 8, kontors- och skrifbiträden 8, sjuksköterskor 2, s:a *45*.

Arbetsområden för kvinnor.

(Forts.)

I förening med Praktiska Arbetsskolan för Barn och Ungdom (s. k. Palmgrenska skolan) öppnades hösten 1880 ett *seminarium för utbildande af slöjdlärare och slöjdlärarinnor* och pågår fortfarande.

Omkring 700 elever hafva under årens lopp utexaminerats.

Slöjdseminariets undervisning omfattar:

a) snickeri, svarfning, träskulptur, fållning, stickning, knapphålssöm, stoppning och lagning, gröfre och finare sömnad, märkning, tillklippning, klädsöm, enkelt bokhålleri samt för dem, som så önska, flere slag af gammal svensk prydnadssöm, såsom opphemta-, vingåkers-, tvist-, platt-, krabba- och klumpsöm, knytning, knyppling, papparbeten, bokbinderi, gymnastik m. m.

b) fullständig kurs i Schallenfeldska metodens arbeten;

c) lättare ritningar i och för arbetenas utförande; kopiering af uppgjorda ritningar, afritningar af modeller m. m.

d) föredrag, samtal och öfverläggningar med eleverna, afseende att ingifva dem ett sant och verkligt intresse för handarbetets pedagogiska, fysiska och moraliska betydelse vid uppfostran;

e) besök i sådana skolor, utställningar m. m., som stå i något samband med undervisningens ändamål;

f) skyldighet för eleverna att en à två timmar dagligen meddela under lärarnes tillsyn undervisning i handarbeten åt större och mindre barn.

g) proflektioner under lärares handledning.

Eleverna skola såsom modeller för blifvande arbeten i deras resp. skolor medtaga de arbeten, som under kursen förfärdigats.

Vid kursens slut erhålles kunskapsbetyg. Den förvärfvade skickligheten gör eleven lämplig till skötande af lärare- och lärarinnebefattning i så väl elementarskola som folkskola, för små och stora barn.

Hvarje öfningskurs kräfver en tid af 3 månader med 7 à 8 timmars dagligt arbete.

Två à 3 sådana kurser hållas årligen.

Pris 60 kronor för kurs.

Slöjdkurs för småbarnslärarinnor. I Eva Rodhes Praktiska arbetsskola i Göteborg kommer att till sommaren för lärarinnor anordnas en kurs i träslöjd, afsedd för barn från 4 till 8 år. Kursen kommer att omfatta en månad med en arbetstid af 6 timmar om dagen. Pris för undervisning och materiel 30 kr. Skriftliga anmälningar till kursen böra insändas före den 1 maj till föreståndarinnan (adress Göteborg). Som deltagarnes antal blir begränsadt mottagas endast vid skolor anstälda lärarinnor. Dagen för kursens början kommer att framdeles bestämmas. Vi kunna icke nog starkt fästa uppmärksamheten på detta af många önskade tillfälle att närmare studera den äfven i utlandet högt värderade slöjdundervisningsmetod för yngre barn, som blifvit utarbetad och kommit till användning vid den af fröken Rodhe ledda framstående läroanstalten. Forts.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. *I telegrafverkets undervisningskurs* för kvinliga elever, hvilken pågår vid telegrafverkets härvarande undervisningsanstalt, deltaga tretio lärjungar.

Kvinliga tandläkarestipendiet. Till stipendiet å 300 kronor från fru Wilhelmina Hiertas stipendiefond, afsedd till understöd åt obemedlade kvinnor, som egna sig åt tandläkareyrket, hade ingen sökande hos medicinalstyrelsen anmält sig vid ansökningstidens utgång.

Kvinliga stipendiater. Läkarekollegiet har till stependiater å fröknarne H. och A. Hiertas fond utsett medicine studerandena Anna von Hall, Thora Granström och Sigrid Molander.

Kvinnan vid järnvägarne. Helt nyligen utnämdes till ordinarie stationsskrifvare vid statens järnvägstrafik fröken Anna Wallin, en dotter af aflidne trafikchefen Wallin.

Ytterligare 12 kvinnor inneha sedan många år tillbaka ordinarie anställning vid statsbanorna och af dessa icke mindre än 7 vid trafikafdelningen.

Dessutom tjänstgöra å olika stationer ett flertal kvinnor såsom extra biträden.

Stockholms barnmorskesällskap har firat sin 4:e årsdag. Sällskapets ordförande påpekade, hurusom sällskapet erhållit stöd och hjälp af åtskilliga personer. De 1,000 kronor, som skänkts af stiftelsen Lars Hiertas minne och hvilka möjliggjort grundläggandet af tidningen "Jordemodern", framhöllos som en särdeles välsignelsebringande gåfva. Vidare nämdes med tacksamhet dr Wretlind, utgifvaren af "Jordmodern", hvilken tidning väsentligt bidragit att höja barnmorskornas vetenskapliga insigter, samt dr Sondén, som kostnadsfritt föreläst vid de af sällskapet anordnade föreläsningarne om antiseptikens betydelse, till hvilka föreläsningar samtliga Stockholms barnmorskor varit inbjudna. Att sällskapet erhållit fribiljetter till Stockholms arbetareförenings torsdagsföreläsningar, hvilka handla om människokroppen, omnämdes äfven såsom särdeles välvilligt.

Af sällskapets revisionsberättelse framgår, att kassabehållningen under år 1888 ökats med något mer än 500 kronor, så att den nu utgör 2,047 kronor.

Tidskriften "Framåt", som i Göteborg utgifvits af Albert Breinholm och Alma Breinholm-Åkermark, har upphört att utkomma.

Vid Nya Iduns samqväm höll fröken H. Lundin ett föredrag om yrkesskolorna i Paris såsom fortsättningskurser till folkskolan, hvilket gaf anledning till meningsutbyte i ämnet.

Den kvinliga ungdomens helsovård och intellektuella uppfostran var ämnet för ett nyligen af Professor S. Ribbing i Malmö Föreläsningsförening hållet föredrag. Talaren visade huru i stället för den unga flickans husliga uppfostran, som var nog, så länge hennes enda mål var det husmoderliga kallet, nu sattes en uppfostran i bokliga och andra kunskaper, som skulle göra henne rustad att förvärfva sitt bröd, i händelse hon ej komme att blifva familjemoder. Målet för den kvinliga uppfostran måtte under nuvaranda förhållanden vara att tillgodose *både* husligheten och yrkesdugligheten. Att förena dessa båda uppgifter utgjorde kärnpunkten i den kvinliga uppfostrans svårighet.

Talaren framhöll vidare den ensidigt intellektuella uppfostrans sanitära skadlighet framför allt för den unga kvinliga organismen och uttryckte såsom önskningsmål, att, under den tid då barnet utvecklades till kvinna, denna del af uppfostran måtte betydligt inskränkas, i stället för att, såsom nu sker, just då bedrifvas mest intensivt samt att den ålder, vid hvilken den unga kvinnan inträdde i utbildnings- eller yrkesskolan måtte sättas betydligt högre än nu, och mellantiden medföra ej blott intellektuel hvila utan ock en pröfning af anlagen, så att hvar och en komme på sin rätta plats.

Skandinaviska Sjömanshemmet i London, upprättadt af fru Agnes Welin, f. Hedström, har fått ett slags erkännande från de engelska

myndigheternas sida, i det att hemmet blifvit likstäldt med regeringens sjömanshem vid Wellsteet i fråga om att "skaffa" sjöfolk till engelska fartyg.

Hemmet var under förlidet år besökt af 1148 svenskar, 435 norrmän, 155 finnar, 73 danskar, 77 engelsmän och 59 tyskar samt af några ryssar, holländare, fransmän, spanjorer, österrikare m. fl.

Hemmet har f. o. m. i år utvidgat sin verksamhet. så att det numera erbjuder hjälp och skydd icke blott åt sjöfolk, utan äfven åt utvandrare från de skandinaviska landen och från Finland.

Föreningen för sjukvård i fattiga hem har haft sitt första årsmöte. Af årsberättelsen framgår att föreningen haft hos sig anstälda tvenne kunniga sjuksköterskor.

Sedan föreningen i oktober 1888 började sin verksamhet hade 58 sjukdomsfall blifvit anmälda. Af dessa hade 25 erhållit långvarigare vård och de öfriga en mera tillfällig hjälp, emedan man vid dessa senare fall genom att i tid använda lämplig behandling lyckats häfva det onda.

Sköterskorna hade hufvudsakligen arbetat under församlingens båda distriktläkare.

Ledamöternas antal uppgick den 31 dec. till 200.

Lars Hiertas minnes styrelse har vid sin ordinarie sammankomst beslutat, att bland andra anslag och understöd tilldela fröken Agnes Lagerstedt 1000 kronor, för att i London hos Octavia Hill taga närmare kännedom om dennas system att handhafva arbetarebostäder och fattigvård, samt fröken M. Tersmeden 500 kronor såsom bidrag till första anordnandet af en hygienisk slöjdskola för vuxna. Denna skola, öppen från och med april månads början, meddelar kurser i snickerislöjd, och förestås, förutom af fröken Tersmeden f. d. biträdande direktris vid Nääs slöjdlärareseminarium, af fröken R. Thorsen, som fördelaktigt vitsordats af Direktör Salomon på Nääs.

Första lärarinnan i Maria folkskola, fröken Ragnhild Brolinson, har af Lars Hiertas minnes styrelse erhållit ett understöd af 1000 kronor för att vid South Kensington seminarium i London inhemta metoderna för undervisning i matlagning i folkskolan, samt att taga kännedom om hur matlagning och hushållslära blifvit i Londons folkskolor genomförda. Fröken Brolinson har afrest till London.

Kvinnan vid universiteten. Sedan kvinnan år 1870 erhållit tillstånd att aflägga mogenhetsexamen, hafva 170 kvinnor begagnat sig af denna rättighet.

Följande akademiska examina äro af dem aflagda: Filosofie Licentiatexamen jämte gradualdisputation af 1, Filosofie Kandidatexamen af 9, Medicine Licentiatexamen af 1, Medicine Kandidatexamen af 3, Medicinsk filosofisk examen af 10.

Af *Drägtreformföreningens* vid senaste årsmöte upplästa berättelse framgick att föreningens verksamhet under året hufvudsakligen gått ut på att åstadkomma en försäljningslokal för hygieniska kläder. För öfrigt hade utarbetats koltmodeller, hvilka vid mötet förevisades

och gillades. Styrelsen hade dessutom anordnat möten för arbetskvinnor för att bland dem sprida kunskap om föreningens modeller.

Det belopp af *Letterstedtska donationen*, som testator stält till Vetenskapsakademiens fria förfogande för befordrande af särskildt maktpåliggande vetenskapliga undersökningar har akademien öfverlemnat till Professor O. Pettersson för anställande under hans ledning genom fröken A. Palmquist af undersökningar efter en ny metod öfver luftens kolsyrehalt.

Fjerde allmänna flickskolemötet kommer att ega rum i Stockholm nästkommande 12, 13 och 14 juni.

Kvinligt biträde vid uppsigt öfver skolundervisningen har man i Jönköping, der tillsynen öfver den kvinliga slöjdundervisningen utöfvas af för den samma intresserade damer i staden, åt hvilka skolrådet lemnat detta uppdrag. De besöka vanligen i tur och ordning slöjdskolorna hvar sin vecka.

Med flickskolans mål såsom ämne hölls den 21 mars i hotell Continentals stora sal ett diskussionsmöte, hvartill några af hufvudstadens pedagoger utfärdat inbjudning.

Diskussionen inleddes af fröken Anna Sandström, hvilken framhöll att *samskolan* borde rädda från många af de nu rådande bristerna i flickors uppfostran.

Åtskilliga talare anslöto sig till inledarinnans åsigt. Herr E. Beckman ansåg att större utrymme borde beredas åt *handaslöjden*, framför allt den enkla och nyttiga, samt åt *helsolära*. Lektor Almqvist framhöll att en verkligt *vetenskaplig bildning* vore önskvärd för så väl gosse som flicka. Lektor Palmgren betonade särskildt vigten af *valfrihet* i ämnen. Mot de anförda talarnes mening yttrade sig Lektor Humble, i det han ansåg att samskolan skulle vara för ansträngande för flickor och att den förbisåge den olikhet i kvinnors fysiologiska utbildning som flickskolekomitén påpekat.

Mötet var mycket talrikt besökt och de många sakrika anförandena följdes med lifligt intresse.

Finland. Senaten lär hafva beslutat hemställa om sådant tillägg i folkskoleförordningen att gemensam undervisning för gossar och flickor finge meddelas i städernas högre folkskolor, der lokala förhållanden sådant påkalla.

England. *Arkeologen, Miss Jane Harrison* i London, anses i England såsom en auktoritet i tydandet af inskrifter på grekiska urnor. Hon har flere gånger besökt Grekland.

Kvinnans anställning vid de offentliga biblioteken, som sedan lång tid tillbaka egt rum i England, har visat tillfredställande resultat.

En kvinlig "alderman". Befogenheten och lämpligheten af kvinnans deltagande i kommunala och offentliga värf har ingenstädes den allmänna oppinionen mera för sig än i England. Det bästa bevis derför är de tvänne damernas, lady Sandhursts och miss Cobdens, inväljande

i Londons "grefskapsråd", och "grefskapsrådets" utnämnande af miss Cons som "alderman", en befattning som aldrig förr beklädts af en kvinna. Valet är dock sedan öfverklagat.

Italien. *Kvinlig föreläsare vid atheneum i Bologna.* Signora Cattani har vid atheneum i Bologna börjat en föreläsningskurs i bakteriologi. "Första föreläsningen var", säger Bolognakorrespondenten, "besökt af ett stort antal studenter, tillhörande alla fakulteter, nyfikna att se en ung, vacker, blygsam och lärd kvinna, som fått den utmärkelsen att taga en vetenskaplig lärostol i besittning."

Signora De Catalii är utnämnd till professor i patologi i Pisa.

I Florens ha tvenne kvinnor anstälts såsom tjenstgörande vid kongl. biblioteket.

Polen. *Kvinlig veterinärläkare.* Enligt Österrikisk tidskrift för veterinärmedicin har en polsk fröken Stephanie Kruszewska, som aflagt en vacker examen vid veterinärinstitutet i Zürich, inlemnat en till vederbörande ställd anhållan om pröfning vid institutet i Warschau för erhållande af rätt att praktisera i nämnda stad.

I Warschau har ett apotek öpnats af en kvinna, och hela personalen utgöres af kvinnor.

Fröken Karolina Schulze från Warschau har på ett gläusande sätt promoverats till Medicine Doktor vid universitetet i Paris. Ämnet för hennes disputation var: "Den kvinliga läkaren i 19:de århundradet", hvilken afhandling är i öfversättning utkommen i Tyskland.

Asien. *Vicekonungens i Indiens gemål* lady Dufferin fick nyligen mottaga en deputation af 700 indiska damer, hvilka i en adress bönföllo om hennes hjälp för förbättrandet af kvinnornas ställning i Indien.

I Bengalen och Bombay anordnas för kvinnans högre undervisning talrika anstalter, hvilka mest besökas af infödda. En infödd kvinlig läkare har anstälts som öfverläkare vid "Dufferin Jenana-Hospitalet" i Kalkutta, och 15 unga Hinduskor studera medicin.

Amerika. *Medicine Doktorn, Mrs Dodds Dean* i St. Louis, valdes till president vid Förenta Staternas och Kanadas hygieniska kongress, som egde rum sistlidne höst. Det är första gången en kvinna valts till president vid en nationell kongress, bestående af både män och kvinnor.

Protest

att observeras af mödrar och barnmorskor.

Intet är mera glädjande än att se människor eller grupper af människor allvarligen sträfva att förbättra sig själfva och sin ställning genom att rentvå sig från hvarje fläck, som kan vidlåda deras anseende eller utestänga dem från den allmänna aktning, som tillhör hvar och en arbetare som aktar sig själf och sitt kall. En företeelse af denna art är den protest från barnmorskorna i en mindre stad, som ingått till medicinalstyrelsen, om hvilken protest "Jordemodern" meddelar följande:

Till Medicinal-styrelsen har inkommit en skrifvelse från två barnmorskor i en mindre stad, hvilka — sedan de fått kännedom om att en sömmerska från staden söker inträde vid barnmorskeläroanstalt och för detta ändamål fått *rent* frejdebetyg — upplysa, att sagda kvinna under de år hon bott i staden "fört en mycket dålig och lättsinnig lefnad". De skrifvande anhålla derföre, att den nämda ansökan afslås "för att ej nedsätta både barnmorskeyrket och kåren".

Skrifvelsens sanningsenlighet intygas under edlig förpligtelse af 16 andra personer.

Skrifvelsen har i medicinalstyrelsen blifvit bilagd ansökningshandlingen vid dess remiss till vederbörande barnmorskelärare.

* * *

Då man läser denna korta notis, gripes man ovilkorligen af den tanken, att de många olika barnmorskeföreningarne i landet borde kunna påräkna att *med dem förenade sig ett antal ansedda mödrar i syfte att understödja dem i deras sträfvan att vinna en aktad och betryggad ställning.* *S. L—d.*

Meddelanden om fria lärokurser för allmogen af S. H. Adlersparre.

Den med detta häfte följande bilagan innehåller plan, m. m. för *fria lärokurser för allmogen*, hvilka vi anbefalla till läsarens uppmärksamhet. Att planen än lämplig och af den vetgiriga allmogen mottages med sympati, visar sig af, att den nyss började lilla läroanstalten, hvilken är *samskola*, redan har 11 elever, från 12 till 17 års ålder, samt flera äldre anmälda till vintern. *S. L—d.*

Norrköping 1889, M. W. Wallberg & Comp. Boktryckeri.

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå,

5 Malmtorgsgatan, kl. 11—4.

Råd lemnas i juridiska, ekonomiska och hygiena frågor.

Upplysningar lemnas angående läroanstalter och arbetsområden tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets sjukkassa.

Äfven personer som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Anmälningar till deltagande i de af Fredrika-Bremer-Förbundet ordnade Hemstudie-kurser mottagas.

Byrån mottager anmälningar af nya medlemmar.

Byrån mottager prenumeration å tidskriften Dagny.

Anmälan.

Dagny, *som äfven under förlidet år utgått i en för våra förhållanden stor upplaga, skall fortfarande verka för* **Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende".** *Hon skall äfven följa den nyare literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversigter m. m.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af förbundet . . kr. 2,50
För icke medlemmar. . . . . . „ 4,00

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Norrköping 1889. M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN.

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

1889.

FEMTE HÄFTET.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: {**För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar „ 4,00.

Regina Pallin.



Under de sista dagarna af maj månad rådde tystnad och stillhet i Högre lärarinneseminariets och Normalskolans lokal, äfven under lofstunderna. Och detta var något ovanligt, ty den, som eljest under en af skolans lofstunder trädde inom läroverkens portar, möttes af ett nästan bedöfvande sorl: skratt och prat, sång och munterhet tycktes fylla hela huset. Men nu var det så tyst, så tyst. Man gick på tå och man hviskade, man stängde hvarje dörr så sakta, och utan att hafva manats af klockans ljud satt man på sin plats. Och om vi frågat den första lilla flicka vi mött, hvarför det var så tyst, så skulle hon med förundran öfver vår fråga hafva svarat: Fröken Pallin är sjuk. Och om vi stigit en trappa högre upp i Seminariets våning, så hade vi snart sett, att sorgen der blifvit bofast gäst. Det är icke fruktan för examen och betyg, som blekt de ungas kinder och lockat tårar i så många ögon — nej från fröken Pallins sjukrum har det budet kommit, att allt hopp är ute, och derföre har också all glädje flytt sin kos. På morgonen den 28 maj kom budskapet, att under nattens lopp hade den sjuka sakta och stilla förts öfver gränsen in i evighetens land.

De yttre dragen af Regina Pallins lefnad kunna tecknas med några få rader. Hon var till börden värmländska och skulle i år hafva uppnått en ålder af 55 år. Som barn fick hon sin undervisning i Karlstads förnämsta flickskola; under ungdomsåren vistades hon i Upsala, der hon genomgick de högre klasserna af den s. k. Klosterskolan. Derefter egnade hon sig några år åt enskild undervisning och kallades år 1864 till biträdande föreståndarinna vid Högre lärarinneseminarium. På denna plats verkade hon i jämt 25 år; och det är på detta verksamhetsfält hennes enkla lefnadssaga står skrifven i lefvande och oförgätliga drag.

Hvad var det då hon uträttade, denna stilla kvinna, som först efter sin död kommit att höra offentligheten till? Jo, hon vann öfver den ungdom, som var anförtrodd i hennes

vård, ett inflytande så starkt och så varaktigt, som blott de utkorade af ungdomens ledare lyckas vinna. Och detta inflytande missbrukade hon aldrig ett ögonblick för att åt sig själf låta tända förgängliga rökoffer. Nej, sin makt öfver de unga använde hon så, att hon tog dem vid handen, en och en — Regina Pallin hade aldrig brådtom, hon gaf sig alltid god tid — och förde dem in på arbetets och pligtens väg. Ty hon visste själf och lärde derföre sin ungdomsskara, att den, som skall uppfostra andra, måste börja med sig själf. Och hvad hon framför allt sökte att utveckla hos de blifvande lärarinnorna var känslan af ansvar inför det kall, hvaråt de egnade sig. Dock gjorde hon aldrig pligtens väg tung och mörk. Nej, seminarielifvet var ljust och gladt och fullt af fröjdeämnen, det var elevernas samstämmiga vittnesbörd.

Regina Pallin fanns ständigt bland sina lärjungar. Hon skänkte dem i rikt mått icke blott kärlek och deltagande, utan ock helsosamma råd och kraftigt stöd. Med sitt sant kvinliga väsen hörde hon nämligen vida mer till deras antal, som gifva stöd än till deras, som begära ett sådant. Också anlitades hennes klara omdöme och rika erfarenhet flitigt af de unga, ej blott då de ännu voro Seminariets lärjungar, utan äfven sedan de lemnat den egentliga lärotiden bakom sig. Från skilda bygder i vårt land gingo osynliga trådar till Regina Pallins stilla hem, och de trådarna voro starka, ty de voro spunna af den varmaste tillgifvenhet och den djupaste aktning; ja, de voro så starka, att de blefvo till stöd för mer än en ung kvinna, då det gällde att vandra framåt på pligtuppfyllelsens väg.

I sin egen kamratkrets var Regina Pallin alltid medelpunkten. Till henne gingo vi ju alla så väl i glädjens som i sorgens stunder, och alltid kunde vi vara vissa om att mötas af det hjertligaste deltagande. Hon hade för sin omgifning blifvit så godt som ett samvete, och detta kunde hon vara, ty hon vandrade sjelf i ärlig sjelfpröfning inför Guds ansigte.

De utaf oss, som minnas den bortgångna, sådan hon var för ett tiotal af år sedan, de minnas, att det vemodsfulla draget och det trötta utseendet ej alltid varit det förherskande i hennes väsen. Ehuru allvar alltid var grunddraget i hennes karaktär, kunde hon dock i den trånga vänkretsen vara glad och munter. Vi, som minnas förtroliga aftonstunder i

vår ”Regentinnas” förmak, vi minnas huru trefnad och glädje då strålade ut från hela hennes väsen. Ett godt skämt uppfattades alltid af henne, och sjelf vann hon sina segrar lika mycket med skämtets som med allvarets vapen. Hon var född med motvilja för hvarje offentligt uppträdande; detta hindrade henne likväl icke att högt skatta och sympatisera med kvinnor, för hvilka det var naturligt att verka på ett annat sätt och med andra medel, än hon sjelf gjorde. Men blef det klart för Regina Pallin, att det var hennes pligt att uttala sig, t. ex. vid ett styrelsesammanträde eller ett lärarekollegium, då gjorde hon det. Hon var då alltid väl förberedd, och hennes anförande var klart och öfvertygande. Också gick hennes mening i de flesta fall segrande igenom.

För de flesta af Dagnys läsare torde det vara bekant, att äfven yttre bevis på den kärlek och aktning, hvarmed Regina Pallin omfattades af sina lärjungar, kommo henne till del. Vi nämna blott stipendiifonden ”Regina Pallins minne” och det porträtt i olja af den saknade föreståndarinnan, som vid läsårets afslutning öfverlemnades till Seminariet. Såväl fonden som porträttet äro gåfvor från en del af Seminariets forna och nuvarande elever. Det är dock icke om dessa mer officiella gåfvor vi här närmast velat påminna, utan om de många små kärleksbevisen, som kommo Regina Pallin till del. Var det icke på hennes arbetsbord vi nästan alltid sågo vårens förstlingar och höstens sista blommor? Och till henne hittade ju rosorna vägen äfven midt i vintern. Och på hennes födelsedag — huru rördes icke våra hjertan till medlidande med de stackars postbuden och telegrafpojkarna, som måste springa med bud från när och fjärran!

Regina Pallins vänner sågo med oro och bekymmer huru hennes sjuklighet tilltog år från år. Arbetet, som var hennes glädje, började att kännas tryckande, och hon hade derföre hos Seminariets Direktion anhållit om tjänstledighet för nästa läsår. Denna anhållan beviljades dagen innan hon lades ned på den sjukbädd, från hvilken hon aldrig skulle uppstå. Hon hade fått tjänstledighet för alltid. —

Äfven efter hennes död kommo de små kärleksgåfvorna. Hvar och en ville räcka henne sin blomma, cch så hvilade hon, nedbäddad bland de många blomsterbuketterna. Så kom begrafningsdagen med en rikedom af kransar och blommor, som alla buro helsningar till den kära döda. De bud,

som blommorna framförde, hade ensamt kunnat teckna Regina Pallins lefnadssaga. Blommorna från Seminariets Direktion uttryckte "djup tacksamhet för en ädel lifsgerning"; från kamrater kom "ett tack för trofast vänskap och ädelt föredöme", och bland de många helsningarna från forna lärjungar var det en krans, som bragte tack för "moderlig kärlek."

På Regina Pallins begrafningsdag öfverlemnades af Seminariets rektor, Dr Julius Humble, en summa af 1000 kr., såsom gåfva till stipendiifonden Regina Pallins minne. Till samma fond hafva under de närmast följande dagarna af några bland Regina Pallins slägtingar och vänner skänkts omkring 300 kr. För att bereda en ung från Seminariet utexaminerad lärarinna, hvars helsa är vacklande, tillfälle att stärka sina krafter vid en brunns- eller badort, hafva andra vänner till Regina Pallin lemnat en summa af 500 kr.

Det spirar välsignelse i en ädel menniskas fotspår.

Lilly Engström.

En visa tryckt i år.

Flyg, dufna vinterfluga,
Från nordens snö och is,
Och surra, lätt att truga,
I skenet af Paris!
Tråd der din myggdans! Se, och hör,
Kinesa, kisa, köp och kör,
Böj knä för dagens gudar:
Très humble serviteur!

Förlåt, jag stannar hemma
Med andra fattighjon
Till vårens bolagsstämma
Och världsexposition.
Jag vet, att hvitt blir grönt behag,
Att död blir lif och natt blir dag.
Sök du ett bättre nöje,
Men inte reser jag.

Jag vet, att silfverfjärdar
Bli här safirer då
Och vintermolnets världar
Nymålas himmelsblå.
Hvar klippa blir arkitektur,
Hvar björk blir extrafin skulptur
Och sen — konsert i skogen
Med kostnadsfri natur!

Men söker du tekniken,
Begär du industrin,
Hvar finner du väl liken
Till vårens ångmaskin?
Hvar finner du en väf så mjuk
Till helgdagspynt och hvardagsbruk,
Som ängens brysselmatta
Och kullens kammarduk?

Du lätta vinterfluga
På vår tids sockerbit,
*Jag sänder från min smuga *)*
Till dig en helsning dit.
Mitt Marsfält är med skördar täckt,
Mitt Eiffeltorn bär furans drägt,
Min Boulanger är stormen
I seklets aftonväkt.

Z. T.

Ett stort mål.

Högt upp i de nordligaste delarna af Norge har en viljekraftig kvinna utfört ett arbete, som torde vara enastående i Skandinavien, och hvars frukter med all säkerhet komma att bereda hennes fosterland omätliga fördelar.

Hennes namn är Fru Adriane Öwre.**) Hon var den yngsta af en talrik familj i små omständigheter och måste vid helt unga år ut i världen för att själf förtjäna sitt bröd. Medan hon ännu var barn hade hos henne vaknat en brinnande lust för att odla växter, och hon begagnade sig af alla möjliga tillfällen, som erbjödo sig för att få tillfredsställa denna oemotståndliga åtrå. Sedan hon 1856 ingått äktenskap med en länsman, blef hon bosatt i Ledesby i Finnmarken, och der anlade hon vid sitt hem en liten trädgård, hvari hon odlade både grönsaker och blommor. Före hennes tid var trädgårdsskötsel någonting fullkomligt främmande för dessa trakter och Fru Öwres tilltag betraktades derför af befolkningen till att börja med såsom idel barnsligheter; men snart ändrade sig detta förhållande, hennes exempel manade till efterföljd och numera odlas allmänt i samma trakter åtminstone potatis till husbehof. Efter några år erhöll hennes man länsmanstjänsten i Karasjok, som ligger långt inne i landet, ett par mil från den ryska gränsen under 69° 15′ nordlig bredd. Fru Öwre lät ej afskräcka sig af en otacksam jordmån, utan upptog genast sin älsklingssysselsättning; och med sin vanliga ihärdighet har hon äfven der kommit åstad en trädgårds-

---

*) Finskt ord = vrå.

**) Se Norsk Havetidende årg. 1887.

skötsel, hvars resultat äro i hög grad öfverraskande. Hon kunde, som naturligt är ej i längden förblifva obemärkt, och sedan hon kommit i förbindelse med den om trädgårdsodlingen i Norge så högt förtjänte Professor Schübeler i Kristiania, har hon årligen genom hans försorg blifvit försedd med frön af hvarjehanda växter. Hennes försök dermed hafva så utfallit, att icke mindre än 350 prydnadsväxter hafva visat sig kunna med fördel odlas i Karasjok, och flere af dessa växter hafva t. o. m. lämnat mogna fröskördar derstädes. Men det är icke blott för sin egen del hon arbetat och sträfvat; hon har, hvad mera är, genom sitt föredöme, sina råd och anvisningar lyckats förmå äfven sina grannar, lapparne att försöka sig på trädgårdsodling.

Fru Öwre har genom sin lifsgärning visat, att trädgårdsskötsel kan bedrifvas med framgång så långt norrut som vid 69:de breddgraden; och hon har äfven visat huruledes man med en fast vilja, häget arbete och goda föredömen kan på en jämförelsevis kort tid förmå en för nyheter eljes obenägen landtbefolkning, att med kärlek och intresse egna sig åt det både inbringande och förädlande arbete, som trädgårdsskötseln erbjuder. Den erfarenhet, man vunnit genom hennes verksamhet, är för oss af så mycket större betydelse, som derigenom på förhand alla tvifvelsmål undanrödjas rörande möjligheten att bedrifva trädgårdsskötsel, hvar hälst det vara må i vårt land, der klimatet medgifver jordens odling för andra ändamål.

Att en mera allmänt förekommande trädgårdsskötsel vid menige mans hem skulle i ekonomiskt afseende medföra en ofantlig vinst för vårt land ligger i öppen dag. Funnes det vid hvarje bondgård, hvarje torp, hvarje arbetarestuga på landet en liten trädgårdstäppa, hvilken ovärderlig hjälp skulle icke husmodern kunna hämta derur för hushållet, och hvilken angenäm och på samma gång helsosam omväxling i den mångenstädes nästan uteslutande af potatis och mjölmat bestående dagliga kosten skulle icke derigenom kunna åstadkommas; för att icke tala om det nyttiga sätt att använda tiden, som genom trädgården skulle kunna beredas såväl barnen som familjens ålderstigna till gröfre utarbeten oförmögna medlemmar.

I de delar af landet, der fruktträd kunna odlas, kan det väl ej vara mer än en mening rådande om det goda, en träd-

gård kan medföra. Den obetydliga plats, ett fruktträd upptager, och det ringa besvär, som dess skötsel kräfver, äro af ingen betydelse i jämförelse med de stora fördelar man kan hafva deraf, sedan det hunnit en viss utveckling; och eger man några friska fullväxta fruktträd, kan man, så godt som utan några kostnader, nästan årligen räkna på att inhösta skördar, som, vare sig man är i tillfälle att förvandla dem i penningar eller ej, hafva ett oberäkneligt värde. Frukten kan, likasom bären från buskarna, på många olika, lätt utförbara sätt bevaras eller beredas för framtida bruk; och derigenom blir den nytta, som hushållet kan göra sig af trädgårdens alster, icke inskränkt endast till mognads- eller skördetiden, utan den kan utsträckas till hela året, ja t. o. m. ännu längre.

Såväl fruktträden som bärbuskarne utgöra föröfrigt, om de vårdas väl, verkliga prydnadsväxter af första ordningen. Svårligen kan man se något vackrare, någonting praktfullare, än fruktträden, när de på försommaren stå inhöljda i sina hvita rödskiftande blomsterskrudar; och när deras grenar om hösten nedtyngas af svällande, guldgula eller rödblommiga frukter, kunna de väl uthärda täflan med hvilka andra prydnadsväxter som hälst. Huru ofta förekommer ej en eller annan obegagnad plats invid stugan, der mycket väl ett fruktträd eller en bärbuske skulle kunna planteras; och alla nakna, fula väggar och murar, som ligga emot solsidan, huru mycket bättre skulle de ej taga sig ut, om de i stället vore till någon del skylda genom några spalierträd. Det är ingen svår konst att odla och sköta sådana träd, men de hafva den stora fördelen med sig, att de kunna odlas längre norrut än fristående fruktträd.

Visserligen kunna icke fruktträd uthärda klimatet öfverallt i vårt land, men bärbuskar och köksväxter kunna odlas långt upp i landets nordligaste delar, blott man förstår att välja sådana sorter, som utveckla sig på kort tid; och erfarenheten har redan gifvit vid handen, att trädgårdsalsterna i allmänhet blifva välsmakligare, få mycket mera arom, ju längre norrut de frambringas.

Om den trefnad och det behag, som alltid hvilar öfver det lilla hemmet, när stugan omgifves af några, om ock anspråkslösa blomsteranläggningar, är öfverflödigt att orda.

Blommorna behöfva ingen förespråkare, de tala själfva med sitt färgrika språk tillräckligt kraftigt för sin sak.

Att sysslandet med växtodling, vare sig det sker för nyttan eller för nöjes skull, har ett förädlande och uppfriskande inflytande på sinnet kan väl svårligen förnekas. Den som ständigt umgås med sina växter och med vaket sinne följer dem i deras utveckling från det första uppspirandet tills de uppfyllt sin bestämmelse, kan ej undgå att få blicken mer och mer öppen för naturen; och ju längre man lyckas tränga in i dess hemlighetsfulla skattkammare, desto mera hänföres man af de rena fröjder och njutningar, som ett närmare umgänge med naturen alltid förmår skänka. Säkert är också att en trädgård, stor eller liten, alltid gör hemmet kärare för sina innehafvare, hvilka kunna der söka den förströelse, hvaraf människosinnet alltid i större eller mindre grad är i behof och i den mången gång finna en afledare från mindre förädlande nöjen och tidsfördrif. Att väcka den stora allmänhetens håg för en så välsignelserik sysselsättning, att arbeta derpå att inom en ej allt för aflägsen framtid hvarje gård, hvarje stuga på landet, äfven den obetydligaste backstugusittares, skall varda försedd med ett eller annat fruktträd, några bärbuskar, några blommor och ett litet trädgårdsland utanför sina knutar, är derför för visso ett af de vackraste mål en fosterlandsvän kan uppställa för sig att arbeta och sträfva för.

Men, huru skall ett så omfattande mål kunna ernås? Hvem skall utföra ett sådant storverk?

Jo, likasom hittills i de trakter, der trädgårdsodling mera allmänt förekommer bland allmogen, det i de flesta fall är deras kvinnor, hvilka tagit initiativet dertill, så är det allt fortfarande den svenska kvinnan det tillkommer att föra denna fosterländska sak fram till seger. I de små hemmen är det hustrurna, som skola lära sig, huru trädgården bör ordnas och skötas, det är dem det tillkommer att med barnens och de gamles hjälp så, plantera, rensa och skörda, under det männen, hvilka icke hafva eller anse sig hafva tid med dylikt, äro upptagna af vigtigare grofarbeten; och det är de bättre lottades uppgift att dertill uppmuntra allmogens kvinnor, att gå dem tillhanda med råd och dåd, att hjälpa dem med anskaffandet af fruktträd, bärbuskar m. m., att lära dem de bästa sätten att använda trädgårdens alster i hushållet

o. s. v. — med ett ord att hvar i sin stad följa det storartade och framgångsrika föredöme, som Fru Adriane Öwre deruppe i Finnmarken i trots af en styfmoderlig natur gifvit alla nordens för vårt folks utveckling och förkofran i sedligt och ekonomiskt afseende ömmande kvinnor. Det är en stor uppgift för den svenska kvinnan, som här föreligger; att hon, om blott viljan finnes, skall lyckas genomföra den, derom är intet tvifvel, ty när kvinnan allvarligt sätter sig något före, lärer hon icke gärna låta sig afskräckas af de hinder, som resa sig i hennes väg; — så lär oss åtminstone århundradens erfarenhet; och att ett upprop till Sveriges kvinnor att egna någon del af sina krafter och sina sparpengar till förverkligandet af ett så ädelt och behjärtansvärdt syfte som detta icke skall vara gjordt förgäfves, derpå tviflar minst af alla

Vertumnus.

Till ofvanstående artikel, hvilken med mycket tillmötesgående blifvit för tidskriftens räkning författad af en om trädgårdsskötseln särdeles förtjänt man, torde några ord få tilläggas. När man af sitt hela hjärta ifrar för en idé, så är det oskattbart att få den uttalad så varmt och så uppfordrande som här ofvanför skett, och man hoppas och tror att orden icke skola förklinga utan gensvar. Men när tiden går så börjar man misströsta och tvifla, man fruktar att intrycket skall plånas ut af andra, hvilka i våra dagar så rastlöst jaga hvarandra, man börjar fråga sig själf: hafva dessa ord af en fosterlandsvän också verkligen lyckats att förvandla intrycket till handling — till sparsamhet, till flit, till allt det som fordras för att sätta den angifna planen i verket? Finnes det här och der i landet några kvinnor, som redan nu börja förmå fattiga arbetares mödrar, hustrur eller barn att gräfva jorden kring stugan för att bereda den till höstens plantering, till hvars inköp de redan börja samla medel?

Sådana frågor skola komma af sig själfva medan sommaren går och Dagny tiger. Den verksamhetsdag som gifves hvarje människa är så kort. Man måste gripa tiden i flygten, om man verkligen vill uträtta något. Hvarje år som förspilles är en stor förlust, desto större ju större målet är. Låten mig derföre ställa en bön till Eder, I kvinnor, som möjligen länge hyst samma önskan, men icke kommit er för att sätta den i verket, den bönen att i höst till Dagny sända en uppgift på de träd och buskar I lyckats få satta invid de fattiges bostäder.

Skulle jag få veta att, låt oss säga blott femtio fruktträd blifvit

satta i den svenska jorden, hvilka icke utan detta upprop hade kommit dit, så skall jag glädja mig öfver att mitt arbete i denna tidskrift icke varit utan frukt, och jag skall med stor tacksamhet anteckna antalet i mitt sista årshäfte af Dagny.

A. K—dt.

Balder.

För den, som blifvit riktigt uttröttad af det febrila lifvet i en hufvudstad, der det ena intresset efter det andra sticker fram med hundra hufvuden, der musikaliska och intellektuella frestelser och filantropiska pligter öfverallt taga tid och krafter i anspråk långt öfver förmågan, kan ibland en sjukdom blifva nästan välkommen. Man bäddas ner, rummet göres halfmörkt, de sjuka nerverna känna liksom om en sammetslen hand strök dem till ro, när denna härliga tystnad fortfar timme efter timme. Läkaren kommer, undersöker, förklarar att det är ingen fara. Du behöfver bara stillhet, får ej oroas, ej taga emot någon. Han ger sina föreskrifter till din gamla trotjänarinna, tillsäger henne på det bestämdaste att hon håller tyst omkring dig, så blir allt snart bra igen. Och så nickar han och försvinner.

Och från denna stund ser du ingen mer än henne, som pysslar ibland omkring dig som en öm, tyst moder, men största delen af dagen är du ensam.

Tystnad! Ensamhet! Nej, hvilken lycka! Att med ens ryckas ur alla dina jägtande förbindelser till den öfriga världen! Att stillhet och ro i en hast blifvit dig en pligt, som du törs och får njuta, i stället för en lockande frestelse, som måste bekämpas — är icke detta oskattbart?

Och nu först känner du riktigt hur trött du är vid detta onaturliga, uppjagade lif, som är vårt århundrades pest. Ändtligen får du nu slippa lefva med i hvirfveln, du får tid att söka reda på ditt eget fattiga jag, att lyssna till de röster, som tala inom dig och som hittills döfvats af världsbullret. Du får tänka en tanke till slut, får samla dina intryck och erfarenheter och lefva dig in i dina minnen.

En enslig fluga surrar någon gång, bullret från gatan hörs bara som ett oredigt sorl, den svala luften i ditt sjuk-

rum är som mättad af musik, tystnadens härliga toner, hvarefter du så länge förgäfves längtat. Det är kanske ej så många, som ha öra för den sortens musik, och väl är det, ty den bjuds ej ofta i vår tid; men har man en gång fått örat öppet för dess skönhet, längtar man som en vansinnig efter den. Då du ibland midt i människolifvets oroliga myrstack plötsligt minns den, sådan du förnummit den någon gång i en stor, öde skog, eller uppe bland fjällen långt från människoboningar, eller vid det stora, oändliga hafvet, så kan du blekna af längtan efter dessa underbara harmonier, och du börjar nästan afsky hela det konstlade, bråkiga lif, du lefver och själf hjälper till att göra ännu mer inkrångladt. Men det der förstå människor i allmänhet ingenting af. De äro få som smakat tystnadens välsignelse.

Det ringer på tamburklockan! Någon söker dig. Betyder ingenting! Du ler i öfvermått af trygghet, ingen får störa dig, icke ens en helsning från den yttre världen. Isoleringen, stillheten, lugnet slår allt tätare ringar kring dig. Dagen skrider spårlöst fram, under det att tankar och minnen fylla din själ.

Minnen — ja, det är en underbar värld! Bilder dem själens öga ej sett på flere årtionden, barndomsminnen, dyka plötsligt upp med en förvånande klarhet, och der du nu i kvällens ljudlösa tystnad mönstrar dem med den mognade kvinnans kritiska blick, förefalla de dig så besynnerliga, nästan otroliga. Om du läste dem i en bok, skulle du kalla dem fantasifoster, och dock, det vet du så väl, ega de äkta verklighet och sanning. Men vi gamla glömma lätt hur tankelifvet ter sig i en barnasjäl. Vi tro icke att dessa lockiga små hufvuden vi se omkring oss hafva en värld för sig, och att, trots deras frimodighet, der finns en vrå i deras inre, dit vi aldrig intränga, kanske emedan de instinktlikt känna att "de stora" ej skulle förstå dem. Om barnasinnet inom oss själfva ej blifvit förtorkadt, skulle vi icke behöfva stå som främlingar inför barnen och deras drömvärld och både de och vi skulle blott vinna på denna öppenhjärtiga förtrolighet, som vågar gifva sig helt, utan fruktan för "de storas" öfverlägsna, medlidsamma småleende, som skrämmer och stinger. Ja, du är nästan rädd än i dag för de storas hån. Kanske tro de nu, liksom de skulle trott om du såsom barn berättat dina

intryck, att det är bara en saga. Nåväl, låt dem tro det! Du vet dock att den är upplefvad och sann från början till slut.

Du har plötsligt blifvit ett litet barn igen, en flicka mellan 8 à 9 år. Det är långt fram på våren och sista läsdagen i terminen. Men du sitter ej på skolbänken bland surrande kamrater, du sitter allena med en ung lärarinna i ett stort, trefligt läsrum med öppet fönster, genom hvilket nyutspruckna syréner nicka in till dig. Ensam! — ja, också der, redan i barndomen ensam, inga syskon, inga skolkamrater. Dina föräldrar, som ej egde något mera barn än du, ville ej skicka sin enda älskling till skolans faror, och så lärde du redan då, i de år då barn lefva flockvis tillsammans i ras och lek, att trifvas i ensamhet och befolka den med dina egna tankar och funderingar.

Utanför trädgården breder sig den skönaste sjöstrand, Vetterns strand, med sin mjuka, gulhvita perlsand, der du brukade bygga kanaler och sjöar, palats och trädgårdar. Men midt i din ensliga lek kunde du tvärstanna, fängslad, utan att du förstod hvarför, af taflan framför dig, Vettern med sitt djupblå vatten, sina hägringar, sina höga stränder — och der längst bort i norr Visingsö, enkom skapad för att förtrolla ett drömmande barnasinne. Ibland kunde ön ligga som en ljusblå strimma eller som en otydlig dimbild öfver vattenytan. En annan gång höjande sig med klara, bestämda konturer, för att slutligen liksom med ett trollslag komma så nära att du i det bländande solskenet kunde skönja de grönskande ängarne, kyrktornet, stugorna och bäst af allt Visingsborgs romantiska ruiner. Och Vettern själf! Finns det väl en stoltare sjö? Den är som hafvet, blånande och oändlig. Inga holmar, intet småkrafs. Bara stora linier, oändliga perspektiv. Och så nyckfull den är! På morgonen kunde den ligga spegelblank och vänlig, och fagrare och gladare syn ser ingen, än Vettern lugn och i solglans. Men plötsligt mörknar vattenytan, ett doft rytande begynner, och innan du vet ordet af piskas sjön upp i vreda böljor, som vräka sig skummande som hafsvågor in mot stranden. Fram emot kvällen saktar sig stormen, men under natten hör du ännu som tunga suckar derutifrån.

Men i dag är det godt väder och från läsrummets öppna fönster ser du ut öfver den lugnaste sjö, medan du begärligt lyssnar till mythen om Balder, som lärarinnan ger dig som

en afskedsbild att taga med dig in i sommarlofvet. När det nordiska barnasinnet första gången tager emot den nordiska gudasagan, oförberedt utan upparbetning, så sker det med samma känslor, som när det första gången medvetet möter våren. Hvem minns ej hur det kändes första gången i vårt unga lif, då vi riktigt uppfattade att det var vår. Vi hade ej läst skaldernas vårsånger då, visste hvarken hvad skalder eller vår ville säga, men den gyllene årstidens hela poesi dagades oskyldigt och oändligt barnafriskt för oss, långt skönare än vi sedermera kunnat förnimma det eller någon af jordens sångaresnillen förmått tolka det. Människohjärtat rymmer blott en gång i lifvet sådana omedelbara, daggfriska intryck.

Lärarinnan hade framställt Baldersmythen varmt och lefvande. Hon var ung och hade ej ännu slitit på sina krafter och sin förmåga att träffa barnasinnet, och lärjungens glänsande ögon sade henne, att hon var förstådd och att hennes berättelse gifvit ett lifsintryck.

Men klockan slår 12, påminnande om att det är tid att sluta och att tillsammans begifva sig till skolungdomens konsert i stadens kyrka, ty äfven för dem var det afslutning i dag och gossarne skulle fira den med att aflägga prof på sin sångarkonst.

Du hade aldrig förr bevistat en konsert, och redan blotta namnet väcker din stora undran. Kyrkan var fylld af åhörare, föräldrar, syskon och vänner till skolungdomen. Nu strömmar den första friska sången emot dig med den egendomligt skära gosstimbren i sig. Endast få röster hade hunnit öfver målbrottet. Hur du gripes och rycks med i sångens konstlösa rytmer! En helt ny värld dagas för dig, skön som Vettern, som våren, som Baldersagan!

Medan du lyssnar som förtrollad, betraktar du den unga skaran samlad i koret alldeles invid altaret. Du känner ej någon bland dem, och det var ju naturligt — dessa sjungande halfgudar höra väl ej jorden till. Hör, der tonar en ny kör, drömmande, klagande liksom hela skapelsens sorg vid Balders död. Men hvilket under! Bland de främste i sångarhopen står ju Balder sjelf lifslefvande, Balder i sin allra första ungdom, en lång, smärt ynglingagestalt, ljuslätt, finhyllt, med ett ädelt formadt hufvud och det äkta nordiska tycket öfver sig. Men det var ej det rika, blonda håret och

den ljusa hyn, som gjorde honom till Balder för dig, det var uttrycket öfver det blida anletet. Hur tydligt minns du det ej än i dag, fast 3 årtionden gått sedan du såg det den första och enda gången. Och nu kan du förstå det, fast du ej fattade det då, att det var denna renhet och själsadel, som lät barnet instinktlikt ana en Balder i den okände ynglingen, ana att derinom bodde krafter, som ville lefva och dö i ljusets och sanningens tjänst, ana att Loke skulle i honom få en mäktig fiende. Detta var det, som fängslade din fantasi, och som gjorde att dina undrande barnaögon ej mer lemnade honom och att hela konserten från den stunden fick en annan prägel. Den blef mänsklighetens, vårens, hela naturens offerfest till Balder, firad vid oskuldens och fromhetens altare. Och det låg ett segerjubel i ungdomsskarans Baldershymner, som tydligt talade om hoppet att denne nye Balder skulle lefva och aldrig nås af Höders pil och Lokes list och att allt som var af Asablod skulle blomstra upp med nytt lif och krossa Jötunernas slägte.

På hemvägen ville du ropa till alla du mötte: "Såg ni Balder? Vet ni att han kommit tillbaka från Hel till jorden igen"? — Men du anade att de ej skulle tro dig, fast det var ju så sannt, så sannt. Och så behöll du din glädje för dig själf, och ingen, som såg den lilla beskedliga, stillsamma flickan i detta kristliga samhälle, kunde drömma om att hon umgicks med så hedniska tankar.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Så gingo dagar och veckor och sommaren var nästan halfliden. Balder såg du aldrig, men hvad gjorde det, du visste att han fanns, att mänskligheten egde den ljuse, fromme Balder ibland sig, och du var så innerligt lycklig. Sommaren var ovanligt varm och full af klara, sköna dagar.

Så kom den dagen, du minns så väl. En het, strålande morgon; fram emot middagen en frisk bris derutifrån Vettern, men så en plötslig omkastning, hastigare och häftigare än vanligt. Inom få minuter hela himlen förmörkad, hela sjön i ljungande storm och åskans brakande så som du endast hört den dernere i Jönköpingstrakten bland de höga bergen. Nu var Thor riktigt vred deruppe i Thrudvagn, men nog var Loke också ute och dref ofog, ty det låg list med i denna häftiga orkan. Efter några timmars fruktansvärdt oväder, hvars make i våldsamhet icke ens de gamle

mindes, kom aftonen med hastigt klarnande himmel, naturen stillad och bara en konvulsivisk suck då och då utifrån sjön.

Människorna ilade som befriade fångar ut ur sina boningar och samlades gruppvis för att tala om de ångestfulla timmar, som nyss gått. På ett par ställen hade åskan slagit ner, fönster blåst sönder, tegelpannor lyftats från husen, o. s. v. Men hvad var allt detta emot olyckshändelsen med segelbåten?

"Segelbåten"? frågade många munnar på en gång.

"Ja, vet ni inte det? fiskar Ola har just kommit hem med den pojken, som räddades, den andre blef der han! Det var minsann inte den förste, som Vettern slukat."

Men hvad var detta för en sensationsnyhet? "Berätta, berätta!!!"

"Jo sir ni" — och berättaren bröstade sig själfbelåtet öfver att i en hast ha blifvit en vigtig person, — "sir ni, dä va' två våghalsar te skolpojkar, som gaf sej ut i en krake till segelbåt i middags, när det började blåsa friskt, och di va' komna halfvägs te Habolandet när orkanen bröt lös. Han, fiskar Ola, som rott i land i god tid såg dem han, hur båten kom susande och hur di styrde mot land för brinnande lifvet. Dä såg ut, som skulle den berga sej, men så när den va' bara ett par famnar från land, kom en riktigt vildsint by, vräkt'en åt sidan, så han fylldes mä vatten och sjönk som en gråsten. Den ene pojken kom opp igen och simmade som en hel karl och Ola mött'en en bit på väg i sin båt och fick'en i land, men den andre ble' borta — syntes aldrig till; han va' nog intrasslad i seglet han, stackare."

"Hvem var han då, hvad hette han?" ljöd det i korus.

"Jo, di sa han va son till orgelnisten i grannsockna å han va' bara inne öfver dagen för å helsa på en kamrat, å så gaf dom sej åf å segla. Annars gick han i storskolan här å var blefven student nu i vårase."

"Ja, jag vet", sade en röst ur hopen, "dä va' den der stiliga pojken med det granna, ljusa håret, han som sjöng så vackert och som dom sa' skulle bli en storkarl med tiden. Sicken skada att han skulle bli så kortlifvad!"

Ja, nu förstod du det! *Balder var död!*

Du sprang hemåt det fortaste du kunde, kvald af en hittills okänd sorg. Och der kastade du dig ner på golfvet

och gret, gret så der hejdlöst och öfvergifvet som endast ett barn kan gråta.

Men plötsligt repade du mod. — En lycklig ingifvelse! Ja, nu visste du råd! Och det bar af ut i trädgården. Solen hade just gått ned i en dunkel molnvägg. Kvällen var så skön och ljuflig som om ej sorg och ve funnes på jorden. Och du lutar dig med förhoppningsfullt, troende barnasinne öfver blommor och grässtrån, öfver halfinslumrade fjärilar och domnade myggor, ja, t. o. m. öfver den fula, skrämda grodan, som hoppar vid dikeskanten, och du ber och tigger och besvär dem, att de alla, alla skola gråta öfver Balders död, så lösa de honom tillbaka från dödsriket. Och blommor och grässtrån nicka bifall i aftonvinden och hela den regndränkta naturen gråter med dem.

Och din sorg blef läkt, genom det säkra hoppet att Balder skulle lefva upp igen, och det var ej mera ett sorgset, utan bara ett lyckligt och leende barna-ansigte, som månen såg slumrande på kudden, när han den natten tittade in i din kammare. —

Det är samma måne, som nu glider in med en hel ljusflod i ditt tysta sjukrum. Men du själf och allt omkring dig är så annorlunda. Hela detta underliga, romantiska barndomsminne blef småningom glömdt i lifvets brusande svallvågor och först nu efter årtionden har du, medan du lyssnade till tystnadens musik, letat fram det bit för bit. —

Men hur gick det med Balder?

Medan du var barn tänkte du att hela naturens sorg köpt honom tillbaka. Men det är längesedan du lärde förstå, att han var och förblef död. — Eller har du väl sett att din tids ungdom eger Balder ibland sig? Människorna ville ej förena sig i naturens tårar vid Balders död — derför kom han aldrig igen.

C. C.

Opportunitets Betraktelser.

Materialismen och lifsledan.

(Insändt)

Hvarje varelse, som icke får utveckla sig på det sätt, som öfverensstämmer med hans anlag och individualitet, eller ock beröfvas de för denna individualitet utmärkande organen, kan ej blifva det, hvartill han var ämnad, och känner sig för den skull otillfreds och olycklig. Fågeln, uppfödd med bundna vingar eller sedermera vingklippt, kan ej svinga sig med fröjd mot solen och skall ej låta höra sitt muntra kvitter. Likaså människan. Anglosachsen, uppfödd bland Australiens Papuas och saknande den kultur, som betingar utvecklingen af hans anlag kan ej blifva den intelligente, ingripande och högstämde personlighet, hvartill han af naturen var danad.

Hvad här gäller den animala världen och människan som världsborgare, gäller henne äfven såsom evighetsväsen. Uppväxer och fortlefver hon under förhållanden, hvilka kväfva eller missrigta utvecklingen af hennes anlag för ett högre lif än detta jordiska, får hon aldrig lära att bland varelsernas mångfald:

— — — "ensam utan like
Framstår mänskan och till dubbelt rike
Jord och himmel tar;" —

har man ej med nog eftertryck sagt henne att:

"mellan sorgens tårar lyser
Ett odödligt hopp;" —

då skall hon ej kunna utveckla sig till den harmoniska fulländning, som tillhör hennes normala personlighet. Människan är ett andeväsen, en dualism af ande och materia och står i förbindelse med "andarnes fader" Gud. Men försvagas eller slites sambandet, tager materien, sinnevärlden, den animala principen, eller hur man vill från olika synpunkter sedt kalla människans fysiska, sinnliga jag, öfverhanden och förkväfver andens lif, då kan människan ej mer mottaga "evighetsvinkarne" från den högre liggande världen; då blir hennes utveckling ensidig och förfelar sitt föresatta mål. Är detta händelsen med flertalet af befolkningen i ett visst land och under en viss tid, då går detta folk tillbaka i sin kultur, ty det har förlorat mer eller mindre af den egenskap, som betingar allt högre kulturlif: Andens herravälde öfver materien.

Det kan ej nekas att förhållandena i vår tid blottställa människorna i kulturländerna för faran af en sådan ensidig utveckling. De

äro utsatta ej blott för de frestelser till naturalism, som en mogen, i vissa fall öfvermogen civilisation alltid frammanar, utan också för det materialiserande inflytande, som vår tids trägna och framgångsrika naturvetenskapliga forskningar medföra. Det oaflåtliga arbetet med afslöjandet af naturlagarna, med underkufvandet af naturkrafterna, med förbättringar af vilkoren för människans fysiska tillvaro; alla dessa sträfvanden hafva dragit uppmärksamheten och intresset från de andliga spörsmålen. Den naturliga följden häraf har ej uteblifvit: bortseende från, ringaktning, ja förakt för, stundom förnekelse af den öfversinnliga världen, eller hvad man med ett modernt uttryck kallar ”*agnosticism.*” Dessa förluster på det högre lifvets område hafva varit de offer, som utgifvits för naturvetenskapens segrar.

Men ostraffadt offras ej höga sanningar. Vår civilisation stoltserar med sina upptäckter och uppfinningar, med sina förbättringar och sin fördomsfrihet, och hennes stolthet är så till vida berättigad. — — Men förbländad af sina framsteg, ser hon ej de svaga sidorna. Hon yfves öfver sina segrar inom materiens värld, men blir ej varse sina nederlag inom andens, och att hon, rik på världsligt vetande är arm på andligt lif, att hon oaktadt förbättrade fysiska lifsvilkor, dock är sjuk intill hjärteroten. Omgifven af allt, hvarmed konst och förfining rikedom och industri försköna lifvet, gripes kulurmänniskan af lifsleda; ty hon har förlorat den helsobringande känslan af att hennes lif är:

”af det stora, det drömmande hela en del,
Som förnimmer att skapelsen drömmer om Gud.”

Beröfvad tron på en högre tillvaro och de idéela magterna, söker hon förintelsen. Penningefursten, för hvilken alla de njutningar stå till buds, som kunna köpas för guld, ändar sitt lif med ett revolverskott; — snillet, som mottager hyllning af beundrande och tacksamma landsmän, kan ej uthärda en tillvaro utan odödlighetshopp; — ungdomen, omstrålad af lifsvårens solljus och med framtidsperspektivet för ögonen, vänder sig hopplös och lifstrött bort och slutar sitt knappt började lefnadslopp under järnvägslokomotivet. Och då sorgens, sjukdomens och nödens tider komma, finnes ingen kraft att fördraga, att uthärda pröfningarne, ty de röster som:

”hviska att stridens och smärtans mystér
Är fullkomningens vilkor och själarnes rätt”,

höres ej af den vid sinnesvärlden bundna anden.

Lifsledan griper ej blott honom, som i njutningar och nöjen på världens marknadstorg spelat bort helsa, välstånd och likars aktning, och som för att slippa tömma lifsbägarens drägg, gör slut på lifvet

själft; utan ock högre naturer, som missuppfatta och derför afsvärja kristendomens världsåsigt, men ej kunna undvara dess etiska höghet och religiösa känslolif. Tidsandans offer, värda ett bättre öde!

Symptomerna af denna sjukdom till döds visa sig tydligast på konstens område, hos pennans, penselns och mejselns män. Fantasiens söndagsbarn äro känsligast för tidsströmningarna och dragas lättast till botten af deras förrädiska hvirflar. Smittan har främst gripit litteraturen, som öfverflödar af skiftande bilder från den stora gruppen "Haablöse Slægter." Författarne täfla om hvem som skall öfverträffa den andre i skildringen af ett tillstånd närmast likt det moraliska och religiösa förfall, som följde på antikens blomstringstid. Man nästan frossar af sin moraliska vanmagt och sitt släckta evighetshopp, som en nervsjuk kvinna njuter af och närer sitt svårmod. Man tycker sig vara själsaristokrat, representant för sin tids framstegsparti och segrare öfver föråldrade åsigter, kälkborgerligt småsinne och dumma fördomar. Men denna självbelåtenhet är som en febersjuks fantasier, de aflösas af missmod, klagan, äckel och lefnadströtthet:

"Vi tacke gode gudar,
hvad namn man än dem gaf,
att stoftets tunga skrudar
vi alla lägga af,
att natt de döda hölja,
att morgon ej skall följa,
att trötta floder bölja
till sist mot mojnadt haf."

Visshet om dödsförintelsens hvila skulle alltså vara det mål, dit vår kultur för mänskligheten! Den vore då en självmördare på samma gång som en mördare af slägtet. Men kultur är lif och framsteg, och för den till döden, så är det derför, att den är sjuk, har öfvergått från framåtskridande till upplösning.

Hvari består sjukdomen? "Der religionen har förlorat sitt lif, der skall alltid kulturens mark vara undergräfd", säger en af våra ädlaste författare, och han tillägger: "Vår tids och vår bildnings enda räddning är det religiösa lifvets pånyttfödelse till klar och medveten självständighet. Denna pånyttfödelse kan icke vara fjärran, ehuru mellan oss och henne synes ligga en tid af andlig sönderslitenhet, gudsförnekelse och förtviflan." —

Redan klinga dock från utlandet öfver till oss röster, som tala om återvändande helsa, om nyuppväckt hopp och förtröstan, om ett tillfrisknande ej blott från otro utan ock från en tom och osjälfständig

auktoritetstro; — om ett hopp ej blott på Gud och odödlighet utan ock på personlig helgelse, utan hvilken ingen kan se Gud. Den gamla tron, renad från dess slagg! På sofringens produkt kunna lämpas skaldens ord:

"Och ny är himlen och ny är jorden
Och ny är himlens och jordens son."

Per Trygg.

Också en visa.

Så brådtom de hade, fågelmammorna inne i skogen, just vid uthuggningen, der det nästan fans ett bo i hvart träd. Dolda bland löfven, inne i stammens fördjupningar, nere vid marken, under buskar, emellan de stora stenarnes skrefvor, öfverallt funnos der små bekväma nästen; och öfverallt hade man brådtom. Ungarne började blifva så besvärliga, rigtigt öfverdådiga små sällar. De nöjde sig icke längre med att sträcka halsarne utom boets kant, de skulle balancera på den med sina stapplande små ben och vippa med de korta vingarne, ja, de började småkackla; det var inte nog med det förra "pip", "pip", det var som om pulsarne börjat slå och som om längtan gripit dem att sjunga och att flyga!

"Ack, de ungarne så ifriga de äro", suckade mammorna — men nu skulle de lägga sig, det hjelpte inte att säga emot, att påstå att de väl kunde hålla sig uppe till far kom hem med födan. Nej, — bolstrarne reddes med de små näbbarne — i säng skulle de.

Men tyst, hvad var det? Så underligt — här borta i skogens allra djupaste enslighet. — Hit kommer ju aldrig någon.

Det prasslar lätt på marken, solens sneda strålar falla på någonting ljust midt i det dunkla gröna, det mossigt bruna. Det är ingenting annat än en enkel blå klädning och en hvit halmhatt, men hvad hundra små fågelhalsar sträckas fram nyfikna och förvånade.

Hon kom glad och ung som våren, en smula flämtande efter den hastiga gången, hvilken han, som gick bredvid henne, haft svårt att följa, han som icke var hälften så vacker eller hälften så lätt och som dessutom haft det bestyret att

böja undan grenar här och der, men som såg så lycklig ut att de små fågelungarne nästan voro frestade att nicka åt hvarandra af förtjusning.

"Nå", — sade hon och vände sig hastigt om emot honom munter, rodnande, skalkaktig och uppfordrande.

Då han icke svarade, sade hon ytterligare: "Är det något särskildt vigtigt. Att begära af mig, att jag skall springa bort ifrån dem allesammans, det är nästan..."

"Ett enda ögonblick — just derföre att de alltid äro der allesammans — och så han den der rike — som jag afskyr..."

"Ah, — så styggt — det kunde jag aldrig tro", sade hon, "är det för att säga mig det — ?"

"Jag har ju inte mycket — !"

"Verkligen", sade hon med ett svagt försök till trots, men i hennes violblå ögon och i det halfva leende, som hastigt delade hennes röda läppar, lästes så tydligt som ord någonsin kunna uttrycka det: "Liksom det skulle göra det allra minsta — jag är visst inte van vid mycket."

"Då är det mycket värre med mig", sade hon. — "Jag har så många fel, jag."

Så hon skrymtade. Det sade hon, medan hon inom sig beslöt att bli fullkomlig, att lägga bort hvarenda liten odygdsunge, hellre än att göra honom ledsen.

"Fel", utbrast han och tankarne och känslorna brusade fram, så att rösten icke hann med alltsammans — "fel, åh när vi få vara tillsammans, så tänka vi aldrig på fel — eller vi uppfostra hvarandra, leda, rätta, böja hvarandra hela lifvet — dag ut och dag in. Jag ger dig mina fel, du får ta hand om dem, liksom om mig själf."

"Nej, nej", ropade hon förskräckt, — "jag kan inte uppfostra, bara älska, då vet jag att jag blir god. Jag vill inte vara din lärare — bara, *bara* din hustru." Hon smög sig intill honom och lade hufvudet tryggt invid hans bröst. Han såg in i hennes glänsande violblå ögon, som voro så fulla af förtroende och ömhet.

"Att man kan vara så lycklig", sade han, "att älska — att älska en enda i hela världen."

"Är det säkert det?" sade hon, fastän hon icke hyste det minsta tvifvel om den saken. Och till bekräftelse på sin fråga, smög hon armen omkring hans hals.

Då var det som när en orkesteranförare höjer sin takt-

pinne, och det bryter löst med ens. Det ljöd från löfven, från stammarne, från buskarne, från marken. Alla de små ungarne hade lärt att sjunga i ett ögonblick.

"Hvad var det?" sade hon häpen.

Ja — hvad var det? Det var visan om kärlekens sommardagar.

A. K—dt.

Fjärde allmänna flickskolemötet.

Vid det fjärde allmänna flickskolemötet, hvilket på inbjudning af Gustaf Sjöberg, Hilda Casselli, Lilly Engström, Julius Humble och Ernst Olbers skall ega rum i Stockholm den 12, 13 och 14 Juni 1889 komma följande allmänna frågor att diskuteras:

1. Bör den högre flickskolan så ordnas, att den omfattar sju ett-åriga klasser?

2. Böra vid de högre flickskolorna, der så ske kan, inrättas fortsättningskurser, och huru böra i så fall dessa kurser ordnas?

3. Böra i den högre flickskolan endast tvänne främmande språk få förekomma?

4. Är det lämpligt, att de allmänna läroverken i vissa mindre samhällen, enligt Flickskolekomiténs förslag, ombildas till samskolor?

5. Begagnar flickskolan de medel, som stå henne till buds, för att meddela sina lärjungar en i sann mening praktisk och hela personligheten omfattande bildning?

6. Vore det önskligt, att historieundervisningen ordnades i öfverensstämmelse med Flickskolekomiténs förslag?

7. Bör snickerislöjd förekomma i en skola för flickor?

8. Är det lämpligt, att vid de högre flickskolorna finnas förberedande klasser, och i så fall, huru många?

9. Huru långt bör det s. k. klasslärarinnesystemet tillämpas i den högre flickskolan?

10. Anses det önskvärdt, att alla skriftliga arbeten utföras på lärorummet?

I sammanhang med skolfrågor är det oss ett nöje att anmäla en pedagogisk tidskrift kallad Småskolevännen, hvilken tyckes på ett sär-

deles tillfredsställande sätt lösa sin uppgift att vara ett organ för frågor rörande denna afdelning af skolväsendet. Med vaken blick följer den hvad som tilldrager sig inom detta område, har goda referat från skol- och kretsmöten samt synes i allmänhet hylla sunda och goda åsigter i fråga om undervisningssättet, lärares ställning och pligter samt hemmens och komunernas skyldigheter gent emot skolan och dess lärarepersonal.

Kvinnokongresser i Paris.

I anledning af den pågående världsexpositionen i Paris denna sommar hafva anordnats kongresser i alla möjliga vetenskaper och sociala frågor. Bland dessa kongresser beröra två kvinnornas intressen. Den första af dessa kongresser kallas "*Congrès français et international du droit des femmes*" och skall ega rum från den 25—29 juni. Kallelsen till denna kongress, hvilken hade sitt motstycke vid expositionen i Paris 1878, har utgått från två i Frankrike befintliga sällskap: "Ligue française pour le droit des femmes" stiftadt 1869 och "Société pour l'amélioration du sort des femmes." Enligt programmet skulle denna kongress arbeta i *fem* afdelningar, nämligen: 1) historisk: Kvinnornas inflytande på de mänskliga samhällenas utveckling; 2) Ekonomisk: Undersökning af kvinnornas arbete och arbetslön i de olika länderna. Deras uteslutande från och deras tillträde till olika arbetsområden; 3) Moralisk: Undersökning af orsakerna till sedlighetens förfall och botemedlen för detta onda; 4) Juridisk: Upphäfvandet af lagar, som hålla kvinnan i omyndighet. I spetsen för denna inbjudning står Mr Léon Richer, en framstående jurist, som i flera år kämpat för att få den franska lagstiftningen ändrad till kvinnornas fördel och M:lle Maria Deraismes, ordförande i det andra af de ofvannämnda sällskapen. Redan i mars månad hade en mängd framstående personligheter från olika land anmält sig såsom deltagare och deltagarinnor. Främlingarne ega rätt att gratis deltaga i mötets förhandlingar. Förhandlingarne torde derföre blifva af största intresse. Det franska elementet kommer naturligtvis att blifva det betydligt öfvervägande och gifva sin egendomliga prägel åt förhandlingarne, med de skarpa

motsättningar som förefinnas i Frankrike i kvinnofrågan och i detta lands lagstiftning rörande kvinnan.

Den andra kongressen kallas: "*Congrès international des oeuvres et institutions féminines*" och skall sammanträda den 12 juli. Denna kongress står under statens beskydd och initiativet till densamma synes hafva utgått från åtskilliga inom filantropiska området betydande kvinnor. Programmet omfattar fyra afdelningar 1) Filantropi; 2) Pedagogi; 3) Konst, Vetenskap; 4) Civil lagstiftning, Kvinnans omyndighet, såsom maka, moder och såsom handlande. Åtskilliga af Paris pedagogiska och filantropiska inrättningar skola besökas af kongressens medlemmar. Meningen är att genom rapporter från olika områden och olika länder gifva liksom en exposé af hvad *kvinnan har åstadkommit*. Deremot synes man fäst mindre vigt vid diskuterandet af hennes rättigheter, ehuruväl detta ej torde vara uteslutet, att döma af den 4 afdelningen, hvilken likvisst ej innefattar mer än civila lagstiftningsfrågor Bland personer, som undertecknat inbjudningen och äro komité ledamöter märkes Jules Simon, M:e Bovet (redaktris af la Novelle Revue), Ernst Legouvé, M:e Benoit, medicine doktor M:e Koechlin Schwartz, ordförande i "L'Union des femmes de France", ordförandena i flere större välgörenhetsinrättningar m. fl. Vigt har i programmet särskildt lagts vid, att ingen politisk eller religiös tro bör afhålla från deltagande i densamma.

Styrelsen för den *första* kongressen har med stor tillfredsställelse hälsat underrättelsen om denna andra, synbarligen senare, påtänkta kongress. För hvar och en, som är intresserad af att kvinnans rättigheter utvidgas, är det af största vigt, att kunna visa hvad kvinnan under nuvarande i många afseenden tryckta förhållanden kunnat uträtta. Är detta värdt någonting, då har man ett bevis i sina händer, som är långt mera värdefullt än alla abstrakta demonstrationer, ett bevis till förmån för kvinnans begåfning och krafter.

Till representant för *Fredrika-Bremer-Förbundet* vid dessa båda kongresser har dess styrelse utsett filosofie doktorn fröken Ellen Fries.

Från riksdagen.

Sedan nu innevarande års riksmöte afslutats, återstår icke mycket att säga om utgången af de frågor som mer eller mindre direkt beröra kvinnans intressen. — Det mycket omtalade och omskrifna margarinförbudet kan ju i viss mån räknas som en hushållsangelägenhet, hvilken oaktadt båda kamrarne enats om densamma, ännu icke kan anses för afgjord. Regeringen har nämligen remitterat ärendet till flera myndigheter såsom tullstyrelsen, landtbruksakademin m. fl. och dessa hafva ännu icke aflåtit några yttranden. — Angående lagen om skydd mot yrkesfara må nämnas, att tre fabriksinspektörer komma att tillsättas, och synes meningen vara att dessa skulle så väl bereda sig för, som uteslutande egna sig åt sitt ansvarsfulla värf. — Den af Kongl. Maj:t föreslagna lagen om yttrandefrihet, sådan den af riksdagen blifvit modifierad, är f. n. under ompröfning hos Högsta Domstolen. — Vidare torde böra nämnas att döfstumundervisningen blifvit bättre ordnad, att frågan om fideikommissernas upphäfvande icke heller denna gång lyckades vinna 1:sta kammarens bifall, att den så länge sväfvande teaterfrågan nu tyckes närma sig en tillfredsställande lösning. Slutligen må nämnas ett förslag om varors kringförande till försäljning af hustru eller hemmavarande barn, hvilket särskildt för den lilla industrien och hemslöjden på landsbygden torde vara af betydenhet.

Den nya förordningen angående kvinnas inväljande i fattigvårdsstyrelse och skolråd är dock det för kvinnofrågan vigtigaste resultatet af 1889 års riksdag. Hvarje steg, om än så litet, som går i rätt rigtning må ju helsas med tillfredsställelse. Men det behöfves ännu mycken allvarlig sträfvan, mycken själfuppfostran å ena sidan, mycken själfuppoffring å den andra innan kvinnofrågans problem blifva lösta, så att det icke längre med rätt skall kunna sägas, att i samhällslifvet kvinnan är "et vor Herres stedbørn på jorden."

Fredrika-Bremer-Förbundets meddelanden.

Fredrika-Bremer-förbundets Årsmöte

egde rum i läkaresällskapets lokal den 20 Maj kl. 6 e. m.

Sedan utdrag ur årsberättelsen upplästs och decharge beviljats styrelsen, uppstod en liflig diskussion om ett af styrelsen väckt förslag, dels om den förändring af mom. 2 af § 4 i stadgarne att inträdesafgifter, i stället för att uteslutande kapitaliseras, skulle till halfva beloppet användas till betäckande af de hvarje år större utgifter förbundets ökade verksamhet betingar, dels ock om afförande från den nu enligt samma § bildade fonden af det belopp, kr. 493,75, som står bokfördt såsom organisationskostnad samt af så stor del af förbundets inventarietillgång, som styrelsen pröfvar lämpligt.

Mot detta förslag talade förbundets kassaförvaltare doktor C. Nyström samt fru Bolin, hvaremot fru Adlersparre, fröken Adelborg och hofintendenten Börtzell talade för förslaget, som slutligen antogs af mötet.

Härefter skedde val af styrelse, som utföll så, att de medlemmar, hvilka voro i tur att afgå, nämligen riksantikvarien Hildebrand, fru S. Adlersparre, fröknarna L. Engström och M. Forsell, d:r G. Sjöberg och fru S. Whitlock, återvaldes. Med undantag af redaktör E. Beckman, som undanbedt sig återval och i hvars ställe invaldes fru A. Kerfstedt, återvaldes de afgående suppleanterna, fröknarna G. Elfving och E. Fries samt fru Th. Gyldén, kapten Hubendick och professor P. G. Rosén.

Till revisorer och deras suppleanter återvaldes häradshöfding A. Lundvall, fru E. Odelberg, fröken M. Rossander, d:r V. Svedbom, revisionssekreteraren W. Uppström och fru S. Wising.

Efter förhandlingarne följde ett intressant och med lifligt bifall helsadt föredrag af fil. doktorn fröken E. Fries öfver ämnet: "några synpunkter för bedömande af kvinnans plats i historien."

Till sist upplästes ett af fru Adlersparre skrifvet längre anförande deri framhölls vigten af att antaga en till förbundet gjord inbjudan att genom ombud låta representera sig vid de blifvande kvinnokongresserna i Paris. Förslaget mottogs med bifall, något beslut fattades dock ej, utan öfverlem-

nades detta åt styrelsen. För att underlätta de ekonomiska svårigheterna utlofvade en af förbundets medlemmar 300 kr. såsom reseunderstöd; vidare möjligen inflytande gåfvor emottagas å byrån.

Mötet var ganska talrikt besökt, hufvudsakligast af damer.

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjukkassa

höll sitt årsmöte torsdagen den 25 April i förbundets lokal, 5 Malmtorgsgatan. Som den ordinarie ordföranden i styrelsen, professor Rosén var hindrad att infinna sig uppdrogs ordförandeskapet åt medicinalrådet Pontin. Efter uppläsandet af årsberättelsen, hvaraf framgick att medlemmarnes antal under året höjt sig till 136 samt att sjukhjälp utgått med 694 kr. 50 öre, meddelades ansvarsfrihet för styrelsen. Härefter utsågs revisorer för innevarande år öfverstelöjtnant C. E. Elfving och fröken H. Casselli samt till suppleanter fröknarna L. Borg och A. Dahlström.

Kassans styrelse har under året haft följande sammansättning: ordinarie styrelsemedlemmar: professor P. G. Rosén, ordförande, d:r C. Nyström, fröknarna A. Fabricius och A. Roos, medicinalrådet Pontin; suppleanter: professor O. Sandahl, fröken H. Lindberg (under året afliden) och fru F. Lybeck.

Styrelsen, som utses af förbundets styrelse, är för innevarande år återvald, och i stället för fröken H. Lindberg har invalts fröken Gabriella von Plomgren.

Å förbundets byrå äro under April månad anmälda:

Arbetsgifvare för erhållande af lärarinnor 13, lektioner 4, biträde med kontors- och skrifgöromål 3, värdinnor och biträde i hem 4. Summa 24.

Sökande: lärarinnor 26, lektionsgifvare 8, värdinna 1, sällskap och biträden i hem 8, kontors- och skrifbiträden 6, gymnast 1. Summa 49.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. *På Föreningens för gift kvinnas eganderätt* årssammanträde under byråchefen grefve H. Hamiltons ordförandeskap föredrogos först års- och revisionsberättelserna, hvaraf framgick, att föreningen, som nu egt bestånd i 16 år, för närvarande räknar 400 ledamöter. Efter frih. Stackelberg, som afgått med döden, och fru Lind af Hageby, som afsagt sig förtroendet, utsågos till *styrelseledamöter* fröken Cecilia Nauman och kand. H. Sohlman, hvarjemte hr A. Hedin omvaldes. Till styrelsesuppleant utsågs fröken G. Hjelmerus. Till *revisorer* valdes öfverstelöjtnant v. Koch och fru Lind af Hageby, med fröknarna A. Rylander och E. Fryxell till suppleanter.

Härpå höll jur. kand. *H. Sohlman* ett föredrag, deri han tecknade de skarpast framträdande konturerna af de senaste lagstiftningsreformerna i Norge, Danmark och Finland rörande kvinnans ställning inom äktenskapet i rättsligt afseende.

Riksdagsmannen hr *A. Hedin* lemnade derefter en liten öfversigt öfver gången af den nyligen hos oss lösta frågan om kvinnas rätt att inväljas i fattigvårdsstyrelse och skolråd.

Slutligen lemnade *ordföranden* en redogörelse för Högsta domstolens yttrande öfver nya lagberedningens förslag till lagstiftning angående äkta makars inbördes egendomsförhållanden.

Fältskärsexamen har aflagts inför förste stadsläkaren, doktor K. Linroth, af *fröken Hilda Carolina Pettersson.*

En högre bildningsanstalt för lärare och lärarinnor är ifrågasatt att inrättas i hufvudstaden. Det är den härvarande kretsen af föreningen Svenska folkskolans vänner, som tagit initiativet härtill.

Lärarinna är likstäld med lärare vid sökande af folkskolelärarebefattning. Derpå har man nu erhållit ett prejudikat. På förslag till en lärarebefattning vid flyttande folkskola inom Ragunda församling i Jemtland uppförde skolrådet tre manliga sökande. Lärarinnorna Agnes Göransson i Nälden och Katarina Jonsson i Anundsjö, hvilka äfven anmält sig som sökande till platsen, anförde hvar för sig klagomål hos domkapitlet deröfver att de icke erhållit förslagsrum.

Genom utslag fann domkapitlet, enligt hvad Svensk Läraretidning uppgifver, skäligt, med godkännande af besvären, ogilla det upprättade förslaget och det derpå grundade folkskolelärarevalet samt föreskrifva att skolrådet skulle upprätta nytt förslag med iakttagande af Katarina Jonssons och Agnes Göranssons rätt och derefter i laga ordning låta anställa nytt val.

Åtskilliga församlingsbor öfverklagade detta utslag, men K. M:t har den 25 sistlidne april förklarat skäl ej vara anförda, som kunna verka ändring i domkapitlets beslut.

Tekniska skolan i Stockholm har haft sin sedvanliga årsutställning med vidlyftig, i åtta stora salar framstäld uppvisning af ritningar, modelleringsarbeten i lera, gips och vax, dekorationsmålningar

och tillämpningsämnen för träskulptur, träskärning, konstsömnad, porslinsmålning samt gravyr i metall och ciseleringsarbeten.

Afdelningen för kvinliga lärjungar, der 306 elever varit inskrifna, har sina kurser i allmänhet likstälda med de manliga lärjungarnas undantagande de, hvilka icke egna sig för kvinnor, hvaremot andra äro tillagda, t. ex. konstsömnad, ämnad som kompletteringsämne för dem, som vilja utbilda sig till lärarinnor i teckning eller handslöjd.

Den högre konstindustriela afdelningens för manliga och kvinliga lärjungar stora och rikhaltiga utställning hade mycket af intresse att bjuda på: De till afdelningen hörande barnklasserna för utbildande af teckningslärare ha besökts af 188 lärjungar och skötts af 21 sådana lärarekandidater, dels manliga, dels kvinliga.

I Tekniska skolan ha i vinter 1,402 elever varit inskrifna, då barnklasserna medräknas.

Historiskt arbete. I dessa dagar har i bokhandeln utkommit en biografisk studie, stödd på vidlyftiga arkivforskningar öfver Axel Oxenstiernas son, rikskanslären *Erik Oxenstierna*, hvilken studie är författad af filosofie doktorn *Ellen Fries.* Samma förf. utgifver äfven f. n. en serie populära biografier öfver ”Märkvärdiga Kvinnor”, hvaraf ett häfte utkommit.

Norge. *Kvinlig farmaceut.* *Fröken Dahl* från Trondhjem aflade nyligen i Kristiania farmaceutisk ”medhjälpareexamen”, hvilken examen före henne ej aflagts af något fruntimmer i Skandinavien, säga norska tidningar.

Danmark. Dansk Kvinde Samfunds senaste årsberättelse meddelar att medlemsantalet nu är 907. Föreningen har såsom tillförene utvecklat en liflig verksamhet medelst föredrags hållande. År 1888 höllos 82 föredrag, hvaraf 60 af kvinnor.

Vidare har verkats för kvinnans deltagande i det komunala lifvet. 20,000 underskrifter under adresser i sådant afseende hafva samlats. För kvinnans tillträde till handtverk och andra nya arbetsområden har äfven arbetats. Den fond som för att understödja kvinnor, som önskade blifva handtverkare, blifvit samlad, har nu växt till 1,100 kr.

Vid fæstekontoret (för tjänstflickor), som började sin verksamhet med 1888 har arbetats med godt resultat. Ej mindre än 1359 tjänarinnor hafva genom kontoret erhållit anställning. Med detta fæstekontor har Fredrika-Bremer-Förbundet för de till Danmark utvandrande svenska tjänstflickornas räkning trädt i förbindelse. Vidare upptagas redogörelser för kretsafdelningen uti Aarhus och Aalborg.

Dansk Kvindelig fremskridtsforening och Dansk Fredsforenings Kjobenhavnskreds inbjuder intresserade från alla land till ett ”*Nordisk Vennemøde om Kvinde och Fredssagen* i Köpenhamn på Sortedamslund 15, 16 juni 1889. Mötet afser att förbereda till den å annat ställe i tidskriften omtalade kongressen i Paris samt för en fredskongress, som der skall hållas 23 juni.

Finland. Finsk kvinnoförenings årsberättelse meddelar bland annat att medlemsantalet i centralföreningen var 94.

Föreningens väsentliga verksamhet i praktiskt syfte hade utöfvats af dess arbetsbyrå. Denna hade förmedlat arbete dels för den bildade klassens kvinnor dels ock för tjänarinnor. Äfven till försäljning mottagas handarbeten och slöjdartiklar.

För tjänarinneafdelningen hade orlofsedelsblanketter utarbetats. Vidare redogöres för föreningens arbete för reformer i kvinnodrägten, för åvägabringande af sommarkolonier för meddellösa arbeterskor, m. m.

För kvinnans deltagande i stadsfullmäktigvalen hade arbetats med det resultat att nära en fjärdedel af kvinnornas röstetal varit begagnadt i Helsingfors.

Vid Washington kongressen hade föreningen representerats af fr. Alexandra Gripenberg.

Vidare upptagas berättelser för filialerna i Kuopio och i Viborg. Öfverallt synes lifaktig verksamhet råda.

Kvinnan vid universitetet. Med anledning af ständerpetitionen angående finsk kvinnas inträde vid universitetet har senaten infordrat universitetskonsistoriets utlåtande. Konsistorium har i princip tillstyrkt petitionen och nedsatt en komité för att inkomma med förslag angående kvinnans ställning vid universitetet samt i sammanhang dermed behandla en af de vid universitetet inskrifna kvinliga studerandena till konsistorium inlemnad ansökan om rätt att inträda såsom medlem i studentafdelning.

Samskolan i Finland. Senaten har hemstält om ett statsunderstöd af 6,000 mk. om året under 5 år för privata finska samskolan i Helsingfors. Öfverstyrelsen för finska skolväsendet har förordat fröknarna L. Enroths, W. Hjelts och L. Hagmans ansökning om rätt att nästa höst öppna en privat finsk *förberedande* skola för gossar och flickor i Helsingfors.

Privatlärarinnan M. Keinänens ansökan att utan hinder af sitt kön förordnas att bestrida lektorstjänster i tyska och franska vid reallyceer samt läraretjänster i samma språk vid klassiska lyceer har af senaten bifallits.

I Finland utgifvas numera två kvinnotidskrifter. ”*Hemmet och Samhället*”, utgifven på svenska språket af fröken Alli Trygg, afser att behandla frågor om uppfostran i hem och skola, kvinnans ställning inför lagen m. m. ”*Koti ja Yhteiskunta*” utgifves på finska språket af fr. A. Gripenberg. Tidskriftens syfte är att arbeta för höjande af kvinnans bildning, hennes plats i hemmet och i samhället. Artiklar rörande uppfostran, nykterhets- och sedlighetsfrågan komma att införas.

Tyskland. ”*Akademiska föreningens*” kvinnoafdelning (Berlin) har fått sig upplåtna trädgårdar och orangerier, tillhöriga en enskild person i Charlottenburg nära Berlin, till öfningsfält åt de unga flickor, som önska studera trädgårdsskötsel. Öfverträdgårdsmästaren skall leda

den praktiska undervisningen, hvarmed den vetenskapliga skall förenas, så snart företagets första svårigheter äro öfvervunna.

Samma förening har låtit utgå en inbjudan till grundläggande af en understödsförening för de kvinnor, som vilja egna sig åt köpmannabanan eller åt praktiska yrken. Inbjudningen har mottagits med stort bifall.

England. *Kvinnans politiska rösträtt i London.* I engelska öfverhuset hade lord Denham väckt förslag om den politiska rösträttens utsträckande till kvinnor. Vid förslagets första läsning förklarade premierministern lord Salisbury, att, ehuru han personligen hyste starka sympatier för ifrågavarande reform, han ansåg, att då förslaget afsåg underhusets sammansättning, det äfven borde först väckas i underhuset. Lord Denhams förslag afslogs derpå af öfverhuset.

Kvinnors valrätt till grefskapsråd i England. Appellationsdomstolen i London har stadfäst första instansens dom, hvarigenom lady Sandhursts val till grefskapsråd förklarades ogiltigt. Domstolen har motiverat sin dom dermed, att bestämmelserna för lokalstyrelsen icke särskildt, liksom de för fattigvårdsstyrelsen och skolrådet, förklara kvinnor valbara.

Amerika. *I staden Topeka i Kansas* ha, vid de sista valen, flere kvinnor än män begagnat sig af sin rösträtt. I flere andra städer inom Kansas har ett liknande förhållande egt rum.

Kvinliga dårar behandlas endast af kvinnor i dårhuset i Norristown, Pennsylvanien. Dr Alice Bennet har under sin vård mer än 800 sinnessvaga kvinnor.

Norrköping 1889. M. W. Wallberg & Comp. Boktryckeri.

Fredrika-Bremer-Förbundets Berättelse för år 1888,

det fjerde året af dess verksamhet.

Fredrika Bremer-Förbundet har under år 1888 fortsatt sin verksamhet i enlighet med det vid dess grundläggande faststälda programmet. På grund af det från allmänhetens sida allt jemt växande förtroendet har det varit förbundet möjligt att åt flere håll utvidga sitt arbetsfält. Nedan anförda uppgifter utvisa i hvad mån och i hvilka olika grenar detta kunnat ske.

Den ökade anslutning förbundet vunnit åskådliggöres genom följande siffror:

År 1885	var **medlemmarnes** antal	886
„ 1886	„ „ „	1185
„ 1887	„ „ „	1289
„ 1888	„ „ „	1381

* *
*

Styrelsen.

Vid årsmötet den 9 maj 1888 företogs, i enlighet med § 6 i stadgarne, val efter de sex ordinarie styrelsemedlemmar och sex suppleanter, hvilka voro i tur att afgå. Fru K. Bohman och bankdirektör J. H. Palme hade undanbedt sig återval; i deras ställe valdes till ordinarie medlemmar suppleanterna fröken A. Roos och revisionssekreteraren H. Rohtlieb samt i dessas ställe till suppleanter fruarna M. Arwidsson och J. Jolin. De öfrige återvaldes.

Förbundets styrelse har således under år 1888 haft följande sammansättning:

Ordförande:
Riksantikvarien *H. Hildebrand.*

Vice ordförande:
Hofintendenten *A. Börtzell.*

Sekreterare: Fröken *A. Roos.*

Kassaförvaltare: Doktor *Carl Nyström.*

Fru *S. Adlersparre.*
Fru *E. Ankarsvärd.*
Fröken *L. Engström.*
Fröken *M. Forsell.*
Fru *A. Montelius.*
Revisionssekr. *H. Rohtlieb.*
Doktor *G. Sjöberg.*
Fru *S. Whitlock.*

Styrelsesuppleanter:

Fru *M. Arwidsson.*
Redaktören *E. Beckman.*
Fröken *L. Dahlgren.*
Fröken *G. Elfving.*
Fröken *E. Fries.*
Rektor *C. von Friesen.*
Fru *Th. Gyldén.*
Fröken *G. Hjelmerus.*
Kapten *L. A. Hubendick.*
Fru *J. Jolin.*
Fru *G. af Klintberg.*
Professor *P. G. Rosén.*

Revisorer:

Häradshöfding *A. Lundvall.*
Fru *E. Odelberg.*
Fröken *A. Rossander.*

Revisorssuppleanter:

Doktor *V. Svedbom.*
Revisionssekr. *W. Uppström.*
Fru *S. Wising.*

Det af styrelsen utsedda förvaltningsutskottet har bestått af:

Ordinarie medlemmar: fruarna Adlersparre och Ankarsvärd, fröken Roos samt herrar Hildebrand och Nyström (såsom kassaförvaltare sjelfskrifven ledamot).

Suppleanter: fruarna Whitlock och Montelius samt herr Börtzell.

Förbundets styrelse har under år 1888 sammanträdt 5 och dess förvaltningsutskott 13 gånger. Dessutom hafva sammanträden hållits af de för särskildta ändamål tillsatta komitéer, för hvilkas verksamhet redogörelse här nedan följer.

Förbundet räknar vid 1888 års slut 25 ombud, öfver hvilka förteckning återfinnes i Bil. I.

Om filialens i Malmö verksamhet är berättelse afgifven af dess föreståndarinna, fru Anna Lewenhagen, se Bil. II.

* *
*

Förbundsbyrån har under året inflyttat i en ny, välbelägen lokal, 5 Malmtorgsgatan.

Personalen på byrån har utgjorts af fröken Gertrud Adelborg såsom föreståndarinna, fröken Theresa Geijer med särskild sysselsättning vid platsanskaffningen, fröken Sigrid Ulrich som biträde vid kassan och bokföringen, samt, såsom biträde under en del af året, fröken Ida af Klint. Det allt mera ökade anspråket på byrån hade dock icke varit möjligt att såsom önskligt tillgodose, om icke byrån haft förmånen att erhålla ganska mycken hjelp af styrelsens och förvaltningsutskottets medlemmar, samt dessutom lyckats förvärfva tillfälligt biträde af för förbundet intresserade personer.

Ordinarie arbetstiden på byrån har under året varit från kl. 11 f. m. till kl. 4 e. m.

Såsom förut har byråns verksamhet förgrenat sig i åtskilliga riktningar, bland hvilka de hufvudsakligaste hafva varit:

Meddelande af råd och upplysningar inom olika områden, bland hvilka särskildt böra framhållas:

Råd i ekonomiska, juridiska och hygieniska angelägenheter. För att kunna uppfylla de kraf, som i detta afseende ställas på byrån, har denna fortfarande sig tillförsäkradt biträde af framstående yrkesmän inom dessa områden.

Upplysningar angående skolor, lärokurser och arbetsområden.

Meddelanden med förbund och inrättningar af art, jemförlig med Fredrika-Bremer-Förbundets, såväl inom Sverige, som i andra länder.

Platsanskaffning, till förmån för såväl arbetssökande som arbetsgifvare.

Understödjande af rörelsen för kvinnans deltagande i kommunala värf, särskildt vid val af stadsfullmäktige samt vid kyrkostämmor.

Råd för inköp af ungdomslitteratur.

Expedition af styrelsens beslut och af förbundsmeddelanden, af förbundstidskriften Dagny, samt i viss mån för hemstudierna, sjukkassan och stipendiefonderna.

Kassarörelsen.

I hvilken utsträckning dessa olika verksamhetsgrenar tagit byrån i anspråk framgår af följande öfversigt öfver handlagda ärenden.

Bland *juridiska* frågor märkas:

förfrågan angående vilkor för utöfvande af handel, förmyndareräknings uppställande och bestyrkande, hustrus rätt att, då mannen står under förmyndare, utöfva rösträtt, besvär öfver för hög beskattning och öfver beskattning å tvenne orter, uppsägning af hyreskontrakt, förordningen angående tiden för cigarrbodars stängande;

bland *ekonomiska:*

förfrågan angående pensionsinrättningar för lärarinnor, kontorister och tjenstfolk, ang. sjukkassor, stipendie- och understödsfonder, lifränte- och försäkringsanstalter, vilkor för erhållande af statsunderstöd för flickskola; kursnotering för diverse värdepapper, penningeplacering.

Förfrågningar ang. *skolor, lärokurser och arbetsområden* hafva bland annat omfattat: lärokurser i klädsömnad, handarbeten, slöjd, halm- och spånflätning, Handarbetets Vänners och Nääs' m. fl. kurser samt kurser för kart- och landtmäteriritning, för tandläkare och apotekare, för barnmorskor och sjuksköterskor; samaritkurser; inträdesfordringarna vid Gymnastiska Central-Institutet, Högre Lärarinne-seminariet och Tekniska skolan; vilkor för antagande vid statens jernvägar och vid telefon; förberedelse för studentexamen; kvinnors användande vid tryckerier; upprättande af lagningsbyråer; användande af kvinliga tolkar; vinnande af friplats i skola; hushållsskolor; äfvensom angående in- och utländska läroanstalter och pensioner samt angående utbildning till »Kindergärtnerinn». Äfven från utlandet hafva ingått och besvarats förfrågningar i några af ofvan uppräknade ämnen.

Bland öfriga å byrån begärda upplysningar må nämnas: förfrågan ang. svenska kvinnornas arbete för vinnande af allmän rösträtt; antalet extra lärare för närvarande anstälda vid statens läroverk; om Drägtreformföreningen; konvalescent- och tjenarinnehem.

Rörande stadsfullmäktigvalen meddelas: I enlighet med hvad föregående år egt rum ha för årets stadsfullmäktigval inom hufvudstaden å byrån lemnats erforderliga upplysningar åt Stockholms röstberättigade kvinnor. Efterfrågan på byrån

var i år mindre, möjligen beroende på, dels att kvinnorna nu sjelfva veta hvad de hafva att iakttaga, dels att antalet röstegande icke obetydligt minskats, måhända en följd af den ekonomiska ställningen i allmänhet.

Enligt upprättad tablå öfver byråns verksamhet hafva begärts råd

	under åren 1887	och	1888	
i juridiska frågor af	8	,,	12	personer
,, ekonomiska ,, ,,	21	,,	23	,,
rörande böcker och boksamlingar	88	,,	131	,,
,, skolor	16	,,	29	,,
,, arbetsområden för kvinnor	79	,,	78	,,
,, sjukkassan	145	,,	69	,,
,, hemstudier	47	,,	30	,,
,, förbundets o. öfr. stipendier	25	,,	20	,,
,, kvinnofrågans utveckling o. förbundets verksamhet	23	,,	60	,,
samt diverse frågor	45	,,	51	,,
	497		503	
anmälde arbetsgifvare	272		314	
,, arbetssökande	502		544	
Summa	1,271		1,361	

Såsom af ofvanstående framgår hafva de till byrån ingångna förfrågningarne ökats på nästan alla områden för förbundets verksamhet. Undantag utgöra förfrågningar ang. förbundets sjukkassa och ang. dess yrkes- och studiestipendiefonder, hvilka båda afdelningar numera hafva egen förvaltning, hvarför ärenden angående desamma mera sällan gå genom byrån.

Af de anmälde arbetsgifvarne hafva 85 återtagit sin ansökan och af de arbetssökande 166. 215 personer hafva under året erhållit anställning såsom lärarinnor, föreståndarinnor, värdinnor, biträden i hem, på kontor och i handel, sekreterare, lektionsgifvare, sjuksköterskor m. m.; dessutom har en del annat tillfälligt arbete såsom öfversättning, renskrifning m. m. kunnat anskaffas. Till följande år hafva 14 ansökningar balanserats.

Sammanlagda beloppet af fasta årslöner för det af byrån förmedlade arbetet uppgår till nära 33,000 kr. mot 27,000 förlidet år. De högsta lönerna hafva utgått med 1,000 kr. i skola och 600 kr. hos familj i Sverige; utomlands (i La Plata-staterna) har erhållits en lön af 2,400 fr. jemte allt, äfven resa, fritt.

Utgifterna för byråns verksamhet under året hafva varit kr. 3,830: 75. Byråns inkomster under året hafva varit kr. 1,642: 39, återstoden har bestridts ur förbundskassan. Under de tre senaste åren hafva utgifter och inkomster för byrån stält sig på följande sätt:

		Inkomster.	Utgifter.
1886	kronor	755: —	2,616: 14
1887	„	1,238: 23	3,313: 75
1888	„	1,642: 39	3,830: 75

Alltså har under de sista åren en betydligt bättre proportion mellan byråns egna inkomster och utgifterna för densamma vunnits.

Särskildt påpekas att förbundets arbete i alla dess olika grenar gäller ej mindre landsorten än Stockholm. Flertalet af till byrån stälda förfrågningar har ingått från landsorten; hemstudierna begagnas naturligtvis uteslutande af derstädes bosatta personer; stipendiefondens arbete både nu och framdeles gäller hela landet, mer än tredjedelen af sjukkassans medlemmar är bosatt utom Stockholm, och de af bokkomitén uppsatta listorna spridas öfverallt genom ombud.

Med undantag af samkvämen gifves sålunda inom förbundet ingen, uteslutande för hufvudstaden, afsedd verksamhet.

* * *

Stipendier och pristäflan. Det under år 1886 utlofvade barnmorskestipendiet har, dels till följd af de sökandes inkompetens, dels till följd af en återtagen ansökan icke kunnat utdelas.*

Det af fru S. Whitlock till förbundets styrelse öfverlemnade stipendiet har äfven i år tilldelats filosofie kandidaten fröken Wilhelmina Olsson, som fullföljer sina studier vid universitetet i Lund.

Priset för den bästa skrift till utredning af frågan om den kvinliga ungdomens husliga uppfostran har tillerkänts fru Hedvig Haglund i Norrköping. Prisskriften har varit införd i Dagny, i separataftryck utsänd till förbundsmedlemmar och utdelad genom ombuden.

* * *

Hemstudierna. Ärendena rörande hemstudierna hafva skötts af en komité, bestående af fröknarna G. Elfving, E. Fries och

*) Under början af år 1889 har stipendiet tilldelats fröken E. Djurberg.

W. Forsgrén som ordinarie ledamöter och fröken M. Forsell som suppleant. Af dessa har fröken W. Forsgrén under årets lopp utgått ur komitén, och i hennes ställe invalts fröken L. Granbom.

Under året hafva 17 elever — mot 14 under föregående år — begagnat sig af s. k. fortsatt ledning för sina studier, nämligen 4 i svenska språket och dess litteratur, 3 i blott svenska språket, 3 i franska språket, 3 i engelska språket, 1 i tyska språket, 2 i allmän historia och 1 i matematik; häraf voro 5 kurser började under 1887, hvarjemte 3 elever genomgått 2 kurser i samma ämne.

Studieplaner hafva lemnats 1 gång för hvartdera af ämnena svensk och allmän historia, samt svensk litteraturhistoria.

Bokråd hafva begärts 2 gånger för studium af svenska språket, 1 gång för tyska språket, 2 gånger för svensk litteraturhistoria, 1 gång för botanik, samt 2 gånger för pedagogik.

Under årets lopp har pågått arbete för upprättande af hemstudiekurser i skilda ämnen. De lärarinnor, som härvid godhetsfullt medverkat, hembär styrelsen sin tacksägelse.

Rörande räkenskaperna för hemstudierna hänvisas till Bil. VI.

* * *

Sjukkassan, se Bil. III.

* * *

Stipendiekomitén, se Bil. IV.

* * *

Komitén för granskning af barn- och ungdomsskrifter har fortfarande haft till ordinarie ledamöter fru Ankarsvärd, fröknarna Engström, Forsell och Hjelmerus, hvarjemte flere tillfälliga medhjelpare godhetsfullt lemnat sitt biträde.

Förutom komiténs, så att säga löpande ärenden, granskning af nyutkommande litteratur inom detta område, har under sistförflutna år tillkommit en uppgift, som genom uppmaningar från flere håll blifvit komitén förelagd. Denna uppgift afsåg upprättandet af förteckningar öfver böcker, lämpliga för olika åldrar och inom olika områden. Sådana förteckningar blefvo äfven till sistlidne december månad utarbetade och å förbundets byrå tillgängliga. Listorna omfatta flera afdelningar, såsom dels svenska bilderböcker för helt små barn, skönlitteratur, reseskildringar, naturvetenskap, historia m. m., dels äfven ar-

beten på främmande språk: norska, danska, tyska, franska och engelska inom samma områden. Med ihågkommande af den gamla satsen, att »blott det bästa är godt nog åt de unga», har urvalet skett med mycken noggrannhet, och hellre för litet än för mycket medtagits.

I ett listorna åtföljande cirkulär meddelas, att dessa efter hand skola kompletteras, och särskildt före hvarje jul torde ett supplement blifva behöfligt. Herrar förläggare och bokhandlare hafva genom rikhaltiga gåfvor af böcker till förbundets boksamling visat ett tillmötesgående, som i väsentlig grad underlättat komiténs arbete. I likhet med föregående år hafva under en kortare tid i december månad barn- och ungdomsskrifter varit å byrån framlagda till påseende och urval.

* *
*

Dansk Kvindesamfund har, på grund af den ständigt växande utflyttningen till Danmark af svenska tjensteflickor, i skrifvelse till förbundets styrelse anhållit om förbundets medverkan i och för utredande och förbättrande af i sammanhang dermed stående förhållanden. En komité är med anledning häraf tillsatt.

* *
*

En från Dansk Kvindesamfund ingången hemställan om gemensam representant för de tre nordiska länderna vid kongressen i Washington måste afslås, dels på grund af svårigheten att midt under arbetsåret erhålla lämplig representant, dels på grund af bristande medel.

* *
*

Samkväm. Liksom de föregående åren har förbundet äfven under detta år genom komiterade — fruarna G. af Klintberg och A. Montelius, fröken A. Roos och hofintendenten Börtzell — låtit anordna tvenne samkväm. Att döma af gästernas antal och af den lifliga stämning, som karakteriserat samkvämen, hafva de omfattats med intresse af allmänheten och således motsvarat sitt ändamål.

* *
*

Tidskrift. Som fru S. Adlersparre afsagt sig ledningen af förbundets tidskrift Dagny, har den för nästkommande år öfver-

lemnats åt fru Amanda Kerfstedt. Redogörelse för tidskriften under år 1888 har meddelats af fru Adlersparre, se Bil. V.

* *
*

Under hänvisning till den af kassaförvaltaren meddelade redogörelsen för förbundets affärsställning, se Bil. VI, torde här särskildt böra framhållas följande:

Förbundets fonder hafva uppkommit dels sålunda att, i öfverensstämmelse med stadgarne, inträdesafgifter och ständiga ledamöters afgifter kapitaliserats, dels genom tillkomsten af fru S. Whitlocks stipendie-donation. Dessa fonders sammanlagda belopp utgjorde vid slutet af 1888 kronor 12,087 mot kronor 11,382 vid föregående årsskifte, alltså en fortfarande förkofran.

Gåfvor hafva influtit till belopp af 24 kronor genom diverse öfverbetalningar.

Bil. I.

Fredrika-Bremer-Förbundets ombud år 1888:

Andersson, Hedda, f. Freudenthal, fru, Kristinehamn.
Bolin, Maria, fru, Avesta.
de Maré, Augusta, fru, Falun.
Edström, Maria, fru, Sundsvall.
Forsell, Josefina, fröken, Söderhamn.
Grape, Augusta, fru, Umeå.
Göransson, Sophie, fröken, Landskrona.
Hellman, N. H., apotekare, Arvika.
Holmgren, Ann-Margret, fru, Upsala.
Keijser, Malla, fru, Strengnäs.
Kolthoff, Majken, fröken, Segmon.
Kugelberg, Louise, fru, Jönköping.
Lundström, Hulda, fru, Filipstad.
Löwen, Henriette, fröken, Nyköping.
Munthe, Maria, fröken, Ystad.
Nymann, Augusta, fröken, Göteborg.
Pihl, Aurore, fröken, Norrköping.
Richter, Jenny, fröken, Karlshamn.
Rundgren, Charlotte, fru, Karlstad.
Ryding, Karin, fru, Venersborg.
Sjöcrona, Helena, fröken, Helsingborg.
Sylvan, Ida, fru, Kristianstad.
Tornberg, Ebba, fröken, Lund.
Unger, Hedvig, fru, Nora.
Widebeck, Anna, fru, Strengnäs.

Bil. II.

Filialen i Malmö.

Under år 1888 hafva anmält sig 32 arbetsgifvare och 53 arbetssökande, deraf 10 arbetsgifvare och 7 arbetssökande återtagit sin anmälan. 20 arbetssökande hafva erhållit platser, deribland 6 genom förmedling af byrån i Stockholm. 2 arbetsgifvare qvarstå till följande år.

Sammanlagda beloppet af årslöner har uppgått till 5,520 kronor, deraf högsta lön som betingats varit 900 kronor för lärarinna, som utgått från seminarium, och lägsta lön 100 kronor för lärarinna åt mindre barn.

Flere upplysningar om förbundets verksamhet och syften hafva begärts, äfven hafva förfrågningar ingått om inträdesfordringar till Telegrafen, Posten och Högre Lärarinneseminariet, samt om arbetsområden, såsom konditoriyrket, m. m. 1 person har anmält sig till inträde i sjukkassan, och för stipendiefonden ha utlemnats 64 listor, deraf 31 återsändts.

Flere af Skånes tidningar ha, till största delen afgiftsfritt, intagit annonser för filialens räkning.

Inkomster och utgifter under år 1888:

	Inkomster.	Utgifter.
Saldo från år 1887	12: 75.	— —
Gåfva af fröken Silow	10: —	— —
Platsförmedlingsafgift	154: 50.	— —
Understöd från Centralbyrån	256: 57.	— —
Annonser	— —	27: —
Lön åt föreståndarinnan	— —	250: —
Skrifmaterial	— —	6: 57.
Postporto och telegram	— —	40: 19.
Diverse	— —	4: 02.
Kassabehållning	— —	106: 04.
Summa kronor	433: 82.	433: 82.

Bil. III.

Styrelsens för Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassa årsberättelse till årsmötet 1889.

Sjukkassans verksamhet har under året fortgått och utvidgats på sätt följande siffror utvisa:

Delegarnes antal, som vid 1887 års utgång var 96 hade vid slutet af 1888 höjt sig till 136.

För kassans kapitalställning, utgifter och inkomster redovisas i kassaförvaltarens rapport.

Under året har ett sammanlagdt belopp af kronor 694: 50 såsom sjukhjelp utdelats.

Kassans expedition har hållits öppen i Fredrika-Bremer-Förbundets lokal en gång i veckan.

I afseende på inträde i kassan gäller fortfarande:

att kvinnor tillhörande de kategorier, för hvilka kassan närmast varit afsedd, utan vidare vinna inträde under förutsättning af rent läkarebetyg;

att för inträdessökande med kvalificeradt läkarebetyg afgörandet ligger hos de tre läkare, som tillhöra styrelsen; samt

att i öfriga fall styrelsen i sin helhet afgör.

Kassaförvaltarens redogörelse lyder som följer:

Vid 1888 års utgång utgjorde sjukkassans

Tillgångar.

Fordran å sparkasseräkning i Handelsbanken	1: 76.
Fordran i Stockholms Läns sparbank	1,861: 71.
,, ,, Intecknings Garanti-Aktiebolaget	203: 82.
Kontant	13: 57.
Summa kronor	2,080: 86.

Skulder.

Sjukkassans kapital	2,080: 86.
Summa kronor	2,080: 86.

Då vid slutet af 1887 sjukkassans kapitalbehållning upptogs till kronor 1,003: 50, har alltså under året denna kapitalbehållning ökats med kronor 1,077: 36; detta på grund af följande förhållande mellan inkomst och utgift.

Inkomst.

Inträdesafgifter från 40 medlemmar	184: —
Årsafgifter från 136 medlemmar	1,647: 66.
Straffräntor	6: —
Resterande års- och inträdesafgift	2: 08.
Räntor	71: 97.
Summa kronor	1,911: 71.

Utgift.

Sjukhjelp	694: 50.
Kontorsutgifter	88: 97.
Hyra	50: 88.
Saldo: Kapitalökning	1,077: 36.
Summa kronor	1,911: 71.

Inventarierna, bestående af räkenskapsböcker och skrifmateriel, äro ej upptagna i något värde. Fröknarna A. Roos och A. Fabricius hafva äfven under det förflutna året med uppoffrande nit och mycken skicklighet skött kassans registrering och ekonomiska expedition.

Stockholm den 24 januari 1889.

Carl Nyström.

Fondernas ställning inses af följande af kassans ordförande utarbetade redogörelse.

Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassa egde den 31 december 1888 följande fonder:

Försäkringsfonden		951: —
Donationsfonden		106: —
Reservfonden		822: —
Understödsfondens återstod		202: —
hvadan kassans förmögenhet utgör	kronor	2,081: —

Vid ingången af år 1889 är således sjukkassans ekonomiska ställning följande:

Försäkringsfonden	951: —
Donationsfonden	106: —
Reservfonden	1,024: —

Då reservfonden under det förflutna året tillväxt med 0,95 kr. per delegare, kan kassan anses hafva gjort ytterligare framsteg i sin ekonomi.

Stockholm den 7 februari 1889.

P. G. Rosén.

Revisionsberättelsen lyder som följer:

Undertecknade, utsedde att granska Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassas förvaltning och räkenskaper för år 1888, få härmed, efter fullgjordt uppdrag, derom afgifva följande berättelse:

Enligt kassaförvaltarens af oss granskade och rigtig befunna berättelse utgör:

Sjukkassans, i säkra bankinrättningar placerade, behållning ... kronor 2,080: 86.

Skulder finnas inga.

Inkomster under året utgöras af:

Inträdesafgifter	185: —	
Årsafgifter	1,648: 74.	
Straffräntor och förnyad inträdesafgift	6: —	
Räntor	71: 97.	1,911: 71.

Om derifrån afräknas följande

Utgifter:

Sjukhjelp	694: 50.	
Kontorsutgifter och hyra	139: 85.	834: 35.
Så återstår årets *tillökning i kassans kapitalbehållning* kronor		1,077: 36.

För 2:ne af delegarne med kvalificeradt läkarebetyg har styrelsen under året beviljat inträde i förbundets sjukkassa utan erläggande af förhöjda afgifter, hvilket revisorerne anse strida mot föreskriften i sista mom. af § 4. För öfrigt har styrelsens af oss genomgångna protokoll jemte deri omförmälda beslut icke föranledt till någon erinran från vår sida.

Kassans räkenskaper hafva befunnits förda med utmärkt ordning och noggranhet, samt åtföljda af erforderliga verifikationer.

På grund häraf få vi tillstyrka att full ansvarsfrihet för förvaltningen under år 1888 måtte beviljas styrelsen.

Stockholm den 11 mars 1889.

Ferd. af Klintberg. *C. E. Elfwing.*

I afseende å anmärkningen om de kvalificerade läkarebetygen anser styrelsen, att den medicinska auktoritet, öfver hvilken styrelsen i en eller annan form förfogar, måste hafva befogenhet att i afseende på en anmärkning, som förekommer i ett insändt läkarebetyg, afgöra huruvida denna anmärkning må räknas som kvalifikation eller icke; detta på alldeles samma grund som styrelsen eger att afgöra om en obestridd kvalifikations verkningar. Deremot medgifves att i sådana fall läkarebetyget rätteligen bör rubriceras såsom icke kvalificeradt.

Kassans styrelse har under år 1888 haft följande sammansättning:

Ordinarie styrelsemedlemmar.

Professor *P. G. Rosén*, ordförande.
Doktor *Carl Nyström*, vice ordf. tillika kassaförvaltare.
Fröken *Aurelia Fabricius* } vid Expeditionen.
Fröken *Anna Roos* }
Medicinalrådet *D. Pontin.*

Suppleanter.

Professor *O. Sandahl.*
Fröken *H. Lindberg* (under året afliden).
Fru *F. Lybeck.*

Revisorer.	*Revisorssuppleanter.*
Kongl. Sekreteraren *F. af Klintberg.*	Fröken *H. Casselli.*
Öfverstelöjtnant *C. E. Elfwing.*	Fröken *L. Borg.*

Det torde måhända böra nämnas, att ingen af sjukkassans funktionärer uppbär arfvode eller ersättning af något slag.

Styrelsen tillåter sig slutligen erinra:

Att det vid kassans stiftande beräknade minimiantalet af medlemmar eller 150 ännu på andra året af kassans verksamhet icke är uppnådt, hvilket förhållande innebär en kraftig maning till alla för kassans ändamål intresserade att arbeta för ytterligare anslutning till densamma. Äfven donationsfonden, som ursprungligen afsågs för att bereda understöd för medlemmar, som utan att egentligen vara sjuka, behöfva hvila och stärkande kurbehandling, tarfvar i betydlig mån ökas.

Bil. IV.

Stipendiekomiténs berättelse.

Under år 1888 har arbetet för insamlingen af medel till allmänna stipendiefonden fortgått i landsorten enligt den derför uppgjorda arbetsplanen, för hvilken redogjorts i förbundets senaste årsberättelse. Komitén har dervid haft att glädja sig åt välvillig och nitisk medverkan af såväl läns- som lokalombud. Inom 15 län hafva kallats länsombud, och samtliga lokalombud i landsorten uppgå till ett antal af 112.

Ett betydligt afbräck har dock insamlingen lidit till följd af de svåra eldsvådor, som under sommaren 1888 härjade i Norrland, och hvilka i hög grad påkallade allmänhetens offervillighet. I de kretsföreningar inom de olika länen, der insamlingen för stipendiesaken just tagit sin början, då den af ofvannämda skäl måste upphöra, kommer insamlingsarbetet att först under loppet af år 1889 fortsättas.

Emellertid ha till 1888 års slut till stipendiefonden influtit 9,829 kr. 50 öre, deraf de betydligaste bidragen härrört från Linköpings, Malmöhus och Nyköpings län.

I betraktande af att den redan influtna summan, med undantag af ett par större gåfvor à 300 och 50 kronor, till stor del utgöres af årsbidrag å 1 krona, hvilka bidrag återkomma ytterligare i 4 år, har man allt skäl att hoppas god framgång för stipendiesaken.

Förberedande arbeten för insamlingen i Stockholm hafva under år 1888 så fortskridit, att densamma i början af år 1889 kunnat sättas

i verket; deremot återstå några af Sveriges län, inom hvilka komitén till följd af begränsad tid och arbetskraft ännu ej hunnit vidtaga förberedande åtgärder för insamlingens början.

Enär enligt § 7 i stadgarne intet stipendium kommer att utdelas förrän fonden uppgått till 150,000 kronor, är det i hög grad önskligt, att komitén fortfarande får från allmänheten åtnjuta allt det intresse och den verksamma hjelp, som är så behöflig för att sammanföra de goda viljorna och krafterna att verka för det gemensamma målet: *åstadkommandet af en yrkes- och studiestipendiefond för kvinnor, hvarifrån i en ej allt för aflägsen framtid årligen stipendier må kunna utdelas.*

Alla de personer inom eller utom Fredrika-Bremer-Förbundet, som vilja medverka, vare sig med intresse, större gåfvor eller insamlande af årsbidrag, ombedjas hänvända sig till stipendiekomiténs sekreterare fröken Mathilda Silow, under adress Fredrika-Bremer-Förbundets byrå Stockholm.

De redan till komitén influtna medlen hafva öfverlemnats till den af förbundet utsedda styrelsen för stipendiefondernas förvaltning, bestående af fru Anna Wallenberg, född von Sydow, professor P. G. Rosén, fröken Hanna Lindberg, * revisionssekreteraren H. Rohtlieb, fröken Mathilda Silow; suppleanter äro professor H. Gyldén och fröken Clara Montelius.

I fråga om medlens placering hänvisas till den angående stipendiefonderna afgifna revisionsberättelsen, hvilken lyder som följer:

Undertecknade, som af styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundet utsetts att granska de förbundet tillhörande stipendiefonders förvaltning med dithörande räkenskaper och säkerhetshandlingar för år 1888, få öfver den verkstälda granskningen afgifva följande berättelse:

Den af förbundet utsedda förvaltningsstyrelsen för stipendiefonderna konstituerade sig vid sammanträde den 28 dec. 1888, och utvisas fondernas ekonomiska ställning vid årets slut af följande räkenskapssammandrag.

Kredit.

Till allmänna stipendiefonden insamlade medel vid förvaltningsstyrelsens konstituerande	kronor	9,829: 50.
Ränta å de insamlade medlen	„	31: 50.
Uttaget å upp- och afskrifningsräkning	„	31: 50.
	Summa kronor	9,892: 50.

* Sedan styrelsen konstituerade sig i dec. har fröken Lindberg aflidit.

Debet.

Inköpt fem af Falu—Rättvik—Mora jernvägsaktiebolag utgifna, med borgen af Gefle—Dala jernvägsaktiebolag försedda fyra procents obligationer å tillsammans niotusen kronor till pari kronor 9,000: —
Upplupen ränta derå .... „ 118: —
Å upp- och afskrifningsräkning med Stockholms Enskilda Bank innestående .... „ 743: —
Diverse utgifter .... „ 25: 25.
Återburit till stipendiekomitén .... „ 6: 25.
Summa kronor 9,892: 50.

Säkerhetshandlingarne äro förvarade i Stockholms Enskilda Bank, och som samtliga utgifter äro ordentligt verificerade och vi icke hafva något att anmärka mot de af förvaltningsstyrelsen under räkenskapsåret vidtagna åtgärder, få vi tillstyrka att full och tacksam decharge för dess förvaltning af förbundets stipendiefonder under nämda år varder förvaltningsstyrelsen beviljad.

Stockholm den 25 februari 1889.

Will:m Gibson. *A. Edström.* *E. von der Lancken.*

Bil. V.

Förbundets tidskrift Dagny.

Enligt räkenskaperna uppgår Dagnys utgiftssumma för året till kr. 2,173: 10 mot en inkomst af kr. 2,188: 08, hvilket visar en behållning af kr. 14: 98.

Alltså hafva vi att anteckna det hittills aldrig inträffade lyckliga förhållandet, att Dagny under det förflutna året fullkomligt burit sig.

Öfversigt af Dagnys innehåll 1888.

Bref från *Fredrika Bremer.*
Seved Ribbing. Om äktenskapsåldern för kvinnan.
M. S. Brev til Dagny fra Kristiania.
Hans Hildebrand. Kvinnans ställning under den romerska kejsaretiden.
Ellen Fries. Om hemstudier III.
Fru S. Whitlocks stipendium.
Esselde. Kvinnofrågan inför kongl. m:ts befallningshafvande.
I sociala frågor med *Moder.* Sed eller osed.

Litteratur.	*Esselde.* Kampen för lyckan. Två paralleldramer af A. Ch. Edgren-Leffler. Anm. *Nils Erdmann.* Moderna diktares kvinnotyper. George Eliot. *Esselde.* Nyutkommen litteratur. Öfversigt. Kvinnofrågan. Flickskolekomiténs betänkande. Svensén. Spörsmål. International Council of Women 1888 m. m. Vitterhet. Bååth, Mellin m. fl. samt om illustrerade diktsamlingar. *Agnar.* Pontus Wikners vittra skrifter i utdrag af K. Warburg. Anm. *Sgu.* Verner von Heidenstam. Vallfart och vandringsår. Anm.
Minnes- och karaktärsteckningar samt tidsbilder.	*Esselde.* En svensk storman i förhållande till sitt land och till sin hustru. *Esselde.* Victoria Benedictson. Oscar Stackelberg. Karaktärsdrag. *Constantini Arntzen.* Signora Gesoalda. Pozzolini.
Praktisk välgörenhet.	Från arbetsstugorna. Föreningen Röda korset.

Bil. VI.

Kassa-förvaltarens rapport.

Till styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Ur räkenskaperna anföres följande:

Konti.	Debet.	Kredit.
Intecknings-Garanti-Aktebolaget	12,831: 09.	5,865: 65.
Byrån	3,830: 75.	1,642: 39.
Inventarier	1,479: 22.	— — —
Trycksaker	218: 80.	11: 75.
Tidskriften Dagny	2,173: 10.	2,188: 08.
Ständiga ledamöters afgifter	— — —	5,070: —
Inträdesafgifter	— — —	4,017: —
Årsafgifter	— — —	3,105: —
Gåfvor	200: —	224: —
Räntor	— — —	251: 80.
Organisationskostnader	493: 75.	— — —
Allmänna omkostnader	684: 08.	— — —
Möten	820: 60.	632: —
Norstedt & Söner	1,676: 67.	1,676: 67.
M. W. Wallberg & C:o	— — —	357: 67.
Transport kronor	24,408: 06.	25,042: 01.

Transport kronor	24,408: 06.	25,042: 01.
Författarearfvoden för Dagny (obetalda)	— — —	140: —
Bokhandlare och distributörer	66: —	46: 50.
Filialen i Malmö	269: 32.	106: 04.
Fru S. Whitlocks stipendiefond	120: —	3,120: —
Fru S. Whitlock	3,000: —	— — —
Kassa vid hufvudkontoret i Stockholm 485: 13. Kassa vid filialen i Malmö 106: 04.	591: 17.	— — —
Vinst- och förlustkonto	3,395: 78.	3,431: 37.
Balanskonto	12,584: 67.	12,549: 08.
Summa kronor	44,435: —	44,435: —

Vid årets slut hade Fredrika-Bremer-Förbundet följande

Tillgångar:

Tillgodohafvande i Intecknings-Garanti-Aktiebolaget	6,965: 44.
Inventarier	1,479: 22.
Återstående å organisationskostnaders konto	493: 75.
Fordran hos bokhandlare och distributörer	19: 50.
Fordran hos fru S. Whitlock	3,000: —
Kassa	591: 17.
Saldo: förlust för året	35: 59.
Summa kronor	12,584: 67.

Skulder:

Egna fonder:		
Ständiga ledamöters afgifter	5,070: —	
Inträdesafgifter	4,017: —	
Fru S. Whitlocks stipendiefond	3,000: —	12,087: —
Yttre skulder:		
M. W. Wallberg & C:o	357: 67.	
Författarearfvoden för Dagny (obetalda)	140: —	497: 67.
Summa kronor		12,584: 67.

Ofvanstående årsförlust kr. 35: 59 har uppkommit på grund af följande förhållande mellan inkomst och utgift:

Inkomst:

Årsafgifter	3,105: —
Gåfvor	24: —
Räntor	251: 80.
Transport kronor	3,380: 80.

Transport kronor	3,380: 80.
Dagny	14: 98.
Saldo: förlust för året	35: 59.
Summa kronor	3,431: 37.

Utgift:

Byrån	2,188: 36.
Trycksaker	207: 05.
Allmänna omkostnader	684: 08.
Möten	188: 60.
Filialen i Malmö	163: 28.
Summa kronor	3,431: 37.

Årets ekonomi har, såsom af ofvanstående redogörelse framgår, gifvit en brist af kr. 35: 59, hvilket är så mycket mera betänkligt, som under sådana förhållanden inga afskrifningar kunnat göras å organisationskostnaders konto, och ej heller en högst nödvändig nedsättning å inventarievärdet kunnat vidtagas. Tidskriften Dagny har medfört en vinst af kr. 14: 98. Af det nyss anförda torde framgå, att om förhållandet mellan inkomst och utgift i hufvudsak förblifver detsamma som det hittills varit och så länge ej organisationskostnaderna blifvit fullständigt afskrifna och inventariernas bokförda värde i betryggande grad nedsatt, förbundet icke kan å sin allmänna budget afse något nämnvärdt belopp för uppehållande af tidskriften, hvilken således är hänvisad till sin egen hushållning. Utsigt synes nu också finnas att tidskriften skall med egna inkomster kunna bestrida sina kostnader.

För hemstudiernas, sjukkassans och stipendiefondernas affärer lemnas särskilda redogörelser.

Liksom föregående år hafva fröknarna Adelborg och Ulrich, jemte sin öfriga verksamhet å byrån, med nit och skicklighet skött arbetet vid kassan och bokföringen.

Stockholm den 20 februari 1889.

Carl Nyström.

Bestyrkande riktigheten af ofvanstående redogörelse, hemställa vi om ansvarsfrihet för 1888 års förvaltning.

Stockholm i april 1889.

Elise Odelberg, född Åkerman. *Alida Rossander.* *Axel Lundvall.*

Uppgift på hemstudiernas räkenskaper för år 1888.

Inkomster.

Balans från 1887	32: —
Disponibla lärarearfvoden från 1887	86: —
Elevafgifter	200: —
Porto	17: 90.
Gåfva till hemstudiefonden	2: —
Ränta å insatta medel	4: 03.
Summa kronor	341: 93.

Utgifter.

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå (inskrifningsafgifter och 20 % af studieafgifter)	42: —
Lärarearfvoden (utbetalade)	155: —
Porto	22: 15.
Balans till 1889	122: 78.
Summa kronor	341: 93.



Stockholm, Isaac Marcus' Boktr.-Aktiebolag, 1889.

Anmälan.

Dagny, *som äfven under förlidet år utgått i en för våra förhållanden stor upplaga, skall fortfarande verka för* **Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende".** *Hon skall äfven följa den nyare literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversigter m. m.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:
För medlemmar af förbundet . . kr. 2,50
För icke medlemmar. . . . . . „ 4,00

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

Af årets återstående 3 häften utkommer det första i slutet af September.

Till redaktionen insänd periodisk litteratur:

Nordisk tidskrift, nr 3. — Ny Svensk tidskrift, nr 3, 4. — Pedagogisk tidskrift, nr 5. — Eira nr 8, 9. — Helsovännen, nr 8, 9. — Förr och nu, nr 5. — Hemvännen, nr 9, 10. — Idun, nr 17—26. — Läsning för hemmet, nr 2. — Svensk läraretidning, nr 17—21. — Tidskrift för kristlig tro och bildning, nr 2. — Verdandi nr 2. — Svensk Musiktidning, nr 9. — Nya Bokhandelstidningen, nr 17—20. — Jordemodern, nr 5. — Nylænde, nr 5, 6. — Kvinden og Samfundet, nr 5. — Hvad vi vil, nr 9, 10. — Finsk tidskrift, nr 5. — Koti ja Yhteiskunta, nr 1. — English woman's review, nr 5. — Women's suffrage journal, nr 5. — Woman's journal, nr 5—18. — Deutsche Hausfrauenzeitung, nr 16—20. — Frauenberuf, nr 4. — Die Frau im gemein nützigen Leben, nr 1, 2. — Neue Bahnen, nr 9, 10. — Das Magazin für die Litteratur des In- und Auslandes, nr 18—21. — La Citoyenne, nr 144.

Till redaktionen insända böcker:

Studentföreningen Verdandis småskrifter: 11 *Steffen, Gustaf F.* Den industriella arbetarfrågan. — 12. *Hallenborg, J. F.* Husdjurens skötsel. — 13. *v. Zweigbergk, O.* Tillståndet i Frankrike före revolutionen 1789. — 14. *Lindgren, Hellin,* Voltaire. — *Corelli, Marie.* Thelma.

Norrköping 1889. M. W. Wallberg & Comp. Boktryckeri.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN.

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

1889.

SJÄTTE HÄFTET.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: { **För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar „ 4,00.

Till redaktionen insända böcker:

Excelsior, kalender för 1889. — *Fru J. Kettler,* "Was wird aus unsern Töchtern." — *Hvalgren, Emanuel,* De dödas runor; blickar i andeverlden; Den eleutheriske anden, Filosofisk föreläsning i poetisk form. — *Bäckström, P. O.,* Öfversigt af de Europeiska staternas politiska historia under åren 1881—1887. — *Tamm, Oscar,* Hushållsträdgården. En trädgårdsbok för menige man. — *Elliot, George,* Ur landsortslifvet h. 9, 10.

Till redaktionen insänd periodisk litteratur:

Nordisk tidskrift, nr 4. — Ny Svensk tidskrift, nr 5, 6. — Pedagogisk tidskrift, nr 6—8. — Eira nr 10—17. — Helsovännen, nr 10—17. — Förr och nu, nr 6—8. — Hemvännen, nr 11—18. — Idun, nr 22—38. — Läsning för hemmet, nr 3—4. — Läsning för folket, nr 2. — Småskolevännen, nr 15—31. — Tidskrift för folkundervisningen, nr 2. — Svensk läraretidning, nr 22—37. — Tidskrift för kristlig tro och bildning, nr 3. — Teologisk tidskrift, nr 3, 4. — Verdandi nr 3. — Svensk Musiktidning, nr 11—14. — Nya Bokhandelstidningen, nr 21—37. — Jordemodern, nr 6—9.— Nylænde, nr 7—11. — Tilskueren nr 4—8. — Kvinden og Samfundet, nr 6—9. — Hvad vi vil, nr 11—18. — Finsk tidskrift, nr 5. — Englishwoman's review, nr 6—8. — Women's suffrage journal, nr 6—9. — Woman's journal, nr 19—35. — Deutsche Hausfrauenzeitung, nr 21—37. — Frauenberuf, nr 5—8. — Neue Bahnen, nr 11—18. — Das Magazin für die Litteratur des In- und Auslandes, nr 22—38. — La Citoyenne, nr 145.

Till Fredrika-Bremer-Förbundets komité för granskning af barn- och ungdomsliteratur hafva herrar Fahlcrantz & C:o insändt:

Bert, P., Lifvet.
Boëthius, S. J., Den franska revolutionen.
Farrar, F. W., Predikningar för skolungdom.
" Sökare efter Gud.
Fries, Th. M. och Cleve, P. T., Vetenskap för alla.
Naturvetenskaplig boksamling, 1—6.
Schweiger-Lerchenfeld, A. v., Orienten.
Sjögren, O., Allmän världshistoria.
Strömberg, Th., Mårten Luther,
Sundblad, J., Med tusch och rödkrita, I, I.
" Gammaldags seder och bruk.
Svensén, E., Jorden och människan.
Svenska parnassen, h. 1—7.
Universal-Bibliotek, h. 1—14.
Wirsén, C. D. af, Från Betlehem till Golgata.
Vårt land. En skildring i ord och bild.
Ödman, N. P., Från vår- och sommardagar.

Fjällnäs.

Ett svenskt sanatorium.

Uppåt — från Rörås — till fjälls, den drar
Slingrande femmila vägen,
Sjöar och bäckar man kring sig har,
Krypande dvergbjörk och snö, som kvar
Stannat vid gräsvuxna tegen.
Fjärran af eviga snön besatt
Högfjället reser sin hvita hatt.

Än sina bugter mot dalen styr
Vägen bland grönskande kullar,
Blommande ängar och naken myr,
Fradgande forssar der skummet yr! —
Allt från cariolen som rullar —
Undrande ser man och djupt man drar
Höglandets luft uti lungors par.

Skuggorna falla i aftonstund
Vidt ifrån topparna höga,
Sluten i säterars och skogars rund,
Der bort i fjärran i dalens grund
Ligger den "Malmagens öga"
Leende ljus uti sommarkväll
Speglande skogar, sätrar och fjäll.

Fram på dess härliga östra strand
Vägen i krökar sig böjer
Der invid björkklädda uddens rand
Just i den sjunkande solens brand
"Fjällnäs" ur grönska sig höjer.
Hemmet för hälsa, trefnad och ro
Gästfria, vänliga sommarbo!

Harald Liedbeck.

Om kvinnokongresserna i Paris sommaren 1889

af Fredrika-Bremer-Förbundets delegerade *).

Tidningarne hafva redan lemnat mer eller mindre fullständiga och tillförlitliga redogörelser för kvinnokongressen, hvilken hållits denna sommar i Paris i samband med den der pågående världsutställningen. Det torde dock återstå att meddela några detaljer, intryck och reflexioner, hvilka kunna vara af intresse för Dagnys läsare.

I

Den bästa karaktäristik i få ord, som man skulle kunna gifva öfver det franska folket, vore, att det är ett folk benäget för ytterligheter. I godt och ondt draga fransmännen ut konsekvenserna af en gifven idé; medelvägarne och kompromisserna, undantagen och omständigheternas kraf förstå de sig ej på, vare sig i teori eller praktik. Samma folk kan i sin historia tälja om Bartholomeinattens fasor och hugenotternas fromhet och hjältemod, Ludvid XV:s skändligheter och den 4 augusti 1789 m. fl. nattsvarta skuggor och strålande dagrar. Samma folk har att uppvisa literära alster af den gröfsta cynism och af en sällspord högsinthet och idealitet. Och dessa skarpa motsättningar möta främlingen öfver allt, då han blir förtrogen med landet och dess folk. Hvar är väl familjelifvet mera rent, mera patriarkaliskt än i vissa kretsar inom den franska medelklassen, hvar är det väl mera förtrampadt och förhånadt än inom en del af Paris eleganta värld?

Dessa skarpa motsättningar återfinnas äfven vid ett skärskådande af kvinnans ställning i Frankrike och den s. k. kvinnofrågans utveckling i detta land.

Ingenstädes har kvinnan *alltid* spelat en så stor roll som i Frankrike. Den ytligaste bekantskap med dess historia kan bevisa detta. Och denna stora roll spelar hon ännu i den dag som i dag är. Orsaken härtill ligger i både mannens och kvinnans temperament, som är olika både de rena

---

*) På det att Sverige ej skulle vara orepresenteradt vid sommarens kvinnokongresser erhöll Fredrika-Bremer-Förbundet af några intresserade medlemmar en summa att använda till utsändande af en delegerad. Dertill valdes af Fr.-Bremer-Förbundets styrelse fröken Ellen Fries.

germanernas och de sydeuropeiska folkens. Fransmannen är så till sägandes niotiondedelar kallt beräknande intelligens och en tiondedel blind besinningslös passion. Alla de mellantoner, som kallas välvilja, vänlighet, hjärta eller med ett tyskt ord ”Gemüth” finnas endast undantagsvis. Men dessa karaktärsdrag inverka på förhållandet mellan könen. Mannen låter blindt styra sig af den kvinna han älskar, men ”kvinnan” fruktar han som en boja, den der binder hans frihet. Den franske lagstiftaren blir derföre hård och orättvis mot kvinnan, exempel på den råaste brutalitet mot det svagare könet äro ej sällsynta, men å andra sidan kan man tryggt påstå, att kvinnan här har större inflytande än annorstädes. Framstående kännare af den franska nationalkaraktären hafva nämligen påstått, att fransmännen äro oftare förälskade än andra män, och den franska kvinnan förstår i grund och botten att draga fördel af den makt hon äger öfver den man, som egnar henne sin hyllning. Dumas d. y. påstår, att fransyskan ej förstår kärleken. Onekligen är hon mera kokett, mera kall och beräknande än den germanska kvinnan med sin ödmjuka, hundlika trofasthet mot den hon en gång gifvit sitt hjärta. Följaktligen skaffar hon sig ett öfvertag i sitt förhållande till mannen, hvilket faller en hvar i ögonen, som kommit i tillfälle att närmare lära känna de franska förhållandena. I Frankrike sålunda mer än annorstädes tillber eller föraktar man kvinnan, hon är en engel eller ett odjur, hon beherskas eller förtryckes — öfver allt skarpa motsättningar.

Äfven *kvinnofrågan* har i detta motsättningarnes land fått en egendomlig utveckling. Den franska logiken stannar ej på halfva vägen. Blir det en gång på tal, att kvinnan bör hafva rättigheter i samhället, kan man ej nöja sig med *några* rättigheter, man fordrar, och det genast, *alla* rättigheter. Någon småningom skeende utveckling, något dröjsmål, några undantag behaga ej det franska lynnet — allt eller intet. Men å andra sidan är det klart, att i ett land, der kvinnan blott såsom kvinna är föremål för så mycken dyrkan, skall deras antal, hvilka äro belåtna med det närvarande vara mycket stort. Huru skall man begära, att den franska husmodern, hvilken sköter man, barn och affärer med en öfverlägsenhet, som ställer ”Monsieur” helt och hållet i skuggan, skall kunna inse, att hon inför lagen ej är stort mera än mannens främsta bohag och är i det närmaste rättslös. När

en kvinna hör alla dessa lekande och smekande tilltal, hvarpå det franska språket öfverflödar, kan man begära, att hon skall uppfatta all den förödmjukelse, som ligger i grund och botten af denna sinliga kvinnodyrkan? Nej, det är sannerligen för mycket begärdt, till när man vet det motstånd, som den s. k. kvinnofrågan rönt i de germanska länderna, der dock kvinnans ställning är långt mera normal än i Frankrike, eller med andra ord der hon är mindre i himlen och i afgrunden, men mera på jorden. Sålunda har kvinnofrågan genast i Frankrike fått en *radikal* anstrykning. Man fordrar *genast alla* rättigheter, sålunda äfven den *politiska rösträtten*, ja denna fråga är för en del af den franska kvinnofrågans vänner denna frågas a och o, och man nöjer sig ogärna med att arbeta för reformer, som redan äro genomförda i andra land. Vidare taga de i sina hem lyckliga franska kvinnorna endast undantagsvis del i kvinnorörelsen. Deremot måste den orättvisa lagstiftningen, till hvilken vi få tillfälle att återkomma, ödelägga många kvinnors existens, och då kraft och intelligens ej äro egenskaper som fransyskorna sakna, blifva dessa olyckliga förtryckta och genom orättvisan förbittrade varelser entusiastiska anhängare af åsigter, som lofva åt kvinnan rättigheter och rättvisa. Men dessa kvinnofrågans anhängare äro ofta ej egnade att i den allmänna meningen öka anseendet för de nya idéerna. Frånskilda hustrur, förförda och öfvergifna kvinnor, kanske ännu tvetydigare element ställa sig bland dem som ropa på nya rättigheter för kvinnan. Förtviflan eller oblyg djärfhet komma dessa kvinnor att ropa högre än andra, och de lyckliga makarne och mödrarne draga sig förskräckta tillbaka. ”Gud bevare oss från våra vänner, för våra fiender kunna vi nog skydda oss” har mer än en anhängare af kvinnofrågan haft skäl utropa i Frankrike.

Dessutom tillkommer en annan omständighet, som gifvit den franska kvinnofrågan dess egendomliga karaktär. I Norden är kvinnofrågan främst en ekonomisk, praktisk fråga. Det gäller främst att skaffa arbete och lifsuppehälle åt dessa tusenden, som hemmen ej längre kunna försörja. Men denna den *ekonomiska* sidan af kvinnofrågan har ej haft samma betydelse i Frankrike. Under det att man i Sverige räknar 1,067 kvinnor på 1,000 män, räknar man i Frankrike endast 1,008. Äktenskapsfrekvensen är äfven större i Frankrike än hos oss, hvadan de ogifta kvinnornas antal är betydligt mindre.

När en fransk moder uppfostrar sin dotter för det äkta ståndet, spar hon ej häller sedan någon möda för att verkligen lyckliggöra henne med en äkta hälft. Huru motbjudande detta franska äktenskapsmäkleri än må vara för det nordiska lynnet, så kan man ej neka till att det innebär en viss logik. Att uppfostra den unga flickan från början till slut till maka, inpränta hos henne olyckan och skammen att blifva ogift, samt sedan låta det helt och hållet bero på en tillfällighet, om hon kan uppnå sin enda bestämmelse, det är en inkonsekvens, till hvilken en fransyska ej kan göra sig skyldig.

Men om sålunda ökandet af den ogifta kvinnans arbetsområden ej i Frankrike är så brännande som hos oss, så börjar dock frågan om kvinnans arbete att äfven der stå på dagordningen, ehuru under olika form. Den gifta kvinnan har nämligen i Frankrike haft långt mera vana än hos oss att genom arbete *utom* hemmen bidraga till försörjning af familjen. Hemmens enklare anordning, det ringa antalet barn och det hos fransmännen så starka förvärfsbegäret hafva gjort ej blott inom den fattiga befolkningen utan inom hela den lägre medelklassen, kvinnans arbete utom hemmen ytterst vanligt, och den inom alla land stigande konkurrensen och ökande af lefnadsomkostnaderna hafva gjort att dessa utom hemmen arbetande gifta kvinnors antal årligen tillväxer. Men att detta förhållande har sina vedersakare är naturligt. Den gifta kvinnans arbete liksom den ogiftas har till följd ett ökande af konkurrensen och sänkande af lönerna. Det anses dessutom af många försvaga slägtet och förstöra familjelifvet. Sålunda finna vi att kvinnofrågans *praktiska sida* gestaltar sig olika i Frankrike mot i Sverige. Frågan gäller ej främst de *ogifta* kvinnorna utan de *gifta*.

Att literaturen i Frankrike liksom i Norden sysslat med kvinnofrågan är ju allbekant, men huru olika! En jämförelse mellan Ibsen och Alexander Dumas d. y. och deras olika sätt att behandla kvinnofrågan skulle kunna vara en intressant studie. Vi kunna här endast påpeka denna för de begge racerna karaktäristiska olikhet hos deras representativa förf.

Kvinnans ställning i Frankrike är sålunda olika hennes ställning i Sverige, kvinnofrågans utveckling och de frågor, som stå på dagordningen äro äfvenledes olika. På en kvinnokongress i Paris skulle man naturligtvis behandla frågor, som man ej skulle behandla hos oss, man skulle höra uttryck och

uppfattningar, som antingen hos oss är en öfvervunnen ståndpunkt eller till hvilka man ej kommit; personerna, med hvilka man kommer i beröring, äro af helt olika slag, deras uppträdande olika vårt o. s. v. Man känner stundligen, att det är en djup klyfta mellan gallerna och skandinaverna, och att vi bära benämningen "Nordens fransmän" utan några djupare grunder.

Men man kan lära äfven af det som är motsatt ens eget. Om man äfven stolt kan säga, att vår lagstiftning för kvinnan är bättre än den franska, att den allmänna meningen hos oss har en mera sund uppfattning af kvinnan o. s. v., så finnes det dock ännu mycket att beakta. Kongresserna voro dessutom *internationella.* Det var ej blott åtskilliga af Frankrikes, utan af Europas och Amerikas intelligenta kvinnor, som der stämt möte. Om man också fick se ett och annat misslyckadt exemplar af 19 århundradets kvinnor, så fick man dock klart för sig, huru mycket det bor i en kvinnohjärna, som får tillfälle att utveckla sig, och att hos kvinnan hjärnan ej utvecklas på hjärtats bekostnad.

Det är för att lättare förstå kvinnokongresserna i Paris, som vi förutsändt dessa allmänna anmärkningar. I ett par följande uppsatser skola vi för Dagnys läsare presentera de främste af de män och kvinnor, som här uppträdde samt lemna några korta meddelanden om en och annan af de frågor, som behandlades. (Forts.)

Pariserbref.

Kära vän!

Du har bedt mig berätta något om mina intryck från Paris och expositionen. Jag vill gärna göra det, men kom också ihåg att det är bara intryck utan alla anspåk på allmängiltighet.

Paris är i år vid ändå bättre lynne än vanligt, det ser man genast. Alla ansigten se glada och upprymda ut, det är ju fest hvarenda dag. Expositionen är ju så kolossalt stor, den fins litet hvarstans, och hvar den fins är luften full af muntra flaggor och vimplar, gatorna fulla med svarta, gula och bruna främlingar. Och de äro inte de som se minst skinande ut, der de gå bland oss européer hemmastadda och smickrade af den uppmärksamhet de väcka. Expositionen är en utställning af allting, af restauranter — man kan ju som bekant här äta sig igenom alla länder — af idéer, för det fins ju ett utställningshus för den "sociala frågan" — men det är också en utställning af människor, och den tycker jag nästan är det intressantaste. Låt oss gå till Invalid-esplanaden, der de asiatiska och afrikanska kolonierna ha sina utställningar, der den granna röda pagoden från östra indiska halfön tornar upp sina afsatser mot Paris' horizont nästan i kapp med Invalid-domen, och der Tunis och Algier bjuda på hästskobågar och hvita ytor skuggade af palmer — här ser man mest af de främmande racerna. Längs efter vägen stå små Tonkinvagnar med Tonkin-infödingar till dragare, riktiga små pygméer till karlar; de ha styfva lackerade hattar, knutna under hakan, och se allt annat än manliga ut.

Men se här kommer en arab gående, han behöfver inte knuffa sig fram genom folkträngseln, för honom lemnar man nog rum, ty han har ett sätt att svänga sin hvita mantel som inger respekt. Ja, om människan verkligen är "naturens konung", så är det i form af arab och alls inte i form af europé. Hvilken rytm, hvilken poesi i den gången och den hållningen! Hvad mänskligheten ändå har blifvit neddragen genom byxor och stöflar! — Nästan samma vilda behag ser man hos många af de negrer som finnas här, särskildt hos dem som höra till den beryktade negerkonungen Salifouhs svit. Jag

såg en gång en af dessa i liflig dispyt med en arbetare om någon betalning, jag vet icke för hvad. Arbetaren skrek, gestikulerade, hetsade upp sig, negern såg på lugnt och öfverlägset; när arbetaren hade slutat, tog han ett silfvermynt — troligen mer än den summa som dispyten gällde — kastade det på bordet med en oefterhärmlig min af förakt för småsaker, steg upp och gick. Det såg ut som om han hade kommit på det klara med, att det var under hans värdighet att gräla om ett par francs. Arbetaren blef så flat, att man sällan får se en fransman bli det så pass, han skrek och begärde förklaring — men negern gick stolt sin gång som en "gud på moln".

Bredvid ett af de många stånden, der man säljer bananer, ananas och dylikt, står en ung negrinna. Hon hör inte till expositionsnegrerna, hon är mycket finare än så, klädd i en svart moaréklädning, som smyger sig tätt till de utsöktaste axlar och till en rygg, som aldrig blifvit sned eller kullrig genom lutande öfver skolpulpeten. Jag tittar henne riktigt nära i nacken, för det är så lustigt att se hur det knollriga negerhåret har stretat emot att sättas upp i modern virning, och hur det till sist har blifvit besegradt. Men jag undviker att se henne i ansigtet, för jag vill inte grumla intrycket af den mest välväxta rygg jag någonsin sett.

För resten kan man inte neka, att den der expositionen af infödingar ibland stöter litet på menageri. Man får i de så kallade "infödingsbyarna" se dem arbeta, äta, ja t. o. m. göra toalett. I den lilla byn från Java satt en ung javanska med spegeln framför sig och målade sig så att hennes ansigte blef som en grann och styf trätafla och under tiden lekte en halfvuxen flicka — troligtvis hennes syster — med åskådarne, tiggde med tecken att få se deras klockor och var för öfrigt som ett litet näpet djur. Antingen det nu var kattungetag eller exotiskt koketteri, så var det inte riktigt sundt. Vid den hyddan, der de intressanta f. d. människoätarne från Nya Caledonien bodde, stod ett tämligen menageriaktigt anslag, att det var förbjudet att ge infödingarne födoämnen, emedan det kunde vara skadligt för deras helsa.

När man är vid arbetsamt lynne går man omkring i de utomeuropeiska palatsen och är geograf, d. v. s. studerar produkter: bamburör, sköldpaddskal, uppstoppade djur, "kokta" och okokta silkesmaskägg, gräshoppor från Algier i olika stadier

af sin intressanta utveckling, fjädermantlar från Tahitti m. m. Det är mycket roligt, men ganska tröttsamt i hettan. Men när jag vill bara roa mig, då går jag till Beaux-Arts, och känner en riktig liten rysning af välbehag, när jag slår mig ner på en af de mjuka sofforna och vet att jag bara behöfver lyfta upp ögonen för att skaffa mig ett riktigt kalas på färger. Som du vet förstår jag mig inte alls på hvad som "gör sig bra mot bakgrunden", jag vågar aldrig tala om att en tafla är "rå i färgen" eller "saftig i färgen", jag vågar inte en gång säga att en figur är "sedd i alltför stark förkortning", eller att en arm är "betänkligt misstecknad". Jag går omkring som en ytterst naiv publik, beundrande och ibland — undrande.

Det var inte utan att jag på förhand var rädd för att den beryktade franska konsten skulle bjuda på fler potatesfält och normandiska bakgårdar än jag bekvämligen kunde smälta, men häri misstog jag mig grundligt. Visserligen var denna exposition icke *så* blodig som sin föregångare 78, men nog voro motiven med en viss förkärlek valda från uppskakande tilldragelser ur både forntid och nutid. Men jämte dessa historiska motiv var det förvånande att se nymfer och fauner, Bacchus och Apollo gå igen öfverallt, och nymferna voro ofta lika onaturligt sockerbagar-rosenröda som någonsin på 1700-talet.

När man annars går och ser på taflor, tycker man helt lugnt att det är "bra" och "intressant" — men här ger det oupphörligt ett "sæt" i en, man får hjärtklappning, blir yr i hufvudet, och en bild bränner sig fast i hjärnan för månader och år. Jag tror det är derför att det ligger en lidelse, en passion i den franska konsten, som vi inte alls äro vana vid. Man förstår att ett folk som skapar en sådan konst måste ha haft en lidelsefull historia, och att å andra sidan ett folk, som stundligen mättar sina ögon med denna konst, måste lära sig att i det verkliga lifvet ej rygga tillbaka för det djärfva och våldsamma. Hos oss ligger det i blodet en längtan efter lugn trefnad, hos den romaniska racen en längtan efter det uppskakande, det fantasiretande — det är så naturligt att konstnärsfolket också är revolutionsfolket.

En ung engelsman stod på tröskeln till en af salongerna, nästan medvetslöst försjunken i betraktandet af en tafla derinne. Jag följde riktningen af hans blick och blef också fastnaglad. Den taflan behöfde ingen öfverskrift. Man såg

genast att den förestälde Cesars död. Man såg sjelfva *rusningen* af alla de sammansvurne mot den dödsdömde, det var en fart i de hvita togorna, som från alla sidor af templet strömmade tillsammans mot den ende, den ensamme! Och bakom dem såg man rader af andra män i hvita togor, som nyss rest sig upp och sparkat tillbaka sina stolar — förstenade, förskräckta, men obevekligt orörliga. Man blef nästan utom sig, man hade velat ropa till dem: hvarför står ni der stilla som stenar, ser ni inte att han är ensam, och att de mörda honom som nidingar? Ja, så måste det ha sett ut. Hvilken tarflig, futtig utstyrsel hade jag icke i min fantasi förut gifvit denna tilldragelse!

Men det fans en annan genre som högligen förvånade mig. Hvad säger du om att se helgonet St. Denis gå med sitt eget hufvud i händerna — ett mycket värdigt blickande hufvud — och en gloria öfver sin blodiga hals och skrämma vettet ur ett hederligt bondfolk, som höll på att arbeta på åkern och såg alldeles för hederligt ut för att förtjäna att störas på ett så högst obehagligt sätt? Det vimlade af munkar som förrättade exorcismer eller gjorde andra underverk, och när man då sida om sida med dessa bilder ser andra, som predika den mest raffinerade njutningslystnad, så väcker blandningen, som visst är ohjälpligt betecknande för romaniska folk, hos ett nordiskt sinne en hög grad af äckel och vedervilja.

För öfrigt hvad är det som *inte* fins i den franska konstafdelningen? Jag såg ett solbelyst vatten — måladt af en impressionist — som var sådant, att om jag hade behöft vara hemifrån länge, hade jag inte vågat betrakta det för att inte försmäkta af hemlängtan till våra vikar och sjöar. Der funnos nästan alla märkvärdiga franska samtida i de utsöktaste porträtt — ja man hade velat haft ett år på sig allra minst för att njuta af allt.

I skulpturafdelningen får man först ett riktigt öfverväldigande intryck af kolossala former, af djärfva, ovanliga motiv; man måste oupphörligt fråga sig själf: hur har någon kunnat komma på *den* idén? Hvad sägs om att göra en staty af en gorilla, som släpar bort en kvinna? Eller en rhinoceros i kamp med två tigrar, eller ”snillet kufvadt af våldet”, allt framstäldt i brons, gips och marmor? Men jämte detta besynnerliga huru många förtjusande vackra konstverk! Jag

erinrar mig särskildt en ung ståtlig elsasskvinna, lätt igenkänd på den stora elsassrosetten, som stöder en ung döende krigare och utmananande vänder sig mot den osynlige fienden. Gruppen stod på en särdeles bemärkt plats, och i den unga flickans stränga, trotsiga, förbittrade ansigte stod revancheidén skrifven med tydliga drag. Det vore väl också underligt om inte den skulle lemna något spår efter sig i konsten. Der stanna vi ovilkorligen inför den sittande statyn af George Sand, skulpterad af Millets mästarehand. Hvad hon ser nobel ut med sitt smala ansigte, sitt vågiga hår och sina fina händer! Och der ha vi en Anakreon, vinlöfskransad, hållande en ung flicka om halsen. Aldrig har jag sett lefnadsnjutningen så väl skildrad i just det flyktiga moment, då den ännu är ädel och ej har ett spår af cynism i sig. Man ser på honom, att "vin fröjdar människans hjärta", men det ligger ett svalg mellan honom och Bacchant-ruset. — I ena ändan af galleriet är den skandinaviska skulpturen uppställd. Den innehåller ju många förträffliga konstverk, men hvad den på det hela ser *tam* ut i jämförelse med den franska konsten och dess våldsamma djärfhet! Mest späda, ungdomliga gestalter samt porträttbyster. Den Hasselbergska "Snödroppen" symboliserar förträffligt den nordiska konsten: bitter kamp för att få finnas till, vemodigt skön, men utan glöd. — — — — —

För att nu lemna expositionen och tala om något annat, så har jag en gång här varit med om en besynnerlig föreläsning. Låt mig först beskrifva lokalen. Det är vid Boulevard des Capucines: vagnarna ila fram med den der rastlösa farten, af hvilken man nästan endast hör hästarnes rytmiska stampningar mot asfalten — ett lätt, nervöst buller, ett evigt, outtröttligt jagande, som är så likt Paris. Luften har denna besynnerliga lukt, som särskildt betecknar Paris: en blandning af blomdoft, af parfymer och af en stor stads osunda utdunstningar, någonting snarlikt luften i en teater, men ändå inte obehagligt, bara onaturligt.

Vi gå förbi de elegantaste bodar, der förståndiga människor som vi inte köpa det ringaste och gå in genom en port öfver hvilken lyser i gaslågor ordet "Conférences". Vi köpa biljett för 3 francs, men få också sitta i bekväma fåtöljer. Det är en liten, men högst elegant sal: tunga sidendraperier för dörrarna, på föreläsarens bord karaffin och glas af brokig, skiftande kristall. Publiken välklädd, består till en

stor del af främlingar, men bredvid oss sitter en äkta fransyska, pudrad på kinderna, krusad i håret, parfymimpregnerad från topp till tå. Ändtligen — dörren går upp, in kommer föreläserskan, en kvinna på gränsen mellan medelålder och ålderdom, lång, böjd, klädd i en svart klädning, som bara är ett hölje, i en hatt ackurat liknande en skopa, och som lika väl kunde ha sett dagen för hundra år sen, lika väl i Skråköping som i Paris. Ansigtet är blekt, magert och på intet sätt ovanligt. Stackars gumma, hon håller på att falla, när hon skall klifva upp på den höga estraden; hon är väl generad. Ja, hon har den der förlägenheten i början, som hvarje kvinna känner vid ett offentligt uppträdande, äfven om hon är öfvad. Men snart kommer hon i gång, de hvita magra händerna — hon har inga handskar — knäppas ihop och slås upp allt efter som hon talar. Kan du tänka dig, att denna kvinna, som så mycket påminner om en riktigt fattig, utsläpad lärarinna i en landsortsstad, det är — Louise Michel! Jag hoppas du delar min förvåning.

Hon talar i en ström, utan gester, utan egentlig vältalighet, men ändå fängslande. Den fina frun följer noga med, ler och tåras ömsom. Det som fängslar är en viss hjärtlig ton som genomgår det hela och en i Frankrike ovanlig flärdfrihet. Föreläsningen heter "A' travers la vie", och det är egentligen litet à travers allt möjligt: om lyxen på expositionen, om de små handlandenas undergång genom de stora handelshusen, om människans behof af sympati, om hennes egen deportationstid. "Det var inte mig de dömde, det var min gamla mor, som dog af sorg", säger hon. Själf säger hon sig ha varit lycklig under sin fängelsetid. — Vi kunna icke finna någonting om våld eller som påminner om petrolösen. Hon tycks mest lägga an på att plädera de fattigas och olyckligas sak och så att meddela litet nationalekonomi, hvars värde torde vara problematiskt. Logisk reda fins ej mycket af, men en och annan ganska märkvärdig tanke. "La charité est morte", påstod hon, "au lieu de la charité nous aurons la solidarité". — Sanningen att säga, gingo vi hem riktigt litet rörda af Louise Michel, och det är mig i denna stund omöjligt att förklara hennes uppträdande under kommunen. Men kanske är det nu på gamla dar hon har blifvit så här beskedlig. Hennes uppträdande var i alla händelser — låt mig säga det i förtroende — vida kvinligare än åtskilliga

franska damers på den första kongressen. Så vilseledd hon är, så ruskiga saker hon än har varit med om, så har hon *det* som gifver den offentligt uppträdande kvinnan liksom en oantastlighet, en "sauve-garde", nämligen entusiasm. När en kvinna uppträder bara för att uppträda, och när hon säger saker som en man mycket väl kunde ha sagt, och säger det på alldeles samma sätt, bara litet sämre — då må hon tiga. Kan hon inte just i det offentliga uppträdandet vara kvinna, göra gällande det egendomligt kvinliga elementet, då ha motståndarne rätt att håna och le och då kan hon ej häller öfva något inflytande.

Inte är det ett större *antal* af talare och författare som behöfves, utan det behöfves en annan *sort*. Dessa reflexioner komma à propos den första kongressen, som tycktes visa att de franska kvinnorna ännu icke lyckats sammansmälta själfständighet med kvinlighet och respektabilitet. Louise Michels inflytande beror bestämdt derpå att hon är i eminent grad kvinna.

Du vet kanske att det fins i Paris en stor rundmålning, som heter *Panorama du Siècle*, som är utförd af två verkligt framstående målare och är ett riktigt konstverk. Den framställer grupper af alla Frankrikes historiska personer under det gångna seklet allt sedan 1789. Den börjar med Ludvig XVI och hans färggranna omgifning och slutar med den korrekte Carnot, som tycks mer än någon annan mänsklig varelse vara skapad för frack och hvit halsduk. På det fält af denna målning, som är egnadt åt de sista decennierna, åt *vår* tid i egentlig mening fins — om jag mins rätt — endast tre kvinnor. Och hvilka tror du det är? Jo, Louise Michel, Sarah Bernhardt och som jag tror en annan skådespelerska. Det skulle alltså vara de kvinnor, som mest beteckna det moderna Frankrike: å ena sidan petrolösen, å den andra representanten för den der typen "kvinnan-gåtan", som de nyaste författarne så mycket älska, och som hemta hela sin trollkraft från sin outgrundlighet, sin rikedom på öfverraskningar. Det är en kvinna som hvarken har panna eller ögon, pannan är dold under frisyren, ögonen sväfva hit och dit, och hennes blick kan man aldrig möta, hennes själ kan man aldrig fånga. Hon är som essencen af decadanskulturen. Det är sorgligt och besynnerligt att inte Frankrike skall ha haft någon *stor* kvinna af ett ädlare slag, någon i George Eliots stil, någon

kraftigt verksam, men älskande, varm och klarögd framtidskvinna. Kanske skall hon komma innan seklet är slut.

Nej, nu har jag kommit så djupt in i det outtömliga ämnet — kvinnofrågan — att det är bäst jag skyndar mig att sluta.

Din *Uffe.*

Från flickskolemötet.

Det fjärde allmänna flickskolemötet hölls som bekant i Stockholm den 12, 13 och 14 sistlidne Juni. Som vanligt vid dessa möten var det öfvervägande antalet besökande lärarinnor, hvilket också är ganska naturligt, då undervisningen vid våra flickskolor hufvudsakligen bestrides af lärarinnor. Dock hade ett fåtal af hufvudstadens och några andra städers lärare infunnit sig. Ännu mer försvinnande var antalet af de föräldrar, som togo del af det, som sades om deras döttrars uppfostran, eller som läto lärare och lärarinnor veta, hvad de själfva tänkte i de vigtiga frågor, som behandlades.

Det är icke vår mening att här lemna en utförlig redogörelse om mötets förhandlingar, utan att blott påminna Dagnys läsare om hufvudströmningarna.

För dem, hvilka intressera sig för våra flickskolor, torde det ej vara obekant, att i frågan om dessa skolors organisation, meningarna äro i hög grad skiljaktiga. Man synes hvarken kunna ena sig om hvad som skall meddelas eller om huru mycket af flickans tid skolan har rätt att tillegna sig. Denna ovisshet synes oss dock vara ett godt tidens tecken: man börjar förstå, att det kunskapsmått skolan meddelar skall vara afpassadt för barn och ej för vuxna, och man börjar äfven att på allvar inse, att flickan under sina uppväxtår har mycket annat att inhemta och lära än bokliga kunskaper. Denna flickskolans sväfvande ställning kan dock ej i längden vara önskvärd — hon behöfver komma på stadiga fötter. Men härtill fordras framförallt, att hon må komma att lefva under bättre ekonomiska vilkor. Som bekant tillsattes år 1885 af Kongl. Majt. en komité, som hade att undersöka flickskolornas nuvarande tillstånd och att derom afgifva ett utlåtande. Flickskolans vänner hoppas, att följden häraf skall blifva en kunglig proposition till riksdagen med anhållan om ökadt anslag till flickskolorna. Komitérades förslag utkom på hösten 1888.

Då styrelsen för det fjärde allmänna flickskolemötet skulle uppsätta mötets program, var det naturligt, att den kungliga komiténs utlåtande fick släppa till diskussionsämnena. Komitérade hafva tänkt sig, att våra högre flickskolor i framtiden skulle vara endast sjuåriga, och i de kommuner, der sådant läte sig göra, efterföljas af s. k. fortsättningsskolor med fullkomlig valfrihet. Till dessa skolor skulle då uppskjutas läsningen af: konsthistoria, kyrkohistoria, literaturhistoria m. fl. ämnen, som nu trängas i den egentliga barnskolan. Detta förslag delades i allmänhet af mötet. Man ansåg att den egentliga skoltiden skulle sluta med flickans 16:de år, och att en friare läsning sedan skulle följa. Betänkligheter mot denna anordning framkommo egentligen från några af landsortens representanter. Orsaken härtill tycktes egentligen kunna uttryckas med den gamla satsen: "man vet hvad man har, men icke hvad man får". Landsortsskolornas kamp mot en eländig ekonomi leder ganska naturligt till ett dylikt resonnemang. Man tordes ej tänka på fortsättningsskolor — låt oss då åtminstone behålla vår gamla åttonde klass. Man tycktes nästan hafva glömt, att det icke var om nutidens småstadsskolor, i bästa fall understödda af sparbanker, bränvinsbolag eller enskilda personer man talade, utan om framtidens flickskola, kraftigt understödd af stat och kommun.

Ifrigare och hetare blef debatten om huruvida enligt komiterades förslag undervisning borde meddelas i endast två främmande språk i den egentliga barnskolan och det tredje språket uppskjutas till fortsättningsskolan. Förslagets vänner betonade, att då trängseln af ämnen i skolan är stor och med rätta öfverklagad, borde något ämne bortrensas, och härtill lämpade sig bland andra ämnen det tredje språket. Språkstudiet i och för sig skulle också vinna genom koncentration. Förslagets motståndare stödde sig förnämligast på "föräldrarnas önskningar och de praktiska behofven" och menade, att man ej som vilkor för anslags erhållande borde förbjuda en skola att undervisa i 3 språk.

Förutom dessa frågor, som närmast beröra skolans organisation, var det naturligt, att de båda frågorna om "samskolan" oah "slöjden", dessa de moderna pedagogernas skötebarn, skulle blifva föremål för ett lifligt meningsutbyte. Mötet hade på sitt program upptagit frågan om huruvida det är lämpligt, att de allmänna läroverken, i vissa mindre samhällen, enligt flickskolekomiténs förslag, ombildas till samskolor. Detta förslag tycktes icke vinna mötets sympatier, åtminstone i sitt nuvarande skick. Det vore ej i småstäderna ensamt man bäst gjorde erfarenheter, och de ekonomiska fördelarna torde ej blifva så stora,

som komiterade menat. Eburu det ej strängt taget hörde till ämnet att diskutera frågan om samskolan i och för sig, hennes fördelar och vanskligheter, var det nästan naturligt, att diskussionen snart lemnade de 32 städernas område och kom in på själfva samskolan. Och så hörde vi åter de gamla betänkligheterna om huru det skulle gå våra flickor i de förskräckliga gosskolorna och de väl grundade betänkligheterna, huruvida våra flickor tåla att läsa lika mycket som gossarna. Samskolan hade också sina varma förespråkare, och mer än en lärare kunde vitsorda det goda inflytande som gossarna och flickorna utöfvat på hvarandra. Af andra, som varmt intresserade sig för saken, belystes frågan från olika sidor. Det vore ej gossarna ensamt, som vunne på samskolan, äfven flickorna hade mycket att lära: stark ambition är ej detsamma som inre allvar. Allvaret i arbetet leder i själfva verket säkrare framåt än en ofta nervös ambition. Den största vinsten å ömse håll vore kanske den att gossar och flickor lärde att känna hvarandra under arbetet och ej först på barnbalerna eller i societetslifvet. Den dömer kortsynt, som talar om att bevara flickskolan — gosskolan är nu en gång liksom tillspillogifven. Samhället bygges af båda skolornas lärjungar.

Hvad de hygienska betänkligheterna angå — att flickornas krafter ej äro jämförliga med gossarnas — så invändes deremot, att vi ännu ej äro i tillfälle att göra några verkliga jämförelser. Låt flickorna få mer frisk luft och rörelse, gif dem ändamålsenliga kläder och kraftig föda. Låt med ett ord flickan få samma förmåner som gossen — sedan kunna vi börja med jämförelser.

Om vi ej misstaga oss var mötets mening om samskolan den: låt oss försöka, långsamt och varligt, låt oss göra erfarenheter!

I anseende till tidens korthet blef diskussionen om slöjden temmeligen knapphändig. Som bekant föreslår flickskolekomitén träslöjdens införande i våra flickskolor som valfritt ämne och motiverar sitt förslag dermed, att den skulle befordra allmän händighet, ingifva aktning för det gröfre kroppsarbetet och verka som motvigt mot det myckna stillasittandet. En talare, som, om vi ej misstaga oss, uttryckte mångas mening, påpekade att händigheten och framför allt aktningen för det gröfre kroppsarbetet vunnes säkrare, om skolan gåfve sina lärjungar tid att i hemmet deltaga i den kroppsarbetande kvinnans göromål, såsom matlagning, skurning, städning m. m. Slöjden borde först komma i andra rummet, om tid och lust så medgåfve.

På de olika sektionerna arbetades flitigt; lifaktigheten var i synnerhet stor på den historiska. Äfven på de allmänna sammankomsterna behandlades en historisk fråga. Den nämligen, huruvida den

svenska historien skulle i skolans mellanklasser och högre klasser ingå som moment i den allmänna historien eller läsas särskildt som nu är fallet. Detta flickskolekomiténs förslag tycktes ej vinna mötets sympatier. Den brännande frågan om de förberedande klasserna hann aldrig att diskuteras.

Att mötet var talrikt besökt vittnar ju om det varma intresse, som städse besjälat flickskolans lärarinnor, men som ett önskemål kvarstår, att de diskuterande ej alltid måtte förblifva en försvinnande minoritet — och dertill en minoritet, som är densamma år från år. Helt säkert sitta många af landsortens lärarinnor inne med mycken och värdefull erfarenhet. Hvarför få vi ej här i hufvudstaden del af densamma? Nu när flickskolans ordnande är en fråga för dagen, gäller det för hvar och en af oss att draga sitt strå till stacken.

L. E.

"I den gamla, goda tiden".

Kära, gamla tant Charlotte! Hur tydligt kan jag ej ännu efter så många år se för mig det vissnade, åldriga ansigtet med den barnafromma pannan och de bruna ögonen, som strålade så skälmskt och klart som om egarinnan varit 17 år i stället för 70.

Hennes lif hade varit ett enda tjänande af andra. Vid 15 års ålder hade hon som en fattig, värnlös flicka kommit i tjänst hos assessorns på den stora herrgården vid Tofta sjö. Hennes uppgift var "att gå frun till handa". Trots sin ungdom fyllde hon sin trägna plats med heder, tack vare sin friska arbetslust och sitt glada, villiga sinne. När hon var några och tjugu år, dog assessorskan, och tant Charlotte fick nu ej blott hela det stora hushållet, utan äfven barnens vård och uppfostran på sin del. Det var en tung och ansvarsfull börda för så unga skuldror, men hon grep sig modigt an med uppgiften. "Hon är en hel skatt", sade assessorn ibland åt sina vänner och pekade på henne, der hon gick omkring i sitt arbete glad och sjungande, under det barnen likt trogna drabanter följde henne i spåren. Men till tant Charlotte själf sade han minsann ej något sådant; han var allt annat än

generös på vänliga, uppmuntrande ord, den stränge, gammaldags husbonden.

Åren gingo, och barnen växte upp. Sonen fick tjänst i hufvudstaden; döttrarna gifte sig och drogo bort den ena efter den andra. Det blef så tyst på den stora herrgården, der tant Charlotte till sist satt ensam kvar med assessorn, som nu blifvit en sjuklig, gammal gubbe. Åldersdomskrämporna tilltogo år efter år, och i samband med dem kommo oberäkneliga nycker och bizarra fordringar, men tant Charlotte höll dock till det sista ut hos sin gamle husbonde.

När jag lärde känna henne, hade assessorn redan varit död i många år, och Tofta hade sålts till främlingar, men tant Charlotte fanns ännu som ett gammalt inventarium kvar på den gård, dit hon kommit som en lifsglad, rosenkindad, femton års tärna. Hon skulle stanna der till döddagar; det hade utgjort en af bestämmelserna vid egendomens försäljning.

Från assessorns barn, hvilka hon varit i moders ställe, kommo då och då korta bref, som tydligen dikterades mera af pligtkänsla än af tacksam tillgifvenhet; nya förhållanden, nya intressen hade hos dem fördunklat bilden af deras barndoms trogna vårdarinna. Då och då funnos i dessa bref inneslutna några rader från deras barn — "barnbarnen", som tant Charlotte kallade dem —, korta, ceremoniösa helsningar till denna fjärran gudmor, som de flesta af dem aldrig sett, eller stela tacksägelser för de varma strumporna, som deras snälla tant åter sändt dem. Dessa bref voro ljuspunkterna i den gamlas enformiga lif. Med hvilken glad stolthet brukade hon ej visa oss en liten, med ostyriga bokstäfver fullklättrad papperslapp, der en ungdomlig brefskrifvare förtäljde, att hans mamma just i dag berättat honom en så vacker saga, som hon hört af tant Charlotte för många år sedan.

Stackars tant Charlotte! I den omgifning, der hon gått omkring stilla och tjänande, hade hon ej rönt mycken kärlek. Hennes egna, milda läppar nämde väl aldrig något derom, men så mycket tydligare talade den glada och förvånade rörelse, hvarmed hon mottog den obetydligaste tjänst, det minsta, lilla vänskapsbevis. Det fanns stunder, då känslan af hennes ensamhet grep henne, men det var ej ofta; i hennes älskande hjärta fanns ej mycken plats öfrig för egna sorger. Vanligen var hon den mest glada och skämtsamma lilla gumma

man kunde få se, med humor i ögat och humor på läppen samt med ett friskt och rådigt sinne, som i pröfningens dagar gjorde henne till en verklig skatt för vänner och bekanta. Bäst trifdes hon alltid bland familjens yngsta medlemmar, och aldrig var barnaglädjen så yr och äkta, som när "gudmor Charlotte" kom med i spelet. Hon var en mästare i konsten att med ett kvickt och oförargligt skämt drifva ledsnadens onda andar på flykten, och den milda, rena glädje, som låg i hennes klara blick och skälmska småleende, meddelade sig ovilkorligen till hela hennes omgifning. Blott när hon stod vid stranden af den sjö, hvars vågor sjungit så många vexlande melodier för henne under den långa utvecklingsperioden från 15 till 70 år, kom det stundom något tungt öfver de blida dragen. När jag då smög min arm om henne och frågade, hvad hon tänkte på, såg hon på mig med en frånvarande blick och svarade långsamt: "Åh, vågorna berätta så mycket från gamla tider!" Hvad de berättade henne, det fick jag en dag lära känna.

Sent en afton sutto tant Charlotte och jag ensamma i förmaket och väntade på min fästman, som under natten skulle inträffa i mitt hem. Gumman, som för tillfället vistades hos oss, hade vänlig och uppoffrande som alltid, nödvändigt velat dela min vaka.

Alla andra sofvo i huset, och der rådde omkring oss denna nattens väntansfulla stillhet, som fyller sinnet med vemodiga tankar. Vi sutto båda tysta, jag bekvämt uppkrupen i soffhörnet, tant Charlotte rak och flitig som alltid med sin strumpstickning.

Pendylen på spegelbordet slog timslaget med en gäll, silfverklar ton i den djupa stillheten.

"Bara elfva!" utbröt jag och sparkade otåligt pallen utåt mattan.

Tant Charlotte såg upp på mig med sin skälmska blick. "Hvi kommer han ej än, Mitt hjertas lilla vän", smågnolade hon muntert.

"Åh, tant", bad jag, "berätta något för mig, så att tiden inte kryper så här dödande långsamt framåt."

"Berätta! Hvad då, barnet mitt?"

"Jo, något från tants egen ungdom. Men något riktigt romantiskt får det lof att vara, lilla tant!"

"Nå, om min egen förlofning kanske? Det passar väl i stycket nu."

Jag flög med ens upp ur min bekväma ställning. "Åh nej, har tant varit förlofvad!"

"Tycker du, att det låter så otroligt? Tack för komplimangen! Jo, du, det har jag nog varit, och det i hela fyra år ändå. Jag har tänkt så mycket derpå nu, när jag sett dig och din vän så glada och lyckliga."

Strumpstickningen hade sjunkit ned i hennes knä, och de bruna ögonen blickade tankfullt ut i rymden. Jag såg in i hennes vissnade, gamla ansigte och försökte tänka mig henne som en ung fästmö. Hvad hon måtte varit älsklig med sina fina, mjuka drag och sina ännu så strålande ögon!

"Jag var 24 år den tiden", började gumman långsamt. "Strax efter julen blef jag bjuden på några veckors besök till en god vän, och som assessorn och barnen just samtidigt skulle fara och helsa på slägtingar i Stockholm, så fick jag resa; assessorskan hade då redan varit död några år. Det gick gladt till i det Relanderska hemmet, dit jag kom. En hel flock ungdom hade samlats der under helgen, och det ena nöjet följde på det andra; kälkbacksåkning och slädpartier om dagen och dans och jullekar om kvällen. Du må tro, att gumman den tiden var känd som den gladaste bland de glada. Och så yr och självsvåldig som de veckorna har jag aldrig varit hvarken förr eller senare.

Bland gästerna var en kusin till Edith Relander, en ung häradshöfding Bremer. Han skiljde sig från oss alla andra genom sitt allvarliga och lugna väsen; det fanns något så värdigt och pålitligt hos honom, tyckte jag från första stunden. Han höll sig nästan alltid utanför våra lekar och upptåg, men jag märkte dock snart, att hans ögon följde mig, hvar jag gick, och en morgon, när jungfrun kom in till mig med kaffe på sängen, såsom det brukades då för tiden, smålog hon så underligt, och när jag såg efter, så låg det ett bref på brickan. Brefvet var från Bremer förstås; han skref, att han hållit af mig från första stunden han såg mig, och så frågade han, om jag ville bli hans hustru."

"Tant, stod der riktigt "Jag älskar dig"?" afbröt jag

med en adertonårings hela nyfikna intresse för forskningar i det erotiska.

”Ja visst, kära barn. Och så skref han, att om jag var fästad vid honom, så skulle jag som ett tecken taga på mig den blå klädningen, i hvilken han såg mig första gången.”

”Nå, tant?”

”Jo, du, jag tog på mig den blå klädningen, och så lycklig som den dagen har Charlotte Ljung aldrig varit i hela sitt lif. Åh, barn, hur det kändes för mig, stackars ensamma flicka, att ega en vän, för hvilken jag var mer än allt annat i världen! Själf visste jag från den dagen, att jag aldrig skulle komma att hålla af någon annan än honom.

Morgonen derpå for jag hem, och några dagar derefter kom Fredrik till Tofta för att tala vid assessorn, som så länge varit mig nästan i fars ställe. Åh, så ond assessorn blef! Jag satt och sydde i rummet utanför hans, och jag förstod strax af hans ton, att det skulle bli en svår strid. Efter en stund kom Fredrik ut helt blek och bad mig genast gå in till assessorn. ”Och var nu min modiga flicka!” sade han och kysste mig för första gången. Åh, jag minnes det, som om det varit i går! Assessorn stod vid sitt skrifbord med den der förbittrade minen, som jag kände så väl, och som var hela husets skräck. ”Är det verkligen sannt, det jag hör om dig, Charlotte?” började han. Mina ben skälfde, så att jag knappt kunde hålla mig upprätt, men jag svarade ändå ja. ”Åh, aldrig hade jag kunnat tro något sådant om dig, Charlotte”, sade han. ”Att gå och kasta bort sig åt den förste bäste, som anmäler sig! Har du verkligen så brådtom att komma bort från Tofta? Har du det inte bra här? Hafva vi kanske inte tagit hand om dig, ända sedan du var en fattig, värnlös stackare? Hafva vi inte varit goda mot dig? Har du inte fått äta vid vårt bord och behandlats alldeles som en af oss? Och det här är tacken! Nu, när assessorskan är borta, och vi behöfva dig så väl, nu vill du lemna oss, lemna barnen vind för våg! Aldrig kunde jag väl tro, att du skulle hafva ett så hårdt och otacksamt hjärta!”

Och så kom det allra värsta. Han frågade mig, om jag ville hafva större lön, och sade, att det skulle jag gärna få. Då kunde jag inte annat än brista i gråt. Kanske förstod han, hur ondt han gjort mig, ty han började tala helt stilla och vänligt till mig, påminde mig om, hur mycket assessor-

skan hållit af mig, och hur hon ännu strax före sin död tackat Gud, för att hon kunde lemna barnen i min vård. Och så sade han, att det väl inte var sådan brådska med giftermålet. Vi kunde ju vara hemligt förlofvade, och Fredrik kunde komma och helsa på mig allt emellanåt. Sedan efter några år, när vi riktigt pröfvat oss själfva, kunde man ju tänka närmare på saken.

Ja, så blefvo vi då förlofvade. Men det var en underlig förlofning, må du tro. I början kom Fredrik ganska ofta till Tofta, men det var lätt att märka, att hans besök inte voro assessorn i smaken, och så började han komma allt mera sällan, till sist blott en eller två gånger om året. Och — ja, du kan väl knappast tro det — det hände, att han både kom och for, utan att vi ett enda ögonblick fått rå om hvarandra på 'tu man hand. Man lemnade oss aldrig ensamma, och Fredrik behandlades af hela huset alldeles som en vanlig främling. Att vi voro förlofvade, det tycktes ingen förstå eller veta af och allra minst assessorn. En handtryckning i smyg då och då, ett vänligt ord, framhviskadt, då de andra vände ryggen till, det var allt. Och så var Fredrik borta igen för att inte komma tillbaka på månadtal."

"Men ni fick väl åtminstone skrifva till hvarandra?" utbrast jag med en hel värld af förtrytelse i min ton.

"Åh ja, men det var ingen glädje med brefven heller! All posten på gården gick förstås genom assessorns händer, och han hade från första stunden fordrat att få läsa brefven till och från min fästman. Han ansåg det som sin skyldighet, sade han, då han ju var som i faders ställe för mig. Fredrik ville nog, att vi skulle mötas i smyg och i hemlighet sända bref till hvarandra, men jag har nu aldrig kunnat tycka om krokvägar. Det hade jag lärt af assessorskan, som var sanningen själf. Ja, hon var verkligen som en mor för mig, stackars värnlösa flicka, och hade hon fått lefva, så hade allt nog gått annorlunda."

"Och hur blef det sedan, tant?"

"Tredje hösten efter vår förlofning frågade Fredrik åter assessorn, om han inte ville släppa mig. Äldsta flickan, Olga, var då redan 19 år, och vi tyckte båda, Fredrik och jag, att hon gärna kunde stanna hemma och se efter småsyskonen, i stället för att vara hela vintrarna hos slägtingarna i Stockholm. Hvad assessorn den gången svarade, det fick jag al-

drig veta, men Fredrik kom alldeles hvit i ansigtet ut till mig, der jag stod och plockade ärter i trädgården. ”Det är sista gången jag sätter min fot i det här huset”, sade han. ”Och nu får du välja mellan assessorn och mig.” Barnen kommo springande i det samma, så jag kunde ej svara honom, och strax derpå for han. Åh, så tungt det kändes den dagen och många dagar derefter! Hade inte barnen funnits, så vet jag inte, hur det gått. Om kvällarna, när jag slutat mitt arbete och satte mig vid brasan i mitt rum för att tänka och gråta der i ensamheten och halfmörkret, så kommo de trippande den ena efter den andra, de kära ungarna, kröpo i hop omkring mig och bådo om en saga. Och så måste jag torka bort mina tårar och tänka på ”Askungen” och ”Rödkappan” i stället för på afskedet från vännen min. Vet du, Karin, funnes det inte barn i världen, så tror jag vi aldrig skulle kunna bära det här lifvet.

Fredrik kom aldrig mera till Tofta, och de bref jag ännu då och då fick från honom, voro korta och besynnerliga. Nära ett år gick jag i tvifvel och ovisshet, men så kunde jag inte uthärda längre, utan skickade genom Edith Relander ett bref till honom och frågade, hvad som var hans mening. Och då sände han mig på samma väg ett svar, som gjorde slut på allt. Han skulle aldrig kunna hålla så mycket af någon annan som af mig, skref han, men han var trött på vår underliga förlofning och ville inte gå och vänta i oändlighet. Jag skulle nog i hela mitt lif vara slaf hos assessorns — ja, just de orden skref han —, och derför var det bäst att så godt först som sist göra slut på vårt förhållande. Åh, ett sådant slag det var för mig! Hela den natten satt jag uppe och skref till honom. Jag sade honom, att jag aldrig kunnat tro, att han skulle handla så illa mot mig. Från första stunden hade han ju vetat allt, hvad jag hade assessorn att tacka för, och att jag aldrig skulle gifta mig mot hans vilja. Jag berättade honom, hur jag längtat och kämpat under dessa väntans år, och att jag för hans skull förkastat så många goda anbud. Det var bland andra en pastor Holm, en så allmänt aktad man, som gång på gång friade till mig. Men honom och många andra hade jag gifvit nej för Fredriks skull. Och efter allt, hvad jag offrat för honom, så kunde han lemna mig så der skamligt!”

”Men, lilla tant”, protesterade jag, glömsk af att gum-

man var sin tids barn, "inte var det ju någon uppoffring att säga nej, då tant inte höll af dem."

"Jo visst, kära barn! Tänk, pastor Holm, en så förmögen och utmärkt människa! Han skulle nog hafva väntat på mig, hur länge som helst. Och tänk, hur annorlunda jag då skulle fått det!"

Denna praktiska syn på lifvet, så ovanlig hos tant Charlotte, verkade som en kall dusch på mitt varma intresse, men när jag såg in i det upprörda, tårdränkta ansigtet bredvid mig, flammade jag å nyo upp.

"Och såg tant sedan aldrig sin fästman mera?"

"Nej, aldrig mera. Men ett år efter brytningen oss emellan hörde jag, att han gift sig med en helt ung, förmögen flicka. Edith var på bröllopet, och genom henne lät han helsa mig, att ännu i det ögonblick, då han vigdes vid sin brud, tänkte han på mig och önskade till Gud, att det varit jag, som stått der i den hvita drägten bredvid honom. Ja, nu är han död för många år sedan, och jag är en gammal gumma."

"Och den der otäcka, gamla assessorn, tant, han var väl helt förtjust öfver att han lyckats skilja er åt?"

"Ja, nog var han väl glad att få behålla mig. Men han sade aldrig ett ord till mig om hela saken. Sedan Fredrik sista gången for bort från Tofta, nämndes hans namn aldrig mera der i huset, och det var, som om han aldrig funnits till. Men jag tyckte allt, att assessorn från den tiden blef vänligare mot mig än förut. Åh ja, han höll nog af mig på sitt sätt, han också!"

"Men, tant, hur kunde du finna dig i det, hur kunde du uthärda det? Aldrig skulle jag kunnat vara så der tålig och uppoffrande. Aldrig, nej, aldrig skulle jag så der på en annans befallning lemnat den jag höll af! Nej, jag skulle hafva gift mig med honom trots hela världen."

"Åh nej, det hade du nog inte gjort, Karin lilla; du skall inte förtala dig sjelf. Dessutom skall du inte tro, att jag var så tålig i början när slaget kom, fast jag aldrig sade något åt andra människor. Men så småningom lärde jag mig tänka, att Gud nog hade sin mening med det.

"Och tant har riktigt kunnat förlåta den der assessorn?" frågade jag efter en stunds paus.

"Ja visst, kära barn. Det var ju egentligen så naturligt, att han ville hålla mig kvar för barnens skull."

Jag fattade hennes hand — denna hand, hvars grofva, knotiga fingrar buro vittne om så mycket tungt och sträfsamt arbete — och strök den sakta, i det jag i mitt sinne prisade mig lycklig att ej hafva tillhört den tid, då en husbonde kunde fordra dylika offer af sina underordnade. Så sutto vi tysta till dess vi hörde ljudet af en vagn, som snabbt rullade fram öfver den frusna marken. Jag flög upp.

"Nu kommer han, tant!"

Gumman blef med ens sig själf igen. "Då försvinner jag, så får du ensam rå om vännen din. God natt, lilla barn!"

När jag nästa morgon trädde in till den gamla, satt hon helt blek och matt i gungstolen, och den hand hon räckte mig, var feberhet.

"Hur är det, tant! Du är väl inte sjuk?"

"Åh nej, jag är bara litet trött. Jag kunde inte sofva i natt för de der tankarna. Åh, så barnslig man är ännu, fast man är 73 år!"

Hur stark, hur lifsvarm måste den ej hafva varit, denna kärlek, som ännu efter nära 50 år kunde beröfva de gamla ögonen deras hvila och bringa feberglöd i detta eljest så lugnt framglidande blod! Och likväl hade hon utan tvekan, utan att göra någon affär deraf offrat denna kärlek af en — låt vara missriktad och öfverdrifven pligtkänsla. Hennes uppoffring var onödig, oförnuftig till och med, men låg det ej på samma gång något sublimt i den och i den enkla värdighet, hvarmed den utfördes?

Hvarför är lifvet så grymt, att det söker beröfva oss det dyrbaraste af allt hvad vi ega här på jorden, det rena och ljusa minnet af dem vi hålla kära? Hvarföre få de, som vi älska, ej alltid gå bort, medan de besitta sin fulla andliga och moraliska styrka, utan ofta först sedan sjukdom och ålderdomssvaghet grumlat deras själar och hos dem framkallat lyten, som äro fullkomligt främmande för, ja stundom diametralt motsatta deras verkliga karaktär? Och när det nu en gång så är, hvarför ega vi ej makt att ur vårt minne bannlysa den vanstälda och fördunklade bilden och ihågkomma dem blott i deras ursprungliga ädelhet och klarhet?

Är detta ej det bittraste af allt det bittra lifvet har att bjuda? *

Tant Charlotte fick ett år före sin död ett slaganfall, som väl ej lemnade synnerligen stora spår efter sig i hennes yttre, men som deremot tycktes fullkomligt hafva undergräft hennes själslif och kullkastat hela den byggnad af sinnesro och uppoffrande kärlek, som hon mödosamt uppfört åt sig under ett långt lifs strider och hemsökelser. Hon, som förut städse varit omgifven af en atmosfär af blidhet och ömhet, blef nu med ens misstänksam, orolig och retlig, hon, som i beröringen med andra alltid varit ledd af den mest säkra och finkänsliga instinkt, blef nyfiken, påträngande och ogrannlaga. Det hade kommit en nervös oro öfver de fordom så milda dragen, en spejande, sökande blick i de förr så lugna och klara ögonen. Men nej! Bort, du grumlande och vanställda bild! Låt mig minnas dig, älskade gamla, sådan, som jag först såg dig, med blidhetens och skalkaktighetens skimrande ljus öfver dina vissnade drag, med blicken strålande af denna frid, denna glädje, som var så lifsvarm och oöfvervinnerlig, derför att den hade sin rot i ett rent och älskande hjärta!

R—a.

Stella Kleve. Alice Brandt. En kvinnoprofil. H. Österlings förlag, Helsingborg 1888.

Helena Nyblom. Kvinnoöden, Noveller. P. A. Norstedt & Söner, Stockholm 1888.

"Växter slemmigt upp ur gyttjan skjuta,
giftförtyngda kalkar sömnigt luta,
gula neckrosknoppar dufvet sänka
sig mot mörka, jättestora blad.
Sjukligt sken utöfver dammen faller — —"

I dessa rader ur ett af Wirséns yppersta stycken torde ligga en symbolik, som afser en viss grupp inom samtidens vitterhet.

Stella Kleve hör dit.

Vår förträffliga indignationsliteratur vill hon icke veta af. Det allra modernaste idealet är långt mera "chic", den nyfranska "deka-

---

* Till ett tröstande svar på denna fråga, kanske för mången som med smärta gör sig den, hänvisas till de sköna orden i korinthierbrefvet: *Det varder sådt i skröplighet och skall uppstå i kraft.* *Red.*

dansen", som på *sitt* sätt hyllar principen l'art pour l'art. Kulturmänniskans kraf på en verkligt europeisk literatur har omsider uppfylts — hvad vilja vi mer? Och Stella Kleve står midt ibland oss.

"Alice Brandt" är naturligtvis en bok, egnad att skämma bort sin publik.

Själfva "handlingen" må lemnas åsido; den är lika litet det väsentliga i denna bok som hos flertalet af dess legio syskon — Gud bättre dem! — inom den nu fruktansvärdt odlade skizz- och novellgenren. Boken vill i stället så minutiöst-analyserande som möjligt skildra ett fragment (naturligtvis!) af en kvinnas lefnad inpå hennes första äktenskapsår.

Hvilken lycka nu att förf., som väl älskar det intressant-fragmentariska, också kunnat *så* ur sin bild utesluta den oändliga motivrikedom, som i verkligheten bidrager till en människas utveckling, för att blott framhålla detta, som tydligen varit hennes enda intresse och som utgör bokens ämne: det erotiskt-sensuela. En vanlig dilettant skulle ej gått i land dermed.

Hvad Alice Brandt *annars* är, det har förf. med mycken konst lyckats dölja. Det vi få är — "la femelle."

Och naturligtvis på det enda sätt, som nu lär fängsla en intelligent publik — d. v. s. under inflytande af "dekadanskynne" med dess tilldragande slapphet och nervositet. Fröken Brandt synes en smula kritiklöst hafva läst "Fædra" och "Berta Funcke", hvilka hjälpt henne att finna sitt intressanta jag. Fröken Brandt *borde* knappast hafva sökt slikt biträde.

Stella Kleves flirtations-noveller pläga som bekant just ej skildra den ursprungliga, naiva passionen, hvilken i sin sunda styrka, sin helleniska nakenhet är naturlig och skön, utan detta märglösa, förkelade, hyperraffinerade stämningsfråsseri, som rent ut sagdt är vidrigt. Alice Brandt deremot kräfver *tillika* "lidelse" och lyckas härmed, så som förf. skildrar henne, att *tillika* framstå vulgär.

Boken har emellertid vackra skildringar och psykologiskt lyckade drag. Särskildt är Felix Danners gestalt både fin och sympatisk, och teckningen af en förtrolig flickbjudning står mycket högt. Men i allmänhet eger berättelsen alltför litet verklig *halt* för att ej dess många bagateller skola trötta och synas djupt tomma. Liksom i alla dessa ateistiskt-naturalistiska böcker, går naturligtvis en underström af förkelad och omhuldad pessimism fram genom arbetet, hvilken just skänker detsamma dess egendomliga atmosfer, läses mellan raderna, höres i tonen. Märkligt nog, är det dock först på sidan 247 som Alice får röna "tillvarons dofva, ångestfulla, omätliga smärta", — hvarefter J. P. Jacobsen utlägges på sidd. 248—49.

Innehållets anda speglas i stilens nervösa staccatomanér. Flere danismer bidraga på sitt sätt till likheten med Herman Bang, all dylik stils mönster. Tyvärr ter den sig i "Alice Brandt" knappast längre i hela sin kyska grace, hur mycket den än står för spegeln och gör toalett, hur mycket den än pyntar ut sig med själfulla tankstreck, så viker den dock i okonstlad storhet för självfva underverket inom genren: "Berta Funke".

Vidunderliga stilblommor slå ut i denna drifhus- eller budoar-atmosfer, ljum, förskämd, liksom mättad med parfymer af tvetydig kvalitet. Den har riktningens hela förkärlek för det obehagliga, det raffinerade och för sjukliga psykologiska nyanser. En så alltigenom osund åskådning upphjälpes ej af någon estetik i världen. Äfven ur rent konstnärlig synpunkt hämnar den sig; *pinsamhet* är icke någon estetisk förnimmelse. Men som bokens hufvudintryck skulle just denna pinsamhet kvarstå — jämte en viss demimonde-elegans — så framt ej det muntra löjet stucke upp sitt hufvud mellan raderna och på det oförsyntaste sätt lekte kurra gömma med författarinnan.

Är "Alice Brandt" typisk för den "vingtrötta poesi" som enligt vår störste skalds uttryck:

"nu gör dagsverk i
verklighetexakt fotografi",

men som lyckligtvis, svika ej tidens tecken, redan håller på att åter upplösas, så är, må man hoppas, fru *Nybloms* "Kvinnoöden" att räkna till förelöparne för en framtida, mera sund och kärleksfull skönliteratur, hvars uppfattning innerst sträcker sig *djupare* än till verkligheten i tid och rum.

En alltigenom sund lifsskildring, finkänslig i uppfattningen, stundom väl bred i utförandet, sådan är fru Nybloms novellistik. Man mötes här af lefvande människor, som hvarken utmana logiken med ytligt fattade problemer, ej heller alls äro förderfvade af en sympatiskt framhållen "sjuk tidsanda" — väl derför att förf. själf icke är det — och man glädes af naturmålningar, hvilka ofta skina af klarhet och blått, äro fulla af "mycket ljus och luft" öfver sina fast tecknade ytterlinier. — Nog kvarstår åtskiligt episkt stoff, ej utdanadt till poesi. Fru N:s käcke och tillika "zarte' skaldegenius rör sig ju bäst i rytmernas lek, med lyrikens regnbågsskimrande psykevingar. Men äfven för hennes prosa har man att vara tacksam, då bland det ohejdade novellflödet så litet finnes, som enar konstnärsvärde med idealism i världsåskådning, att den bättre och självständigare allmänheten knappast längre vet, hvad den inom genren skall köpa och läsa.

Nog finnes det att anmärka mot "Kvinnoöden"; novellen "En

äktenskapshistoria“ är mycket för uttänjd, Toftes ombytlighet framstår ensidigt, och man tror just icke på den omvändelse, som förf. tyckes till slut vilja låta oss hoppas med denne herre. Hans inträde i berättelsen, då man ledsamt nog på blotta skildringen märker, att här kommer hjälten, smakar ju af gammaldags romanteknik. Deremot är ändringen i Ninas väsen efter bröllopet med Tofte väl gifven. Och som ett särdeles fint drag framstår det sätt, hvarpå Julia, den blott af en viss "romantisk ironi" styrda konstnärinnan, aflurar Tofte hans hemlighet, att han ledsnat på sin alltför fullkomliga hustru, då hon nämligen med äkta kvinlig beräkning känner sig för just genom att prisa Ninas förträfflighet. Man jämföre början af sid. 194 med början af 196!

I "Over de høje Fjelde" samlingens mest helgjutna stycke, bör påpekas såsom ett nobelt drag, att föräldrarne ej, i likhet med Brandesliteraturens stående (sit venia verbo) teaterbofvar tecknas som borneradt gammaldagsfolk, hvilkas gifvet inskränkta åsigter hindra dotterns personlighetsutveckling i hennes kall. Här finnes sålunda ej den stora bravurdissonansen på slutet, utan kollisionen löses naturligt och harmoniskt, just som man väntar af dessa präktiga människor. Fågeln får ila ut i solskenet och lemnar ej spår af vresigt missmod efter sig.

Verkligt anslående är särskildt första delen af "Sju flickor". Ty öfver dessa interiörer hvilar stundom något af det som dock först och sist utgör glädjen vid ett skönliterärt verk — nämligen *poesi*. Och här är det den första ungdomens poesi, den som ingen glömmer. Bilderna stå kvar i vår själ med belysning och sceneri, säkert och åskådligt, i lifvets egen oändliga nyansrikedom. Flickornas olika personligheter äro tecknade högst påtagligt och tydligen efter lefvande modell, ofta med fint målande smådrag. Deremot äro Kompositionens verkliga svårigheter vid alla dessa personers entré ej fullt öfvervunna man ser repliker, skenbart mellan flickorna, men i själfva verket upp lysningar till läsaren o. s. v. Ej heller saknas i andra delen långörer Slagskuggorna falla på slutet djupa, men ej derför att lifvets sanna ideal utmålas som "romantik" och illusioner; tvärtom se vi sorgens och den ädla försakelsens makt att utveckla personlighetens innersta i riktning emot det sant ideala.

Sådana äro fru Nybloms noveller. De stå kanske icke på literaturens höjder, men de öppna utsigter mot en klar och fri horizont.

Och det kan vara hög tid att allmänt slå fönstren på vid gafvel för att få in frisk luft i vitterhetens salar och fördrifva det tryckande kvalmet, den vekliga parfymdoften.

Fredrik Wetterlund.

Från Biskops mötet i England Juli 1888.

I Juli 1888 hölls i England ett möte af biskopar från olika delar af världen. För att gifva ett intryck af huru djupt allvarligt desse män togo sin uppgift, taga vi oss friheten att afskrifva inledningen till deras sammankomst ur en af konferensen utgifven broschyr, som genom en engelsk professor, hvilken i sommar besökt Sverige kommit oss tillhanda.

Vi ärkebiskopar, och andra biskopar af den heliga anglikanska kyrkan till ett antal af hundrafyrtiofem, hvilka alla förestå biskopsstift eller äro lagligt installerade att derinom förrätta biskopliga funktioner, församlade från olika delar af jorden i Lambeth Palace år 1888 under presidium af Most Reverend Edward Ärkebiskop af Canterbury, Engelska kyrkans primas, hafva efter åtnjutande af den heliga nattvarden och förenade i bön om den Heliga Andes ledning tagit i öfvervägande åtskilliga frågor angående Guds folks välfärd och kyrkans tillstånd i olika delar af världen.

Vi hafva under en månads tid gjort dessa frågor till föremål för noggrann och allvarlig öfverläggning såväl i allmänna sammankomster som inom serskilda sectioner.

Af dessa frågor är det blott en, som vi anse oss böra meddela för att gifva Dagnys läsare tillfälle att se huru dessa fromma och lärda män från jordens olika länder uppfattat densamma, nemligen sedlighetsfrågan.

På nedanstående sätt har mötets enskilda komité yttrat sig om denna fråga:

Vi tala som de hvilka äro djupt medvetna om deras ansvar inför Gud, för hvarje ord som yttras i frågor af så utomordentlig vigt.

Som vi väl veta att sedeslöshetens synd icke endast är en allvarlig, allmän, öppen skandal, utan också smyger i det fördolda frätande på massornas lif i alla klasser och alla land, kunna vi icke tiga derom.

Vi äro såsom biskopar i Guds kyrka skyldige att hålla högt den rena moralens standar, och vi kalla på alla, de må nu tillhöra vår bekännelse eller icke, i Guds vår faders namn att samlas omkring detta standar, isynnerhet vända vi oss till dem, som hafva den ansvarsfulla uppgiften att hela själa-

skador och bedja dem öfverväga denna sak, bedja dem fråga sig hvad de hafva gjort eller kunna göra för att beskydda sina församlingar för de dödliga skador denna synd åstadkommer.

Vi tro, att ehuru det allmänna medvetandet i någon mån vaknat öfver denna sak, och ehuru det självuppoffrande arbetet i detta syfte icke varit alldeles fåfängt, dock den fruktansvärda makten af detta onda icke är på långt när bruten.

Vi äro icke blinda för svårigheten att offentligt afhandla sådana ämnen. Vi frukta verkan serdeles på de unga af att behandla enskildheter i fråga om denna synd. Och dock anse vi tiden vara inne för kyrkan att bestämdt uttala sig. Således:

Vi förklara högtidligt, att ett rent lif ensamt är värdigt en varelse skapad till Guds afbild.

Vi förklara, att en kristens kyskhet hvilar på den grunden att hans kropp är den helige andes tempel.

Vi förklara, att ett lif af återhållsamhet för den ogifte är icke endast möjligt utan en Guds befallning.

Vi förklara, att det icke finnes någon skilnad mellan man och kvinna i anseende till otuktens synd.

Vi förklara, att på mannen, i kraft af hans af Gud gifna styrka, hvilar det förnämsta ansvaret.

Vi förklara, att ingen som lefver i uppenbar osedlighet bör emottagas i kristna samfund.

Vi protestera högtidligt mot allt förringande af äktenskapets helgd.

Vi vilja påminna alla som kunna nås af vår röst, att Guds vrede både i skriften och i världshistorien har bevisat sig drabba de nationer, som hafva öfverträdt sedlighetens lagar, och vi framställa på det högtidligaste vår öfvertygelse, att hvar helst äktenskapet brytes och köttets synder betraktas med lättsinne skall hemlifvet blifva förstördt och nationen gå till förfall och upplösning.

Vi biskopar af Guds kyrka äro för vår del öfvertygade om den oerhörda vigten af detta ämne och att det icke fordras mindre än att hela det kristna folket som en man reser sig mot detta onda. Vi besluta att förena oss med presterskapet och lagens vårdare i våra biskopsstift för att öfverlägga om de klokaste åtgärder, som kunna vidtagas för att nå det vigtiga mål, som Gud förelagt oss.

Efter att hafva framhållit några särskildt beaktansvärda punkter för främjandet af sedlighetens sak, slutar komitén sålunda.

Vi tacka Gud för den villighet, den entusiasm med hvilken sedlighetsrörelsen blifvit välkomnad af unge män ur alla klasser. Det finns ett ädelmod och en ridderlighet hos ungdomen, till hvilken man sällan vädjar förgäfves. Det finnes skaror af unge män, som äro djupt tacksamme för hvarje hjälp som erbjudes i den förtviflade striden mot köttets synder.

Än en gång vilja vi som Guds vittnen tala till hvar och en, hvilken vår röst kan nå: Varen starke i Herren och i Hans starkhets magt. Lefven rena lif. Talen rena ord. Tänken rena tankar. Flyn och afskyn allt som icke är kyskt. Bevaren med omsorg de svage och de unge. Bedjen framför allt om Guds helgande Andes nåd, att hela eder ande, själ och kropp må bevaras ostrafflige till vår herres Jesu Kristi ankomst.

Konferensens resolution i detta stycke lyder så:

Att denna konferens allvarligt ålägger alla dem, i hvars händer dess beslut må komma, att sprida dess åsigter om sedligheten såsom konferensens enhälliga uppfattning af detta vigtiga ämne.

I öfverensstämmelse med detta upprop hafva vi ansett oss pligtige att intaga artikeln i Dagny.

Friplatser i samskola.

En för **Praktiska Arbetsskolan** (Palmgrenska skolan) i Stockholm intresserad person har till skolan anslagit medel till tvenne friplatser för flickor.

Vilkoren för åtnjutande äro:

kunskapsmått som motsvarar klass 7[1] eller 7[2] i de allmänna läroverken, samt

skyldighet att vid Arbetsskolan aflägga maturitetsexamen.

Ansökningar till dessa friplatser insändas, åtföljda af erfoderliga betyg, till *Fredrika-Bremer-Förbundets byrå. Stockholm.*

Norrköping 1889. M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

Å **Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå** äro anmälda under

Maj månad:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 9, lektioner 6, kontors- och skrifbiträden 4, värdinnor och biträden i hem 5, öfversättning 2, föreståndarinna för hushållsskola 1, summa *27*.

Arbetssökande: lärarinnor 24, lektionsgifvare 8, kontorister 5, värdinnor och biträden i hem 6, summa *43*.

Juni månad:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 21, lektris 1, kontors- och skrifbiträden 5, biträde i hem 1, sjuksköterska 1, summa *29*.

Arbetssökande: lärarinnor 37, lektionsgifvare 12, kontors- och skrifbiträden 5, värdinnor och biträden i hem 6, summa *60*.

Juli månad:

Arbetsgifvare: för erhållånde af lärarinnor 13, lektioner 3, öfversättning 1, affärs- och skrifbiträden 3, värdinnor och biträden i hem 4, gymnastik 1, summa *25*.

Arbetssökande: lärarinnor 26, lektionsgifvare 1, kontors- och skrifbiträden 6, värdinnor och biträden i hem 9, summa *42*.

Augusti månad:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 9, lektioner 4, öfversättning 2, affärs- och skrifbiträden 2, värdinnor och biträden i hem och med handarbete 7, summa *24*.

Arbetssökande: lärarinnor 22, lektionsgifvare 12, kontors- och skrifbiträden 3, värdinnor och biträden i hem 4, gymnast 1, summa *42*.

Anmälan.

Dagny, *som äfven under förlidet år utgått i en för våra förhållanden stor upplaga, skall fortfarande verka för* **Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende".** *Hon skall äfven följa den nyare literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversigter m. m.*

Dagny *redigeras år 1889 af fru* **Amanda Kerfstedt**, *biträdd af en redaktionskomité. Fru* **S. L—d Adlersparre** *har af helsoskäl lemnat tidskriftens redaktion för detta år, men kommer att till redaktionens förfogande ställa sin rika erfarenhet och sitt varma intresse.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af förbundet . . kr, 2,50.

För icke medlemmar . . . . . . „ 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket. dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

Norrköping 1889. M. W. Wallberg & Comp. Boktryckeri.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN.

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

1889.

SJUNDE HÄFTET.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: {**För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar „ 4,00.

Om sedlighetsfrågans ståndpunkt

i de Skandinaviska länderna

under år 1888

af

Esselde.

Innehåll:

Frågans behandling inom det praktiska området:

Norge: Föreningsarbetet under medverkan af prester och läkare. Myndigheternas ingripande. Reglementeringssystemet upphäfdt och de hygieniska åtgärderna stälda under helsovårdsnämdens kontroll.

Finland: Kvinnoföreningens petition till biskop Alopæus om reglementeringssystemets afskaffande. Motion vid riksdagen på grund häraf. Finska läkaresällskapets och Dr. Rosina Heikels uttalanden, m. m.

Danmark: Petitioner och federationsmöten. Yngre läkares anslutning till saken. Motion i Folketinget af seminarieföreståndaren Tang om reglementeringssystemets upphäfvande samt om skärpt bestraffning af brott mot sedelagen m. m.

Sverge: Lektor P. Waldenströms interpellation i 2:dra kammaren rörande reglementeringssystemets olaglighet. Uttalanden vid offentliga möten. Sedlighetsfrågan inför kyrkomötet, framstäld af hofrättsrådet Widström och landshöfding Treffenberg, samt enhälligt besvarad med yrkande på reform af reglementet.

Sedlighetsfrågan inom literaturen 1888.

Lektor Personne: *Om ungdomens sedliga uppfostran.*
Klaveness: *Om befrielsen fra den förste ungdoms usædelighed.*
Björnstjerne Björnson: *Engifte och månggifte.*
Professor Seved Ribbing: *Om den sexuela hygienen och några af dess etiska konsekvenser.*

Ofvannämda skrift utdelas gratis till prenumeranter å Dagny för 1888. De hvilka prenumererat genom posten, behagade rekvirera skriften direkt genom Fredrika- Bremer- Förbundets byrå 5 Malmtorgsgatan Stockholm.

Till Fredrika- Bremer- Förbundets komité för granskning af barn- och ungdoms- literatur hafva herrar förläggare insändt:

Alb. Bonnier: *C. Blink*, Svante Nilsson Sture och hans samtida; *F. H. Burnett*, Vackra flickan från Amerika; Lekkamraten h. 1—4.

A. Johnson: Hobart Paschas lif och bedrifter under engelsk och turkisk örlogsflagg, berättade af honom själf.

O. L. Lamm: *M. Erman.* På lifvets tröskel; *J. C. v. Hofsten*, Nya svenska barnbiblioteket, 2:dra saml; *M. Hultberg*, Lilla Lisa; *A. St. Johnston*, Äfventyr i Australien under jagt efter guld; *W. H. G. Kingston*, Richard Pengelbys äfventyr vid sydpolen; *J. R. Spilhammar*, Fosterländska minnen; Tusen och en dag, persiska sagor för ungdom.

Tre drömmar i öknen.

af Olive Schreiner.

Jag reste öfver Afrikas slätter och solen brände. Då band jag min häst under ett mimosaträd, tog sadeln från hans rygg och släppte honom att söka sin föda bland halfvissna buskar. Och till höger och venster rundt om fans blott den bruna jorden. Och jag satte mig att hvila under trädet, ty hettan var tryckande och rundt kring horizonten skälfde luften. Och efter en stund föll öfver mig en tung dvala, och jag lutade mitt hufvud emot sadeln och somnade. Och under denna min sömn hade jag en märklig dröm.

Mig tycktes jag stod vid randen af en vidsträckt öken, der sanden allestädes yrde kring. Och mig tycktes, jag såg två stora varelser, liknande öknens lastdjur och den ena låg på sanden med utsträckt hals och den andra stod bredvid. Och jag såg forskande på den som låg på marken, ty en tung börda fans på dess rygg och sanden låg så tätt rundtom, att den tycktes hafva samlat sig der under sekler.

Och jag betraktade allt detta noga. Då märkte jag att någon stod vid min sida. Och jag sporde: "Hvem är denna väldiga varelse, som ligger der utsträckt på sanden?"

Och han svarade: "Det är kvinnan, hon som bär människor under sitt hjärta."

Och jag sade: "Hvarför ligger hon der orörlig med sanden packad omkring sig?"

Och han svarade: "Lyssna till mitt tal. I århundraden har hon legat der och stormvinden har gått fram öfver henne. Den äldsta lefvande människa har aldrig sett henne röra sig; den allra äldsta bok berättar att hon låg som hon ligger nu med sanden omkring sig. Märk dock! Längre tillbaka än den tid hvarom den äldsta bok förtäljer, hvilken de äldsta minnesmärken uppenbara, i stenskriftens språk, på den brända lerans uråldriga skärfvor finnas spåren af hennes fotsteg; sida vid sida med hans som nu står bredvid henne kunna de skönjas. Och man förstår att hon som nu ligger der, engång jämte honom i frihet vandrade öfver klipporna.

Och jag sade: "Hvarför ligger hon nu så?"

Och han sade: "Jag tror att för länge, länge sedan blef hon bunden under muskelkraftens herravälde. Hon böjde sig

för att gifva di åt sina små, och då syntes hennes rygg bred nog att bära förtryckets börda, hvilken fastgjordes med den oundvikliga nödvändighetens band."

Och jag blickade in i hennes ögon och såg der århundradens förfärande tålamod; marken var våt af hennes tårar och hennes andedrägt kväfdes af sanden.

Och jag sade: "Har hon någonsin försökt att röra sig?"

Och han sade: "Stundom har det ryckt i en lem. Men hon är klok; hon vet att med sin börda, kan hon icke resa sig."

Och jag sade: "Han, som står bredvid henne, hvarför öfvergifver han henne icke och går sin väg?"

Och han sade: "Han kan icke, — se!"

Och jag såg ett bredt band, som låg utåt marken från den ena till den andra, och som band dem samman.

Han sade: "Så länge hon ligger der, måste han stå kvar med henne i öknen."

Och jag sade: "Vet han hvarför hon icke kan röra sig?"

Och han sade: Nej."

Och jag hörde ett ljud som om något brustit, och jag såg att bandet som fästat bördan vid hennes rygg hade gått itu, och att bördan rullat ned till marken.

Och jag sade: "Hvad betyder detta?"

Och han sade: "Muskelkraftens herravälde är förgånget. Nervkraftens välde har dräpt det med den knif det håller i sin hand; tyst och osynligt har det funnit sin väg fram till kvinnan, och de mekaniska uppfinningarnas knif har afskurit hennes bördas band. Den oundvikliga nödvändigheten fins icke mer. Nu kan hon resa sig."

Och jag såg att hon ännu låg orörlig på sanden med öppna ögon och utsträckt hals. Och hon tycktes spejande skåda bort till den fjärran ökenranden efter något, som aldrig kom. Och jag undrade om hon sof eller var vaken. Men plötsligt skälfde hennes kropp och en ljusglimt lyste i hennes ögon så som en solstråle lyser i ett mörkt rum.

Jag sade: "Hvad är detta?"

Han hviskade: Stilla! en tanke har vaknat inom henne. "Skulle jag kunna resa mig?"

Och hon lyfte sitt hufvud från sanden, och jag såg urhålkningen, hvari hennes hals så länge hade hvilat. Och hon blickade ned mot jorden och upp mot himlen och äfven till honom som stod vid hennes sida. Men han vände sig bort ifrån henne.

Och jag såg åter hennes kropp skälfva och hon tryckte sina knän mot jorden och ådrorna svälde. Och jag utropade: "Nu reser hon sig!"

Men hennes bröst flämtade, och hon blef liggande der hon låg.

Men sitt hufvud höll hon upprätt; hon böjde det icke mer. Och han bredvid mig sade: "Hon är mycket svag. Se hennes ben hafva domnat under den långa tiden."

Och jag såg henne kämpa så att svetten perlade fram.

Och jag sade: "Förvisso, han som står vid hennes sida hjälper henne nog."

Och han svarade: "Han kan icke hjälpa henne; *hon måste hjälpa sig själf.* Må hon kämpa till dess hon blifver stark."

Och jag utropade: "Men åtminstone bör han icke hindra henne! Se, han flyttar sig längre ifrån henne och bandet emellan dem spännes och trycker henne ned."

Och han svarade: "Han förstår icke bättre. När hon rör på sig rycker det i bandet och det gör honom illa och då flyttar han sig längre ifrån henne. Den dag varder kommande, då han skall förstå och fatta hvad hon gör. Har hon en gång förmått att komma upp på knä, så skall han stå henne nära och i medkänsla skola deras ögon mötas."

Och hon böjde sitt hufvud och svetten droppade ned. Och så reste hon sig en tum från jorden men sjönk tillbaka igen.

Och jag utropade: "Ack, hon är för svag! hon kan icke gå! De långa åren hafva röfvat all hennes styrka. Skall hon aldrig komma upp?"

Och han svarade mig: "Se strålen i hennes öga!"

Och sakta, bäfvande reste gestalten sig upp på knä.

Jag vaknade. Österut och vesterut sträckte sig den ofruktbara jorden med sina förtorkade backar. Myrorna sprungo fram och åter på den röda sanden, och det var brännande hett. Genom trädets glesa bladverk såg jag upp till den blåa himlen öfver mitt hufvud. Och jag somnade åter in stödd mot sadeln. Och i den brännande hettan drömde jag ånyo.

Jag såg en öken och ur öknen såg jag en kvinna träda ut. Och hon kom till en mörk flod, hvars strand var hög och

brant. Der möttes hon af en gammal man med långt hvitt skägg, han bar i sin hand en knutig staf på hvilken stod skrifvet: "Förnuft." Och då han sporde hvad hon önskade, svarade hon: "Jag är kvinnan, och jag söker efter frihetens land."

Han sade: "Det ligger framför dig."

Hon svarade: "Jag ser intet framför mig utom en mörk brusande ström med höga, branta stränder, och här och der inskärningar fulla af djup sand."

"Och der bortom?"

"Jag ser intet; någongång när jag skuggar ögonen med handen, tycker jag mig på andra stranden kunna urskilja träd och kullar, på hvilka solen skiner."

Han sade: "Det är frihetens land."

Hon frågade: "Hur skall jag komma dit?"

"Det fins blott en väg, en enda, ned för arbetets bankar, genom lidandets vatten. Någon annan väg gifves ej."

"Fins ingen bro?"

"Ingen."

"Är vattnet djupt?"

"Det är djupt."

"Är botten slipprig?"

"Den är så. Din fot slinter lätt, och du går förlorad."

"Hafva många redan kommit öfver?"

"Några hafva *försökt!*"

"Fins ingen stig utför detta branta djup?"

"Stigen är ännu icke trampad."

Hon skuggade med handen för sina ögon; och så sade hon: "jag skall gå."

Han sade: "du måste lägga af de kläder, som du har burit i öknen; de draga den som bär dem under vattnet."

Med glädje afkastade hon den mantel hon bar af gamla fördomar; den var nött och full af hål. Från midjan löste hon gördeln, som hon i lång tid skattat så högt, och mal flög upp derifrån i svärmar. Och han sade: "Tag beroendets skor af dina fötter."

Då stod hon afhöljd, med blott en hvit tätt åtsittande klädnad.

Han sade: "Denna drägt kan du behålla och bära i frihetens land. Den skall hålla dig uppe i vattnet, *ty den sjunker aldrig.*" Jag såg att på dess framsida stod skrifvet ordet:

Sanning; och den var hvit och utan fläck, ty de andra kläderna hade öfvertäckt den.

Han sade: "Tag denna förnuftets staf och håll den fast. Om den glider ur din hand är du förlorad. Känn dig för, och der stafven finner botten, sätt der din fot."

"Jag är beredd; låt mig gå."

"Nej, stanna! hvad är det du bär i barmen?"

Hon teg?

Han sade: "Öppna och låt mig se."

Hon öppnade och vid hennes bröst låg en liten varelse, som der sökte näring. Han tryckte sitt ljuslockiga hufvud och sina knän emot henne, och hans händer grepo fast i hennes bröst.

Han sade: "Hvems är han och hvad gör han här?"

Kvinnan svarade: "Se hans små vingar!

Han sade: "Lägg honom ifrån dig."

Men hon tvekade. "Jag kan bära honom så här, — med den ena armen och med den andra kan jag bana mig väg genom vattnet."

Han sade: "Lägg honom på marken. När du kommer ned i vattnet, så glömmer du din väg och tänker blott på honom." Och han tillade: "Lägg honom ned, han kommer icke att dö. När han finner att du öfvergifver honom, skall han slå ut sina vingar och flyga. Han skall vara i frihetens land före dig. Kärlekens händer skola utsträckas dem till mötes, som uppnå frihetens land. Då skall han vara en man, icke ett barn. Vid ditt bröst kan han icke fostras; släpp honom att han må växa sig stor."

Hon lösgjorde honom från barmen, och han bet henne så att blodet rann; men hon lade ned honom på marken, höljde sitt sår och strök smekande öfver hans vingar. Jag såg håret vid hennes tinningar blifva hvitt som snö, och med ens hade hon från ung blifvit gammal.

Och hon stod långt borta vid flodstranden och sade: "Hvarför skall jag söka detta fjärran land, som ingen ännu har hunnit. *Jag är ju allena, ack! så allena!*"

Men den gamle vise sade till henne: "Var tyst! hvad hör du?"

Hon lyssnade ifrigt och svarade: "Jag hör ljudet af många fötter, tusen sinom tusen och åter tusen gånger tusen, och de nalkas hitåt."

"Dessa äro de som skola komma efter dig. Gå förut och bana en stig till vattnets brädd! Der hvarest du nu står skall marken trampas af tiotusen gånger tiotusen fötter." Och han tillade: "Har du sett hur gräshopporna gå öfver en ström? Först kommer en ned till stranden och sköljes bort, så kommer en annan och så ännu en, och ännu en till dess slutligen af deras hopade kroppar en bro slås öfver vattnet och vägen är fri."

"Men af dem som komma först blifva många bortförda och deras spår finnas icke mer; icke ens deras kroppar äro med att bilda bron!"

Han sade: "Och om de också sopas bort utan att *någon* kan finna deras spår — hvad mer?"

"Hvad mer?"

"De trampade ändock upp stigen till flodens strand."

Hon sade sakta: "De trampade upp stigen till flodens strand." — Och hon frågade: "Hvem skall gå fram öfver den bro som slagits af våra kroppar?"

Han svarade: "*Hela mänskligheten.*"

Då grep kvinnan fast om stafven, och jag såg henne gå nedåt den mörka branten till floden.

Och jag vaknade; rundt om mig såg jag aftonrodnadens gyllne sken, och den sjunkande solen lyste på buskarnas taggiga grenar. Min häst betade lugnt i närheten. Jag vände mig på sidan och såg hur myrorna i tusental sprungo öfver den röda sanden. Jag tänkte fortsätta min väg, ty aftonen hade blifvit svalare, men mitt hufvud förtyngdes åter af sömnen.

Och jag drömde en dröm.

I drömmen såg jag ett land, och på dess höjder gingo frimodigt kvinnor och män hand i hand. Och de blickade med stark tillit in i hvarandras ögon och fruktade intet.

Och jag såg äfven kvinnorna fatta hvarandras händer.

Och jag frågade honom vid min sida: "Hvilket land är detta?"

Och han svarade: "Detta är något af himlen".

Och jag frågade: "Hvar?"

Och han svarade: "På jorden."

Och jag sade: "När skall detta komma att ske?"

Och han svarade: "*I framtiden*".

Om kvinnokongresserna i Paris, sommaren 1889.

II.

(Forts. fr. föreg. häfte.)

Det torde vara bekant för de flesta af Dagnys läsare, att i Paris höllos denna sommar *två* kvinnokongresser, den *första* på föranstaltande af ett kotteri för kvinnosaken intresserade personer; den *andra* deremot var *officiel* och utgjorde en länk i den rad af kongresser, som den franska regeringen hade anordnat med anledning af världsutställningen. Alla försök till att förmå det kotteri, som anordnat första kongressen, att sluta sig till den andra, hade af flere skäl strandat. Det förnämsta torde varit, att regeringen ej ville upptaga på sitt program kvinnans politiska rösträtt, hvilken fråga just af nämnda kotteri anses såsom den allra vigtigaste. Den första kongressen benämndes "Congrès du droit des femmes", den senare "Congrès des oeuvres et institutions féminines". Af denna benämning synes, att den oficiella kongressen i sig innefattade alla områden för kvinnans verksamhet, att man på den ej blott skulle yrka på reformer utan äfven visa hvad man redan gjort. Kongresserna hade således olika omfattning.

Det var naturligtvis äfven en *olika fransk* publik i La Salle de Géographie, der den första kongressen sammanträdde, och i La Mairie de S:t Sulpice, der den officiella kongressen hade sitt säte. Den utländska publiken var ungefär den samma, dock var det engelska elementet talrikare vid den andra kongressen.

Det kotteri, som i Frankrike för kvinnans talan med största iffver är, som jag redan förut nämnt, ganska blandadt. Det såg man genast vid inträdet i salen. Åtskilliga fina, hyggliga damer af olika åldrar, de flesta utländskor, tjocka, målade fransyskor i de mest extravaganta toaletter, en och annan helt tarflig och hygglig bourgeoise, till och med ett par i mössor, en och annan äldre, distinguerad herre samt åtskillige unge män af mer eller mindre självsvåldig uppsyn. Först vändes våra blickar till M:e la présidente, hvilken sitter främst på tribunen och lika flitigt sköter klockan för att lugna det lifliga auditoriet som solfjädern för att få svalka i sommarhettan och måhända lugna sina egna upprörda känslor. Det är kongressens anordnerska, *M:lle Maria Deraismes*, en gråhårig, äldre dam med stark färg, vackra intelligenta drag och stora proportioner. Toaletten är utsökt, eller rättare toaletterna, ty hon undfängnar dagligen med nya, den ena mera "Wörthisk" än den andra. Det vill till, att man får veta, att hon är mycket rik, har hotel och equipage, man tycker ändå det är litet för mycket. Det är emellertid hon som egentligen består omkostnaderna

för kongressen och äfven på annat sätt understödjer det radikala kvinnopartiet. Vid hennes högra sida sitter *Léon Richer*, en äldre, nervös man, som i allo sett sina bästa dagar. Han är fortfarande redaktör för "Le droit des femmes", Frankrikes äldsta kvinnotidskrift, om jag ej misstager mig, och är en man som under åratal kämpat för kvinnosaken och derunder lidit smälek och hån. Man märker att det är en ärlig om ock fanatisk partigängare, eller rättare har varit, nu är han först och sist en vänlig gammal man, som vill alla väl, ej minst utländskorna, hvilka just ej alltid äro så väl uppburna af denna ultra franska publik. På estraden såg man också *M:lle Clémence Royer*, det första fruntimmer, som i Frankrike hållit vetenskapliga föreläsningar och dessutom berömd såsom öfversättarinna af Darwins arbeten. Hon var liten, mörk och mager, talade väl och lifligt, och såg anspråkslös ut emot så många andra, som inte borde haft några anspråk alls, men ändå uppträdde med höga later. Hon blef mycket intresserad, då hon fick höra att författaren af dessa rader var från Sverige och till på köpet utskickad af ett förbund, som var uppkalladt efter Fredrika Bremer, till hvilken hon sade sig stå i tacksamhetsskuld. Fredrika Bremer, sade hon, hade i Schweitz banat vägen för henne, då hon der uppträdde, och hennes böcker mindes hon med förtjusning. Bland andra fransyskor märka vi M:e Koppe, en mörkögd liflig liten fransyska, som synes lidit mycket och af lidandet förts till att blifva en hängifven vän af kvinnosaken, särskildt den fattiga kvinnans. M:e Christianie, en äldre, finare dam, som äfven tillhörde andra kongressen, och som var en bland de få fransyskor, hvilka kämpade för samskolor såsom det första steget för förbättrande af kvinnans ställning. M:lle de Priestly var en gammal hederlig fröken, såg alldeles ut som en svensk guvernant på trettiotalet. Hon hade egnat sitt lif åt de fångna kvinnorna. Det var mången sorglig lefnadssaga, som berättats henne, så inte var det underligt om hon kämpade för kvinnosaken. Om man åtminstone kunde få likställighet i fängelserna, yttrade hon. Och de missförhållanden, som hon talade om från Paris' kvinnofängelse, St. Lazare, de finnas äfven hos oss. Äfven i Sverige har inte kvinnan ens i fängelset samma förmåner som mannen! Men det är sådant, som de lyckliga kvinnorna ej veta om!

Det fans sålunda många allvarliga, älskvärda kvinnor bland alla dessa damer. Men der funnos också sådana, hos hvilka man hade svårt att finna annat än anspråk, och när dessa började tala om sina rättigheter, så kände man sig nästan frestad till opposition. Man såg på dem, huru märkvärdiga de ansågo sig vara. Men dessa stora tunga fregatter med fladdrande vimplar, friserade chevelurer, stora solfjädrar, blommor och band, dem presenterar jag ej för Dagnys läsare.

De kunde visst tala både länge och väl om kvinnan och hennes rättigheter, men ej föra deras ord fram kvinnosaken hvarken i Frankrike eller annorstädes. Tvärtom. Det var bara flärd och fåfänga. Eller kanhända fans det hos dem någonting, så att de under sunda, lyckliga förhållanden kunde hafva utbildats till nyttiga samhällsmedlemmar. Vi skola hoppas detta för att tro det bästa möjliga om den kvinliga naturen. Se t. ex. på M:e Réné Marcil. Hon skrifver ju inte illa. Och hvilket mod har hon ej och hvilken talförmåga! Hon afbryter talare, skriker med en oerhörd oförsagdhet högt öfver hela salen. Den ena germanska kvinnan kan väl hacka på den andra, men jag ville se den, som afbröte en af skapelsens herrar! Af den germanska blygsamheten finnes i dylika ögonblick intet spår hos den romanska kvinnan. Denna kan skrika och väsnas och ha de mest utmanande gester för att blifva observerad. Med sina utpreglade former och hväsande röst är en sådan uppenbarelse i hög grad vidrig, en kvinnokarrikatyr. Likväl måste man göra den reflexionen, att det finnes hos dessa kvinnor en kraft, som om den i tid förts in i en rätt strömfåra, kunde blifvit af stort gagn för samhället. Som det nu är, utgöra de kvinnosakens "enfants terribles". Hör bara på denna damen. Hon är för ombytes skull mager och blond, samt till hälften karlklädd, men samma andas barn som de andra. Hon fräser ut ettriga beskyllningar mot dem, som ha förmånen att få gå rigtigt karlklädda och förklarar, att hon hälre ger en herre en spark än hon tar honom i hand. Sedan hon utslungat sitt sista anatema, hoppar hon ned från estraden, tar några skutt öfver rottingstolarne och försvinner ur salen, följd af hvisslingar och applåder.

Att det i en världsstad skall finnas många besynnerliga människor, det är klart, och det var nog ej så lätt att på en enskildt kongress blifva af med detta tvetydiga element, ehuruväl det i allas ögon gjorde de många hyggliga och allvarliga kvinnorna stor skada. På den andra kongressen kunde det nog lättare gå för sig, derför att den var officiel och dessutom konservativ till sin anläggning. Men der åter hade man haft svårt få någon talrik publik. Många intelligenta, intresserade fruar hade af sina män formligen förbjudits att anteckna sig för kongressen; biskopen af Paris hade uttryckt sitt ogillande och derför höllo sig de rättrogna borta. Den stora världen, den upplysta, liberala, kanske i många frågor enligt våra begrepp radikala, vågade ej vara med, ansåg företaget farligt, okvinligt, familjeomstörtande, och detta fastän man från programmet borttagit alla stötande frågor och satt den hedervärda *Jules Simon* till president. Den protestantiska världens damer hade dock talrikt infunnit sig och visade, att de förstodo

sig på en sund utveckling af kvinnofrågan. Dessa kände sig liksom litet förvånade öfver att vara på en kongress, så fjärran är det från franska vanor, men de voro intresserade, vakna och talade oftast väl, om man ock märkte, att det var första gången de offentligt uppträdde. Jag skulle kunna nämna M:e Puaux et M:e Seegfrid, maka och syster till den i Stockholm allmänt värderade pastor Puaux. Det var filantropiska frågor, som var föremål för deras liksom för de fleste föredrag under denna kongress. M:e Koechlin-Schwartz, presidenten i den stora föreningen för sjukvård i fält: "L'Union des femmes de France", en vacker, hvithårig äldre dame, M:e Bogelot, en liten liflig energisk kvinna, som sköter ett hem för frigifna fångar, m. fl. älskvärda, tilltalande protestanter bildade den franska publiken på den andra kongressen. Der funnos dock många, som ej tillhörde denna société, så t. ex. M:e Kergomard, dotter till den bekanta Elisée Reclus, den första fransyska, som varit invald i skolråd, M:e de Vauréal, en frisinnad för allt framåtskridande lifligt intresserad kvinna, M:e de Vernueil, en yngre, blond dame med ett vackert aristokratiskt utseende. Det är hon som jämte en polska, M:lle de Wolska, grundlagt ett internationelt kvinnobibliotek, hvilket dock ännu befinner sig i sin linda.

Kongressens sekreterare var M:e *de Morsier*, schweiziska till börden, blond, fet med fina drag och små kloka ögon. Hon hade snart sagdt ensam och under stora svårigheter anordnat kongressen. Det är en kvinna med ett starkt minne, stor vältalighet och ovanlig energi, med andra ord ett högst framstående fruntimmer. Hon egnar sig åt filantropiska företag, särskildt är hon en ifrig vän af federationen. Men hvem är denna vackra dam med det silfverhvita håret och de stora glänsande ögonen? Jag hade iakttagit detta ståtliga utseende, denna imponerande hållning redan från förra kongressen. Jag hade också iakttagit ett litet rödt band, som prydligt stack af emot den svarta sidenklädningen, desto prydligare, som det är ovanligt på en kvinnas toalett. Damen med hederslegionen är m:e *Laurent*, en af Paris mest berömde aktriser. Men det var ej för sin skådespelarkonst, som hon fått hederslegionen, då hon förra vintern lemnade theatern. Hon är tillika den första framstående franska aktris, hvars rykte aldrig haft en fläck, utan som var en ung oskyldig flicka till dess hon blef en hederlig mans hederliga hustru. Men det var ej ens för sin dygd hon blef dekorerad, utan för att hon har grundlagt med klokhet och uppoffring en inrättning kallad "Orphilinat des arts", i hvilken unga föräldralösa flickor utbildas till aktriser, artister m. m., under det att de få åtnjuta ett hems moraliska skydd. M:e Laurent redogjorde i vältaliga ordalag för syftet med denna redan högt ansedda stiftelse.

Det är tid på att jag i all hastighet presenterar några af de utländskor, som deltogo i kongresserna. Största uppmärksamheten, och det med rätta, tillkom *M:lle Popelin*, "docteur en droit", belgiska till börden. Hon är den första kvinna norr om Alperna, som genomträngt den så väl i Belgien som i Frankrike herskande Code Napoléon. Hennes examina voro utmärkta, men icke desto mindre får hon ej upptagas i advokatståndet, endast enskildt rådfrågas. Det var en germanisk, kraftfull typ. Så var också förhållandet med hennes väninna, medicine doktorn *van Diest*. Dotter af en medicine professor i Löwen, hade hon utkämpat många svårigheter för att få studera i Bern och praktiserade nu i Bryssel. Dessa två damer egde en stor fördel framför alla andra utländskor — franskan var deras modersmål. Den fördelen hade inga andra, och det var fler än en, som knappt kände de första elementen af det franska språket. Så t. ex. denna lilla, svartklädda dam med de glada, vänliga ögonen. Det är Mrs Deyo, amerikansk prest. Hon gör egentligen i världsfred, men är också med stundtals på första kongressen, nickar vänligt åt alla, är ytterst tacksam, om någon förklarar för henne något ur den brokiga värld, som omger henne, men lika glad om ingen gör det. Hon tyckes ha en rik värld inom sig, som tillfredsställer henne och stillar hennes nyfikenhet. På andra kongressen var hon försvunnen. Hon hade då rest till sitt land igen för att närvara vid en kongress af kvinliga prester, som skulle hållas, om jag ej missminner mig, i Boston. Denna upplysning fick jag af Miss Lookwood, hennes goda vän, en gammal bepröfvad advokat, som under ett par tiotal af år haft sitt mottagningsrum öppet för manliga och kvinliga klienter. Och den der lika intagande som vackra damen med de grånande lockarne och det der leendet, som man aldrig glömmer. Det är *Mrs Nichols* från Indianopolis. Hon är representant för världens största nykterhetsförening och har med blödande hjärta lemnat en talrik familj för att under några månader på världsexpositionen utdela nykterhetsskrifter. Hon har en adjutant lika intagande och lika vacker som hon själf och som dessutom eger ungdomens dragningskraft. Jag frågade, om de ej skulle vilja predika nykterhet äfven i vårt land, der det så väl behöfves. Hvad gör det, om de endast tala sitt tungomål? De hafva en "eloquentia corporis", en värme i talet, som gör, att om man blott förstår några af deras ord, göra dessa ett oförgätligt intryck.

Ville man ha en föreläserska, som oemotståndligt för det manliga könet skulle predika om den politiska rösträttsfrågan, då bör man föreslå *Miss Balgarnie*, sekreterare i det engelska rösträttssällskapet. Hennes lockiga hufvud, skära kinder och strålande ögon vore visst

oemotståndliga argument för det s. k. starka könet, som i detta fall är så bedröfligt svagt. Se på henne, och säg sedan att det endast är gamla, fula flickor på öfverblifna kartan, hvilka få i sitt hufvud så okvinliga tankar, som politisk rösträtt! Nästan lika förvånad, som när ni ser henne, blir ni, då ni får veta hvem den lilla feta frun är med de fina dragen och blida ögonen. Det är visst någon prestfru från engelska landsbygden. Visst inte, min vän, det är *Miss de Broen*, "la grande mère des communards", den engelska, som tillbringar sitt lif i Belleville, Paris sämsta kvarter, och som der inrättat föreläsningssal och klubbrum. Hur kan hon väl tala till dräggen af Paris befolkning? Ja, hör henne själf, när hon på kongressen redogör för sin verksamhet. Det är i hennes föredrag ett lif, en värme, och framför allt en tro, som tränger djupt in i ett förstockadt hjerta. Och tala med henne enskildt! Ni glömmer henne aldrig, och ej heller hvad hon sagt eder. För att man är liten kan man uträtta stora ting. Se på *Frau Morgenstjerna,* Tysklands främsta kvinna, kan man väl säga, ty bara att kunna föra kvinnoemancipationens talan i järnkanslärens land är en stor sak. Och så många nyttiga filantropiska saker, som hon uträttat! Detta kunna inte ens hennes fiender, h. e. de husliga och fördomsfulla tyskornas oräkneliga skara, förneka. Med sitt uppstrukna hår, sina glasögon och breda drag ser hon ut som en personifikation af uthållighet och mod. Denna sista egenskap ådagalade hon ej minst genom att uppträda på en kongress i Paris. "Elle est de Berlin", lät det som ett sorl, i en mindre välvillig tonart, då hon första gången höjde sin klangfulla stämma. Lika liten och nästan lika säker var *Mrs Magnusson.* I sin nationaldrägt väckte hon ett visst uppseende, men det undras mig just, om fransmännen viste hvarifrån hon kom. Hon talade om en högre flickskola, som hon inrättat på Island. Då hon kom från denna sagornas ö och var förtrogen med de skandinaviska språken, var hon för mig som en landsmaninna bland alla dessa främlingar. De andra skandinaverna behöfver jag ju ej presentera. Vi äro nu liksom i "pays de connaissance".

Det synes mig dock, att jag varit orättvis mot det manliga könet, och det är desto oklokare, som kvinliga läsare nog mest intressera sig för herrarne. Men dumheten är gjord, och utrymmet är slut. Jag vill endast nämna, att den berömde *Jules Simon* var en liten krokig gubbe med franska drag, små händer i stora manchetter, en svag bruten stämma, som dock hade varit vacker. Han kunde konsten att tala utan att hålla tal, med få ord säga mycket, som ändå i grund och botten var intet. Med ett ord han var en mästare i det spirituella franska kåseriet. (Forts.)

Opportunitets-Betraktelser.

II.

Våga vara dig själf!

"Zwei Seelen wohnen ach! in meiner Brust,
Die eine will sich von den andern trennen."
Goethe.

"Jag ser en annan lag i mina lemmar,
som strider mot den lag, som är i min ande."
Paulus.

Goethe, "den store hedningen", och Paulus, den store apostelen, så olika i öfrigt, intyga dock gemensamt människonaturens dualism och striden mellan dess båda motsatta sidor. Historien om nationernas och de enskildes öden har också till grundtema denna kamp mellan ett högre och ett lägre. Sociologien, en af de yngsta i vetenskapernas systerkrets, beskrifver striden från utvecklingslärans synpunkt. Ju mer människorna närma sig sin idéala typ, sitt sanna jag, desto tydligare framträder denna skiljaktighet. Innan Jesus Kristus, Guds son,' idéalmänniskan, hade uppträdt, funnos inga så skarpa etiska motsatser som efter denna historiens märkligaste tilldragelse. Sedan han förverkligat urbilden inför sina bröders ögon, är denna fridens tid förbi, då människorna kunde, utan klart medveten skuld och förnedring hängifva sig åt de lägre drifterna. Han uppväckte en strid, som aldrig upphör, och som endast mattas, då den ena eller andra naturen blifvit så kufvad, att hon förmår göra blott svagt motstånd. Då inträder en vapenhvila såsom förebud antingen till andens död eller till det sanna lifvets harmoni, då det lägre jaget, värderadt, men underdånigt, fritt tjänar det högre, då dualismen uppgått i den sanna enheten.

Den naturalistiska skolan hos oss och i utlandet vill ej erkänna tillvaron af denna söndring inom människonaturen och tycker sig ej hafva tid att sysselsätta sig med den icke materiela tillvarons kraf. Naturvetenskapliga upptäckter och uppfinningar, de ovärderliga förbättringarna af mänsklighetens lifs vilkor, hafva tillvunnit sig hennes uteslutande beundran; och den vetenskapligt ledda experimentala forskningen hennes lika obegränsade förtroende. På grund af denna ytterliga naturalism antages, att samma lagbundenhetens tvång, som vetenskapen uppdagat inom den fysiska naturen, sträcker

sig äfven till människoanden, hvarför man helt och hållet förnekar individens frihet och utmönstrar begreppen dygd och last, pligt och ansvar. Människan betraktas som endast ett naturväsen, bestämdt och beherskadt af fysiska anlag och böjelser. Andens herskarmakt och herskarrätt förnekas, dualismen bortresoneras, enheten proklameras, men en enhet, som flyttar människan från sin plats som borgare i andens värld till högsta rangplatsen bland djuren.

Författare, som mer eller mindre hylla denna världsåsigt, begagna ofta slagorden: våga vara dig själf! var trogen mot ditt eget jag! o. s. v. Godt! men till hvilketdera jaget riktas uppmaningen? Är här fråga om att vara sig själf, d. v. s. vara sitt högre jag trogen, då det gäller kamp mot lögn, orättfärdighet, konventionalism med ett ord mot sitt och andras lägre själf? Visst icke.*) Naturalisternas med hänförelse omhuldade jag är idealets motsats. Deras upprop: Var dig själf! innebär ofta: haf mod att lösgöra dig från den gamla pligtläran och från all filosofisk och religiös idealism, som vill fjättra ditt fria naturlif. Men hvad är detta annat än ett tillbakaskridande i civilisation, ett återvändande barbari, en motsats till den hitintills följda utvecklingskursen? Andens lag, som allt mer kommer till herravälde, upphäfves, hvaremot sinnevärldens kraf, förut alltmer undanträngda, framhållas som de enda berättigade. Dualismen är försvunnen, ett slags enhet vunnen; men hvilken enhet?

"Hvar slaf af sitt begär har en tyrann till herre".

En gammal sanning! men ej föråldrad! Sanning och sol äro gamla, dock unga. Utestäng deras strålar och lifvet förgår.

Själfva den animala lifsglädjen är kort om ej adlad af det högre jaget. Skalden har rätt, Österlandets lifsglädje är vigd till förgängelse.

Naturalismens frihetskraf contra etiken yttra sig mest ohöljdt och pockande i fråga om erotiska förhållanden. Öppet har man förklarat naturdriften på detta område vara en oemotståndlig naturkraft, som vilja och förnuft hvarken kunna eller behöfva tygla. Man har tilljublat bifall åt författare, som undanskjuta Eros för Astarte, som i kvinnan blott värdera

*) Inom vissa områden hafva väl ändock författare, som i allmänhet hylla dessa åsigter, uppträdt emot lögn, skrymteri och framför allt förtryck.
Red.

honan och förklara äktenskap och parning synonyma. Kysk kärlek, den enda människan värdiga, synes naturalismen abnorm. Vi flyttas tillbaka ett par tusen år i tiden eller till nutidens vildar.

Ofvannämnda retograda strömning har sin förklaring som reaktion dels mot bemödandena på 1870-talet inom skandinaviska literaturen att höja och rena uppfattnigen af äktenskapet dels ock mot de under senare åren ej blott i Skandinavien utan inom hela den civiliserade världen pågående sedlighetssträfvandena, hvilka ålägga mannen samma sexuela återhållsamhet som kvinnan. Krafvet på förverkligande af detta sedebud var en idé alltför djup och vidtgående för att ej väcka starkt motstånd. Reaktionen pådrifves af de konservativa fördomarnas luftdrag och de själfviska lidelsernas orkan. Styrkan och faran af denna tidsvind fattas först då fullständigt, när man ser renhjärtade och kyska kvinnor ryckas med och i tanklös osjälfständighet göra gemensam sak med sina farligaste vedersakare. Är detta kvinnologik?!

Naturalismens kulturfiendtliga makter äro dock ej ännu enväldiga. Vår samtids literatur företer författare, som i idéel renhet stå bland de främste af Sveriges skrifställare under alla tider. Kysk skönhet är ett hufvuddrag i Viktor Rydbergs diktning. I inledningen till sin föreläsningskurs öfver det sköna och konsten vårterminen 1889 uttalade han sig kraftigt mot naturalismens djuriska världsåsigt. Med sedlig harm, ehuru egentligen från naturvetenskaplig ståndpunkt har professor Seved Ribbing i sin skrift "*Om den sexuela Hygienen*" bekrigat dessa för sederna och slägtet lika förderfliga läror. I Pontus Wikners posthuma skrifter, detta dyrbara arf från en af vårt lands ädlaste söner, lemnas, särskildt hvad detta ämne beträffar, i bref till en ung man, som begärt hans råd, behjärtansvärda varningar för att låta sig besegras af sitt lägre jag. "Är Ni en själ, som med haltande flygt släpar Eder fram öfver sinlighetens djup; — flyg, flyg om än med blödande vinge. — Och skulle Ni också först döende nå en räddande klippa, så är *det* för en vingad varelse dock hederligare än att drunkna i grumliga vågor". — — —

Ni klagar öfver bristande kraft att motstå en fiende, och Ni inser ej orsaken. — — "Seger öfver synden är frukten af andligt lif. Ni vill skörda denna frukt, men hvar är då *trä-*

det, som skall *bära* frukten? — Skall det andliga lifvet bära frukt, måste det först finnas, detta är ett axiom." — —

En af de älskande lärjungar, som besjungit Wikners minne och återbördat hans stoft åt fosterjorden, har tolkat den genklang, hans rena stämma väckt i de ungas bröst:

"Men om en yngling, irrande på stranden
af hjärtglöd tärd ej finner ro och enhet,
Din genius fattar honom huld vid handen
Och hviskar: renhet!"

Vara sitt högre jag trogen, det är rätta profvet på det sanna modet.

Per Trygg.

Bref från början af 1800-talet af Esaias Tegnér.

Som till redaktionen godhetsfullt blifvit lemnade några hittills otryckta bref från den store skaldens ungdomstid, skynda vi att meddela våra läsare ett aftryck af dem.

De äro ställda till Brukspatron Christopher Myhrman, först under benämningen Högädle Herr Brukspatron, derefter Högtärade Herr Farbror och slutligen då välgöraren också blifvit svärfader: Till min vördade pappa. Ehuru de alltid i stilen bibehålla en ung mans reservation gent emot en äldre, ser man dock här och der käckheten titta fram mellan raderna och en gång griper det manliga berserkalynnet till några kraftiga uttryck. Stundom ser man ock huru svårt den unge mannen haft att rätt sirligt svarfva uttrycken för sin tacksamhet.

Det första dateradt Lund den 3 Oktober 1799 lyder så:

Högädle Herr Brukspatron!

Det är mindre min hand som bör tekna, än mitt hjerta som bör känna och wärdera den öfwerflödande godhet Herr Brukspatronen behagat wisa mig. Också känner och erkänner jag den i ordens fulla bemärkelse; och lär wäl detta wara det enda för mig möjliga sätt at söka at wedergälla densamma. Men om det ej misskännes af Herr Brukspatronen, skulle det vara nog för min tillfredsställelse och min pligt.

Wi träffades ricktigt i Afvelsäter. Myhrmännerna fingo likväl förspånget för Lars och mig och framkommo ungefär en half timma

förr än wi. Jag will ej ingå i någon detail om wår wigtiga resa, dels emedan den förmodeligen skulle bli mindre intressant, dels emedan förmodeligen Gustaf därom lämnar beskrifning. På Trollhättan läste jag i Göteborgs Bladen underrättelsen om Jouberts död och Franska Enthusiasmens återupplifvande. Jag kunde ej undgå att göra den anmärkning at Franska Generalerne, oftare än de Allierade Magternas, stupa på valplatsen, hvaraf tyckes följa at de sednare mindre hasardera sina dyrbara lif och mer skryta af sitt mod; en anmärkning som jag tror besannas af erfarenheten.

Det förefaller mig äfwen bra löjligt at Hans Allra Christligaste Majestät af bägge Sicilierna ännu har sin residens-stad på en Engelsk kajuta, då Neapel så länge warit intaget och då han så kan förlita sig på sitt trogna folks kärlek. — Skulle ännu en gång Fransmännens sak fullkomligen förloras wore det utan tvifwel et stort hinder för Förnuftets och Uplysningens widare framsteg; utan tvifvel skulle då på deras ruiner Hierarckien och Despotismen uppresa sin thron, och återsänka werlden i det mörker hvarur hon småningom börjat uppstiga. Men det återstår ännu at hoppas — — och endast at hoppas!

I morgon tänker jag at ta den högwigtiga Studentexamen, och får altså lof at af alla krafter bereda mig dertill. At desto bättre komma ut dermed ärna wi i afton göra en resa till Malmö för at beskåda Comedien. Ekströmer, som kom hit i afton, med sina disciplar, lär äfven tänka göra följe. Om några dar får jag väl förlusta mig med Repitilis Benzelie hwilken Herr Brukspatron war så god och skänkte mig. Det är wärkeligen en uppbyggelig och roande Lecture.

Högädle Herr Bruks Patronens

Ödmjukaste tjenare

Esaias Tegnér.

I nästa bref dateradt den 16 Maj 1802 tackar han åter för undfången hjälp, hvarpå han fortsätter:

Wi hade i går vår Kandidat-Examen. Om Herr Bruks Patron hade sett oss blott (ty wi läto just icke höra oss) så skulle Herr Bruks Patron på wår djupsinniga och begrundande min tagit hvar och en af oss för Konung Salomo sjelf, i kappa och värja. Men wi liknade de Egyptiske Lärde; wi döljde mästerligen wår lärdom för den kringstående profana hopen, och iackttogo merändels den wältaligaste tystnad. Sådant är förfarandet pro summis in philosphia honoribus, dem wi snart hoppas att ernå. Månne wi icke ha förtjent dem?

Morgondagen blir här en högtidlig dag. Man skall parentera öfver den döda Markgrefven från Baden. Kanslern skall sjelf bevista akten. Allt hvad vår Akademi har mäst lysande, i lärdom, vitterhet

och sidenhimlar, kommer att användas härvid. För min del tror jag nog jag blir hemma. Det skall ej vara hälsosamt att sofva på förmiddagen.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

I nästa bref dateradt Lund den 16 Februari 1806 har bekantskapen blifvit intimare, eftersom det nu är fråga om bosättning för den förestående förbindelsen med Bruks Patron Myhrmans dotter Anna. Brefvet lyder:

Min vördade Herr Farbror!

För all bevisad faderlig godhet under mitt sista vistande på Rämen får jag aflägga min ödmjukaste och hjertligaste tacksägelse. Jag har nu så ofta haft prof af Farbrors godhet att de numera aldrig förvåna, men endast röra mitt hjerta.

Jag blef af snöyra hindrad flere dar på näset, så att jag ej kom hit förr än den 12 om morgonen. Farbrors bref från Örebro hade då redan varit här länge, utan att jag af vår difficila Postmästare kunnat pricist fått veta ankomstdagen. Så väl för brefvet som inneliggande 1000 Rdr får jag förklara min skyldiga tacksamhet. Då jag så väl härigenom som genom mitt tillämnade etablissement kommer Farbror på så stora depenser är jag öfvertygad att Farbror arrangerar sakerna så, att jag icke kommer att göra mig någon förebråelse att ha missbrukat Farbrors godhet, till skada för dem som dertill äga lika rättighet. Farbror förstår den saken bäst sjelf och är utan tvifvel äfven så rättvis som ädelmodig.

Med anledning af Farbrors gunstiga löfte skall jag med det första uppgifva ungefär den summa jag tror mig behöfva till bosättning. Jag uppgjorde väl på Rämen, med tillhjelp af Anna och hennes mor, en slags kalkyl häröfver, men den är väl föga ackurat och jag måste på stället göra förfrågningar om ungefärliga priset på de förnämsta artiklarna. Ehuru jag skall söka till att arrangera allt med möjligaste Ekonomi, förutser jag dock att det blir kostsamt. Detta smärtar mig så mycket mer som jag nödgas derigenom å nyo falla Farbror till last. Men mitt öde är nu en gång bestämdt, att ha allt af andras godhet, och ingenting af mig sjelf.

Det fägnar mig på det högsta att Farbror deltar i min förtrytelse öfver Bruks Patron M—s ovärdiga uppförande. För egen del kunde jag skratta deråt; men det var förmodligen icke ensamt ämnadt mig. Jag undersöker icke om han handlat af ilska eller blott obetänksamhet: jag vet mig icke ha förtjent den förra; och jag förlåter icke en gång den senare. Det var ett något för starkt familjedrag. Jag hatar all skamlöshet, ehuru autoriserad den tror sig af L—ska blodet.

Då jag i sommar träffar M. skall jag icke glömma att begära vidare upplysning. Himlen har begåfvat mig med ett godt minne.

Till Akad. nyheter hör att gubben Lemchen är nämd till Domprost, tvert emot allas förmodan. Till saken hör likväl att hans måg Extra Adjunkten Munck af Rosensköld är systerson af Stats Sekret. Rosenblad.

Med varmaste vördnad och tacksamhet är jag evigt herr Farbrors ödmjukaste tjenare

Esaias Tegnér.

I ett på våren samma år skrifvet bref, der han tackar för hjälp att afbetala köpesumman på en gård han köpt i Lund, beklagar han sålunda de svåra tiderna:

Farbrors underrättelser om Fastings marknad voro på det högsta oroande. Det smärtar mig mer än jag kan uttrycka att i så fatala konjunkturer jag, som redan fått så mycket, skall ännu vidare ligga Farbror till last. Jag hade derför till hälften tänkt att, ifall Anna icke hade något deremot, uppskjuta med vårt giftermål till ett annat år. Det vore kanske nog för Pappa och Mamma att på ett år förlora en dotter; och det passar kanske också bäst att äldsta systern gifter sig först. Vi böra icke sky denna lilla uppoffring för den som gjort så många större för oss. Emellertid har jag skrifvit härom i dag till Anna. Hennes känsla af det rätta, det bästa, tänker jag skall vara säkrare än min.

Huru anspråkslösa fordringarne den tiden voro bevisar brefvets postscriptum:

Jo, visst var 1000 Rdr för mycket till bosättning. Men jag inberäknade så många andra poster deri. För öfrigt är jag en dålig kalkulatör.

Följande bref af den 25 Maj 1806 lyder:

Högtärade Herr Farbror.

Jag får tacka ödmjukast för Farbrors sista bref och det förnyade prof det innehåller af Farbrors godhet och omvårdnad för mig. Hvad giftermålet angår så är jag naturligtvis ganska glad att det sker ju förr dess heldre, ehuru jag icke kan neka att uppskjutandet dermed vore, oeconomice, bättre, om icke för farbror, åtminstone för mig. Jag har äfven hört af Billow att han för sin del likaledes tänker på en dylik prolongation. Emellertid söker jag att arrangera hvad jag kan, i händelse denna sommar skulle vara den sista af min förlofningstid.

Tusende tack för Bernsdorf och Pitt. *) Det är en manlig och

*) Brukspatron Myhrman var en lärd man och idkade själf vitterhet. Roligt är att se hur fiffigt den unge kandidaten reder sig i klämman mellan välgöraren och poeten.

kraftig sång, som har mer tankar än ord, mer Nordisk styrka än Fransysk grannlåt. Angående versifikationen kunde man väl påminna ett och annat; men det är blott småsaker, liksom paruren på en vacker Herkulisk karl. Man kan icke nog ifra mot ett system, som hotar att förstöra hela verlden, och fästa alla nationer med deras industri och förmögenhet, såsom småbåtar vid det stora Engelska röfvareskeppet.

För 8 dar sedan hade vi ett rart främmande här i Lund — General Dumouriez. Han kom från Ystad och reste till Göteborg, för att gå derifrån till England. Han uppehöll sig här helt kort. Hans utseende var alldeles sådant som det borde vara hos en man af hans karakter. Hela hans väsen hade någonting tranquilt och posé, som är rart hos Fransmän. Ögonen voro små, mycket lifliga och illistiga. Växten liten, men undersätsig. Håret grått. För öfrigt var han mycket artig, talte med alla och hade fria och rafinerade manerer. Med ett ord, han såg ut som jag alltid föreställt mig denna tidens Hannibal, denna Politikens Proteus. Man kan ej hindra sig ifrån att känna en viss vedervilja mot en man som använder sina talanger mot fäderneslandet. Men omständigheterna, förbittringen och lidna oförrätter kunna väl till en del ursägta honom.

— —

Lund den 14 Dec. 1806

Min älskade Pappa!

Med sistlidne post emottog Asmund 100 Rdr Banco, hvaraf jag redan enligt instrucktionen uppburit de 66 Rdr 32 sk. Banco, och får derför ödmjukast tacka. Asmund är för närvarende sjuk af en här gångbar rötfeber. Han har sedan några dagar varit sängliggande. Florman är hans Doktor; och all möjlig soin som han genom Anna ooh mig kan erhålla, skall han ej sakna. Sjukdomen är här mycket allmän; och sedan jag kommit till Lund har jag ej hört omtalas ett sådant antal af sjuka. Emellertid är den Gudskelof icke just dödlig, och de mesta gå igenom. Det är samma sjukdom som Anna hade. Pappa bör således ge sig till freds och ej nämna något härom för Mamma. Med Guds hjelp skall all ting gå öfver. Våra begge pigor ha också sjuknat ner, så att vår belägenhet icke just är den angenämaste. Men det blir väl bättre. Af omständigheterna hoppas jag Pappa är god och ursäktar mitt slarfviga bref. Anna ber tusenfaldt om sin helsning.

Med oafbruten vördnad och kärlek har äran vara

Min vördade Pappas —

Namnteckningen bortrifven

Lund den 18 Juni 1809.

(Detta bref har blifvit af råttor så förstördt, att det blott är ett fragment.)

Min vördade pappa:

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Constitutionen har jag ännu ej fått läsa, men har talt med dem som läst henne. Väl innehåller den icke något fullkomligt sådant som en förnuftig man skulle önska sig till Styrelselag, men så lär det ändå vara onekligt att den är långt bättre än den förra. Articlen om Tromän synes mig den sämsta, ty det sätter hvarje högre Embetsman i beroende af hofvet, men torde väl kunna hjelpas en annan gång. Att man fick Tryckfriheten garanterad i Grundlagen var en stor förmån. Deri består, om jag ej bedrar mig, hela Englands frihet. Äfven har man den fördelen af Revolution att de högre Embetena bli bättre besatta — vi känna ej här ännu alla utnämningarna — och en hop afgjorda uslingar removerade från affärerna. Vi ha ej fått allt hvad vi kunnat och bordt vänta, men det är redan godt att vinna något. Ståndens previlegier falla af sig sjelf med tiden, och för närvarande äro adelns ej afunds värde. Att frågan om ändring i Representationen blef förd — — — — var ett stort fel.

Ett stycke borta —

Ifrån krigstheatern i Tyskland ha vi många rykten, men motstridiga och osäkra. Engelska Amiralen Saumaretz skickade redan för 14 dar se'n en bulletin till högkvarteret i Helsingborg, med underrättelse att Bonaparte den 21 och 22 Maj vid Aspera ej långt från Ungerska gränsen och norr om Donau skulle förlorat en Batalj och 30,000 man. Men detta har sedermera ej vidare bekräftat sig. Så mycket lär likväl vara sant att Bonaparte gått tillbaka öfver Donau, som han föreger tvungen af Donaus öfversvämning. Han lär ännu ha Wien inne. De sista tyska Avisorna skola äfven innehålla att Österrikarnes Armée i Italien är totaliter slagen och att Fransoserna från den sidan söka att förena sig med Bonaparte. Ett rykte från Helsingborg förmäler äfven att Österrikarne under hertig Carl skola den 23 Maj blifvit i grund slagne.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Jag ber helsa tusenfaldt till Mamma och alla hemmavarande och framhärdar med outplånlig vördnad

Pappas
lydige son
Es. Tegnér.

Bokanmälan.

Fra nutiden af Emil Selmer (Cammermeyer, Kristiania). Det är icke utan en viss tvekan man öppnar en ny norsk bok med en titel som denna, hvilken ju onekligen har en viss klang af bohêmeliteraturen. Men det är icke heller utan en viss tillfredsställelse man ser att man misstagit sig i sin förmodan, och att man tvärtom här finner en ifrig, stundom hänsynslös gensaga mot den s. k. naturalismen. — Bokens första afdelning består af temligen osammanhängande aforistiska, paradoxala uttalanden, hvilka särskildt för den egendomliga interpunktionens skull på sina ställen förefalla obegripliga. Flera små lösryckta stämningsbitar äro dock bra, t. ex. om kärleken och lifsglädjen, sid. 24, samt om kompositören sid. 46, briljant som en inspiration, andra åter förefalla obetydliga eller orimliga. — Den senare afdelningen upptages af en byhistoria, vackert och poetiskt berättad. Bättre än de alltför idealiskt skildrade karaktärerna äro naturbilderna från fjällen och säterlifvet. Några äro synnerligen stämningsfulla, såsom Hans bröllopsresa sid. 116, och de gamla föräldrarnes bundna lif i det torftiga hemmet. Nästan rörande omtalas ”den dag, Hans kom hjem med koen”, och huru: ”Moderen var fra nu af mere i fjøset end inde, slig hygge følte hun ved at have nogot levende at stelle om, hun, som ellers blev allene, naar Knud var ude paa arbeide.”

Författarens afsigter äro de bästa och han strider med entusiasm mot allt förtryck i både gamla och nya tider och för den ideella socialismens talan utan att rädas för starka uttryck: ”Sandheten” 'säger han' viser paa en aaben port sigande, der bor mine fiender, se, de har skrevet mit navn over døren og lukket mig ude” — eller sid. 71: ”Forfaerderligt, naar jag taenker mig, at alle samfundsklasser er lige raadne, ikke i en er mennesket tilfreds med sin stilling, men er det først kommet ind i en af dem, ind i en af disse civilisationens tandhjul, er det ogsaa förbi med dets selvstaendighed, det bliver selv en af taenderne, som griber i og driver det forhadte verk.” — Begåfning och ursprunglighet saknas ej men det kräfves mycken sofring, mycket arbete innan Förf. kan vara färdig att häfda sin plats i den litterära striden fra nutiden.

Fahlcrantz & C:s Universalbibliotek är den gemensamma titeln på en samling små, fria häften, hvilka utgifvas till det billiga priset af 25 öre. På omslagets anmälan säges det att allmänheten här bjudes på ”ett valdt bibliotek af världsliteraturens yppersta skatter”, och namnen Goethe, Byron, Cervantes, Holberg, George Sand m. fl. jäfva icke detta uttryck. Alla hittills i samlingen utkomna verk

äro ock väl kända ofta mycket kära gamla bekanta, hvilkas räkning med kritiken för längesedan är uppgjord. Öfversättningarna äro i allmänhet goda, äfvensom bifogade noter och upplysningar. Till Holbergs komedier, hvilka utgifvas på originalspråket, hafva C. R. och Helen Nyblom lemnat ordförklaringar och estetiska underrättelser af stort värde. Dock kan icke utan skäl ifrågasättas om någon viss princip följts vid urvalet, och man söker efter den ledande tanken dervid. Samlingen är väl närmast afsedd "für gebildete Leute eller Stände", men man får der ibland för mycket, ibland för litet. Den som af George Sand lär känna endast "Djäfvulskärret", eller af Heine endast "Harzresan", får knappt något rätt begrepp om dessa bådas författarskap. Wessels "Kärlek utan strumpor" och Ödmanns "Hågkomster" torde väl numera hafva ett öfvervägande kulturhistoriskt intresse. Chamissos "Peter Schlemil" är kanske bland de i våra dagar minst kända, men den fantasirika, underliga historien läses med nöje och uttrycket "att sälja sin skugga som Peter Schlemil" är ett bevingadt ord, som ännu stundom påträffas. — Det är att hoppas att det goda företaget fortsättes och från den läsande allmänheten mötes af den uppmuntran som det förtjänar.

Kvinnan som trädgårdsmästare.

(Med anledning af en uppsats i Neue Bahnen: "Gartenschule für Frauen").

"Om trädgårdsskötsel egnar sig som kvinligt yrke?" har varit en fråga som i våra grannländer, särskildt i Tyskland, länge stått på dagordningen. Nära nog enstämmigt hafva vetenskapsmän och yrkesidkare förenat sig i erkännandet att "kvinnan vore som skapad för detta yrke!" Men fördomen mot hennes självständiga förvärf på det ena eller andra området, och konkurrensens mäktiga inflytande, hafva hvar på sitt håll lagt hinder i vägen för all oberoende verksamhet af kvinnor på detta arbetsfält.

Utan att, som våra tyska vänner vilja uppställa en specifikt manlig eller kvinlig sida äfven inom trädgårdsmästareyrket, må dock som ett glädjande och till efterföljd manande tidens tecken anföras, att en kvinlig Mecenat i Charlottenburg öppnat sina trädgårdar och drifhus för kvinliga studerande.

Det kan ju icke förnekas att smaken och modet i förening fordra hemmets prydande med lefvande växter. Oftast fylles väl detta behof af några få arter synnerligt härdiga bladväxter, emedan det anses att

blommor i egentlig mening vintertiden i vårt klimat blifva dyra att själf uppdraga. Men mycket penningar och ändå mera förspild möda och omsorg kunde sparas om kvinnorna hade mera kunskap, mera verklig insigt i fråga om plantornas vård. Man skulle icke så ofta nödgas beklaga dessa halft ihjälpinade växter, icke så ofta göra nya beställningar i blomsterhandeln, och framför allt skulle man lära sig att ha intresse för och glädje af sina skyddslingar.

Men härförutom tillkommer för många, särskildt i närheten af större städer bosatta kvinnor, ett rent ekonomiskt intresse. Buketter, kransar, växtgrupper till prydande af festlokaler m. m. behöfves i våra dagar nära nog allestädes, och här kunde kvinnans skönhetssinne och praktiska begåfning finna ett rikt fält för sysselsättning och förvärf. Dock gäller såsom i de flesta andra förhållanden att intet varaktigt dugande resultat vinnes utan arbete; Äfven här kräfves för kvinnan likasom för mannen, förberedande studier och praktisk undervisning.

En i den tyska tidskriften meddelad plan innefattar i korthet följande:

För kunskap i frökultur, odling af prydnadsväxter för hemmet m. m. jämte teoretisk undervisning fordras en kurs på ett år; — fullständig trädgårdsmästarskola jämte vetenskapliga studier genomgås på tre år. Tillfälliga lärjungar emottagas mot ett bestämdt månadtligt arvode och kunna fritt välja sitt arbete.

Caroline Biggs och Elisabeth Nyström.

I England har kvinnosaken i förra månaden gjort en stor förlust i det att utgifvarinnan af den förträffliga kvinno tidskriften "English Womans Review" Miss Caroline Ashurst Biggs afled den 4 September knappt femtio år gammal efter att i 20 år hafva redigerat denna tidskrift.

Hennes af den döda själf utsedda efterträderska såsom redaktris för tidskriften, miss Helen Blackburn säger i minnesrunan öfver henne: — — — "alltid färdig då någon hjälp behöfdes för att befordra kvinnans sanna intresse visade hon för denna sak den mest innerliga sympati, men "the Suffrage" rösträtten var från början till slut hennes hufvudintresse, det mål kring hvilket alla hennes ansträngningar vände sig. Så ser man hennes namn i den första petitionen 1866 och sedan dess saknades hon aldrig så snart det gälde kvinnans utveck-

ling och rättigheter. Hon arbetade äfven ifrigt för kvinnors inväljande i skolråd och fattigvård."

Dotterdotter till en berömd advokat, såg hon i hans hus flere framstående politici, och hos hennes fader voro män sådane som Emerson och Longfellow intima vänner. Genom moderns sjukdom kom familjen att vistas i Italien under långa tider. Dessa omständigheter utvecklade den unga flickans intelligens, vidgade hennes synkrets och bidrogo att befria henne från småaktigt partisinne, så att en af hennes minnestecknare och medarbetare kan säga: "hon var liberal, jag är konservativ, men som vi båda kände att den orättvisa som begås mot kvinnan, är större än någon hvaröfver andra klasser i de förenade konungarikena hafva att beklaga sig, läto vi alla parti strider fara och förde tidskriften i detta afseende på neutral mark."

Caroline Biggs förnämsta egenskaper voro ihärdighet och godt lynne. Hon hade bildning, talade väl, skref väl och hade framför allt organisations förmåga. Hon reste mycket särdeles i Skandinavien, och man kan säga att hon i stort såg öfver kvinnosakens framsteg i hela världen och stod i förbindelse med de flesta af dess målsmän i främmande land.

Men med denna ifriga nitälskan för den sak, hvaråt hon egnade sitt lif, i spetsen för hvilken hon stod, alltid modig då det gälde att säga sin tanke, klok då det gälde att utföra den, egde hon den skönaste egenskap som kan sätta kronan på en dödsruna; ingen hörde någonsin ett ovänligt eller sårande ord från hennes läppar säger en af hennes minnestecknare; hon egde den kärlek som är långmodig och tänker intet ondt.

Men äfven från oss har döden hemkallat en ädel kvinna, som väl är värd några ords omnämnande i Dagny. Jag menar fru Elisabeth Nyström, som afled i Paris den 15 September detta år.

Dotter till den store predikanten C. O. Rosenius hade hon från späda år insupit kristendomens sanningar. Hon hade dessutom en omfattande bildning, hon var en af de första kvinnor som i Sverige tog studentexamen, hon hade artistiska anlag åt flere håll och tog undervisning så väl vid musikaliska akademien som vid målareakademien. Hon var

frisinnad nog för att kunna uppskatta ädla karaktärer och rena motiv äfven hos olika tänkande, och hon bröt icke staffven öfver missgrepp och öfverilningar då de orsakades af hängifvenhet åt en idé, — ty hon var själf brinnande af nit för sina egna idéer. —

Hennes förnämsta lifsgärning var den förening hon stiftade: *Föreningen för sömmerskor*. Med outtröttlig ifver verkade hon för dessa ofta i förtid utarbetade kvinnor, hvilka från ungdomen, sommar och vinter från tidigt till sent sitta böjda öfver de bemedlades klädesplagg, utan rast eller ro hvarken för sinne eller händer, dessa som få egna hela sitt intresse åt garneringar och veck, rynkor och draperier, med ett ord åt modet för dagen. Med tillhjälp af andra för saken intresserade damer och af sömmerskorna själfva bildades en kassa, som var afsedd att skaffa dem fri läkare vård och medicin, att understödja konvalescenter, gifva lån vid svåra ekonomiska tillfällen o. s. v. Men icke nog härmed. Fru Nyström skaffade med stor praktisk insigt billiga sommarhem för de mest öfveransträngda, och hon samlade dem under flera år en gång i veckan i sitt eget hem. Med bistånd af fröken Ellen Key, hölls här två gånger i månaden små föredrag, berättades historiska tilldragelser, drogs upp bilder af ädla mäns och kvinnors lif. De andra två veckorna i månaden egnades åt musik eller föredrag öfver olika ämnen, — än af en läkare öfver helsoläran, än af en prest i andliga ting. Med tillhjälp af Fröken Elise Warburg, Fru Rubenson m. fl. ordnade hon för ett par år sedan en bazar för sömmerskornas sommarhem, och i detta hem, beläget på Wermdön, har denna sommar ungefär ett trettiotal sjukliga nålens arbeterskor tio och tio i sender njutit hvila och återhämtat krafter. Måtte det finnas någon nitisk och kärleksfull kvinna, som är villig att upptaga det verk som med fru Nyström förlorat sitt förnämsta stöd.

Född 1848 var Elisabeth Rosenius gift med telegrafassistenten M. F. Nyström.

Fredrika-Bremer-Förbundets meddelanden:

Stipendiefonden.

Förbundets *yrkes- och studiestipendiefond,* som förut haft förmånen erhålla bidrag från H. M. Drottningen och H. K. H. Kronprinsessan, har nu åter blifvit ihågkommen af en af de kvinliga medlemmarne af konungafamiljen i det H. K. H. Hertiginnan af Dalarne till densamma öfverlemnat 100 Kronor.

Förutom de i form af årsbidrag å små listor antecknade summorna å 1—5 Kronor, har äfven från åtskilliga för fonden intresserade personer större gåfvor influtit till ett sammanlagdt belopp af 1,500 Kronor, lemnade i poster å 300, 100, 50, 30, 25, 10 kronor. Enär en del af dessa summor utlofvats som årsbidrag under 5 år, äro de för stipendie-komitén ett glädjande bevis på allmänhetens stigande intresse för saken — ett intresse som är oumbärligt, om det föresatta målet, en stipendiefond å 150,000 kr., i en ej allt för långt aflägsen framtid må kunna uppnås.

Bidrag till fonden emottagas af sekreteraren i stipendiekomitén adress: Malmtorgsgatan 5, *Stockholm.*

Fredrika-Bremer-Förbundet och svenska tjänsteflickors utvandring till Danmark.

Dagnys sista häfte förlidet år meddelade utdrag ur en från Dansk Kvindesamfund till Fredrika-Bremer-Förbundet ingången skrifvelse, deri framhölls den ständigt växande utflyttningen till Danmark af svenska tjänsteflickor och de sorgliga öden, som dessa der ofta gå till mötes.

Sedan Fredrika-Bremer-Förbundet beslutat att upptaga denna fråga, nedsattes en komité af 5 personer med uppdrag att noggrant utreda saken och derefter vidtaga de mått och steg, hvilka kunde för ändamålet anses erforderliga.

Vi vilja nu härom meddela några närmare uppgifter.

Från vårt fäderneslands södra provinser utvandra årligen, enligt officiella uppgifter, till Danmark omkring 1,250 och till Tyskland omkring 250 ogifta kvinnor, nästan uteslutande tjänsteflickor, i åldern 17—30 år, oberäknadt dem hvilka utan utflyttningsbetyg begifva sig till ifrågavarande länder för att under sommarmånaderna der söka arbete.

De sålunda utvandrade unga kvinnornas öde är ofta mycket sorgligt, något som samstämmigt intygas af alla dem, hvilka om saken ega kännedom.

Riksdagsmän och enskilda personer från de provinser, hvarifrån utvandringen mest pågår, se densamma med stort bekymmer, i synnerhet som arbete icke fattas i hemorten, utan tvärtom detta försummas genom bristen på tjänsteflickor. Härtill kommer, att utvandring af ensamma, oerfarna unga kvinnor ovilkorligen för dem medför stora faror. Ensamma i främmande land, sakna de det skydd mot frestelser, som ligger i beröringen med anhöriga, vänner och bekanta. De många nya förhållandena verka ock upplösande på traditionella vanor och ärfda åsigter samt undergräfva sålunda många stöd för den unga kvinnans bevarande.

Länsstyrelserna uttala i sina femårsberättelser samma åsigter och bestyrka dem genom bevis, hemtade från deras verkningskrets. Sålunda heter det, att af de 1,272 kvinnor, hvilka under femårsperioden 1876—1880 från Kronobergs län utvandrat till Danmark och Tyskland, hafva under samma och följande år 455 återkommit och att af dessa ej mindre än 56 genast efter hemkomsten fallit fattigvården till last samt 142 varit antingen åtföljda af oäkta barn, dömda för groft brott, beryktade för osedlig lefnad eller i liknande sorgliga omständigheter, samt att det tyvärr är att förmoda, att af dem, som ej återvändt till hemorten, många råkat i stort elände. Och under den följande femårsperioden hafva förhållandena varit i det hela desamma. Från Blekinge län uppgifves, att endast under åren 1881—1883, då från länet till Danmark och Tyskland utvandrade tillsammans 518 ogifta kvinnor, 124 kvinnor, deraf hälften åtföljda af oäkta barn, från samma länder hemskickats för att af kommunerna omhändertagas o. s. v.

Äfven från de länder, dit utvandringen pågår, vinner, hvad nu anförts, bekräftelse. Från Dansk Kvindesamfund i Köpenhamn hafva sålunda ingått meddelanden om, huru samvetslösa, såväl danska som svenska kommissionärer utan minsta lagliga kontroll utöfva sin verksamhet. Under falska förespeglingar locka de nämligen, eller låta locka lättrogna svenska flickor från deras hem för att vid deras ankomst till Köpenhamn antingen skicka dem i tjänst såsom mjölkpigor ut på de stora landtgodsen, der de inhysas i tätt befolkade kaserner utan ringaste tillsyn eller ock redan i Köpenhamn hänvisa dem till illa beryktade logis-hus, der de beröfvas sina medförda penningar och ofta utan att sjelfva förstå huru det gått till — bindas i lastens tjänst

* * *

Komiterades första åtgärd, sedan den åsyftade utredningen blifvit verkstäld har varit, att i skrifvelser till de sydsvenska församlingarnas presterskap, med framhållande af utvandringens sorgliga följder, anhålla, att der deras förmaningar och varningar visat sig fruktlösa, till utvandrerskorna utdela exemplar af medsända anvisningskort*) till det af Dansk Kvindesamfund i Köpenhamn grundlagda, af myndigheterna godkända kommissionskontoret för kvinnor under förhoppning att de på så sätt måtte undgå de förderfbringande kommissionärerna.

För att ännu kraftigare uppträda mot utvandringen och för att söka inverka på de unga kvinnorna, innan de fattat sitt för dem så ofta olycksbringande beslut att lemna fädernejorden, hafva komiterade för afsigt att genom utsändandet af smärre skrifter, belysande utvandringens följder, låta andra flickors sorgliga erfarenheter tala såsom varnande exempel, hvarvid, för att dessa skrifter måtte verka rätt kraftigt och med öfvertygelsens hela styrka, i dem inrymda skildringar borde vara hemtade ur det verkliga lifvet i flickornas egen hembygd.

För att samla det härför erforderliga materialet, hvilket enligt komiterades åsigt, ofördröjligen bör ega rum samt för att väcka intresse för saken kommer en af komiténs ledamöter att under hösten besöka det sydliga Sverige för att å ort och ställe inhemta erforderliga upplysningar.

Såsom bidrag till omkostnaderna för skrifternas utgifvande och öfriga härmed förenade nödvändiga utgifter har komitén haft glädjen såsom gåfva mottaga af fru H. Kempe kr. 50 samt af fru E. v. Eckermann kr. 100.

Patriotiska Sällskapet har för samma ändamål tilldelat Förbundet ett anslag af 300 kr.

Sjuksköterskor.

Förbundet har i dessa dagar vidtagit en åtgärd, ämnad att afhjälpa en länge känd olägenhet. Vid sjukdomsfall, i synnerhet sådana, som fordra snar hjälp, har det ofta varit förenadt med stora svårigheter att erhålla lämplig sjuksköterska. Läkare kunna väl uppgifva sköterskors adresser, men kunna vanligen ej med säkerhet veta, om de för tillfället äro lediga eller ej.

Förbundet har derför satt sig i förbindelse med en del sjuksköterskor, hvilka å förbundets byrå uppgifvit namn och adress samt

*) 346 skrifvelser och c:a 3,000 anvisningskort utsändes.

förbundit sig att alltid lemna uppgift om, huruvida de äro i tjänstgöring eller ej. De personer, som vända sig till byrån för sköterskors erhållande, blifva sålunda besparade mödan att kanhända förgäfves söka den ena sköterskan efter den andra. Särskildt bör det för hrr läkare vara en förmån att genom byrån alltid kunna få veta, hvilka sköterskor, som äro disponibla.

Såväl sjuksköterskor som allmänheten ha under den korta tid denna verksamhet utöfvats flitigt begagnat sig af denna af Förbundet vidtagna åtgärd.

Å **Förbundets byrå** äro under **september månad** anmälda:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 16, lektioner 12, sällskap och biträden i hem 9, kontors- och skrifbiträden 3, öfversättning 1, föreståndarinna för barnhem 1, tolk 1, föreläserska 1, gymnast 1. *S:a 45.*

Arbetssökande: lärarinnor 11, lektionsgifvare 17, värdinnor och biträden i hem 7, kontorister 6. *S:a 41.*

Vi påpeka det högst ovanliga förhållandet att arbetsgifvarnes antal under september månad öfverstigit de arbetssökandes.

Hvarjehanda i Kvinnofrågan.

Sverige. *För lärarinnor* har Styrelsen för Stockholms Läsesalong beredt tillfälle att erhålla årsabonnement för tillträde till Läsesalongen för 3 kr., såvida 20 lärarinnor anmäla sig som abonnenter. Det ordinarie priset är 12 kr. Läsesalongen Beridarebansgatan 25 bjuder på omkring 100 in- och utländska tidningar samt på ett stort bibliotek med arbeten på 6 af de moderna språken.

Cigarrbodarnes söndagshandel. För någon tid sedan voro åtskilliga af Jönköpings cigarrhandlare instämda, för det de hållit sina bodar öppna under söndagen, dock ej under gudstjänsttid. De frikändes af rådhusrätten, men dömdes af hofrätten till böter.

I Stockholm äro som bekant cigarrbodarne öppna på söndagarne, utan att någon derför åtalats.

Göteborgs första kvinliga fältskär är fru Anna Boréll, hvilken, efter att i Stockholm hafva tagit vederbörlig examen, nu derstädes öppnat verksamhet.

Kvinlig klockare. K. m:t har bifallit en af Eva M. Karlholm (dotter till förre klockaren i Lofta) gjord ansökan att utan hinder

deraf att hon är kvinna få anmäla sig som sökande till förenade klockare-, organist- och kyrkosångarebefattningen i Lofta församling i Kalmar län.

Norge. *Kvinnor i skolrådet.* I skolrådet i Bremanger härad, Søndfjord, ha två kvinnor invalts i skolrådet. Det är första gången man på norska landsbygden begagnat sig af den i lag medgifna rättigheten att i skolråd invälja kvinnor. Af städer ha Bergen och Dröbak förut valt kvinnor i sina skolråd.

Danmark. *Fröken Anna Hude*, kand. mag., som förlidet år fick Köpenhamns universitets guldmedalj, har nu anstälts som assistent i riksarkivets första afdelning.

Finland. *Kvinnor i fattigvårds- och skolstyrelser.* I enl. med en Ständerpetition, afgifven af 1888 års landtdag, stadgar en förordning af d. 6 Aug. 1889: "Valbar till ledamot af i fattigvårdsstyrelse i stad, äfvensom på landet der denna styrelse icke utgöres af kommunalnämnden, är äfven röstberättigad kvinlig medlen af kommunen." Kvinna är redan förut valbar i skolrådet i Finland.

Ryssland. *I St. Petersburg* har nyligen hållits en läkarekongress, i hvilken 162 kvinliga läkare togo del; af dessa praktisera 105 i hufvudstaden och 57 i provinserna.

England. *Sömmerskorna i London.* Under biskopens af Bedford ordförandeskap hölls nyligen i London ett möte, hvarvid man beslöt att sömmerskorna — så väl de som arbeta på verkstäder som de hvilka arbeta hemma — skola sluta sig till sammans för att få bättre betaldt för sitt arbete. Biskopen upplyste att en sömmerska i London kan förtjäna mellan 7 och 14 öre i timmen, och det kallade han en verklig svältlön. Lady Sandhurst, som deltog i mötet, tillförsäkrade deltagarne full sympati från kvinnorna i Londons rikare stadsdelar. Man ämnar föranstalta en penninginsamling för att bestrida omkostnaderna för en organisation af sömmerskorna, men man fäste uttryckligen uppmärksamheten på att ej ett öre af de insamlade penningarne får användas för strejkändamål.

Irland. *Kvinliga studerande i Irland.* Myndigheterna vid universitetet i Belfast hafva beslutat, att kvinnor hädanefter kunna erhålla tillträde till kurserna i medicin och få aflägga prof på doktorsvärdigheten.

Frankrike. *Ett nytt literärt företag*, en internationel månatligen utkommande tidskrift, afsedd för och redigerad af kvinnor, är det första praktiska resultatet af kvinnokongressen i Paris. Till hufvudredaktris utsågs vid en sammankomst i Paris i juli detta år fru Maria Cheliga Löwy. Tidskriften hvars namn blir *Bulletin de l' Union-universelle des femmes*, har till mål att, oafsedt nationalitet och religion, åstadkomma en allmän sammanslutning inom kvinnovärlden genom att på skilda områden, ekonomi, pedagogik, konst, industri etc. beröra allt som i någon mån kan intressera kvinnan, redogöra för hennes framsteg, hennes företag, hvad hon uträttat o. s. v. Tidskrif-

ten kommer att strängt undvika hvarje politisk och religiös diskussion. Profnumret utkommer 1 Dec. och innehåller bland annat en biografi öfver Fanny Lewald, skrifven af fru Lina Morgenstern.

Amerika. *Kvinnoakademier.* I Förenta staterna finnas för närvarande 159 akademier uteslutande bestämda för kvinnor. Antalet unga kvinnor, som besöka dessa högre läroanstalter, uppgår till 20,800.

Kvinliga inspektörer äro såväl i New York som i Chicago anstälda vid hälsovårdspolisen för att inspektera fabriker och fattigbostäder.

Ellen Rinkle, prest i Cleveland — Ohio — har utverkat sig tillstånd att förrätta lagligt gällande vigsel.

Norrköping 1889, M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.



Paul och Virginie, af *Bernardin de Saint-Pierre.* Inb. 1: 25.

Bernardin de S:t Pierres mästerverk, *Paul och Virginie*, har följt mig till den zon, hvarifrån det leder sitt ursprung. År igenom har det blifvit läst af mig och min vän och följeslage Bonpland; der, under den sydliga himlens stilla glans, eller när under regntiden på Orinocos strand blixten brakande upplyste skogen, blefvo vi båda genomträngda af den beundransvärda sanning, med hvilken i denna lilla skrift den mägtiga tropiska naturen är framstäld i hela sin egenhet. Al. von Humboldt i *Kosmos.*

Sveriges Ungdom, Tidskrift för skola och hem

II årg. (nedsatt från 4: 50) Inb. 1: 75.
D:o d:o III „ („ „ 2: 50) häft. 1: 25.
D:o d:o IV „ („ „ 3: 50) „ 1: 25.
D:o d:o V „ („ „ 3: 50) „ 1: 25.

Obs.! För inbindning af Sveriges ungdom kan genom hvarje Bokhandel rekvireras klotpermar till det billiga priset af *50 öre* till hvarje årgång.

Coopers Berättelser om **Skinnstrumpa och hans äfventyr bland Indianerna.** Inb. 2: 75.

Ur barnens lif, af *Fru E. de Pressensé.* Inb. 1: 50.

Rosa, af *Fru E. de Pressensé.* Inb. 2 kr.

Resan kring jorden på 80 dagar, af *Jules Verne.* Illustrerad. Häft. 2 kr., inb. 3 kr.

Resa i Central-Asien, af *H. Vambéry,* med en karta och fem planscher. Häft. 3 kr. 75 öre.

Kajsa Rulta och hennes katt. 60 öre.

Mormor Spitsnos och hennes hund. 60 öre.

Norrköping 1889. M. W. Wallberg & Comp. Boktryckeri.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN.

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

1889.

ÅTTONDE HÄFTET.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: **För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar „ 4,00.

Kjellbergska skolan

Till Fredrika-Bremer-Förbundets komité för granskning af barn- och ungdoms-literatur hafva herrar förläggare insändt:

W. Bille: *F. Dahn*, Brissula; *J. Spyri*, Berättelser för små och stora.

Alb. Bonnier: *H. Leutemann*, Djurriket; *L. A. Tolstoy*, För barnen.

A. V. Carlson: Bibliska berättelser ur Gamla och Nya testamentet.

Fahlcrantz & komp.: *R. Bergström*, Ur folksagans rosengårdar.

Fritzes hofbokhandel: *M. Langlet*, De tre små musketörerna, På egen hand; *L. T. Mead*, Pappas gosse.

Gotlands Allehandas tryckeri: *Marie Adrien*, Verldsutställningen 1889.

Z. Hæggström: *C. Medén*, Berättelser ur fäderneslandets historia för skolans lägre klasser äfvensom för hemmet.

A. Johnson: *G. Aimard*, Trohjerta eller Ödemarkens son; *M:me de Pressensé*, Ur barnens lif, Rosa.

Looström & komp.: *E. C. Kenyon*, Dicks hjeltebragder; *G. Meyerson*, I jullofvet.

Norstedt & söner: *Hammargren*, Om våra svenska sångfåglar; *Lotten D.*, *H. Mark och Hugo H.*, Julklapp till svenska barn 1889.

samt från

Fröken A. Trygg: *Tea*, I utvecklingstid; Julgubben.

En mottagning hos doktor Widerström.

Vår första kvinliga läkare har börjat sin praktik här uppe, och denna början är glänsande.

Doktor Karolina Widerström står der på hennes dörrplåt, och inne i den stora vackra väntsalen sitta patienterna så tätt som passagerarne i en spårvagn under regnväder. Der och hvar ser man två och två på samma stol, så många äro de. De som ej få rum i väntsalen, stå i tamburen, och de som ej rymmas der, garnera trappan. Snart ser man nog utanför hennes bostad (Bryggargatan 6) en kö, som kan mäta sig med den man i många år sett utanför doktor Vesterlunds hus i Enköping.

Men när hans kö är blandad, är hennes ren, d. v. s. består uteslutande af det kvinliga elementet.

Det ser för resten riktigt hemtrefligt ut der uppe i den stora eleganta väntsalen. Nästan alla patienterna ha medfört sina handarbeten, och der stickas, virkas och broderas af hjärtans lust under ett halfhögt gemytligt samspråk, medan man väntar på företräde. Och vänta får man, hvilket är helt naturligt, då patienterna äro så många och undersökningen så grundlig. Men ledsnar man på att brodera eller prata, går det an att fördjupa sig i studiet af tidningar, tidskrifter och broschyrer, som i mängd belasta det stora bordet midt i salen. Allt emellanåt lyfter man ögonen från boken eller arbetet, för att hålla räkning med sina medpatienter angående turen att "gå in".

"Det är visst fruntimret, som skall in härnäst?"

"Jaha".

"Nej, ursäkta", hörs en röst ur hopen; "*jag* kom före. Fruntimret stod bara i tamburdörren, då jag gick in i salen."

Så der låter det, ehuru ännu i all vänskaplighet. Men snart nog, och för att bibehålla denna, får väl en daglista framläggas, å hvilken patienterna få anteckna sina namn, i tur och ordning som de komma.

Under det man nu sitter der och väntar och håller räkning med hvarandra, öppnas allt emellanåt dörren till doktorns rum på glänt och en glad röst — doktorns medhjälparinnas — ropar ett uppmuntrande:

"Nästa!" (patient).

"Nästa" försvinner inom dörrgläntan, följd af de kvar-

lemnades längtande blickar, hvilka tyckas säga: ack, om det snart vore min tur!

Den kommer i sinom tid· Emellertid är det en tur för *alla,* nej: en välsignad lycka är det, att den lidande kvinliga delen bland oss här uppe kan vända sig till en medsyster, som har både vilja och förmåga att hjälpa och lindra, i stället för till en manlig läkare, denne må nu vara än så skicklig. Man skulle säkert förstå detta än bättre, om man hade reda på antalet af de kvinnor, som dröjt år efter år att anlita en sådan, dröjt — ända tills det blifvit för sent.

"Malplacerad blygsamhet!" utropa de "fördomsfria" kvinnor, som ännu icke *behöft* att i ömtåligare fall anlita läkare. "En helt naturlig känsla", hviska de andra. Men båda instämma nu helt säkert i ett gemensamt glädjeutrop öfver att det i alla fall fins en kvinlig doktor.

Men hurudan *är* då denna märkvärdiga doktor, undrar helt säkert mången.

Undertecknad har sett och varit tillsammans med henne förr än i dag och är lycklig öfver att kunna upplysa om att den mest kinkige granskare skulle finna sig tillfredsstäld vid att göra hennes bekantskap, vare sig i eller utom "embetet".

Hela världen vet att hon tagit en ståtlig examen. Men hvad hela världen ännu icke vet är att hon, trots sina studier och det oundvikliga deltagandet derunder i en hop praktiska detaljer, som hittills varit medicin-männen ensamt förbehållna, dock bibehållit hela sin kvinlighet. Inga öfvermodiga later, ingen stolthet öfver det uppnådda målet, ingen höghet gent emot ostuderade medsystrar eller osmaklig broderlighet mot manliga yrkeskamrater. Hon är enkel, vänlig, förtroendeingifvande, just sådan en kvinna skall vara, när hon nu en gång blifvit man — hade jag så när sagt. För öfrigt ett ansigte, som genom sin påfallande intelligens är nästan vackert; en liten, men symetrisk figur; en mörk, enkel men vårdad drägt, se der hur vår älskvärda banbryterska på det medicinska området ter sig för den som har lyckan att göra hennes bekantskap.

Vid hennes sida står värdigt en lika älskvärd kvinlig företeelse, hvilken biträder henne som massör. Dotter af författarinnan "Ave", har denna unga dam, fröken *Wigström,* ett namn, som redan genom modren är fördelaktigt kändt bland den läsande allmänheten och åt hvilket hon nu själf

genom eget åtgörande säkert skall förläna ytterligare klang. De äro gamla goda vänner, de der båda, som nu egna det mesta af sin dag åt lidande medsystrar och den återstående åt studier och huslig trefnad. Ja, ty de ha tillsammans bildat sig ett förtjusande hem, der man öfverallt återfinner den prydlighet och smak, som röjer kvinnans ledande hand och som åtminstone ingen ogift manlig doktor kan uppvisa maken till.

Den ordinarie mottagningstiden är anslagen från 12 till 2 alla hvardagar, hvilket icke hindrar att den ofta utsträckes till både kl. 4 och 5 när patientantalet är öfverflödande. Det var just efter en sådan mottagning jag häromdagen träffade doktor Widerström, klarögd, frisk och vänlig som alltid.

"Nå, kära doktor, hur har ni det med hela denna patientskara? Är ni inte förfärligt trött?"

"Inte det ringaste. Det är så roligt att det tycks gå bra."

Det var alltsammans.

Måtte bara nu — det har man väl rättighet att å hela det lidande kvinnokönets vägnar önska — måtte bara nu inte *kärleken* som en tertius interveniens smyga sig in genom dörrgläntan till den älskvärda doktorn och stryka ett rosenrödt tvärstreck öfver alltsammans: ett träget, föregående studielif och en skara sjuklingars ljusa förhoppningar! Ty en gift kvinlig doktor, som antingen skall dela sig mellan praktiken och hemmet, eller öfvergifva det senare för den förra, är ännu för oss beskedliga nordbor en gåta, den vi finna svårlöst.

Dock: hoppoms att den präktige doktorns kärlek skall uteslutande egnas vetenskapen, och hoppoms äfven att väninnan skall dela denna smak! Vid åsynen af dessa båda behagfulla, men säkra kvinnor, som ej ha mera likhet med en "svag ranka", än ett doftande vinteräple liknar en färgad guttaperkablåsa, kan emellertid en man komma på nedslående tankar... "Hvad: skulle det då verkligen finnas kvinnor som kunna reda sig själfva här i lifvet; som icke med ljuf hjälplöshet speja efter ett manligt beskydd? Åh bevars, bevars — hvilka tider!"

Ja, vet ni, min herre, att det ser hotande ut. Jag misstänker nästan att om äfven den stilfullaste bland er skulle våga en öm förklaring för den trefliga doktorn i hennes nätta ylleklädning, skulle hon med sin klara blick se honom midt i ansigtet och säga: "hur är det min herre, har ni feber?

Er puls, om ni behagar! Riktigt, ja; ni har verkligen en smula feber. Gå hem och lägg ett kallt omslag öfver hjärtgropen. Håll er så inne ett par dar, så går det nog öfver. Hvarom icke, så vänd er till någon af mina herrar medbröder. Mina kvinliga patienter ge mig fullt upp att göra."

Jo, så der komme det troligen att låta. Och hvad som är värst: i allt detta ligger en god del rättvisa — tänker en förståndig karl. "Huru ofta", tänker han vidare, "ha ej vi, skapelsens herrar, lockat till oss ett stackars kvinnohjärta, för att sedan låta det ligga förtrampadt i vår väg? Nu kunna vi sucka ohörda, medan de bästa af vår tids unga damer gå oss likgiltigt förbi, der vi ligga på knä i långa rader och himla oss. De ha ett lefnadsmål, dessa kvinnor, ett framtidshopp, ett brödstycke genom eget arbete och kraft — *hvad* i all världen skulle de med oss! Sitta hemma som deras mödrar och mormödrar och vänta på en man, som *kanske* kommer hem från klubben vid midnatt, kanske också inte; darra för hans rynkade ögonbryn när soppan är för tunn eller såsen för tjock och se upp till honom som hinduen till sin afgudabild, när han värdigas säga dem ett sött ord i förbigående? Håhå, ja ja, att världen dock skulle bli så upp och nedvänd! Kvinnorna eröfra våra titlar och inkomster och oss återstår intet annat än att ödmjukt taga upp deras fälda, enklare mantel. Liksom man snart ej mera skall finna underligt att på en eller annan dörrplåt två tr. upp läsa t. ex. *Olivia Lennholm, kemie professor*, eller *Sara Enblom, vice häradshöfding*, så skall man framdeles på diverse smala och halfmörka dörrar uppe i vindsvåningarne stafva sig till: *Gustaf Ytterman, snörlifssömmerska,* eller *Per Erik Lindberg, strykerska*, utan att deröfver göra vidare reflexioner. Det har då gått som det måste gå, när man inte förstår att taga vara på det goda medan man har det."

Just det, min herre. Men trösten eder dock, I alla manliga individer som då lefven! En Karolina Widerström står inte upp för hvar dag, och alltid skall det ibland oss finnas olärda och anspråksfulla damer, eller "sant kvinliga", hjälplösa varelser, som ej begära något bättre än att taga *allt* af edra händer, till och med en och annan knuff i hastigheten. Det är till dem ert hopp må stå!

Heder emellertid åt den intelligenta och värdiga kvinna, som i vårt land lagt grundstenen till sitt köns oafhängighets-

tempel på det vetenskapliga området och slagit in på en väg, som leder till helsa och lycka för lidande medsystrar och till sann tillfredsställelse för henne själf. Måtte hennes föredöme mana till efterföljd!

Lea.

Kvinnokongresserna i Paris

af

Ellen Fries.

III.

(Forts. fr. föreg. häfte.)

Granna tal om kvinnans moraliska och intellektuella egenskaper, rörande tal om de oförrätter hon har lidit och ännu lider, entusiastiska tal för de rättigheter, som böra tillkomma henne, se der ett totalintryck af Pariskongressernas förhandlingar, enkanneligen den första kongressens! Och dessa kvinnokongresser torde väl ej vara de enda kongresser, der kärnan af förhandlingarne är på detta sätt inhöljd i ett lager af fraser. Alla torde vara ense om, att det reelaste utbytet af en kongress är det enskilda meningsutbytet. Der lemnas ett enastående tillfälle för knytande af bekantskaper mellan personer, som lifvas af samma intressen, men som annars svårligen skulle komma att lära känna hvarandra. Och är kongressen internationel, såsom det här var fallet, då knytes genom den ett nät af förbindelser landen emellan, hvilket annars aldrig kunde hafva knutits. Modet stärkes, blicken vidgas, hvar och en känner, att striden utkämpas ej blott i en liten vrå af världen, utan att det är hela människoslägtets strid för samma stora mål.

Alla dessa långa tal — fraser om man så vill — ha dock äfven de lemnat ett intryck, som kan vara värdt att taga vara på. Alla vältalighetens blomster, all dialektisk färdighet hafva under århundraden uteslutande brukats för att prisa kvinnan såsom kvinna, här användes de för att upphöja henne såsom människa och medborgarinna. Fransmännen äro nu en gång för alla ett retoriskt anlagdt folk, och för Parispubliken voro utan allt tvifvel dessa långa tal ej utan betydelse. För dem voro de ej utnötta fraser. Och ser man i stort, ser man långt bort i tiden, så är det verkligen ej heller några gamla, utslitna satser, det är den nya tidens nya språk, och förrän det har inträngt i det allmänna medvetandet — och hvar har väl det ännu skett — så är talet om kvinnans rättigheter ingen gammal utnött melodi.

En annan sak, som man måste uppmärksamma, är, att de fleste talare voro kvinnor. Det var ej blott kongresser för kvinnor, utan äfven af kvinnor. De manliga talarne voro ett försvinnande fåtal.

Skulle den kvinliga intelligensen vara någon särskild afart af den allmänt mänskliga, så borde följaktligen den kvinliga vältaligheten hafva sin särskilda karaktär. I hvarje fall borde dessa kongresser lemna ett godt tillfälle för iakttagelser och jämförelser. Och författaren af dessa rader underlät ej häller detta, men det hände henne, såsom det ofta händer dem, som skola anställa dylika psykologiska jämförelser könen emellan. Man tror sig vara en lag på spåren, och så träffar man på undantag, så betydande, att man måste anse den funna regeln, om ej upphäfd, dock af tvifvelaktigt värde.

Att kvinnan ofta eger ett stort herravälde öfver språket, det har väl endast få betviflat. Och dessa kongresser kunde uppvisa många framstående talarinnor. Fransyskorna stodo naturligen högt öfver alla de andra, dock var det kanske mest beroende af, att endast de fingo tala på sitt modersmål. Ett par engelska och polska damer visade en beundransvärd lätthet att uttrycka sig, trots det främmande tungomålet, både klart och redigt eller varmt och lifligt, allt efter hvars och ens naturel. Ty individualiteten trängde alltid igenom, och undertecknad kunde för sin del ej finna någon särskild art kvinlig vältalighet. Alla de olika skalor, som talaren kan genomlöpa, ifrån den klara, nyktra redogörelsen till de mest lidelsefulla känsloutbrott funnos representerade. Och de kvinnor, som talade bäst och som ådrogo sig den största beundran, det voro de kvinnor, som talade som män. Någon särskild kvinlig retorik, som skulle kunna skilja sig från den vanliga och ändå upptaga täflan, är den väl tänkbar? Klarhet, reda, kvickhet, känsla, hänförelse, ej kunna väl dessa egenskaper framträda olika hos mannen och kvinnan! Det kan dock ej nekas, att det försöktes. Der funnos kvinnor, som talade, att jag så må säga, med sina toaletter, sina lockar och sina ögonkast. De trodde sig kunna fånga sitt auditorium genom sentimentala satser eller ett behagsjukt pjoller. Törhända hade de sin publik! Men en dylik vältalighet skola vi väl ej kalla kvinlig! Den gör oss i alla hänseenden ingen heder.

Skulle det vara något specifikt kvinligt hos de kvinliga talarne, så skulle det vara, synes det mig, den djupa känsla, som beherskade de fleste och bäste af dem, en känsla, som dock på intet vis hindrade dem att stå på verklighetens fasta grund vid deras redogörelser och som ej häller förledde den till ologiska uttalanden eller slutledningar. Det var en djup känsla ej blott för egen rätt, utan också för alla de lidandes och förorättades rätt. De gjorde oftast kvinnans sak solidarisk med

alla de olyckligas sak. Skulle seger tillfalla henne, skulle också rättvisa och mildhet komma att herska i världen, detta var deras allvarliga öfvertygelse. Kvinnans frigörelse hade till mål ej blott att göra henne friare och lyckligare, utan också genom henne hela människoslägtet. Bäst fingo dessa tankar sitt uttryck i M:e de Morsiers inspirerade föredrag på andra kongressen. Endast utrymmet hindrar oss att här anföra dess ordalag.

Af det sagda torde emellertid framgå, att de kvinliga talarne med förkärlek omfattade filantropiska ämnen. På den andra kongressen, som kallade sig ”Congrès des oeuvres féminines” var detta självklart, men äfven i ”Le Congrès des droits de la femme” märkte man, att de bästa kvinliga krafterna sammanbundo kvinnofrågan med filantropiska sträfvanden, derigenom att de i kvinnofrågans lösning sågo enda utvägen till höjande af människoslägtets sedlighet och lycka. Mot detta sammanbindande af skilda sociala frågor kan vara åtskilligt att invända. Jag kan endast här konstatera faktum att så var.

Bland dessa med kvinnofrågan sammanbundna frågor, må vi först nämna *nykterhetsfrågan*. I båda kongresserna behandlades den allvarligt och sakrikt. Naturligtvis var det främst engelskorna och amerikanskorna, som här uppträdde. En engelsk kvinlig med. doktor Miss Kate Mitchell *) höll ett sakrikt och gediget föredrag i ämnet, med statistiska upplysningar från olika land, äfven från Sverige, och naturligtvis figurerade vi i de främsta leden. Siffror äro trots deras föregifna orubblighet, ett mycket rörligt material i statistikerns händer, så det är vanskligt säga, om verkligen alla dessa förfärande siffror, som den unga doktorn rullade upp för sina åhörare, få tillmätas ett orubbligt värde. Sålunda ansåg hon, att den sorgliga omständigheten, att själfmordens antal i England sexdubblats mellan 1814 till 1884 skulle främst hafva sin grund i en tilltagande dryckenskap, hvilken först under de allra sista åren stäfjats. Mera troligt är hennes påstående att genom spritdryckers förtärande framkallats skadliga ärftliga anlag. Ifrån dryckenskapen, påstod doktor Mitchell, kommer inom fyra generationer galenskapen i 50 fall af 100. Såväl doktor Mitchell som äfven andra talarinnor redogjorde för den storartade nykterhetsrörelsen i England och Amerika, och hvilken hufvudsakligen skiljer sig ifrån dylika rörelser hos oss, att den omfattar äfven de s. k. bildade klasserna. Kvinnorna gå här i spetsen, och de fleste engelska och amerikanska damerna på kongressen voro absolutister, och sågo endast i absolutismen nykterhetens väg till seger. Den största nykterhetsförening är Chri-

*) Tvenne systrar Mitchell, medicine doktorer, praktisera tillsammans i London.

stian Temperance Union, hvilken räknar medlemmar i 100,000 tal och har filialer i alla land. I Amerika hafva dessa nykterhetsföreningar särskildt arbetat inom skolorna. Der hafva åstadkommits förbund bland ungdomen. Dessutom hafva flere stater genom dessa föreningar tvingats till en lagstiftning i sträng absolutistisk anda.

En annan fråga, som debatterades, var *sedlighetsfrågan*. Mrs Mc Loren och Miss Bear voro de förnämsta engelska talarinnorna i denna vigtiga fråga, M:e de Morsier och M:elle Sara Monod bland fransyskorna. Äfven den första kongressens presidentska M:elle M. Deraismes grep till ordet mot prostitutionen. De ofvan nämnda damerna hade många sorgliga fakta att berätta, främst om den skändliga handel med unga vackra engelskor, som eger rum i flere af kontinentens städer och som väl kan betraktas såsom en skamfläck för vår civilisation. Flere redogörelser för sedlighetsföreningar lemnades, af hvilka den förnämsta torde vara "Vigilance Society i London", hvilken nu under tre år fört en gagnerik verksamhet som årligen utvidgas. Dess stiftande stod i samband med de bekanta afslöjandena i Pall Mall Gazette. Unga kvinnor af de allra bästa samhällsklasser kunna i England egna sina krafter och sin tid åt sina fallna medsystrars återupprättande, utan att det väcker någon egentlig anstöt. Alla dessa sedlighetsföreningar koncentrera dock hufvudsakligen sina krafter på att förebygga den fattiga unga flickans fall, endast i andra hand att upprätta den fallna.

Detta gäller äfven den stora franska föreningen "Oeuvre des libérées de S:t Lazare". Denna förening bildades 1870 af M:elle de Grandpré, sedan stod en i den franska filantropiska världen väl känd personlighet Caroline de Barreau i spetsen för densamma, och nu är det en af andra kongressens presidenter, M:e Bogelot, som är själen i detta företag. Fängelset S:t Lazare i Paris är lika bristfälligt organiseradt som vårt kvinnofängelse här i Stockholm. Ett sällskap bildade sig för att besöka dessa olyckliga, tala vid dem, trösta dem och vid utträdet ur fängelset söka skaffa dem ett skydd, så att de ej ånyo fördes i frestelser af olika slag. Flere skyddshem hafva bildat sig utanför Paris. Föreningen har äfven sträckt sin hjälpande verksamhet till dessa kvinnors barn och sökt förmedla deras återinträde i de familjer, som bortstött dem o. s. v.

Båda kongresserna uttalade äfven enhälligt sin protest mot den s. k. reglementerade prostitutionen, och, hvad den andra kongressen beträffar, uttalades denna protest med en sådan värme och en sådan acklamation, att det gjorde ett oförgätligt intryck på hvar och en närvarande. Äfven de tal, som då höllos, hade förtjänt ett talrikare audi-

torium än hvad som kom dem till del denna morgon i S:t Sulpice skolsal.

Äfven *djurskydsfrågan* hade sina ifriga förespråkerskor bland de kvinliga talarne. En del uppträdde äfven med stor hätskhet mot vivisektionen, andra ansågo, att den med vissa inskränkningar måste tolereras. En del gingo i sitt djurskydd ända till *vegeterianism*, hvilken åsigt med värme förfäktades af ett par damer, hvilka spådde en ny tid för människoslägtet, när inga köttätare längre funnos. Då skulle det blifva så utmärkt på denna vår jord, att den eviga fredens vänner kanske då kunde hafva hopp att genomföra sitt program. Nu förefö1lo deras fredliga deklamationer mycket platoniska, särskildt när man såg den skarpa motsättningen mellan det franska och tyska elementet och såg polskorna sorgfälligt undvika ryskorna, för att endast nämna de mest tydliga exempel på denna nationaliteternas djupt rotade antagonism. Och de fleste af dessa fredsvänner erkände också verkligen, att de endast arbetade för en aflägsen framtid. Men kon kan dö, under det att gräset växer.

Mera praktiska voro de talarinnor, som redogjorde för af kvinnor ordnad filantropisk verksamhet. Särskildt under den andra kongressen förekommo en mängd tal, behandlande olika föreningar för att hjälpa och understödja fattiga, sjuka eller andra af samhället åsidosatta varelser. Man skulle till och med kunna anmärka, att man af dessa redogörelser fick mera än hvad man kunde tåla vid. Det var, såsom en af fransyskorna uttryckte sig, "ett deklinerande af oeuvres de charité", så att äfven de mest nitiske kongressledamöterna till slut kände sig slöa inför all denna filantropiska energi. Intresset hölls vaket endast när dessa redogörelser lemnades i den mest tilltalande, koncentrerade form. Ofta utdelades särskildt tryckta uppsatser, hvilket var en lättnad för den tröttkörda uppmärksamheten.

Bland alla dessa filantropiska föredrag vill jag endast nämna M:e de Verneuils redogörelse för den katolska kyrkans verksamhet i Frankrike för de sjuke och nödlidande. Denna är i sanning storartad. Den protestantiska världen gör sig ingen föreställning om en dylik offervillighet. Skada blott, att den så ofta förfelar sitt syfte. Blott af orden S:t Vincent de Paul finnes i Frankrike ej färre än 20000 barmhertighetssystrar, de fleste af dem tillhörande Frankrikes främsta familjer och medförande betydliga hemgifter åt den förut rika stiftelsen. En egendomlig barmhertighetsstiftelse var en som bestod af enkor, som egnade sitt lif åt vården af obotliga sjuka. Utrymmet förbjuder mig tyvärr att ingå i några närmare enskildheter.

Bland engelska företag må nämnas föreningen för Londons drosk-

kuskar, för hvilken en liten liflig engelska, M:rs Paynes, redogjorde på ett förträffligt sätt. Genom inrättande af varma klubblokaler i närheten af de stora droskstationerna, genom föredrag, traktater m. m. sökte föreningen att arbeta för höjande af denna klass' sedliga ståndpunkt.

Likaledes finnas i både London och Paris föreningar för "les dames des magasins". Dessa föreningar, äfven de organiserade helt och hållet af kvinnor, söka lemna hjälp och stöd i sjukdom, samt bereda tillfälle till samspråk och ädlare förströelser hvarje söndag och äfven en gång under veckans lopp. De hafva visat sig ej minst i Paris särdeles välgörande och hafva omfattats med mycket intresse,

Kastar man en blick på alla dessa företag, så framstår först det faktum, att denna offervillighet, denna uppoffring för den lidande mänskligheten nästan uteslutande hvilar på religiös grund, utgår från en nitälskan om Guds rikes utbredande på jorden. De företag, som åstadkommits endast af allmän människokärlek, voro ett fåtal, ja, man kan nästan säga ett försvinnande fåtal. Flere företag, särskildt i Frankrike, hvilade likvisst på en mycket bred basis och uteslöt hvarje dogmatisk prägel. Dessa föreningar vända sig ej till någon särskild religionbekännare, och man åsyftade ej utbrande af någon viss religiös öfvertygelse. Så t. ex. L'Oeuvre des libérées de S:t Lazare, och dit hörde äfven, om jag ej misstager mig, "The Vigilance Society" i London. Flere föreningar åsyftade deremot ett direkt verkande för den kristna världsåskådningens utbredande. Så t. ex. "Young Women's Christian Association" hvilken utdelade traktater på andra kongressen och för hvilken redogjordes af dess sekreterare Miss Kinnaird, en intelligent, tilltalande ung dam. Detsamma gäller Miss de Broens af mig i ett föregående häfte omnämnda "oeuvre" i Belleville, Paris sämsta kvarter.

Äfven *undervisningsfrågor* behandlades af kongresserna. På den sista kongressen diskuterades ganska lifligt frågan om samskolor (écoles mixtes). Man vardt förvånad öfver huru starka sympatier denna idé hade uti Frankrike. Der hade man dock ej ännu tagit ens det första steget. Ej ens i folkskolorna och på det lägsta stadiet finnes någon samundervisning; ja, man kan till och med säga, att i hemmen uppfostras gossar och flickor fullkomligt åtskiljda. Bröder och systrar få ofta ej vara ensamma och ej gå ut på gatorna tillsammans. Klosterundervisningen håller strängt på denna afsöndring, och M:e Kergomard kunde från sin erfarenhet som skolråd meddela kostliga ting. "Hvad är att synda mot sjätte budet, min lilla flicka?" sade klostersystern åt sin åttaåriga elev." — Det är att leka med min lilla bror." — "Det är rätt. Någonting annat?" — "Att se på min lilla bror."

— "Det är rätt, min flicka." — Mera vittnesbörd behöfves ej för att förstå *en* orsak till den herskande osedligheten. Mot detta förvända system känner man dock behofvet af en reaktion. Det visade bäst det intresse, hvarmed den franska publiken åhörde hvarje meddelande från utlandet om samuppfostran. Kongressen uttalade sig också för samuppfostran såsom den rätta vägen för nående af högre sedlighet och större likställighet. Fransmännen fördes dock i detta fall med den utländska strömningen, ty de ansågo allmänt, äfven de mest avancerade af dem, att en samskola på högre stadiet f. n. vore i Frankrike en fullkomlig omöjlighet. *)

I samband härmed må nämnas ett föredrag af med. doktor Blanche Edwards, fransyska till börden, om den unga flickans hygieniska uppfostran. Hon var orolig för det svaga kvinliga slägte, som nu fostrades i våra skolor, och ansåg, att orsaken berodde derpå att man gifvit kvinnan rätt till andligt arbete på samma gång som man ännu vägrade henne den frihet, utan hvilken hon ej kan med framgång studera. Hon fordrade för den unga flickan större frihet att röra sig ute i friska luften. Man skulle ej hindra henne för att springa, att klättra, att med ett ord fritt utveckla sina muskler, framför allt skulle man ej genom osunda kläder hindra hennes fysiska utveckling. Såsom egendomligt må nämnas, att hon förordade militäriska utmarscher äfven för den kvinliga ungdomen, särskildt under utvecklingsåren, då den rythmiska marschen för nervsystemet skall hafva både en lugnande och stärkande verkan.

Klädfrågan må väl kallas, om någon, bland kvinnofrågans brännande punkter, och den hade naturligtvis nitiska förfäktare, särskildt bland den anglosachsiska rasens representanter. Man såg den dock uteslutande från hygienisk synpunkt. Att äfven kvinnans fåfänga och flärd vore att bekämpa, det synes ingen hafva tänkt på. Derpå arbetade ej ens genom sitt exempel de flesta af dessa damer. Tvärtom, flera af engelskorna och amerikanskorna utmärkte sig för en lyx i toaletten, som bättre skulle anstått demimonde damer än dessa förkämpar för kvinnans rättigheter. Är benägenheten att smycka och pryda upp sin lekamen på alla upptänkliga sätt ett *äkta* kvinligt drag, så behöfde man ej frukta för någon okvinlighet hos dessa damer. Inga moderna idéer, ingen filantropi, ej ens religionen tyckes kunna bestå i kampen mot den kvinliga toalettfåfängan. Och dock äro dessa eleganta, rikt smyckade damer ej alla så ytliga, som de se ut. Det visade deras tal och handlingar.

---

*) Jag har dock sedan på enskild väg fått veta, att en dylik finnes i Paris omgifning sedan ett par år tillbaka. Närmare underrättelser har jag ej lyckats erhålla.

Öfvergå vi nu till den kategori af talare, som behandlade frågan om kvinnans rättigheter, så finna vi främst de intressanta redogörelser, som lemnades från England om verksamheten för den kvinliga rösträtten. Denna agitation bedrifves med äkta anglosachsisk seghet, och för hvarje år ökas antalet anhängare till kvinnans rösträtt. Historien om rösträttsfrågan inför parlamentet är ej äldre än Stuart Mills förslag af 1867. Sedan dess har år för år minoriteten växt, hvilken arbetar för att förvärfva åt kvinnan politisk rösträtt, och inträffar ej en reaktion, så torde man kunna spå en seger åt frågan inom en ej allt för aflägsen framtid. Föreningen agiterar genom föredrag, möten, ströskrifters utdelande o. s. v., och har i Miss Balgarnie en lika nitisk som behaglig och talangfull sekreterare. — I Amerika synes denna fråga på långt när ej hafva samma hopp om seger. I Frankrike och äfven i andra land, har man emellertid många andra reformer, som förut kräfva en lösning. Och detta framhölls äfven ofta.

Särskildt kräfver den franska lagboken Code Napoléon en grundlig omarbetning. Detta framhölls äfven flere gånger, hufvudsakligen af manliga talare, hvilka naturligtvis i detta fall egde en öfverlägsen sakkännedom. På den första kongressen höllos ej färre än tre tal om den vigtiga frågan om oäkta barns ställning. Den franska lagen, "la recherche de la paternité est interdite", hindrar den olyckliga modern att få någon som helst hjälp af sitt naturliga barns fader. Att bevisa de olyckliga följderna af denna lagstiftning, synes ej vara svårt. Likvisst anses den af den stora franska allmänheten vara en sådan hörnsten för den allmänna sedligheten, att på den andra kongressen, som var mera konservativ, vågade man ej ens framställa något yrkande om denna lags afskaffande.

Denna kongress ville ej i sina yrkanden gå längre än de förslag, som uti ett särdeles intressant föredrag framstäldes af advokaten *Beurdeley*. Han påvisade huru som Code Napoléon i många fall innebar ett framsteg mot äldre lagstiftningar. Dessa framsteg voro revolutionens verk, de kvarstående hårda bestämmelserna voro *Napoleons*. Ifrån den romerska rätten kvarstodo alla dessa hårda bestämmelser, hvilka grunda sig på kvinnans svaghet, lättsinne och dumhet ("faiblesse légèretè et imbecilité"). Alla dessa förödmjukande uttryck borde borttagas. Likaledes borde kvinnan ha rätt att vitna, att förvalta sina förvärfvade penningar, att deltaga i familjerådet (en inrättning egendomlig för denna lagstiftning) och hon borde skyddas till sitt sextonde år. Nu är den unga flickan endast skyddad till trettonde året. "En murare, som släpper ned murbruk på en förbigående person kan straffas, men ej den man som förför en fjorton års flicka."

Längre i sina reformer ville den hederlige advokaten ej gå. Den gifta kvinnans myndighet ansåg han outförbar, och i allmänhet ville hvarken han eller kongressen inlåta sig på frågan om äktenskapslagstiftningen.

Den första kongressen hade i detta fall ej varit så försigtig, utan fordrat en likställighet inom äktenskapet mellan könen. Bland egendomliga rigtningar, som der hade sina förespråkare, må äfven nämnas den, som ville i kvinnans intresse genom lag förbjuda den gifta kvinnan hvarje arbete, men i stället tvinga mannen att till henne afstå $^2/_3$ af sina inkomster. Den såsom en af kvinnorörelsens förkämpar mycket kände *Léon Giraud* stred för denna åsigt. Han modifierade den dock så till vida, att förbudet endast skulle gälla kroppsligt arbete, men ej intellektuelt.

Denna fråga har i Frankrike med mycken ifver debatterats af landets representanter. Och med det stora antal gifta kvinnor, som der bidraga till hemmets försörjande, har frågan onekligen sin stora betydelse. Genom att afstänga alla gifta kvinnor från arbetsmarknaden hoppades några talare, att man skulle kunna höja arbetslönen för de ogifta. Ty den är öfverallt förfärande låg. Vi stå, såsom det synes, i detta fallet ej ensamma. I Tyskland torde förhållandena vara än sämre än hos oss, i Frankrike lika svåra, möjligen något bättre i England.

Kongresserna egnade dock, enligt min mening, allt för liten tid åt *den ekonomiska sidan af kvinnofrågan.* Den sista kongressen särskildt hade blott *ett* inlägg i denna fråga, det var en högst intressant uppsats från Danmark. På den första kongressen funnos några inlägg från Polen och Frankrike. Det var dock allt endast obetydligheter, när man tänker på denna frågas ofantligt ingripande betydelse. Den kan ej afspisas med fraser. Det fordras en allsidig statistisk grundval för att kunna bedöma hvilka reformer i seder och bruk, i uppfostran, i lagstiftning skola kunna förbättra hennes arbetsvilkor. Kvinnans arbete måste blifva bättre uppskattadt, kvinnan måste arbeta under mera normala förhållanden, det är ett sine qua non för höjande af hela hennes ställning. I princip erkändes detta af kongresserna, men till frågornas utredning bidrogo de ej i nämnvärd mån. Törhända den blifvande kongressen i Washington 1892 kan lära oss mera i denna vigtiga sak.

Miss Bell.

Jag lärde känna miss Bell i Milano, der hon vistades i sällskap med m:r och m:rs M., en särdeles behaglig engelsk familj, som blef vårt dagliga sällskap. Hon var så der utan ålder, ovanligt smärt från hvilken sida man än såg henne, bar ständigt pince-nez'n energiskt fastklämd på en näsa, som djupt tycktes sakna sin frihet och hade en halfkrans lockar kring hufvudet, hvilken väckte min ständiga beundran, så ny och vårdad såg den ut, — alldeles som om den nyss var kommen ur skaparens hand, brukade jag tänka, men det tänkte jag mycket, mycket tyst för mig själf. — Med en skissbok i ena handen och en baby till fällstol i den andra samt parasollen och kikaren hängande i ett snöre kring halsen, genomkorsade hon staden från öster till vester, från norr och till söder. Hon var i full aktion redan klockan sju om morgnarna och kom hem först till middagsdags. Hon tog reda på gamla palatser, dök in på gårdarna och ritade af trasiga brunnar, afskref grafskrifter, drog igenom tafvelsamlingar, steg upp i domkyrkans torn och studerade modern konst i bildhuggeri-ateliererna. Med ett ord: hon gjorde (att göra en plats, är, som man vet, engelsmännens uttryck för att njuta af ett ställes sevärdheter) Milano så "ordentligt" att jag, som ingenting gjorde, hjärtligt skämdes. En afton var hon vänlig nog att låta mig få kasta en blick in i den röda saffianbok i hvilken hon hvarje kväll införde sina intryck. Hon kallade den helt anspråkslöst för sin "kladd", ehuru den egentligen förtjänade namnet dagbok. Anteckningarna voro dock något fragmentariska och väntade tydligt på vidare utarbetning.

Här lästes till exempel: "Den 12. Katedral — 1 timme — 27 minuter, såg *allt!* Två tusen glasrutor i koret —. Staty, flådd — *högst* intressant: Skinnet i handen — *fyra hundra* små veck, tjugu-åtta, djupa. *Hvarför* är han flådd — och af hvem. Tages reda på.

Tjugu-två munkar i en bänk; långa ansigten, *alla* med svart skägg — hm — tror det heter botten. (Ordet var skrifvet med darrande hand, som om det kostat miss Bell en stor ansträngning.) — Underligt. Tages reda på. Kör under hufvudaltaret. Unison sexton takter — — Hufvudgång — sextusen mosaikrutor — —" Och så i oändlighet.

Det var tydligt att hon var mycket intresserad och antagligt att hon var ganska intelligent, men det föreföll mig som om både hennes intelligens och intresse hade anlag att vrida sig åt galet håll. Hon såg inte det stora för det lilla, men just *detta* utgjorde hennes stolthet.

"Det lilla, det är det stora", brukade hon säga — och så studerade hon det lilla af hjärtans lust.

En dag sågo m:r och m:rs M. mycket nedslagna ut. De hade fått telegram att deras ende son låg i Greis för döden. De packade naturligtvis genast och reste lemnande miss Bell i vårt hägn. Vi togo gärna emot henne, ty med alla sina små egenheter var hon godlynt, vänlig och originell på sitt vis. Men framför allt var hon blygsam — blygsam ända till sublimitet. — Om en kypare kom att snudda vid hennes drägt drog hon åt sig klädningen som om hon blifvit besmittad och om ett biträde i en bod, ifrig att visa sina varor, lutade sig fram mot henne öfver disken, ryckte hon sig tillbaka med ordet: shocking! så tydligt skrifvet på sitt ansigte, att han kände sig förkrossad af blygsel — åtminstone var det *hennes* åsigt. Men när hon var "i arbete", då kastade hon sig in i hvilken situation som hälst, brukade hon säga, och att så verkligen var fallet, derom skulle jag snart bli i tillfälle att öfvertyga mig.

Våra toaletter voro i ett bedröfligt tillstånd. Min och min reskamrats resdrägter buro outplånliga spår efter en långvarig sejour i Alperna, och hvad miss Bells kostym angår, tycktes den, till motsats mot hennes lockar, "aldrig ny vara kommen ur skaparens hand". Också förklarade hon sig icke ovillig att "göra bodarna", något hvar till hon ännu icke haft tillfälle — så mycket mer som hon allt för djupt deltog i m:r och m:rs M's sorg för att vara i lynne att "ta i hop med något af värde". Den dag, som kom, blef en af dem man aldrig glömmer! Vi "startade" precis 10. 9. efter intagen, kraftig frukost alla tre vid ett briljant humör — men himmel —, hvilket arbete! Att bese Vatikanens samlingar, att vandra i Neapels museer, allt blef en barnalek mot *detta*. Vidunderliga priser eller tarfliga dussinarbeten. Ingenting färdigt — bjärta färger, inga färger; för mycken snitt, ingen snitt. — Ibland visade till höger, ibland till venster och alltid, när förhållandet hade bort vara omvändt; trappa upp, trappa ned. En gång hamnade vi på en verkstad för herr-kläder och två gånger i samma

sadelmakare butik. I det praktfulla Galleria Vittori-Emanuele, som tycks innehålla *allt*, som kan locka en kvinnas öga och tillfredsställa hennes smak, bokstafligt väfde vi vadmal mellan butikerna, utan att ändå finna hvad vi behöfde —. Så den vidunderligt långa Carlo Alberto gatan i ände — förgäfves. Vi dignade af trötthet, men miss Bell var sublim. Hon kommenderade oss som en trupp soldater. *En* skulle hålla utkik till venster, *en* till höger; själf skulle hon passa på skyltarna en trappa upp. I bodarna försvann hon litet emellan. Ibland hittade vi henne på en packlår med ritstiftet i hand; ibland dök hon ned i någon öppning och kom igen med halmstrån i kläderna och rika erfarenheter i emballeringskonsten. Med ett ord: hon gjorde butikerna så grundligt, att vi två gånger höllo på att bli utkörda, men hon gjorde också något annat. Hon köpte en klädning för 300 francs, som var värd 60, medan deremot vi ledo all vår nöd för intet. "Jag har inte råd att nöta ut mig på skräp", sade hon, "och kläder *är* skräp. — Eller hur, är det inte?" Jag tordes inte bekänna mina syndigt kvinliga åsigter i det ämnet, utan mumlade ett fegt, matt bifall och fick till belöning på aftonen, när jag halfdöd låg på min soffa med ättiksomslag kring hufvudet, se hennes skörd för dagen. Skörden, denna gång gömd i hennes ritbok, bestod i en stor sned fyrkant, en massa ovala hål och bakom dem en mängd svigtande streck, runda och kantiga punkter. Fyrkanten förestälde magasin Alle Città d'Italia's stora sal, hålen voro försäljningsborden, strecken, bodbetjänterna och punkterna bodfröknarna. Jag sade, att det var mycket likt, hvilket uppriktigt tycktes glädja henne. "Man måste kunna åskådliggöra *allt*, sade hon och slog samman boken, som om den varit en fälla och bodbetjänterna och fröknarna råttor, hvilka hon fruktade skulle stjäla sig ut. Så blef det kväll, som det står i visan, en mild, sydlänsk kväll. Miss Bell hade flyttat in i ett rum innanför vårt och sedan hon dragit fram sängen och ställt dörren på glänt för att kunna hålla utkik på de tjufvar, som enligt hennes åsigt, ovilkorligen *måste* infinna sig under m:r. M:s. bortvaro, tog hon godnatt med denna litet bakvända, men ärliga vänlighet, som gjorde, att man inte kunde låta bli att hålla af henne. Jag hade fått stränga order att lägga mig genast och att somna genast. Enligt miss Bells åsigt var sömnlöshet bara ett misstag lika så väl som hvarje annat ondt här i världen. Om man

bara *trodde* att man sof, så sof man. Jag lofvade att vara mycket stark i tron, — men luften var så smekande mild, vattnet från fontänen utanför plaskade så lockande och domkyrkans spetslika byggnad aftecknade sig så drömlikt vackert i den dunkelblå kvällsbelysningen — jag kunde inte sofva! Tyst, för att icke väcka någon, tog jag på mig en mjuk hvit rock af ylle, öppnade fönstret på glänt, drog fram en hög mjuk länstol och började drömma så som man endast kan drömma i Italien, utan fasta konturer, utan mål — endast med en känsla af underlig, härlig lifsglädje. I detsamma hördes ett vildt skri från miss Bells rum, så ännu ett — samt en hastigt upprabblad bön. Derpå skrik af: vik hädan — var nådig — ve ve, oj, oj — tag en an, *älskade* tag en an! Jag är inte färdig!"

Vi skyndade in i tanke att miss Bell träffats af det röda ögat *). Miss Bell satt upprätt i sängen med vildt uppspärrade ögon och lockarna sutto — ja, hvar *de* sutto, det talar jag inte om. —

"Vik hä-ä-ä-dan!" ropade hon besvärjande, men så grep hon helt plötsligt fast i min hvita rock.

"Var det ni, som satt der ute nyss?" frågade hon misstänksamt.

Jag bejakade frågan.

"Säkert ni?"

"Säkert jag."

"Jag trodde det var vårt hvita spöke", sade miss Bell trött och sjönk tillbaka mot kuddarna.

"Jag frågade ödmjukt om hennes familj höll sig med ett eget spöke.

"Naturligtvis", svarade miss Bell föraktligt, "det gör hvarje bättre engelsk familj. *Vår* har två. Ett *hvitt* för kvinnorna, ett *svart* för männen. Den har alltid utmärkt sig för en hög grad af omdömesförmåga."

Det gör mig ondt nödgas nämna det, men sanning framför allt. Miss Bell var manhaterska, en *riktig* manhaterska. En sådan, som anser, att männen äro skapade af skapelsens rå materiel och derför *aldrig* kunna bli annat än råa. "Såvida inte vår herre skapar om dem", brukade hon säga, "men det gör han *aldrig*", tillade hon i regel, med en ton, som mycket

---

*) Ett italienskt uttryck som betyder att bli vansinnig.

liknade skadeglädjens. Nu emellertid skrattade hon godlynt åt sitt misstag, hon hade nemligen humor nog att skratta, och sedan jag tvingat i henne ett lugnande glas vin skildes vi åt för natten som goda vänner för att morgonen derpå skiljas för alltid och det inte som vänner, tack vare ett elakt öde — och min ohjälpliga brist på behersкning.

Jag vet ej hvad klockan kunde vara morgonen derpå, när jag halfvaknade dervid att en skepnad tassade genom rummet och närmade sig klocksträngen. Det var miss Bell, som, alltför vänlig att vilja störa vår hvila, ämnade ringa efter varmt vatten. Genom mina sömntyngda ögonlock kunde likväl ingen fast bild tränga sig. Jag såg bara en ovanligt lång och ovanligt mager figur i en ovanligt kort underklädning (att föra något så onödigt som en nattrock med sig, kunde icke falla miss Bell in), med en tornlik, hvit mössa på hufvudet och de bara fötterna instuckna i ett par minst sagdt praktiska filttofflor. — Det var först när klockan ljöd skarpt och gällt, som jag förstod, att det var miss Bell i déshabillé.

"För all del, ring inte bara *en* gång", ropade jag yrvaket och reste mig upp, "då kommer ju *kyparen!*" (Städerskans kallelse var *två* ringningar.)

Miss Bell, för hvars opraktiskhet vi inom parentes blifvit varnade, ringde spasmodiskt två gånger *till*.

Nu hann jag inte ens ropa, förr än borstaren, en rapp ungdom på nitton år, som olyckligtvis befunnit sig alldeles för nära till hands, efter en rask knackning öppnade dörren och steg in. Miss Bell betraktade honom med gapande mun som träffad af ett slaganfall; *han* stirrade på henne i häpnadsfull förvåning, men så frustade ett skratt fram, så friskt, så oemotståndligt smittsamt — att — att — ja, jag skäms verkligen att erkänna det — men jag instämde, och det af en sådan hjärtans lust, att det lät som om vi skrattat i duett.

Miss Bell gaf mig en blick, o himmel, en sådan blick! och retirerade till sitt rum med all den värdighet som var henne möjlig — ehuru jag måste erkänna att den inte blef så *särdeles* stor, tack vare bristen på släp, ty hur det än är, så sitter värdigheten oftast i släpet — dörren låstes i dubbla slag — och der låg jag med en känsla af att ha begått en mycket ful och mycket opassande handling.

Vid frukostbordet kände jag mig *än* olyckligare och skämdes förfärligt. Miss Bell hade ännu inte visat sig. —

Jag lade en liten knippa violer vid hennes kopp och läste öfver hvad jag skulle säga för att om möjligt urskulda mig — men min möda blef förgäfves. Miss Bell visade sig ej. En stund senare körde en vagn fram. En djupt beslöjad dam lämnade hotellet åtföljd af den bugande värden samt af den grinande borstaren, som bar hennes box. Åh, hvad jag afskydde honom i det ögonblicket — och mig själf. Det kändes som om vi varit medbrottlingar! När borstaren, sin pligt likmätig stälde hennes lilla "box" på kuskbocken, uppgaf damen ett litet skri — och trycke sig djupare in i hörnet.

Det var miss Bell som reste — bortjagad af mig, som lofvat henne skydd och hägn. Strax derpå lemnade städerskan mig ett kort på hvilket stod: "Att ni skrattade, *det* kan jag förlåta er, men att ni narrade mig att ringa *tre* gånger, det förlåter jag er aldrig! Mab Bell."

Derför att jag bad henne ringa *en* gång hade jag narrat henne att ringa *tre*. Logik! Jag kände mig orättvist anklagad — jag var sårad förolämpad, men i botten af hjärtat bodde likväl samvetskval.

Jag skyndade att skrifva ett så ursäktande och förklarande bref jag förmådde och afsände det till Florens — hennes nya uppehållsort, men jag fick aldrig något svar.

När m:r. M. några dagar derefter kom tillbaka för att göra upp sina affärer på hotellet och fick höra hvad som tilldragit sig, såg han mycket allvarsam ut.

"Miss Bell är mycket noga i vissa afseenden hvarför jag aktar henne *särdeles*", sade han med eftertryck, "men hon är också, hm, mycket egen. Hon är med ett ord, hm, hon är inte fullt — hm — jag menar — hon skrifver — författar — och med sådana kvinnor får man inte räkna för noga."

Jag såg på honom forskande. Nej, det var tydligt *bara* miss Bell som inte var, — hm, med ett ord som var...

Ja, man kan få höra sanning på många vis här i världen — och behaglig är den sällan.

Miss Bell har aldrig låtit höra af sig. Jag — eller borstaren hade träffat för hårdt.

Alfhild Agrell.

Ragni.

Af

Emil Svensén.

Det är en gammal historia, som åter igen varder ny under Björnstjerne Björnsons konsterfarna händer i hans nya bok "På Guds Veje". Med all olikhet i öfrigt, är ju denna Ragni en köttslig syster till fru Helene Alvig och till dem alla, hvad de nu heta dessa kvinnofigurer, som den nyare nordiska literaturen är så rik på, — kvinnor, som med ringa eller ingen egen skuld kommit in under ett olyckligt äktenskaps förbannelse.

Ragni bryter sig ut ur det onaturliga förhållandet, och deri gör hon nog rätt. Men dervid går hon ock själf under. Samhällsseden liksom samhällslagen låter sig ej ostraffadt trädas för nära, om det ock sker i den högsta nöd. Upplösning af ett onaturligt äktenskap kan vara det mindre af två onda ting, och bör som sådant föredragas framför det som värre är. Men olyckan är, att hvad den ena gör som sin enda räddning ur yttersta själanöd, det tager den andra efter lättsinnigt och vid första bästa nyck. Folkhumorn talar om ett slags gåfvor, som man blir två gånger glad åt, — första gången när man får dem, och andra gången när man slipper dem. Rätten till skilnad i äktenskap är en af dessa gåfvor. Det är godt att den finnes, men det är ännu bättre om den ej behöfver användas.

Hufvudmoralen af Björnsons bok, om en sådan skall sökas, bör väl alltså icke vara den, att det bör göras lättare att *upplösa* omoraliska äktenskap, utan den, att det bör göras svårare att *ingå* dem.

Ett äktenskap, som ingås, medan den ena parten ännu är ett outveckladt, halft omedvetet barn, ej mäktig att fatta vidden af det steg hon tagit, eller, om hon inser det, ej mäktig att sätta en mognad viljas *nej* mot fränders och vänners välmenta tryck, — ett sådant äktenskap bär ju olyckans och förderfvets frö inom sig. Och så gick det väl till, när Ragni första gången trädde i brudstol med sin fallne man. Men — om den blida Ragni den gången varit en mognad kvinna, mäktig och myndig att själf råda öfver sina tankar och sina handlingar, — ja väl, då hade diktens värld haft en huslig tragedi och Nordens literatur en snillrik roman mindre.

Och detta *om* kan för hennes systrar i lifvet varda till en räddande verklighet. Ställen blott upp det krafvet, att det ödesdigra steg, som skall binda för lifvet, endast må tagas af den, som vet hvart det steget bär och är rustad att vandra den vägen fram intill dödens port.

Ställen blott upp det krafvet klart och bestämdt, och drifven det sedan igenom i lag och sed.

Skalden själf har ju i sitt allom bekanta föredrag om *engifte och månggifte* yrkat att lägsta äktenskapsåldern för kvinnnor må af seden sättas till 21 år. Den som skrifvit dessa rader har gått ett steg längre. I sin bok om *kvinnofrågan* har jag utvecklat skäl för, att denna åldersgräns bör och utan olägenhet kan fastställas *genom lag*.

Men, — säga de tviflande, — dermed lära väl ej alla olyckliga äktenskap försvinna ur världen.

Nej visst icke, — svara vi, — de olyckliga äktenskapen lära ej försvinna ur världen, så länge människans hjärta grumlas af egennytta och ondska och alla brister. Men egennyttan får trängre spelrum, då kvinnan mindre ofta behöfver söka en man för att "blifva försörjd", eller jämvigten i könens antal blifvit återställd, — hälst om samtidigt det göres lättare för mannen att sätta bo. Och den myndiga kvinnan, som i lättsinne går och kastar bort sig själf, — henne hjälper hvarken lag eller sed, om hon ej vill hjälpa sig själf.

Att domen mildras öfver en kvinna, som nödgas bryta en henne ovärdig boja, är godt och väl. Men det är icke det, som är hufvudsaken. Bästa medlet mot dåliga äktenskap är icke att upplösa dem, utan att förekomma dem. Och det bandet, som der är knutet, är dock ämnadt att vara *för lifvet* Är det knutet väl och med vett och vilja å båda sidor, ve då den, som leker dermed.

Vi beträda en farlig väg, om vi fästa så stor vigt vid tvånget att lösa ett olidligt band, sedan långa år af elände gått förut, att vi derför glömma att se till, det ingen af oss tvingas att knyta detta band, innan det kan ske med full frihet och sundt omdöme. Först och främst må samhället, i hvad på det beror, så ställa sina lagar, att det steg, som afgör två människors och väl äfven kommande slägtens öde, ej må tagas innan det sker *i frihet, men under ansvar.*

Se, det är — mena vi — hvad man har att lära af den blida Ragnis öde.

Literatur.

Märkvärdiga Kvinnor af Ellen Fries, Fil. Doktor, Stockholm. Aktiebolaget Hiertas Bokförlag.

"Frihetens Sångarätt" i Sverige på 1840-talet. (Gustaf Lorenz Sommelius. Johan Nybom. C. V. A. Strandberg. Vilh. von Braun. O. P. Sturzenbecker). Literaturhistoriska studier af Cecilia Holmberg f. Bååth. Stockholm. Albert Bonniers förlag.

Familjen Verle. En skildring af Matilda Roos. Stockholm Alb. Bonniers förlag.

Det literära julbordet är som vanligt öfverfullt. Men denna gång är det också historiska arbeten, och icke blott skönliterära, som ha utgifvits. Och två af dessa arbeten hafva kvinliga författarenamn. Fröken Ellen Fries har skildrat "*Märkvärdiga Kvinnor*", Fru Holmberg f. Bååth har företagit sig att beskrifva 1840-talets skalder under den från Orvar Odd lånade titeln "*Frihetens sångarätt.*"

Bägge dessa kvinliga pennor föras af vana händer, och man ser lätt, att det är trägna forskningar, som ligga till grund för dem. Det är de instruktiva böckernas lott att ofta förbises för böckerna med diktade personligheter och händelser. Att denna lott skulle träffa dessa böcker, är dock osannolikt. Vår tids specialitet torde mer än någon föregående vara kvinnan. Och just den nyktert historiska framställningen af henne, i motsats mot forna tiders af poetisk blomdoft omsväfvade kvinnogestalt, är hvad man nu för tiden särdeles intresserar sig för. Fröken Fries' kvinnobilder äro icke fristående, de presenteras med sin historiska omgifning, och de framträda derigenom så mycket mer lefvande. Hennes Victoria Colonna är en renässanskvinna, som är handlingskraftig som en man, kysk som en vestal midt i en tid af oerhördt lättsinne, lugn som en gudinna, som en "gudinna som går på molnen" för att använda det franska uttrycket, och detta midt i en tid, då allt var passion, ett kaos af upprörda passioner.

Det är på samma sätt med Navarradrottningen Johanna af Albret, som också hon bildar den skarpa motsatsen till sin tids odygder. Det är hon, som är mannen i äktenskapet med Anton af Navarra, han är det svagare kärilet, ytlig, fåfäng, nöjeslysten, opålitlig, glömmande hustrun för Katarina af Medicis hofdamer. Det är ett starkt intryck af kvinnoduglighet, dessa karaktärer gifva oss, icke utan sin bismak af prosaisk nykterhet och förståndighet. Men förf. har icke dragit denna slutsats, i allmänhet är hon icke fallen för stränga slutsatser, knappast

för slutsatser alls. Vi mena, att hon ofta icke går till botten af karaktären eller åtminstone icke sammanfattar dess skiftande sidor i ett totalomdöme, så att vi få detta sammansatta intryck, som ofta är på en gång så svårt att reda men på samma gång kanske utgör en personlighets förnämsta trollmakt och egendomligaste kärna. Vi tro t. ex., att framställningen af Jeanne d'Arc hade vunnit på, om hon tecknats mindre som principmänniska och mera som oberäkneligt naturbarn. Hon var icke blott hjältinnan utan äfven bondflickan, hon var ofta rädd, ofta vidskeplig, ofta naiv och dessa rörande drag af hvardagslifvet få vi icke tillräckligt skarpt påpekade, ehuru historien berättar dem.

Det är deremot i den allmänna teckningen af tiden, fröken Fries har sin styrka. Vi se i Elisabeth af Thüringen ett offer för tidsandans asketism. Anna Komnena är icke mindre betecknande som tidsbild, och vi skulle endast vilja anmärka mot den senare, att hon sättes af förf. nog högt — i ett allt för idealiseradt ljus. Förunderligt nog tycks denna figur tilldraga sig förf:s sympatier i hög grad. Hon är likväl knappast något annat än en ränksmiderska af äkta Macchiavellityp, hvars talang som historieskrifvare må vinna billigt erkännande, men hvars värde som karaktär torde vara mycket tvifvel underkastadt. Det är likaledes ganska tvifvelaktigt, om hennes syfte någonsin varit så kulturvänligt, som förf. vill göra det, och om hon verkligen leddes af några högre politiska mål än vanliga dynastiintressen. Det är imellertid en lätt förklarlig förkärlek, som här förleder förf. till partiskhet, om hon, såsom vi tro, varit partisk. I dessa tider af råhet, förtryck och slafveri blir hvarje upplyst ande ett ljus i mörko lande, och när dertill kommer, att Anna gaf ett bland de första exemplen på kvinlig begåfning inom det vetenskapliga arbetets område, må denna sympati vara ännu ursäktligare.

Att förf. med de tarfliga material, som stått till buds, icke förmått ge någon större lifaktighet åt skildringen af den literära nunnan Roswita, kan ej förundra någon, snarare då att alls denna figur aktats värdig att få en plats i samlingen, hvars ringa omfång — 6 häften — borde ha manat till stor sparsamhet med utrymme åt de mindre intressanta kvinnofigurerna. Äfven angående Jeanne d'Albret torde en liknande anmärkning kunna göras, en annan Navarradrottning Margareta hade utan tvifvel egt större anspråk på efterverldens minne, och det torde till och med varit att föredraga, om vi i stället för blott de utmärkta kvinnorna äfven fått prof på ett par af tidens intressanta kvinnofigurer af mörkare skuggning, exempelvis någon af de två Medici, der författarinnans böjelse för teckningen af det politiska lifvet dessutom kunnat få ett tacksamt fält att bearbeta. Det synes i allmänhet, som

om en nog stor försigtighet vore ett hinder för författarinnans meddelsamhet, och man är stundom frestad att utropa: *où est la femme?* vid författarinnans skildring, när de historiska tidsomständigheterna taga för stor plats till förfång för den enskilda figuren. Detta är likväl snarare en anmärkning mot hela vår historieskrifning än särskildt mot denna författarinna, som tvärtom ofta går utöfver de trånga gränser af högtidlighet, som annars tillhör vår officiella historiska stil. Vår historieskrifning har allt för länge tagit en opersonlig krönikeartad objektivitet till högsta rättesnöre och glömt bort, att det kritiska elementet i historieskrifningen ingår deri med lika stor rätt som det beskrifvande och refererande.

Det är på tid att en förändring inträffar deri. Blygsamheten är visserligen en god egenskap, men den kan också drifvas för långt, och i allmänhet lyckas *författaren* dölja sig så väl i våra historiska arbeten, att man ej sällan tycker sig höra en mänsklig talapparat bakom det skrifna ordet i stället för en lefvande varelse, som ser och känner, när han skrifver. Huru olika förfar icke Carlyle, Michelet, eller för att nu icke nämna så subjektiva storheter, till och med så opartiska, kalla och "objektiva" historieskrifvare som Mignet, Guizot och Ranke! Man är aldrig i okunnighet om, hvad de sjelfva anse och tycka. Det förefaller oss som om vår historieskrifning hade stelnat i ett slags sfinxartad oåtkomlighet, der matter-of-fact vore allt, den personliga tolkningen intet. Och mot en sådan uppfattning är det väl icke oberättigadt att erinra om det gamla: vestigia terrent.

Den begåfning för historiskt författarskap, hvaraf fröken Fries i detta arbete visat sig vara i besittning, torde berättiga till den förhoppningen, att det icke är sista gången allmänheten af henne skall mottaga böcker, som liksom denna med klar och fängslande framställning skola förena gedigen forskning och upphöjd verldsåskådning.

Icke heller fru Holmberg är i sina intressanta skildringar af 40-talets diktarkrets fri från en viss rädsla för att utsäga sitt klander och sitt beröm. Hon har studerat sitt ämne med en omsorg och en flit, som icke ens skyggat för att hemta upplysningar på ort och ställe och fördenskull göra resor eller ställa sig i skriftlig förbindelse med personer, som stått nära de skildrade personerna. Resultatet har varit en mängd upplysningar och uppgifter, som endast genom en läsning af hennes arbete kunna vinnas: med andra ord, hennes bok är helt enkelt numera en oumbärlig källskrift för denna periods literaturkännedom. Det är dock icke utan, att hennes lifliga intresse ibland öfvergått till en slags förälskelse, som visserligen icke liksom den vanliga kärleken är blind men som ursäktar allt och förlåter allt, och som gärna tiger, när den icke

kan berömma. Hennes metod är att — aldrig fälla. Det är en vacker metod, men knappast möjlig, om man eftersträfvar — "sanningen ingenting annat än sanningen." Då måste vänskapen till Plato vika för vänskapen till sanningen. Just med afseende på skandinavismen har fru Holmberg, med öppen blick för det ihåliga och tomma i deklamationen, känsloparaden, oklarheten, alltid i sin bok varit angelägen att framhålla det vackra i idén, enskilda poem af skönhet, själfva det välgörande i att en allmän idé verkligen befruktade skaldernas fantasi o. s. v. Men det är väl ingen, som heller vill betvifla, att den skandinaviska idén var fullt naturlig, *måste* komma fram just då, men att den kom fram *på det sättet*, med denna sanslösa frihetsyra, med detta humbugsartade öfverdrifvande, det är detta, som gör att tiden tog skada deraf, att den icke blef hvad den kunnat blifva och att t. o. m. skalderna icke blefvo hvad de kunnat blifva. Hvilka förmågor funnos icke då, och huru de alla stannade halfvägs! Förf. har knappast själf undgått att känna, huru litet reelt underlag hon haft att arbeta med, huru få verkliga tankar, som finnas under alla dessa ord. Eller hvilka figurer hafva dessa skalder efterlemnat, hvilken lefvande verklighet hafva de belyst, ja, hafva de ens belyst sina egna själar, gett måtten på sig själfva. Svårligen skall någon kunna ge ett jakande svar derpå.

Jämför man hennes biografier, märkes genast, att hennes sympatier på det hela taget uttalas mest osökt, när talet rör Braun och Nybom. Och detta med all rätt. Strandberg har redan tidigt förlorat förmågan att vara originell i idén; all hans formtalang, all hans genialiska miniatyrmålning kan icke öfverskyla bristen på verklig hänförelse, den ideela hänförelse, som han en gång i ungdomens vår kände så glödande. Beppo-Sommelius är en titan, som allt för ofta kämpar mot väderkvarnar och Saulsanden i sin egen barm för att vara annat än ett skaldefragment. Begge dessa ofullbordade fragment, utkast till något, som aldrig blef hvad det skulle blifva, begge äro de inpassade i en verklighet, som ej längre kan inspirera dem och egentligen icke rör dem på något djupare sätt. Men Braun deremot lefver i verkligheten, kämpar med den, lider och fröjdas i en verklighetens värld, som han gisslar eller ler åt och derför verkar han helt annorlunda kraftigt på oss. Nybom är så enkel, ett sådant skaldebarn att han blott behöfver nedstiga från sina himmelsfärder och sina Niagarautflykter och låta sina tårar flyta vid en graf — för att hans sång skall blifva icke blott oefterhärmlig för andra utan ock — för honom själf, men det var icke ofta han ville följa någon sådan verklighetens maning eller ikläda sig den anspråkslösa rollen att dikta efter naturen. Vi syfta naturligtvis på den härliga grafsång, han egnade prins Gustafs minne, en sång, som

i känslans djup och uttryckets höga ärlighet står oupphunnen i vår literatur, som dock på det elegiska området har att uppvisa en Angelikadikt såsom medtäflare.

För förf. står skandivavismen som ett verkställbart ideal, som en gång i tidens fullbordan skall framträda med nya krafter. Vi förstå ej egentligen på hvad sätt, ty förf. förklarar sig icke närmare härom. Det är nog, att hon tror derpå, och vi vilja icke tvista derom. Men skulle denna tanke åter kunna upptagas i någon mera praktisk form, och skulle den kunna leda till en sammanslutning mellan nordens folk såsom gemensamt *handlande* och icke blott såsom gemensamt sträfvande och kämpande samma strider för sanning och rätt — ty i den formen torde den redan nu vara förverkligad — så är det vår öfvertygelse, att vi knappast då skola kunna blicka tillbaka på 40-talets diktare eller skandinavsträfvare som de, hvilka genom sin verksamhet hafva befordrat något praktiskt genomförande af enhetstanken.

Vi kunna derför icke egna denna del af tidens sträfvanden samma intresse och obetingade hyllning som författarinnan. Att ingå på några detaljanmärkningar är här ty värr omöjligt. Men vi kunna likväl icke lemna arbetet utan att bringa förf. vårt tack för den förträffliga framställningen af studentmötena och studentfesterna, hennes intressanta skildringar af Nyboms muntliga meddelanden till henne, återgifna i hans eget naiva språk, hennes teckning af Strandbergs missöden i Lund, när han vågat sig fram med några anmärkningar mot Tegnérs diktatur öfver parnassen och hela hennes framställning af den alltför litet kända Beppo-Sommelius. Hennes teckning af Brauns betydelse och ledande idéer är särdeles värdefull, och riktigt har hon sett, att helt andra krafter lågo på djupet hos honom än det frivola skämtet, deremot saknas åtskilliga vigtiga drag för hans bedömande i den biografiska skildringen, drag som kanske förf. uteslutit af barmhertighet, men som det kanske varit klokare politik att medtaga, då de förklara mycket af hans lifs dysterhet och svårmod. Den, som måste förödmjuka sig att skrifva ödmjuka och lustiga suppliker till en förläggare för att få låna tio kronor — är i sanning ursäktad, om nöden drifver honom att ofta ockra på publikens dåliga smak och köplust. Den minst tillfredsställande af biografierna synes oss vara Sturzenbeckers (Orvar Odds), ty han framstår här såsom öfvervägande skandinav och politisk eutusiast, en kåsör af ytlig art, men han är dock något vida mer än de blixtrande infallens fyrverkare. Om han stundom kokade soppa *på* en spik, fans det dock nästan alltid en mängd närande beståndsdelar *i* den soppan, och hans ögonblicksfotografiers värde ligger icke blott deri, att de äro pittoreska uttryck för ögonblickets stämning, nej, hans

fotografier utmärkas genom åsklika ljuseffekter, genom hvilka likasom med blixtens klarhet upplyses ett helt själsdjup, och han torde knappast kunna jämföras med någon annan än Geijer i konsten att i få ord och inom den knappaste ram — syntetiskt — ge en bild af en personlighet i sin helhet. Denne kåsör skulle, uppfostrad i en strängare skola än den tidens lösaktiga journalism, inskrifvit sitt namn bland våra häfdatecknare vid sidan af Geijer och skulle säkerligen vid ett fritt universitet som ungdomens föreläsare vunnit ett bifall af samma stormande art som en Villemain eller Cousin.

Men "frihetens sångarätt" lyckades aldrig att vinna några af dessa praktiska triumfer, som äro de *naturliga* slutföljderna af stor talang under *naturliga* förhållanden.

De skapade sig ingen framtid, de bildade ingen skola, och denna förtidiga obemärkthet bevisar bättre än något annat, att de buro ett lik — en falsk idealism — i lasten. Det fins ideal, som äro verkställbara och ideal som icke äro det — det är de senare, som bära olycka med sig, och hade fru Holmberg velat erkänna skandinavismen för ett sådant, skulle hon, tror jag, haft lättare att förklara den period, hvars historia hon så förtjänstfullt skrifvit.

Mathilda Roos' Familjen Verle är en roman, som skildrar nutidslifvet men med en ram af det "goda gamla", en bakgrund af gamla Stockholm, som åt detta arbete förlänar en lokalfärg, en doft af egendomligt slag. Det är en hel familjebild, som här bjudes oss med en omsorgsfullt utförd teckning af familjemedlemmarna, som ibland påminner om Fr. Bremers teckningar ur hvardagslifvet. Sådana likheter, som skulle kunna fullständigas med andra, behöfva dock icke anses bero på imitation. Om det också är ett visst omisskänneligt syskontycke mellan fröken Roos' Etty och t. ex. Fru Lefflers yrhätta i "en räddande engel", kan orsaken härtill helt enkelt ligga deri, att rundt om i våra svenska bygder pratar och skrattar en liten revolutionär i kjolar och utgör familjernas fasa och förtjusning. Vårt hvardagslif är ju också så karaktäristiskt enformigt, att den ena interiören måste låna drag af den andra. Det som utgör fröken Roos' förtjänst och originalitet är att hon förmått återgifva stämningen i ett af dessa afskilda Stockholmshem, der man mötes af ett slags egen luft, så fort man träder öfver tröskeln. Det gamla huset på Kungsholmen står der så trygt och stadigt, och derinnanför lefves ett lif, som följer sina vissa hjulspår med sina familjemiddagar hvarje söndag, der alltid moster Lavinia drifver sina älsklingssatser ungefär med samma ord och farmor har sin afskilda vrå. Det är dessa bestämda traditioner, orubbliga som världsförloppets lagar, som gör att man här tycker sig kring-

sväfvas af fädernas andar och insupa luften af en lugnare, enklare, stadigare, frommare tid.

Hur betecknande att det är med flickornas första flygt ur detta familjebo boken öppnas. Flickornas intryck af den första balen — kärleken, som kommer oväntadt, starkt, med underbar tjusning, väntan, hopp, lycka, sorg, allt detta är förträffligt tecknadt, dock sätta vi ännu högre afslutningen på denna kärlekssaga, brytningen med dess lugna, kalla men just derför så mycket hemskare afgörande, då orden så fåfängt begagnas för att bemantla en verklighet, som ej längre kan förnekas, — att kärleken är död och borta — för att aldrig mer återkomma.

Men döttrarna i Verleska huset äro också unga damer, som ha nutidens lust att arbeta och att roa sig. Taflor af hemmets gnabb, bröders kitslighet, pojkförtjusningar och flicktycken aflösa hvarandra. Under tiden moderniseras detta gamla hus till oigenkänlighet, tidens ande förkroppsligad i tapetserare, möbelhandlare o. d. vandra genom salarna, man gör bjudningar, samlar unga målare och man har fått en skönhet i huset, dermed också en magnet och en förargelseklippa. Man ser sorgen, den hemliga gnagande ångesten lägga sin skoningslösa hand på den ädla husmoderns värdiga och milda gestalt, man ser mannen skydda sin "värdighet" för hustruns rädda frågor och allvarliga varningar, man märker den brottsliga tanken på tillgreppet först som en dunkel nattlig syn göra sitt intåg i direktörens själ. Som sista räddningsplanka kommer slutligen en ganska gjord deus ex machina, en hr Smith från Australien, som bjuder på supéer, blommor och juveler. Ack! såpbubblan har brustit, familjen Verles namn är fläckadt — lyxen kom och välmågan försvann. Med undantag af direktörens sista stunder — en mästerligt utförd målning — kan dock icke sista delen af boken mäta sig med den första. Den praktiskt förståndige Malte talar med en alltför onaturlig intresselöshet i de förklaringsscener, han och Etty hafva med hvarandra, ett sentimentalt drag, som icke rätt passar för den världsvana och kloka Etty, inblandar sig i kärleken till honom — må vara att hon kan visa ödmjukhet och rädsla för honom som sin naturliga domare men han ställes af förf. själf på denna slags piedestal nästan som en half gud, hvilken bemästrar alla situationer med samma öfverlägsenhet. Dessutom är knappast Malte tecknad efter lefvande modell. Vi anmärka detta derför att denne ordkarge, förbehållsamme man nu tycks ha blifvit den form för ideal manlighet, som på senare tider återkommer litet hvarstädes och det torde vara mycket sällsynt att påträffa detta ideal ute i lifvet. Är det icke egentligen en idealiserad bondtyp, hemtad från allmogeberättelserna, som går igen i denna moderna hjälte? För öfrigt synes författarinnan vara rädd för att

teckna unge män, och det fins ej ett porträtt af en sådan, som i boken har någon mera utpräglad karaktär. Utan tvifvel skulle boken vunnit på, att Ettys sjukdom icke användts som intrigmotiv eller om den användts, antingen förkortats eller tecknats med saftigare pensel. Denna sjukdom likasom episoden med hr Smith är icke på långt när så naturlig och intresseväckande som det föregående, hvaremot de första trefjärdedelarna af boken tvifvels utan höra till det förtjänstfullaste fröken Roos hittills åstadkommit som skrifställarinna.

—en —en.

Dur och Moll Skizzer och berättelser af Rust Roest. Distribuent Fr. Skoglund. Stockholm.

Dessa små berättelser förtjäna allt erkännande. Stilen är liflig och målande, dialogen i ovanlig grad naturlig, iakttagelsen fin och rigtig. Dessutom går genom det hela en sympatisk flägt, något af verkligt innehåll, något som oaktadt den lätta och nästan lekande omklädnaden tyckes vilja verka i en sund och välgörande rigtning. Hvad man kunde anmärka vore att teckningarna stundom gå för mycket på bredden och att motiven en och annan gång äro nog små och obetydliga för den utarbetade behandlingen såsom exempelvis i "En roman" och "Ett besök."

Vi kunna icke heller uppskatta den lifsåskådning som gör sig gällande i skizzen "I skuggan", likalitet som vi kunna tro på dess verklighet. Självförskkelsen i all ära, men att drifva den *så* långt att sedan man gått igenom målarakademien, studerat ett par år i Paris, fått mention för sin på salongen utstälda tafla, att då slå konsten ur hågen för att passa upp på en mycket kry men gammal och orimlig moster och åt henne retouchera fotografier, det låter fast otroligt. En *sådan självförnekelse* kan icke väcka vår medkänsla. Kanske är skizzen "Indian sommar" den som verkar mest koncentrerad, mest kraftig. I alla händelser förefaller det som skulle författarinnan ej sakna förmåga att gripa djupare in i lifvets konflikter, att gifva *hela* lifsbilder i stället för dessa löst utkastade skizzer, och såvida denna förmodan är rigtig, så tyder denna bok på att talang icke saknas att frambringa något verkligt godt inom den svenska literaturen.

T. B.

Sveriges första kvinliga skolrådsledamot.

Af *Esselde.*

I Stockholm har skolrådet af ålder betraktats såsom en af dessa vördnadsvärda institutioner, hvilkas första pligt är, att icke göra något väsen af sig. Skolråden äro folkvalda, men vid valtillfällena har folket hittills representerats af blott fem eller sex herrar, under det kvinnorna allmänt lyst genom sin frånvaro. Det röstberättigade fem eller sextalet har vanligen voterat i allra största enighet och valdebatter hafva följaktligen aldrig kommit i fråga.

Men, o tider! o seder! hvart har nu enigheten och det ljufva lugnet tagit vägen? Visserligen har pappa *Nikolaus*, det vill säga Storkyrkoförsamlingen, och gamla moster *Katarina* behållit sig obesmittade af världen; *Adolf Fredrik* slapp undan med blotta förskräckelsen, och *Ulrika Eleonora* öfvade sitt gamla värf "i vrån med munterhet och dån", för att tala med gamla psalmboken. Men den sedan urminnes tid i de borgerliga söderpatriarkernas sköte hvilande *Maria Magdalena*! Och *Jakobus och Johannes*, som hittills suttit så tysta och eniga i skuggan af traditionernas stamträd! Och *Sancta Klara* sedan, den aristokratiska klosterjungfrun — hafva de icke alla i höst gjort en smula väsen af sig vid de eljes så lugnt efter den gamla trallen fortgående skolrådsvalen. Vid hvardera af de nämda församlingarnes valsammanträden har det nämligen, efter några öfverläggningar inom enskilda kretsar, lyckats den nya tidsanden att skjuta fram en valman, som föreslagit, att också en kvinna må inväljas i skolrådet — ett förslag, som de ovanligt talrika valförsamlingarna välförståendes afböjt, dock först efter en liten mer eller mindre liflig valdebatt.

Redan detta var egnadt att väcka förvåning. Men att *Hedvig Eleonora*, hon som bär namn efter "Karlarnas maka, moder och farmoder", drottningen med det sjelfständiga sinnet, som förbjöd bruket af Emporagrius "enfaldiga katekes", emedan den lärde, att "hustrun var mannens yppersta bohag", att också hon, sist men kraftigast, höjde sin röst för inväljande af en kvinna i sitt skolråd, det förvånar icke utan gläder, detta så mycket mer som ordet följdes af handling och valet föll på en kvinna, som är synnerligen väl egnad att under samarbete med kloka och rättänkande män verka

för folkskolans bästa. Det var den bekanta och allmänt värderade lärarinnan i Normalskolan fröken Lilly Engström, hvilken genom Östermalms församlings val blef hufvudstadens första kvinliga skolrådsledamot. Fredrika-Bremer-Förbundet räknar fröken Engström bland sina verksammaste styrelseledamöter och Dagnys läsare känna henne väl genom hennes friska skildringar af ungdomens ferievandringar.

Fröken Engström var visserligen af fyra, inom olika församlingar föreslagna kvinliga valkandidater den enda, som vann majoritet, men redan detta är ett betydande framsteg, som med glädje bör antecknas i den svenska kvinnorörelsens annaler, så mycket mer som det icke kräft någon nämnvärd agitation eller framkallat något häftigare motstånd. Några frisinnade tidningar, med Aftonbladet i spetsen, började på förhand intressera sig för skolrådsvalen, yrkande att med stöd af den nya lagen, äfven kvinnor måtte föreslås att jämte män inväljas i afgående ledamöters ställe. Föreningen för gift kvinnas eganderätt verkade genom granskning af röstlängderna samt genom kvinliga ombud inom de olika församlingarna, Fredrika-Bremer-Förbundet genom att på sin byrå meddela nödiga upplysningar, en åtgärd, af hvilken både män och kvinnor begagnade sig. Främsta svårigheten var onekligen att finna kvinnor både dugliga och villiga att åtaga sig det vigtiga uppdraget. Vi återkomma en annan gång till detta ämne och vilja nu blott kasta en återblick på den första lilla valrörelse, som åsyftat svenska kvinnors inträde i en samhällelig institution.

Det första, som fäster uppmärksamheten, är det faktum, att det var framstående och högt aktade män, som inom de olika valförsamlingarna gjort sig till målsmän för saken: så i Maria församling professor Montelius, i Jakobs och Johannes församling doktor Charles Dickson, samt i Östermalms församling grefve Hugo Hamilton. Vidare anmärker man, att de invändningar, som gjordes mot förslagen voro få och svaga samt gälde principen, icke personerna. Så invände bl. a. bankofullmäktigen Törnebladh, att man icke borde invälja en kvinna *derför* att hon var kvinna, när man hade dugliga män att tillgå. Här fattades således insigten derom, att det just är det kvinliga elementet, som hittills saknats inom skolråden, och i många fall gjort det omöjligt för dem att så som sig bör fylla sin uppgift i öfvervakandet af skolorna för folkets barn. Vidare

anmärkes, att alla de utsedda valkandidaterna voro eller hade varit framstående lärarinnor samt att af de fem utsedda endast fyra föreslogos, emedan man i Adolf Fredriks församling, såsom oss synes, med orätt afstått från att framställa förslaget, enär man visste, att ordföranden och flera inflytelserika församlingsmedlemmar voro emot principen. Endast i Maria och Östermalms församlingar kom saken under omröstning. Valförsamlingen i Östermalm var ovanligt talrik och ådagalade i en mycket liflig och sakrik debatt sitt intresse för och emot den ifrågavarande principen. Motståndet representerades företrädesvis af pastor Westman, och i spetsen för sakens anhängare gingo segrande grefve Hamilton och redaktör Beckman. Bland skäl att *icke* välja fröken Engström anfördes bl. a., att då uppförandet af ett nytt folkskolehus förestod borde en praktisk person utses, hvarför rektor Humble föreslogs. Häremot anmärktes, dels att en kvinnas deltagande i förhandlingarna väl icke kunde anses förlama den praktiska dugligheten hos hennes sex manliga medarbetare; dels ock att just kvinnans praktiska erfarenhet behöfde tagas med vid uppgörandet af byggnadsplaner för såväl skola som hem. Ja, en valman menade, att om byggmästarne togo sina hustrur med i rådslaget om uppförandet af nya hus, skulle dessa vara bättre och förnuftigare inredda. En humoristisk motståndare förespådde, att en tid skulle komma då skolrådsledamöterna skulle nödgas infinna sig vid sammanträdena klädda i frack! En *skolföreståndare* som tillika var *skolrådsledamot*, förklarade, att fröken Engströms tid, såsom tillförordnad skolföreståndarinna, vore för strängt upptagen för att han skulle kunna anse henne lämplig för uppdraget. Vid voteringen uppnådde fröken Engström en vacker majoritet med 737 röster, hvarvid anmärktes, att detta betydliga röstetal utgjorts mestadels af s. k. småröster, afgifna af ett stort antal personer med inskränkta tillgångar, ett i vår tanke godt tecken.

I sin helhet har den lilla valrörelsen många vackra drag att uppvisa, och vi tro oss med visshet kunna förutse att, ett följande år, flera af de andra församlingarna skola följa *Hedvig Eleonoras* föredöme. Särskildt väntar man med fullt skäl, att *Maria Magdalena* skall göra bot och bättring.

Medan valrörelsen pågått i Stockholm hafva i Göteborg vederbörande myndigheter enhälligt beslutat att föreslå till

ledamot i folkskolestyrelsen den framstående skolföreståndarinnan, fröken Eva Rhode — ett synnerligen godt förslag, som i dessa dagar genomförts.

Fredrika-Bremer-Förbundets samkväm.

Förbundets första samkvämsafton under innevarande vinter egde rum den 5 December, och till minnena af föregående angenäma tillställningar af denna art kunna deltagarne lägga ännu ett angenämt minne. Den sista samkvämsaftonen bar ej alldeles samma prägel som alla de andra, ehuru den ej kan kallas mindre glad och lyckad. Den forna samkvämskomitén, som skött sitt maktpåliggande värf med så sällspordt nit och en sig aldrig förnekande talang, att ständigt uttänka ett nytt omvexlande program för aftonunderhållningen hade trädt tillbaka. En ny komité hade varit nog människovänlig och uppoffrande att intaga den förras plats, och det var under dess auspicier som det sista samkvämet gick af stapeln, ej i den förr använda lokalen i Frimurarelogens restaurationsvåning, utan i en svit af rum i Hotel Continental.

Det var en glad och feststämd skara som på aftonen den 5:te Dec. samlades i de vackra salarne. Man kom för att ha roligt, och ens förhoppningar i den vägen hade aldrig kommit på skam, då det gälde Fredrika-Bremer-Förbundets samkväm. Samlingen bestod, som naturligt är, öfvervägande af damer, herrprocenten var ringa, men desto mer utvald, och oaktadt sin minoritet var det denna del af sällskapet, som i främsta rummet bidrog till aftonunderhållningen.

Med ett lifligt och intressant föredrag öfver "Svensk konstslöjd" inledde doktor Looström programet för aftonen. Den berömde målaren Tirén föredrog med känsla några stämningsfulla fiolnummer af en ung svensk kompositör Berger, och tack vare intendent Upmarks välvilliga försorg bereddes sällskapet nöjet att få taga i skärskådande en synnerligen vacker och rikhaltig utställning dels af konstverk af svenska målare och artister, dels af utmärkta prof på svensk konstslöjd och konstindustri, alltsammans ordnadt med en konstkännares smak och urskiljning. Denna utställning gaf åt hela samkvämet en viss konstnärlig prägel, som ej litet bidrog att höja stämningen.

Men ej blott för det estetiska var sörjdt, äfven sällskapets materiela kraf hade den älskvärda festkomitén tagit tillbörlig hänsyn till. Supén var lika riklig och välsmakande som glad och animerad. Efter

densamma hade en kvinlig förbundsmedlem den älskvärdheten att uppläsa ”Den lilla flickan med tändstickorna” af Andersen, mycket fint och själfullt, och en af våra mer bemärkta amatörsångare lät höra några vackra sånger.

Kl. omkring 12 var festen slut. De förväntningar med hvilka man begifvit sig till samkvämet hade ej kommit på skam: man hade haft en mycket angenäm afton, en riktig Fredrika-Bremer-Förbundssamkvämsafton. Derom voro alla ense.

En svensk kvinna prisvinnare i Amerika.

Vid en täflan, anordnad af en äldre, högt bildad man i Chicago, *Dr. Oatison*, i syfte att framkalla en verkligt god biografi öfver en utmärkt kvinna, vanns priset (uppgående till 3000 kr.) af en svenska, *fröken C. Milou* i Sköfde. Till ämne hade hon valt *Fredrika Bremer*. Med glädje kunna vi således anteckna att en svensk författarinna lyckats vinna ett betydande pris för skildringen af en bland Sveriges ädlaste och mest begåfvade kvinnor, hvars i Amerika alltid högt uppburna minne hon sålunda bidragit att förstärka. Med tacksamhet böra vi ock tänka på den amerikanske gentleman, hvars vackra täflingsförslag och frikostiga pris gifvit anledning till en sådan skildring af vår oförgätliga landsmaninna.

Fredrika-Bremer-Förbundets meddelanden:

Barn- och ungdomsliteraturen. I likhet med föregående år har en komité inom Fredrika-Bremer-Förbundet äfven i år tagit del af den utkommande barn- och ungdomsliteraturen. Detta arbete har betydligt underlättats genom Hrr bokförläggares tillmötesgående att till Förbundet insända en del böcker, redan innan de varit tillgängliga i bokhandeln. Resultatet af denna granskning synes å de nya boklistor, som äro tillgängliga å Förbundets byrå och hos ombuden i landsortsstäderna. I ett följande häfte hoppas vi att närmare få uttala oss i den vigtiga frågan om hvad våra barn läsa, sedan de lagt undan lexböckerna.

Stipendiet för barnmorska har af förbundets styrelse tilldelats fröken Beda Lundqvist, då föregående stipendiat blifvit förhindrad att fullfölja sin kurs.

Stipendiefonden. Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse har till *medlem af Stipendiefondens styrelse* invalt Protokollsekreteraren V. Tempelman. Återvalda *styrelsemedlemmar* blefvo:

Fru Anna Wallenberg, f. von Sydow, Fröken Mathilda Silow, Professor P. G. Rosén, Revisionssekreteraren H. Rohtlieb. *Suppleanter:* Professor H. Gyldén, Fröken Clara Montelius. *Revisorer:* Expeditionschefen E. von der Lancken, Fröken Anna Edström, Disponenten W. Gibson; *Revisorssuppleant:* Borgmästaren i Malmö O. Ahlström.

Samkvämskomitén. Styrelsen har utsett till medlemmar i Samkvämskomitén: Fru D. Kindstrand, Fru M. Arvidsson, Fru J. Jolin och Intendenten G. Upmark.

Å Förbundets byrå äro under *oktober* månad anmälda:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 12, lektioner 19, värdinnor, sällskap och biträden i hem 6, gymnast 1, biträde med handarbete 1, s:a 39.

Arbetssökande: lärarinnor 14, lektionsgifvare 14, värdinnor och biträden i hem 9, kontors- och skrifbiträden 6, s:a 43.

Inom sjukvården: *) arbetsgifvare 10.
arbetssökande 26.

Under *november* månad äro anmälda:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 6, lektioner 7, kontors- och skrifbiträden 7, biträde i hem 1, s:a 21.

Arbetssökande: lärarinnor 10, lektionsgifvare 5, kontors- och skrifbiträden 4, värdinnor och biträden i hem 11, s:a 30.

Inom sjukvården: *) arbetsgifvare 17.
arbetssökande 8.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. *Erkännande åt lärarinna.*
Elementarläroverket för flickor i Söderhamn har tilldelat sin afgående föreståndarinna fröken Josefine Forsell en årlig pension af 500 kronor.

---

*) *Obs.* Å detta område blir den arbetssökande i allmänhet upptagen blott en kortare tid.

Professorn fru Kovalewski har af Petersburgs akademi valts till korresponderande ledamot. Det är första gången en kvinna från denna akademi mottager en dylik utmärkelse.

Godkänd fältskärsexamen aflades den 22 nov. inför förste stadsläkaren i Upsala af fröken Amalia Mathilda Sterky.

Genom *Fru Kugelbergs, född Munck, död* i Jönköping har Fredrika-Bremer-Förbundet förlorat ett verksamt och för dess syften varmt intresseradt ombud. Det samhälle, inom hvilket hon lefde och verkade, sörjer vid hennes graf en af sina ädlaste och mest framstående kvinnor.

Norge. *Kvinnor i skolstyrelse.*

Flere norska församlingar ha begagnat sig af rättigheten att invälja kvinnor i skolstyrelserna. I södra Trondhjems amt hafva 5 och i norra 2 härader invalt kvinnor.

Danmark. Medicinsk examen har på Island aflagts af två kvinnor.

Belgien. *Den kvinliga advokatens,* M:lle Popelin, ansökan om laglig rätt för kvinnan att utöfva advokatyrket har af Kassationsdomstolen i Brüssel blifvit afslaget.

Frankrike. — *Augusta Holmès* är namnet på den kvinna, som författat texten och komponerat musiken till "Ode triomphale" det utomordentligt storartade verk som uppfördes till förherrligande af republiken under September månad i Paris.

Tyskland. *Kvinliga telefonister.*

I postverkets tjänst i Berlin hafva 10 kvinliga telefonister på försök blifvit antagna. Aflöper försöket tillfredsställande komma ännu flere kvinliga biträden att användas.

Amerika. *Till borgerliga embeten* hafva fyra städer i Kansas valt kvinnor. I Oskahosa blefvo de kvinnor, hvilka redan innehaft sina embeten tvenne år, återvalda med stor majoritet. I Baldwin City blef Mrs Lucy Sullivan vald till borgmästare och fem andra kvinnor till medlemmar af borgerskapets råd.

Norrköping 1889, M. W. Wallberg & Comp. Boktryckeri.

Årgången 1889.

Innehåll:



Till redaktionen insända böcker:

Georg Ebers, Gred, Roman från det gamla Nürnberg. — *Mathilda Roos,* Familjen Verle. — *Ellen Fries,* Märkvärdiga qvinnor 1, 2, 3, h. — *I. Undset,* Fra Akershus til Akropolis 3 h. — *Rust Roest,* Dur och moll. — *Anne Charlotte Leffler,* Ur Lifvet. Tredje samlingen. — *Dr Curt Wallis* och *Dr F. W. Warfvinge,* Sjukvård och Helsovård. En handbok. 2 ex. — *Cecilia Holmberg, f. Bååth,* Frihetens sångarätt i Sverige på 1840-talet. Literaturhistoriska studier. — *Verdandis småskrifter: J. Stuart Mill,* Om tanke och yttrandefrihet. Öfvers.; *Karl Bohlin,* Jorden och solsystemet; *Emil Meyer,* Om pängar; *Gunnar Andersson,* Syndafloden; *J. Bergman,* Giordano Bruno. — *Edvard Fredin,* Vår Daniel och andra dikter. — *Rosalie Olivecrona,* Spridda blad. — *C. A. Wetterbergh,* Ur Onkel Adams portfölj. — *Friherre Hochschild,* Desideria, Sveriges och Norges drottning. — Svensk Kalender, 10 årg. 1890.

Anmälan.

Dagny, *som äfven under förlidet år utgått i en för våra förhållanden stor upplaga, skall fortfarande verka för* **Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende".** *Hon skall äfven följa den nyare literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversigter m. m.*

Dagny *redigeras år 1890 af fru* *Amanda Kerfstedt*, *biträdd af en redaktionskomité. Fru* *S. L—d Adlersparre* *kommer fortfarande att till redaktionens förfogande ställa sin rika erfarenhet och sitt varma intresse.*

Dagny *utkommer med åtta häften på två tryckark. Första häftet är ämnadt att utgifvas i medlet af januari.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:
För medlemmar af förbundet . . kr, 2,50.
För icke medlemmar . . . . . - . „ 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Norrköping 1889. M. W. Wallberg & Comp. Boktryckeri.